

پیشگفتار

معاونت برنامه ریزی استانداری اردبیل در جهت انجام وظایف سازمانی و به منظور تشریح آخرین وضعیت اقتصادی و اجتماعی استان، هر سال گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان را تهیه و منتشر می نماید.

این معاونت تلاش می کند علیرغم مشکلاتی که در تهیه آمار و اطلاعات وجود دارد با ساز و کار فراهم شده در معاونت، به نحوی این گزارش را تهیه و ارائه نماید که پاسخگوی حداقل نیاز اطلاعاتی و تحقیقی استفاده کنندگان باشد.

یکی از محورهای فعالیت اصلی این معاونت علاوه بر تولید اطلاعات مورد نیاز، تلاش برای جمع آوری، طبقه بندی، تحلیل، خلاصه سازی و انتشار اطلاعات مناسب برای همه گروه ها به خصوص برنامه ریزان می باشد. لذا این گزارش با ارائه تصویری از وضع استان در سال ۱۳۸۸ و مقایسه آن با سال ۱۳۸۷ می تواند مدیران، برنامه ریزان و سیاست گذاران را در تصمیم گیری موثرتر و کارآمد یاری دهد.

امید است که گزارش حاضر تصویر خلاصه ای از شرایط اقتصادی- اجتماعی استان را در اختیار مسوولان و برنامه ریزان، مدیران دستگاههای اجرایی محقق و دانش پژوهان و سایر علاقمندان قرار دهد. در پایان لازم است از مساعدت و همکاری دستگاههای اجرایی استان و نیز همکاران استانداری اردبیل که در تهیه اقلام آماری همکاری لازم را داشته اند تشکر و قدردانی نماید.

شایقی

مدیر کل دفتر برنامه ریزی و بودجه

بخش اول : حوزه های فرابخشی

۱- موقعیت جغرافیایی ، حدود و وضعیت طبیعی و محیط زیست

۲- جمعیت

۳- نیروی انسانی و بازار کار

۴- حساب های اقتصادی استان

۵- بودجه و درآمدهای عمومی استان

۶- پول ، بانکداری

۷- بیمه

۸- شاخص قیمت

۹- بودجه خانوار های استان

۱۰- امور پیمانکاران

۱- موقعیت جغرافیایی، حدود و وضعیت طبیعی و محیط زیست

۱-۱- حدود و موقعیت

استان اردبیل با مساحتی بالغ بر ۱۷۸۶۷ کیلومتر مربع (۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور) در شمال فلات ایران بین عرض ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۳۰ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در شمال غربی ایران واقع شده است. در شمال و شمالشرقی رود ارس و امتداد رشته کوه تالش، یعنی کوههای پشت سارا و رود بلقار یا بالهارود مرز بین استان و جمهوری آذربایجان را تشکیل میدهد. در شرق رشته کوههای تالش و باغرو این خطه را از استان گیلان جدا می کند. از غرب به استان آذربایجانشرقی منتهی شده و در جنوب کشیدگی رشته کوهها، دره ها و جلگه ها موجب پیوستگی توپوگرافیک استان با استان زنجان می شود.

چهار شهرستان از این استان در طول ۲۸۲/۵ کیلومتر با جمهوری آذربایجان هم مرز میباشند که در ۱۵۹ کیلومتر آن رودهای ارس و بالها رود جریان دارند. در حال حاضر ارتباط استان با جمهوری آذربایجان در طول این مرز تنها از دو نقطه اصلاندوز و بيله سوار انجام میگردد. از نظر همجواری استان آذربایجان شرقی با ۳۲۴ کیلومتر مرز مشترک با شهرستانهای پارس آباد، مشکین شهر، نیر، کوثر و خلخال در رتبه اول قرار دارد. استان اردبیل در جنوب خود با استان زنجان همجوار بوده و در طول ۶۲/۵ کیلومتر همسایه جنوبی شهرستان خلخال محسوب میشود. با وجود وحدت قومی و فرهنگی استانهای اردبیل و زنجان موانع طبیعی بین دو استان و همچنین قطب جاذبی چون تهران در آن سوی محور تبریز- زنجان (که جاذب هر گونه حرکت اقتصادی- اجتماعی در این محور میباشد). باعث شده است که روابط همجواری در طول این ۶۲/۵ کیلومتر رونق خوبی نداشته باشد و شاید بهمین دلیل شهرستان خلخال از شهرستانهای حاشیه ای استان به حساب می آید. استان گیلان با داشتن ۱۷۵ کیلومتر مرز مشترک با شهرستانهای نمین، اردبیل و خلخال، همسایه شرقی استان اردبیل میباشد. رشته کوه صعب العبور تالش چون دیواره ای این دو استان را از هم جدا میکند. با این وجود جاذبه های اقتصادی کناره دریای خزر باعث شده که مردم استان بیشترین روابط همجواری اقتصادی- اجتماعی خود را پس از مرکز با استان گیلان داشته باشند. گردنه های صعب العبور حیران و اسالم تنها گذرگاههای بین دو استان میباشند که همواره ریزش برفهای سنگین در فصل سرما سبب صعوبت تردد در این گذرگاهها میگردد. محور

اردبیل - آستارا، از طریق گردنه حیران، مهمترین خط ارتباطی استان با مرکز کشور میباشد که شهرستانهای استان را از طریق رشت و قزوین به تهران مرتبط می سازد. در جدول شماره (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان در ارتباط با مناطق همجوار نشان داده شده است.

جدول شماره (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان و چگونگی ارتباط استان با مناطق همجوار

جهت جغرافیایی	همجواری	طول مرز (کیلومتر)	نوع مرز	موانع طبیعی	محورهای ارتباطی	شهرستانهای واقع شده در همجواری
شمال	جمهوری آذربایجان	۲۸۲/۵	آبی خاکی	رود ارس، بالهارود وکوههای پشت سارا	بيله سوار اصلاندوز	پارس آباد- بيله سوار مغان- نمین
شرق	گیلان	۱۷۵	خاکی	کوههای باغرو و تالش	آستارا -اسالم	اردبیل- خلخال- نمین
جنوب	زنجان	۶۲/۵	خاکی	کوههای چله خانه	هشتجین - زنجان	خلخال
غرب	آذربایجان شرقی	۳۲۴	خاکی	کوههای کلیان و بز قوش	اردبیل- سراب- مشگین شهر- پارس آباد- اهر	مشگین شهر- پارس آباد- نیر- کوثر-خلخال

ماخذ: معاونت برنامه ریزی استانداری اردبیل

۱-۲- اقلیم و عوامل شکل دهنده آب و هوای استان

طبق تعریف^۱ IMV عواملی نظیر توپوگرافی، عرض جغرافیایی، ارتفاع از سطح دریا، دوری و نزدیکی از منابع آب و جریانات جوی، شرایط ویژه فیزیکی یک منطقه در کنترل اقلیم آن می باشند. بر این اساس و بر پایه طبقه بندی های رایج جغرافیایی، کشور ما جزو مناطق خشک جهان محسوب می شود. متوسط بارندگی سالیانه در جهان در روی خشکی ها با وسعت تقریبی ۱۴۹ میلیون کیلو متر مربع ۷۴۶ میلی متر است و این در حالیست که میزان متوسط بارندگی سالیانه در ایران با وسعت ۱/۶۴۸ میلیون کیلو متر مربع ۲۴۵ میلی متر می باشد. در استان اردبیل این شاخص بین ۲۵۰ تا ۶۰۰ میلی متر متغیر است و از نظر میزان نزولات جوی استان اردبیل وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق کشور داشته و از نظر کشاورزی نیز در وضعیت مطلوبی در سطح کشور قرار گرفته است و این امر ناشی از ویژگیهای خاص جغرافیایی و توپوگرافی استان و وجود رشته کوه هایی با ارتفاع بیش از ۴ هزار متر و دشت های وسیع می باشد که ضمن تامین آب، باعث تنوع اقلیمی گردیده و یکی از ویژگیهای منحصر بفرد این استان محسوب می گردد.

۱- International Meteorological Vocabulary

توپوگرافی یکی از عوامل مهم ویژگیهای اقلیمی استان و عامل اصلی تنوع در آن میباشد. ارتفاع و تغییرات آن و جهت گیری رشته کوهها در برابر جریانات هوایی، عوامل توپوگرافیک شکل یابی اقلیمای یک منطقه میباشد. سلسله جبال سبلان در جهت شرقی - غربی کشیده شده است و رشته کوههای باغرو چون دیواره ای بین قسمتهای داخلی استان و دریای خزر حائل شده است. ارتفاع عمومی استان نیز از ۴۰ تا ۴۸۱۱ متر متغیر است. قاعدتاً چنین اختلاف ارتفاعی خود به تنهایی تفاوتی در حدود ۲۰ درجه سانتیگراد را در متوسط دمای سالانه سبب میشود.

بیان انرژی و یا بیان حرارتی یکی از عوامل اساسی اقلیم و آب و هوای یک منطقه میباشد، بنابراین دومین عامل موثر در خصوصیات اقلیمی، زاویه تابش آفتاب یا بعبارت دیگر عرض جغرافیایی است. همانگونه که گفته شد استان اردبیل بین (۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه) تا (۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه) عرض شمالی در شمالی ترین قسمت ایران قرار دارد که این امر اختلاف زاویه ای در حدود ۱۰ درجه را با قسمتهای جنوبی ایران، در زاویه تابش آفتاب سبب میشود.

سومین عامل موثر در اقلیم استان جریانات هوایی می باشد. در مجموع سه جریان هوایی با خصوصیات متفاوت، اقلیم و آب و هوای استان را تحت تاثیر خود قرار می دهند. جریان مدیترانه‌ای با ماهیت معتدل و بحری خود که قسمت اعظم بخارات خود را در کوهستانهای ترکیه و زاگرس و آذربایجان غربی از دست می دهد، در نهایت استان اردبیل را نیز متاثر می سازد. این جریان منشاء قسمت اعظم نزولات جوی ایران میباشد و ورود آن به منطقه با تعدیل درجه حرارت و رطوبت هوا همراه است. جریان هوایی سیبری آسیای مرکزی که ماهیتی برّی و سرد دارد از سمت شمال و شمال شرق و پس از عبور از دریای خزر و جذب بخارات آن، استان را تحت تاثیر قرار میدهد. این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در دامنه های شرقی تالش و باغرو بر جای میگذارد. ورود این جریان هوایی در نواحی شمالی و مرکزی و جنوبی استان با سرما و افزایش میزان رطوبت هوا همراه است و در مناطق دیگر و بویژه مناطق مرتفع سرما و یخبندان خشک را سبب میشود. جریان هوایی سیبری در تابستان باعث کاهش شدت گرما و خنک شدن هوا میگردد. سومین جریان هوایی، جریان اطلس شمالی یا اسکاندیناوی است که دارای ماهیتی سرد و بحری میباشد. با وجود اینکه این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در سراسر اروپا و روسیه بر جای میگذارد، ولی در استان نیز ورود این جریان از سمت شمال و شمال غرب با سرمای شدید و بارش برف

سنگین همراه است. چهارمین عامل موثر در اقلیم استان، وجود دریای خزر در شرق استان میباشد که علاوه بر بر خوردار کردن منطقه از بخارات خود در مناطق نزدیک به ساحل، عامل تعدیل درجه حرارت نیز میباشد. بر اساس تقسیم بندی بیوکلیماتیک آمبرژه، اقلیم مدیترانه ای بر اساس ضریب رطوبت (Q) و معدل حداقل درجه حرارت روزانه سردترین ماه (M) به شش نوع تقسیم شده است که بجز اقلیم صحرائی، دیگر انواع اقلیم در پهنه استان به چشم میخورد. اقلیم خشک سرد و نیمه خشک سرد، آب و هوای غالب در اکثر مناطق استان میباشد، که مقدار (Q) در اقلیم خشک سرد ۱۵ الی ۳۰ و در اقلیم نیمه خشک سرد ۲۰ الی ۵۰ و مقدار (M) نیز در این دو اقلیم ۵ تا ۱۴ درجه سانتیگراد زیر صفر میباشد. قسمتی از شهرستانهای اردبیل، مشگین شهر و خلخال نیز دارای اقلیم نیمه مرطوب سرد میباشد. در این نوع اقلیم مقدار (Q) از ۴۰ تا ۸۰ و مقدار (M) از صفر تا ۷- درجه سانتیگراد زیر صفر میباشد. همچنین قسمت شمالی استان یعنی شهرستانهای پارس آباد، بیله سوار و مغان دارای اقلیم نیمه خشک معتدل میباشد. ولی دامنه تغییرات مقادیر عوامل آب و هوایی، اقلیم این منطقه را نیز تا حدودی به سردی متمایل میکند. با وجود تنوع اقلیمی در استان، از نظر ویژگیهای حرارتی، سرد بودن (در اثر ارتفاع، جریان هوایی سرد و عرض جغرافیایی) ویژگی مشترک تمامی گونه های اقلیمی استان میباشد. حتی قسمت شمالی استان که به جهت پست بودن منطقه دارای اقلیم معتدل میباشد، بطور متوسط در ۵۰ روز سال شاهد یخبندان بوده و پدیده یخبندان در ایستگاههای مرتفع استان (مناطق که ارتفاع آنها حدود ۲۰۰۰ متر میباشد) تا ۱۷۰ روز در سال افزایش می یابد و این اتفاق در ۹ ماه از سال به چشم میخورد. با توجه به این واقعیت که حدود ۲۰٪ از استان دارای ارتفاع بیش از ۲۰۰۰ متر میباشد و با توجه به گرادیان حرارتی در دامنه های کوهستانها، میتوان نتیجه گرفت که در قسمت قابل توجهی از استان در بیش از نصف روزهای سال، یخبندان رخ میدهد که در سراسر ماههای سال حتی در تابستان، قابل رویت میباشد. با وجود شدت سرما و ثبت برودتهای کمتر از ۳۰- درجه سانتیگراد در ایستگاههای هواشناسی مرتفع، درجه حرارتهای بالای ۴۰ درجه سانتیگراد نیز در گرمترین ساعات روز ماههای گرم تابستان، در داده های برخی از ایستگاهها مانند پارس آباد قابل رویت میباشد. دامنه نوسان بین معدل حداقل و حداکثر درجه حرارت سردترین و گرمترین ماه سال یک منطقه در حدود ۴۰ درجه سانتیگراد میباشد. میانگین دمای روزانه نیز در بین ایستگاههای استان ۶/۵ تا ۱۵ درجه سانتیگراد میباشد. بر اساس داده های این ایستگاهها، نواحی پست دره رود، ارس و دشت مغان گرمترین و ارتفاعات دامنه های سبلان سردترین مناطق استان محسوب میشود. میزان نزولات جوی در استان بطور

متوسط از ۲۵۰ الی ۶۰۰ میلی متر در نوسان است. فصول بهار و زمستان، فصول بارندگی منطقه محسوب میشوند و بیشترین شدت بارندگی در بهار مشاهده میشود و فصل پائیز از نظر میزان بارندگی پس از بهار و زمستان در مرتبه سوم قرار دارد.

۱-۳- ناهمواریهای استان

معروف ترین و بزرگترین رشته کوههای استان، سبلان و تالش می باشد. رشته کوه سبلان از شمالی ترین نقطه استان و ادامه رشته کوه قره داغ در استان آذربایجان شرقی به سمت شرق کشیده است و به دره رودخانه قره سو و دره رود ختم می شود. شاخه ای از این کوه در آن سوی دره رود به کوههای خروسلو و شاخه ای دیگر به کوههای برزند (صلوات داغ) می پیوندد که این کوهها نیز پس از عبور از شهرستانهای بیله سوار و مغان در حدود شرقی استان به منتهی الیه شمالی رشته کوه تالش می پیوندد. سبلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع، منتهی الیه شرقی رشته کوه قوشا داغ و بلندترین نقطه استان بشمار می آید و این آتشفشان خاموش با مناظر بدیع و نعمات فراوان اطراف خود از زیباترین قله جهان محسوب می شود. از قله دیگر این توده آتشفشانی هرم، کسری، قرخ بلاغ و قزل بره را می توان نام برد. دیگر رشته کوه بزرگ استان، تالش می باشد که به موازات کناره دریای خزر از شمال به جنوب کشیده شده است. این رشته کوه از منتهی الیه شرقی کوههای برزند آغاز و در سراسر حدود شرقی استان با افزایش تدریجی ارتفاع به طرف جنوب کشیده می شود و در خارج حدود استان سرانجام به رشته کوههای البرز می پیوندد. در رشته کوه تالش در قسمت‌های مختلف خود به نامهای باغرو، پشت سارا، و پلنگا نیز نامیده می شود. رشته کوه پلنگا در حوالی دریاچه نئور از رشته اصلی منشعب و در سراسر شهرستان خلخال کشیده شده است. بلندترین نقطه این شاخه فرعی، قله ۳۳۲۲ متری آق داغ است و کوههای پلنگا، سهدی و ازناو، از دیگر قله آن می باشند. از قله دیگر رشته کوه تالش میتوان حصار بلاغی، عجم و شاه معلم را نام برد. در جدول شماره (۱-۲) مهمترین قله های استان به همراه توضیحاتی آورده شده است.

جدول شماره (۱-۲) مهمترین قله استان اردبیل

شهرستان محل استقرار	رشته اصلی	ارتفاع (متر)	نام قله
مشگین شهر	قوشا داغ	۲۸۴۵	یاغلی داغ
مشگین شهر	صلوات	۲۲۰۴	قراوول
بيله سوار	خروسلو	۱۰۹۶	خروسلو
مشگین شهر	سبلان	۴۸۱۱	سبلان
اردبیل	سبلان	۳۸۹۰	قرخ بلاغ
مشگین شهر	سبلان	۳۸۸۲	قره گونی
اردبیل	سبلان	۳۸۵۰	قزل بره
مشگین شهر	سبلان	۳۶۰۴	چال
مشگین شهر	سبلان	۳۷۸۳	ای قار
خلخال	تالش پلنگا	۳۳۲۲	آق داغ
خلخال	تالش پلنگا	۲۸۶۵	اسر خانی
خلخال	تالش پلنگا	۲۸۸۶	پلنگا
خلخال	تالش پلنگا	۲۷۱۵	سهدی
خلخال	تالش پلنگا	۲۴۱۲	از ناو
خلخال	تالش	۳۱۰۰	شاه معلم
خلخال	تالش	۲۸۵۰	بابا رشت
خلخال	تالش	۲۷۵۰	علا مجار
اردبیل	تالش - باغرو	۲۹۰۴	حصار بلاغی
خلخال	تالش - باغرو	۳۰۱۰	عجم

ماخذ: معاونت برنامه ریزی استانداری اردبیل

۱-۴- حوزه‌های آبخیز و شبکه رودخانه‌ها

وجود کوهستانهای مرتفع و قرار گرفتن آنها در مسیر جریانات هوایی مدیترانه‌ای و اطلس شمالی ، پیدایش مناطقی با بیش از نه ماه پوشش برفی و دامنه‌هایی با چشمه‌های فراوان را سبب شده و این پهنه بصورت آبخیز رودخانه‌های بزرگ و کوچک متعددی در آمده است. استان اردبیل آبخیز حوضه بسته خزر بشمار می‌رود که کلیه نزولات جوی آن توسط دو شریان اصلی ارس در شمال و قزل اوزن در جنوب به دریای خزر می‌ریزند.

الف) رود ارس:

رود ارس در محدوده استان اردبیل توسط رودخانه‌های کوچک و بزرگ متعددی که از چند کیلومتر تا بالای ۲۵۰ کیلومتر طول دارند تغذیه می‌شود و از پرآب‌ترین رودهای استان می‌باشد. قسمتی از حوزه آبریز ارس شامل حوزه دره رود و بالهارود می‌باشد. این رود با ۲۸۰ کیلومتر طول و حدود ۵۵۴ میلیون متر مکعب متوسط آبدهی سالانه طویل‌ترین و پرآب‌ترین رودخانه داخلی استان اردبیل به شمار می‌رود. رودخانه دره رود که به ارس می‌ریزد، از وسیع‌ترین حوزه آبخیز برخوردار می‌باشد و قسمت اعظم کوه‌های سبلان، برزند، خروسلو، تالش، باغرو و پشت سارا آبخیز این رودخانه به شمار می‌آیند. از شاخه‌های اصلی دره رود می‌توان قره سو، بالیغلو و خیاو چای را نام برد. بالها رود یکی دیگر از رودهای مرزی ایران و جمهوری آذربایجان می‌باشد که از ارتفاعات شرقی کوه‌های برزند سرچشمه می‌گیرد. شاخه اصلی این رودخانه از شرق گرمی تا بيله سوار مرز مشترک ایران و جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد. از شاخه‌های فرعی بالها رود، گرمی چای، ساری قمیش، آزاد چای، شره دره و آزاد لو را می‌توان نام برد. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز ارس ۱۲۸۳۳ کیلومتر مربع و در حوزه آبریز بالهارود ۱۴۳۰ کیلومتر مربع می‌باشد.

ب) رود قزل اوزن:

قسمت جنوبی حوضه آبریز خزر شامل حوزه قزل اوزن می‌باشد که کوه‌های بزقوش، جنوب شرقی سهند و تالش را در برمی‌گیرد. در این قسمت نیز که منطقه نسبتاً وسیعی از جنوب استان اردبیل یعنی شهرستان خلخال را تحت پوشش دارد، وجود کوه‌های مرتفع و برف گیر، جاری شدن رودهای پرآبی را سبب گشته است که از طریق شریان اصلی خود یعنی قزل اوزن از استان خارج و از طریق دره سفید رود به دریای خزر می‌ریزند. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز قزل اوزن ۳۶۹۰ کیلومتر مربع می‌باشد.

۱-۵- دشتها

در میان رشته کوه‌ها و واحدهای توپوگرافیک یاد شده و در روند تکامل مورفولوژیک آنها، دشتهای کوچک و بزرگ متعددی بوجود آمده است، که امروزه بعنوان یکی از بسترهای مهم فعالیت‌های اقتصادی در استان بشمار می‌روند. البته بجز دشت مغان که در محل پس روی آب دریای خزر، در اثر تغییرات آب و هوای دیرینه زمین و حرکات تکتونیکی آن بعلت کوهستانی بودن منطقه بوجود آمده است، دشتهای

موجود در این استان از وسعت قابل توجهی برخوردار نمی‌باشند و عموماً بصورت جلگه‌های کوچک و بزرگ آبرفتی پایکوهی بچشم می‌خورند که از مهمترین آنها بلحاظ وسعت می‌توان به دشتهای اردبیل و مشگین‌شهر اشاره نمود.

دشت مغان ایران تنها قسمت کوچکی از دشت بزرگ مغان می‌باشد، که قسمت اعظم آن در خاک جمهوری آذربایجان قرار گرفته است. این دشت پر برکت و حاصلخیز در محدوده استان اردبیل ۳۵۰ هزار هکتار وسعت دارد که بوسیله کوههای خروسلو از جنوب، رود ارس از شمال و مرز بین‌المللی ایران و جمهوری آذربایجان از شرق محدود شده است. این دشت در آنسوی مرز تا ساحل دریاچه خزر کشیده است. دشت مغان پست ترین منطقه استان محسوب می‌شود و ۱۲۰۰ متر پائین تر از دشتهای دیگر استان و در ارتفاع ۱۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. دشت اردبیل در بین دامنه‌های سبلان و رشته کوه تالش و بزقوش قرار دارد. این دشت با وسعتی در حدود ۹۵ هزار هکتار در ارتفاع ۱۳۵۰ متری واقع شده است. ارتفاع دشت مشگین‌شهر ۱۱۰۰ متر و حوزه آبخیز آن ۳۹۲۱ کیلومتر مربع و مساحت دشت در حدود ۴۳۰ کیلومتر مربع است که از شمال به کوههای صلوات و از جنوب به دامنه سبلان و از شرق به اردبیل و از غرب به شهرستان اهر محدود می‌شود و رودخانه‌های مهم این دشت عبارتند از قره سو و خیاوچای که اهمیت فوق‌العاده‌ای در تولیدات باغی و تاکی منطقه مذکور دارند.

جمهوری آذربایجان

۱-۶- تقسیمات جغرافیایی بر حسب شهرستانها در سال ۱۳۸۷

بر اساس آخرین تقسیمات کشوری در سال ۱۳۸۷، استان اردبیل با وسعتی بالغ بر ۱۷۸۶۷ کیلومتر مربع حدود ۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور را بخود اختصاص داده است. این استان به مرکزیت شهر اردبیل دارای ۹ شهرستان، ۲۲ شهر، ۲۵ بخش، ۶۶ دهستان و ۱۸۲۸ آبادی می باشد که تعداد ۱۷۰۰ آبادی دارای سکنه و تعداد ۱۲۸ آبادی خالی از سکنه بوده و به عبارت دیگر حدود ۹۳ درصد آبادیهای استان دارای سکنه و ۷ درصد دیگر نیز خالی از سکنه می باشد. مراکز شهرستانهای استان عبارت است از اردبیل، بیله سوار، پارس آباد، خلخال، گرمی، مشکین شهر، کیوی، نمین و نیر و سایر مراکز شهری استان نیز عبارت از سرعین، هیر، جعفرآباد، اصلاندوز، کلور، هشتجین، تازه کند انگوت، لاهرود، رضی، آبیگلوه، عنبران و کورائیم می باشند. لازم به توضیح است که در فاصله بین دو سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ تعداد آبادیهای دارای سکنه ۶۸ عدد کاهش یافته است.

جدول شماره (۱-۳) اطلاعات مربوط به آخرین تقسیمات کشوری استان بر حسب شهرستان در سال ۱۳۸۷

شرح نام شهرستان	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان	مساحت (کیلومتر مربع)	تعداد آبادی		
					جمع	دارای سکنه	خالی از سکنه
اردبیل	۳	۳	۱۱	۲۴۹۸	۲۱۴	۱۸۶	۲۸
بیله سوار	۲	۲	۴	۱۷۵۸	۲۹۳	۲۷۰	۲۳
پارس آباد	۳	۳	۶	۱۳۸۳	۲۲۷	۲۱۷	۱۰
خلخال	۳	۳	۸	۲۸۰۰	۱۵۰	۱۴۲	۸
مشکین شهر	۴	۳	۱۲	۳۸۲۵	۳۱۳	۲۷۸	۳۵
مغان	۳	۲	۹	۲۰۵۹	۳۳۳	۳۱۸	۱۵
کوثر	۲	۱	۴	۱۲۹۳	۱۰۴	۱۰۰	۴
نمین	۳	۳	۷	۱۰۳۷	۹۴	۹۲	۲
نیر	۲	۱	۵	۱۲۱۴	۱۰۰	۹۷	۳
جمع	۲۵	۲۲	۶۶	۱۷۸۶۷	۱۸۲۸	۱۷۰۰	۱۲۸

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۷

منطقه اردبیل دست کم از هزاره ششم قبل از میلاد مسکون بوده است. بر اساس پژوهش های مقدماتی باستان شناسی، سراسر منطقه از تپه های باستانی یا به عبارت دیگر مناطق استقراری که روزگاری دژ یا شهرک یا روستا بوده اند، پوشیده است. کاوش های مقدماتی در برخی از نواحی اردبیل به ویژه در قسمت های شمالی و شرقی آن نشان می دهد که اردبیل و بطور کلی شرق آذربایجان از کانونهای مهم فرهنگ مگالی تیک یا سنگ افراستی بوده است. مردم مگالی تیک شرق آذربایجان که ماهیت قومی آنها می باید از عناصر کاسی و هوری بوده باشد دهها اثر مگالی تیک پر ارزش از خود به یادگار گذاشته اند. کشفیات اخیر در محوطه باستانی «شهر یثری» مشکین شهر، پرتو تازه ای به تمدن و فرهنگ هشت هزار ساله اقوام ساکن در اردبیل و اطراف آن افکنده است و انتشار نتیجه کشفیات می تواند ارتباط تمدن و فرهنگ مگالی تیک اردبیل را با دیگر مناطق ایران و آذربایجان تاریخی و قفقاز و شرق آسیای صغیر مشخص نماید. بنظر می رسد که تصاویر هیکل های سنگی «شهر یثری» با تصاویر هیکل ها و سرهای آدمیانی که بر روی اجاق های نعل اسبی ایغدیر (ایگدیر در شمال شرق ترکیه) در نزدیکی مرز ایران و ارمنستان نقش بسته، شباهت زیادی دارد.

در اردبیل از عصر مفرغ نیز آثار ارزنده ای کشف شده است، شمشیرهای مسی، خنجرهای مختلف، تیر و سرنیزه، حلقه برای گرفتن زه کمان و تیردان های مسی، تبر از نوع تبری که در لرستان پیدا شده و باستان شناسان قدمت آنرا قریب سه هزار سال قبل از میلاد معین کرده اند. اشیاء مفرغی اردبیل غالباً از مفرغ های لرستان ساده ترند و احتمال داده می شود که از حیث قدمت زمان، مقدم بر آنها باشند.

در اواخر دوره مفرغ و بطور قطع در اواخر هزاره چهارم قبل از میلاد دو مهاجرت تاریخی از کرانه غربی دریای خزر و دره ارس به حوالی روسیه و فلسطین و کوه های زاگرس صورت گرفته است. این مهاجرت ها را مدارک باستان شناسی تأیید و تصدیق می نماید. به احتمال قوی دست کم خاستگاه یکی از عناصر مهاجر یعنی کاسی ها که در کوهپایه های زاگرس مرکزی در حدود لرستان و کرمانشاه اسکان یافتند اردبیل و نواحی اطراف آن بوده است.

بر طبق کاوشهای میراث فرهنگی در استان اردبیل (تپه نادری اردبیل) آثاری از دوره مفرغ پیدا شده اند که ۵ هزار سال قدمت دارند. مدنیت این محل مربوط به تمدن کل آذربایجان است بطوریکه قدمت این تمدن حداقل به دو هزار سال قبل از آمدن آریایی ها به فلات آذربایجان و ایران مربوط می گردد.

در خصوص ارتباط مهاجرت دوم با ناحیه اردبیل می توان گفت که عناصر مهاجر یعنی عناصری که در منابع تاریخی از آنها بعنوان هوری- هیتی نام برده شده است از اقوام مگالی تیک بوده و از لحاظ نام شناسی «حور»، «هیر» در اردبیل و هوراند در ۴۸ کیلومتری شمال اهر با نام قوم هوری در ارتباط است.

ناحیه اردبیل به احتمال بسیار قوی در عصر مفرغ در حوزه فرهنگ بزرگ و شگفت انگیز (کورا-ارس) قرار داشته است. این فرهنگ که از هزاره چهارم قبل از میلاد آغاز و تا هزاره سوم قبل از میلاد را در بر می گیرد از ناشناخته ترین فرهنگ هایی است که مرتبط با شمال غرب ایران و کشورهای گرجستان، آذربایجان، ارمنستان و شمال شرق ترکیه بوده و این مناطق را در بر می گرفته است. پژوهش های انجام یافته اخیر نشان داده است که محوطه های آق توره در پارس آباد (شمال شرق اردبیل) که شامل تعدادی اشیاء از دوره مفرغ است با نفوذ فرهنگ (کورا-ارس) در نواحی شرقی آذربایجان در رابطه می باشد.

چنانچه از گزارش جغرافی دانان و مورخان دوره اسلامی بر می آید اردبیل در اواخر دوره ساسانی مرکز آذربایجان و به تعبیر وسیع مرکز «کوست اباختر» یا «کوست آتورپاتکان» بوده است. کوست آتورپاتکان که موسی خورنی در جغرافیای خود از آن بعنوان کوست کپکوه (قفقاز) نام برده است از سرزمین های زیر (استانها) تشکیل شده بود:

- ۱- آتورپاتکان ۲- ارمن (هایک) ۳- اری (ری) ۴- گلان و شنجان (گیلان و زنجان) ۵- رن (الوانک یا اران یا آلبانیا)
- ۶- بلسکان (بلاسجان، در منابع عربی دشت مغان یا میل مغان امروزی) ۷- دلمونک (دیلمان) ۸- دمباوند (دماوند)
- ۹- تبرستان (مازندران) ۱۰- رون (رویای در جنوب دریای خزر) ۱۱- سیسکان (سیونیک در شمال رود ارس تا دریاچه گولی گول در ارمنستان) ۱۲- آمل (آمل در مازندران) ۱۳- ورجان (گرجستان)

اما نام اردبیل در قدیم چه تلفظی داشته دقیقاً معلوم نیست. آقای به آذین بر این باور است که چون نام اردبیل در منظومه ویس و رامین که منصوب به دوره اشکانی است آمده لذا نام اردبیل در دوره اشکانی موجود بوده است و وجود نام اردبیل در دوره اشکانی مورد قبول است. اردبیل در طول قرون نخستین اسلامی یعنی از سال ۲۲ هجری قمری تا قرن چهارم به مانند عصر ساسانی همچنان کرسی نشین آذربایجان بود.

نام اردبیل در منابع تاریخی بعد از اسلام به صورتهای اردویل (حدود العالم)، اردبیل (تقویم البلدان ابوالفدا) و بیشتر به صورت اردبیل در اغلب آثار جغرافی دانان مسلمان (ابن خرد اذبه، ابن رسته، یعقوبی و...) آمده است. نام اردبیل به صورت کنونی اش در اکثر سکه هایی که در قرون چهارم الی هشت در این شهر ضرب شده (به استثنای سکه ابوبکر بن محمد) تکرار شده است. مورخ ارمنی «لووند» در پایان قرن هشتم میلادی (قرن دوم هجری) نام اردبیل را بصورت «ارت ویت» ضبط کرده که بعدها به ظن مارکوارت «ارت ویل» شده است (یوزف مارکوارت. ایران شهر، ۲۰۶) تا آنجایی که منابع موجود نشان می دهند نام اردبیل یا اردویل در هیچ نوشته ای به صورت «آرتاویل» نیامده است بلکه این صورت، شکل بازسازی شده «اردویل» منابع بعد از اسلام می باشد.

۱-۸- زبان و گویش های منطقه اردبیل

قبل از مهاجرت آریایی ها به فلات ایران، مردمی در این سرزمین زندگی می کردند که بومی محل بودند و به زبان خود سخن می گفتند. برخی از محققان آمدن آریایی ها را به این منطقه از بیست تا چهارده قرن قبل از میلاد می دانند ولی تحقیقات دیگری که در این منطقه صورت گرفته است حکایت از آن دارد که پنج هزار سال پیش قوم اورارتو که محققان آنرا شاخه هایی از نژاد آریایی می دانند در این ناحیه، یعنی منطقه ای که در جنوب کوههای قفقاز از ارمنستان تا کردستان و خلخال و سراب (در شرق و جنوب اردبیل) واقع است زندگی می کردند. زبانهای باستانی را با آن که در اصل و ریشه یکی بوده است به سه شکل پارسی قدیم، اوستایی و پهلوی منقسم می دانند و بیشتر زبانهای کنونی ایران را شاخه های دگرگون گشته آنها می پندارند. زبان اوستایی از آن جهت که اوستا کتاب دینی و مقدس زردشت بدان نوشته شده است بزبان

اوستایی معروف گردیده است. این پیامبر ایران باستان از آذربایجان و به احتمال قریب به یقین از مغان اردبیل و دامنه های کوه سبلان برخاسته که زبان رایج در آن زمان زبان مادها بود به این ترتیب می توان گفت که زبان اوستایی قدیمترین زبان آریایی است که احیاناً اردبیلیهای باستان بدان سخن گفته اند. بعدها چون مادها شکست خوردند زبان پارسی بر اثر تسلط هخامنشیان، در آذربایجان نفوذ یافت ولی ساکنان این منطقه زبان پیشین خود را حفظ کردند و حتی سلوکیها و اشکانیان و ساسانیان نیز به زبان آذری که همان زبان مادی آمیخته با لغاتی از زبان بومیان پیشین بود سخن می گفتند.

زبان ترکی ره آورد ترکان است که با نفوذ تدریجی آنها در این منطقه کم کم رایج گشته است. طوایف ترک نژاد برای بدست آوردن مراتع و چراگاه بسمت ایران آمدند ولی با اقتداری که دولتهای اشکانی و ساسانی داشتند اجازه ورود به ایران نمی یافتند بعد از انقراض ساسانیان قبایل ترک بداخل ایران نفوذ کردند بعضی ها چنین پنداشته اند که شاه اسماعیل صفوی این زبان را رواج داد و آنرا زبان مردم آذربایجان نمود در حالیکه در زمان او بیش از یکصد سال از آزادی و توطن قزلباشها در آن نواحی می گذشت و لذا وقتیکه شاه اسماعیل قیام کرد زبان ترکی بین مردم آذربایجان شایع بوده و عامه مردم نیز بدان سخن می گفتند .

۱-۹- دین و مذهب :

ساکنان باستانی اردبیل که از طایفه ماد و بازماندگان بومیان اولیه بوده اند و مذهب هورمزد پرستی داشته اند. هنگامی که زردشت قیام کرد و در دشت مغان و اردبیل و دامنه های سبلان به تبلیغ احکام دین خود پرداخت جمعی از مردم به آئین وی گرویدند. از نوشته مورخان چنین بر می آید که زردشت هورمزد پرستی را از اباطیل و اوهام زدود و آئین زردشت همان دین اصلاح شده مردم باستان شد. در این صورت باید قبول کرد که دین مذکور مثل آیین زردشت مبتنی بر ثنویت بوده و در مقابل هورمزد که آفریننده نور و نیکی ها بوده است به وجود خبیثی نیز اعتقاد داشته اند که خالق بدیها و تاریکیها بوده است و زردشت پس از آنکه آن دین را از خرافات پاک ساخته این دو منشاء قدرت را به نامهای «اهورامزدا» و «انگره مینیو» یا اهریمن معرفی کرده است .

پس از آنکه مرزهای اردبیل به دست سپاه اسلام گشوده شد دین اسلام با استقبال مردم روبرو گردید و اسلام جانشین آیین گذشته شد. به طوریکه اولین مسجد جامع این شهر در سال ۳۵ یا ۳۶ هجری به وسیله اشع بن القیس الکندی ساخته شد و اعتقاد به وجود یگانه حضرت باریتعالی، جانشین ثنویت کیش زردشتی گردید مردم در اندک زمانی به احکام قرآن و اصول دیانت جدید آشنایی یافتند و علماء آنان را به وظایف و تکالیف شرعی آگاه ساختند.

در اردبیل نیز مانند سایر بلاد اسلامی مذهب رایج آئین شافعی بود ولی کسانی به خاندان حضرت علی ارادت می ورزیدند و هر وقت مقتضیات زمان برای ترویج کیش علوی مساعد می گشت به تبلیغ تشیع می پرداختند. بعدها با نفوذ و قدرتی که فرزندان شیخ صفی الدین به دست آوردند، شیعه گری رواج یافت و شیخ جنید و شیخ حیدر صفوی، جد و پدر شاه اسماعیل اول، در زمان خود به حمایت از آن مذهب برخاستند و خود شاه اسماعیل نیز پس از آنکه بر اریکه قدرت تکیه زد، آن را مذهب رسمی ایرانیان گردانید. از آن تاریخ مردم این شهر مذهب تشیع اختیار کردند و اکنون نیز بدان مذهب هستند و تنها بخش کوچکی از جمعیت شهرستان های نمین و خلخال اهل تسنن هستند که اکثراً مهاجرینی هستند که از سایر نقاط کشور به این منطقه مهاجرت داده شده اند.

محیط زیست به طور معمول تحت تاثیر فعالیت ها و تحرکات انسانی و طبیعی قرار دارد. فعالیتها و تحرکات انسانی می تواند شامل استقرار و تراکم جمعیت در بعضی مکان های خاص مانند شهرها، مناطق ویژه اقتصادی و یا کشاورزی باشد. از سوی دیگر برخی از تحرکات طبیعت نیز مانند سیلاب ها بر روی محیط زیست تاثیر می گذارند.

در بخش محیط زیست آنچه مد نظر قرار دارد این است که تا حد امکان، فعالیت ها و تحرکات انسانی و طبیعی تحت کنترل در آید که بعنوان نمونه می توان به حفظ و احیای منابع محیط زیست (آب و هوا، خاک، جنگل و تنوع زیستی)، بهره برداری صحیح و پایدار از منابع موجود، ارتقای فرهنگ زیست محیطی در سطح جوامع و یا ترسیم اثرات فعالیت های گذشته بر محیط زیست اشاره کرد.

اهمیت محیط زیست در دو دهه اخیر خصوصاً با پیدایش الگوی توسعه پایدار موجب گردیده تا محیط زیست در تهیه و تدوین برنامه های سوم و چهارم توسعه و چشم انداز بیست ساله کشور از جایگاه ویژه ای برخوردار گردد و بعنوان یک موضوع فرابخشی موقعیت نوینی را در نظام برنامه ریزی بخود گیرد. به رغم فعالیتهای صورت گرفته در بخش محیط زیست به دلیل ضعف های بنیادی نتایج حاصل از اجرای سیاست ها فاصله زیاد و قابل توجهی با فرایندهای تنش و تخریب در زیست بوم های منطقه دارد لذا ضروری است برای رفع کمبودها و جبران ضعف ها، اقدامات جدی و اساسی در طول برنامه پنجم توسعه و برنامه های آتی توسعه کشور به عمل آید و مقابله با آثار مخرب فعالیتهای انسان بر زیست بومها و رفع یا تقلیل آنها مورد توجه خاص مدیران قرار گیرد. از جمله سیاستهای اصلی در حفاظت از محیط زیست ادغام ملاحظات زیست محیطی در فرایند تصمیم گیریهای توسعه ای است که با هدف تصحیح و کاهش آثار و پیامدهای سوء آنها (صنعت، کشاورزی و امور زیربنایی) بر فرآیندهای اکولوژیک می باشد.

۱-۱۰-۱ - وضعیت زیستگاه ها و محیط های طبیعی استان

مناطق تحت مدیریت حفاظتی استان اردبیل در سال ۱۳۸۷ شامل ۲ منطقه حفاظت شده و ۲ اثر طبیعی ملی بوده که جمعاً با مساحتی بالغ بر ۷۵۸۰۵ هکتار در حدود ۴/۳ درصد از مساحت کل استان را بخود اختصاص داده و در محدوده مناطق حفاظت شده مجموعاً تعداد ۵۱ آبادی دارای سکنه واقع گردیده است. در مقایسه با سایر استانهای مشابه وسعت مناطق حفاظت شده در استان بسیار ناچیز است.

الف) منطقه حفاظت شده لیسار(نئور)

این منطقه با وسعت ۴۰۶۲ هکتار در بخشی از فولادلوی جنوبی شهرستان اردبیل تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۵/۳۶ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را بخود اختصاص داده و ۲ آبادی دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه واقع گردیده است.

ب) منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع آق داغ

این منطقه بعنوان بزرگترین منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع استان با وسعت ۶۴۰۰۰ هکتار در شهرستان خلخال تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۸۴/۴۳ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را بخود اختصاص داده و ۴۹ آبادی دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه قرار گرفته است.

ج) اثر طبیعی ملی سبلان

ارتفاعات بالای ۳۶۰۰ متری رشته کوه سبلان بعنوان اثر طبیعی ملی حفاظت شده استان تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان درآمده و با ۶۶۴۳ هکتار حدود ۸/۷۶ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی استان را بخود اختصاص داده است.

د) اثر طبیعی ملی غار یخکان

این اثر طبیعی ملی در بخش مرکزی شهرستان خلخال با وسعت ۱۱۰۰ هکتار تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۱/۴۵ درصد مناطق چهارگانه تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان را بخود اختصاص داده است .

۱-۱۰-۲- وضعیت حیات وحش استان

بر اساس بررسی های بعمل آمده توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان در مناطق حفاظت شده و آثار طبیعی ملی استان (منطقه شکار ممنوع آق داغ- سبلان- گندیشمین- پارس آباد- تالابها) تعداد ۱۴ گونه حیوانات وحشی به این شرح مشاهده گردیده است: کل و بز کوهی (پاژن)، خرس قهوه ای ، گرگ، گراز وحشی ، روباه، خرگوش، گربه وحشی، قوچ و میش ارمنی، جوجه تیغی، موش مغان، زنگوله بال، تشی، پلنگ و سمور جنگلی.

۱-۱۰-۳- پایش رودخانه های استان

از رودخانه های مهم استان سه رودخانه (ارس، قره سو، بالخلو) تحت سنجش و کنترل آلودگی فیزیکی و شیمیایی می باشند و حداقل شش پارامتر فیزیکی و شیمیایی مهم در نمونه های اخذ شده مورد بررسی و کنترل می باشد.

براساس اطلاعات حاصل از بازسازی داده های جمعیتی بدست آمده از نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۶۵ (که در آن زمان استان اردبیل جزئی از استان آذربایجان شرقی بحساب می آمد.) جمعیت استان در سال ۱۳۶۵ معادل ۱۰۴۶۲۳۷ نفر بوده است و از این تعداد ۴۴۴۶۱۲ نفر معادل ۴۲/۵ درصد ساکن در نقاط شهری و ۶۰۱۶۲۵ نفر معادل ۵۷/۵ درصد ساکن در نقاط روستایی بوده اند.

براساس اطلاعات ارایه شده در جدول شماره (۲-۱) استان اردبیل در این دوره ۲/۱ درصد از کل جمعیت کشور، ۱/۴ درصد از جمعیت شهری کشور و ۳/۲ درصد جمعیت روستایی کشور را به خود اختصاص داده است. همچنین براساس بررسی های انجام شده در جدول شماره (۲-۳) این استان از نظر جمعیتی رتبه نوزدهم را در کشور دارا بوده است. در سال ۱۳۶۵ متوسط رشد سالانه جمعیت ۲/۹ درصد محاسبه شده است.

براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ تعداد جمعیت ساکن در استان به ۱۱۶۷۷۹۸ نفر افزایش یافته است که از این تعداد ۵۸۳۰۰۲ نفر معادل ۴۹/۹ درصد در نقاط شهری و ۵۸۴۷۹۶ نفر معادل ۵۰/۱ درصد در نقاط روستایی ساکن بوده اند. در این دوره تقریباً نسبت شهر نشینی و روستا نشینی در حال نزدیک شدن به یکدیگر و به یک اندازه بوده است. در این مقطع سهم جمعیتی استان اردبیل از جمعیت کل کشور معادل ۱/۹ درصد، از کل جمعیت شهری کشور ۱/۵ درصد و از جمعیت روستایی کل کشور ۲/۷ درصد بوده است. در این دوره نیز استان اردبیل جایگاه نوزدهم را از نظر سهم جمعیتی در کل کشور دارا بوده است. در سال ۱۳۷۵ متوسط رشد سالانه جمعیت ۰/۴۶ درصد محاسبه شده است که نسبت به سال ۱۳۶۵ کاهش محسوس نشان میدهد.

روند رشد جمعیت در دهه بعد نیز ادامه یافته و جمعیت استان در آخرین دوره سرشماری عمومی نفوس و مسکن در آبان ماه سال ۱۳۸۵ به ۱۲۲۸۱۵۵ نفر افزایش یافته است. بدین ترتیب در سال ۱۳۸۵ متوسط رشد سالانه جمعیت به ۰/۵ درصد رسیده است.

در این دوره میزان شهرنشینی نسبت به دوره های قبل افزایش یافته و نقاط روستایی استان همانند سایر نقاط روستایی کشور جمعیت خود را به نفع نقاط شهری از دست داده اند. بطوریکه ۷۱۵۵۹۷ نفر معادل ۵۸/۲۶ درصد ساکن نقاط شهری و ۵۱۲۱۹۵ نفر معادل ۴۱/۷۰ درصد ساکن نقاط روستایی بوده و ۳۶۳ نفر معادل ۰/۰۳ درصد نیز جمعیت غیر ساکن استان را شامل شده اند. در آخرین دوره سرشماری عمومی نفوس و مسکن سهم جمعیتی استان اردبیل از کل جمعیت کشور به ۱/۷۴ درصد کاهش یافته است. سهم جمعیت شهری این استان از کل جمعیت شهری کشور با نسبت ۱/۴۸ درصد ثابت مانده و سهم جمعیت روستایی استان از کل جمعیت روستایی کشور به ۲/۳۱ درصد کاهش یافته است. در این مقطع استان اردبیل از نظر جمعیتی رتبه نوزدهم را در کل کشور به خود اختصاص داده است.

جدول (۱-۲) تعداد جمعیت ساکن در استان اردبیل به تفکیک نقاط شهری و روستایی طی دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ (نفر)

شرح	۱۳۶۵		۱۳۷۵		۱۳۸۵	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نقاط شهری	۴۴۴۶۱۲	۴۲/۵	۵۸۳۰۰۲	۴۹/۹	۷۱۵۵۹۷	۵۸/۲۶
نقاط روستایی	۶۰۱۶۲۵	۵۷/۵	۵۸۴۷۹۶	۵۰/۱	۵۱۲۱۹۵	۴۱/۷۰
غیر ساکن	-	-	-	-	۳۶۳	۰/۰۳
کل استان	۱۰۴۶۲۳۷	۱۰۰	۱۱۶۷۷۹۸	۱۰۰	۱۲۲۸۱۵۵	۱۰۰

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.
 ۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان اردبیل، ۱۳۸۵.

جدول (۲-۲) تعداد جمعیت ساکن در استان اردبیل و مقایسه با کل کشور به تفکیک نقاط شهری و روستایی طی دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ (نفر)

شرح	۱۳۶۵			۱۳۷۵			۱۳۸۵			
	کل کشور	استان اردبیل	نسبت جمعیت استان به کل کشور (درصد)	کل کشور	استان اردبیل	نسبت جمعیت استان به کل کشور (درصد)	کل کشور	استان اردبیل	نسبت جمعیت استان به کل کشور (درصد)	
نقاط شهری	۲۹۰۷۸۲۰۵	۴۴۴۶۱۲	۱/۵	۳۸۲۰۴۹۶۰	۵۸۳۰۰۲	۱/۵	۴۸۲۴۵۰۷۵	۷۱۵۵۹۷	۱/۴۸	
نقاط روستایی	۲۰۳۶۵۹۸۹	۶۰۱۶۲۵	۳/۰	۲۱۸۵۰۹۹۸	۵۸۴۷۹۶	۲/۷	۲۲۱۲۳۰۵۴	۵۱۲۱۹۵	۲/۳	
غیر ساکن	-	-	-	-	-	-	-	۱۰۴۷۱۷	۳۶۳	۰/۳۱
-	۴۹۴۴۴۱۹۴	۱۰۴۶۲۳۷	۲/۱	۶۰۰۵۵۹۵۸	۱۱۶۷۷۹۸	۱/۹	۷۰۴۹۵۷۸۲	۱۲۲۸۱۵۵	۱/۷۴	

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.
 ۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان اردبیل، ۱۳۸۵.

جدول (۲-۳) تعیین جایگاه استان اردبیل از نظر سهم جمعیتی در کل کشور طی مقاطع آماری

۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ (نفر)

رتبه	۱۳۸۵		۱۳۷۵		۱۳۶۵		شرح
	سهم از کشور (درصد)	تعداد (نفر)	سهم از کشور (درصد)	تعداد (نفر)	سهم از کشور (درصد)	تعداد (نفر)	
۶	۵/۱۱	۳۶۰۳۴۵۶	۵/۵	۳۳۲۵۸۸۴	۶/۲	۳۰۴۴۳۶۰	آذربایجان شرقی
۸	۴/۰۸	۲۸۷۳۴۵۹	۴/۲	۲۴۹۶۳۱۹	۴/۰	۱۹۹۰۸۰۰	آذربایجان غربی
۱۹	۱/۷۴	۱۲۲۸۱۵۵	۱/۹	۱۱۶۷۷۹۸	۲/۱	۱۰۴۶۲۳۷	اردبیل
۳	۶/۴۷	۴۵۵۹۲۵۶	۶/۵	۳۹۲۳۲۵۵	۶/۶	۳۲۷۱۷۱۴	اصفهان
۳۰	۰/۷۷	۵۴۵۷۸۷	۰/۸	۴۸۷۸۸۶	۰/۸	۳۸۱۰۰۵	ایلام
۲۴	۱/۲۶	۸۸۶۲۶۷	۱/۲	۷۴۳۶۷۵	۱/۲	۶۰۵۱۷۱	بوشهر
۱	۱۹/۰۴	۱۳۴۲۲۳۶۶	۱۷/۲	۱۰۳۴۳۹۶۳	۱۶/۴	۸۰۹۷۵۸۷	تهران
۲۵	۱/۲۲	۸۵۷۹۱۰	۱/۳	۷۶۱۱۶۸	۱/۳	۶۴۲۸۹۹	چهارمحال و بختیاری
۲۷	۰/۹۰	۶۳۶۴۲۰	۱۰/۰	۵۹۸۸۰۲۹	۱۰/۶	۵۲۲۸۳۲۸	خراسان جنوبی
۲	۷/۹۳	۵۵۹۳۰۷۹	-	-	-	-	خراسان رضوی
۲۶	۱/۱۵	۸۱۱۵۷۲	-	-	-	-	خراسان شمالی
۵	۶/۰۶	۴۲۷۴۹۷۹	۶/۲	۳۷۴۸۳۲۵	۵/۴	۲۶۸۲۵۰۰	خوزستان
۲۳	۱/۳۷	۹۶۴۶۰۱	۱/۵	۹۰۰۷۵۹	۱/۶	۷۸۵۹۵۵	زنجان
۲۹	۰/۸۴	۵۸۹۷۴۲	۰/۸	۵۰۱۴۴۷	۰/۸	۴۱۹۴۰۵	سمنان
۱۰	۳/۴۱	۲۴۰۵۷۴۲	۲/۹	۱۷۲۲۵۶۶	۲/۵	۱۲۱۳۱۳۷	سیستان و بلوچستان
۴	۶/۱۵	۴۳۳۶۸۷۸	۶/۴	۳۸۱۷۱۲۳	۶/۴	۳۱۴۷۷۰۷	فارس
۲۰	۱/۶۲	۱۱۴۳۲۰۰	۱/۶	۹۶۸۲۵۷	۱/۶	۷۹۵۳۴۷	قزوین
۲۱	۱/۴۸	۱۰۴۶۷۳۷	۱/۴	۸۵۳۰۴۴	۱/۲	۶۱۵۶۲۸	قم
۱۶	۲/۰۴	۱۴۴۰۱۵۶	۲/۲	۱۳۴۶۴۸۳	۲/۲	۱۰۸۰۳۶۴	کردستان
۹	۳/۷۶	۲۶۵۲۴۱۳	۳/۳	۲۰۰۴۳۴۵	۳/۳	۱۶۱۰۲۲۲	کرمان
۱۲	۲/۶۷	۱۸۷۹۳۸۵	۳/۰	۱۷۷۸۵۲۵	۳/۰	۱۴۸۶۷۳۶	کرمانشاه
۲۸	۰/۹۰	۶۳۴۲۹۹	۰/۹	۵۴۲۸۰۳	۰/۸	۴۱۶۷۶۸	کهگیلویه و بویراحمد
۱۵	۲/۲۹	۱۶۱۷۰۸۷	۲/۴	۱۴۲۶۳۸۸	۲/۳	۱۱۳۹۷۲۵	گلستان
۱۱	۳/۴۱	۲۴۰۴۸۶۱	۳/۷	۲۲۴۱۸۹۷	۴/۲	۲۰۸۱۸۶۱	گیلان
۱۳	۲/۴۳	۱۷۱۶۵۲۷	۲/۶	۱۵۸۴۴۳۲	۲/۸	۱۳۵۹۸۰۴	لرستان
۷	۴/۱۵	۲۹۲۲۴۳۲	۴/۳	۲۶۰۲۲۸۸	۴/۶	۲۲۷۵۸۸۳	مازندران
۱۸	۱/۹۲	۱۳۵۱۲۵۷	۲/۰	۱۲۲۸۷۸۶	۲/۲	۱۰۸۸۴۹۷	مرکزی
۱۷	۱/۹۹	۱۴۰۳۶۷۴	۱/۸	۱۰۶۲۱۵۵	۱/۶	۷۷۰۸۳۰	هرمزگان
۱۴	۲/۴۲	۱۷۰۳۲۶۷	۲/۸	۱۶۷۷۹۵۷	۳/۰	۱۴۹۶۹۹۳	همدان
۲۲	۱/۴۱	۹۹۰۸۱۸	۱/۳	۸۱۰۴۰۱	۱/۴	۶۶۸۷۳۱	یزد
-	۱۰۰	۷۰۴۹۵۷۸۲	۱۰۰/۰	۶۰۰۵۵۹۵۸	۱۰۰/۰	۴۹۴۴۴۱۹۴	کل کشور

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۸۵.

شهرستان اردبیل در مقاطع آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ به ترتیب ۳۷/۶، ۳۹/۸ و ۴۴/۸ درصد از جمعیت استان را به خود اختصاص داده است. مرکزیت اداری-سیاسی شهر اردبیل و قرار گرفتن آن در کانون شبکه خدمات استان از عمده ترین دلایل جذب جمعیت در شهرستان اردبیل است. پس از اردبیل شهرستان مشگین شهر طی دو مقطع آماری ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ به ترتیب با دارا بودن ۱۵/۶ و ۱۴/۲ درصد از کل جمعیت استان، در رده دوم قرار داشته است. اما در آخرین دوره سرشماری در سال ۱۳۸۵ شهرستان پارس آباد با دارا بودن ۱۳/۴ درصد جمعیت استان در جایگاه دوم قرار گرفته و شهرستان مشگین شهر با ۱۳ درصد رتبه سوم را به خود اختصاص داده است.

شهرستان نیر در هر سه مقطع کمترین تعداد جمعیت را دارا بوده است. این شهرستان در مقطع آماری ۱۳۸۵ حدود ۱/۹ درصد از جمعیت استان را به خود اختصاص داده است.

بررسی نحوه توزیع و پراکنش جمعیت در هر یک از شهرستان های استان اردبیل به تفکیک نقاط شهری و روستایی در جدول شماره (۲-۵) نشان می دهد در هر سه مقطع بیش از ۷۰ درصد جمعیت شهرستان اردبیل در نقاط شهری این شهرستان ساکن بوده اند. این شهرستان کمترین نسبت روستا نشینی را در کل استان به خود اختصاص داده است. از مجموع ۵۴۸۸۳۲ نفر جمعیت ساکن در این شهرستان ۷۷/۵ درصد ساکن نقاط شهری و ۲۲/۵ درصد ساکن نقاط روستایی بوده اند. کمترین نسبت شهر نشینی (یا به عبارت دیگر تمرکز جمعیت در نقاط شهری) طی دو مقطع آماری ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ در شهرستان نیر مشاهده می شود. اما در آخرین دوره سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شهرستان کوثر کمترین نسبت شهر نشینی را در استان به خود اختصاص داده است. براساس اطلاعات ارائه شده در جدول شماره (۲-۵) بیشترین نسبت روستا نشینی طی دو مقطع آماری ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ در شهرستان نیر و در مقطع آماری ۱۳۸۵ در شهرستان کوثر مشاهده می شود. از مجموع ۲۸۷۲۱ نفر جمعیت ساکن در شهرستان کوثر در این مقطع ۷۴/۷ درصد ساکن نقاط روستایی و ۲۵/۳ درصد ساکن نقاط شهری بوده اند.

جدول (۲-۴) تعداد جمعیت ساکن در استان اردبیل به تفکیک شهرستان طی دوره های آماری

۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ (نفر)

۱۳۸۵		۱۳۷۵		۱۳۶۵		شرح
درصد	تعداد (نفر)	درصد	تعداد(نفر)	درصد	تعداد (نفر)	
۴۴/۸	۵۴۸۸۳۲	۳۹/۸	۴۶۴۴۰۶	۳۷/۶	۳۹۳۹۰۷	اردبیل
۴/۵	۵۵۰۲۶	۵/۱	۵۹۳۴۵	۴/۹	۵۱۱۴۲	بيله سوار
۷/۷	۹۳۴۲۵	۹	۱۰۵۰۸۰	۹/۸	۱۰۲۴۰۸	خلخال
۱۳	۱۵۹۲۴۲	۱۴/۲	۱۶۶۱۷۰	۱۵/۶	۱۶۳۶۶۳	مشگین شهر
۷/۴	۹۱۲۷۰	۸/۷	۱۰۱۹۲۷	۹/۳	۹۷۸۷۹	مغان
۱۳/۴	۱۶۴۵۷۷	۱۱/۹	۱۳۸۸۸۷	۸/۷	۹۰۷۶۲	پارس آباد
۲/۳	۲۸۷۲۱	۲/۹	۳۳۵۴۶	۳/۸	۳۹۵۳۷	کوثر
۴/۹	۵۹۶۴۰	۵/۸	۶۷۹۲۳	۶/۵	۶۷۶۱۶	نمین
۱/۹	۲۴۲۸۸	۲/۶	۳۰۵۱۴	۳/۸	۳۹۳۲۳	نیر
۱۰۰	۱۲۲۳۸۸۱	۱۰۰	۱۱۶۷۷۹۸	۱۰۰	۱۰۴۶۲۳۷	کل استان

ماخذ ۱- مرکز آمار ایران ، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران ، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ، کل کشور ، ۱۳۸۵ .

جدول (۲-۵) تعداد جمعیت ساکن در شهرستانهای استان اردبیل به تفکیک نقاط شهری و روستایی طی دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ (نفر)

۱۳۸۵					۱۳۷۵					۱۳۶۵					شرح
روستایی		شهری		کل	روستایی		شهری		کل	روستایی		شهری		کل	
درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۲۲/۵	۱۲۳۲۶۴	۷۷/۵	۴۲۵۵۶۸	۵۴۸۸۳۲	۲۵/۳	۱۱۷۳۱۶	۷۴/۷	۳۴۷۰۹۰	۴۶۴۴۰۶	۲۶/۸	۱۰۵۶۰۸	۷۳/۲	۲۸۸۲۹۹	۳۹۳۹۰۷	اردبیل
۶۱/۲	۳۳۶۶۸	۳۸/۸	۲۱۳۵۸	۵۵۰۲۶	۶۷/۸	۴۰۲۲۹	۳۲/۲	۱۹۱۱۶	۵۹۳۴۵	۷۲/۶	۳۷۱۴۲	۲۷/۴	۱۴۰۰۰	۵۱۱۴۲	بيله سوار
۴۹/۷	۴۵۶۸۴	۵۰/۲	۴۷۷۴۰	۹۳۴۲۵	۵۷/۸	۶۰۷۴۱	۴۲/۲	۴۴۳۳۹	۱۰۵۰۸۰	۶۹/۲	۷۰۸۵۴	۳۰/۸	۳۱۵۵۴	۱۰۲۴۰۸	خلخال
۵۶/۷	۹۰۳۵۹	۴۳/۰	۶۸۵۲۱	۱۵۹۲۴۲	۶۶/۶	۱۱۰۷۲۱	۳۳/۴	۵۵۴۴۹	۱۶۶۱۷۰	۷۶/۱	۱۲۴۶۲۰	۲۳/۹	۳۹۰۴۳	۱۶۳۶۶۳	مشگین شهر
۶۶/۳	۶۰۵۲۱	۳۳/۷	۳۰۷۴۹	۹۱۲۷۰	۷۱/۴	۷۲۷۵۵	۲۸/۶	۲۹۱۷۲	۱۰۱۹۲۷	۷۸/۹	۷۷۲۶۱	۲۱/۱	۲۰۶۱۸	۹۷۸۷۹	مغان
۴۷/۶	۷۹۹۰۴	۵۲/۴	۸۳۵۳۳	۱۶۳۴۳۷	۵۴/۴	۷۵۵۶۴	۴۵/۶	۶۳۳۲۳	۱۳۸۸۸۷	۶۵/۳	۵۹۲۸۲	۳۴/۷	۳۱۴۸۰	۹۰۷۶۲	پارس آباد
۷۴/۷	۲۱۴۶۰	۲۵/۳	۷۲۶۱	۲۸۷۲۱	۷۹/۷	۲۶۷۴۱	۲۰/۳	۶۸۰۵	۳۳۵۴۶	۸۴/۵	۳۳۴۱۶	۱۵/۵	۶۱۲۱	۳۹۵۳۷	کوثر
۶۳/۳	۳۷۷۸۱	۳۶/۷	۲۱۸۵۹	۵۹۶۴۰	۸۱/۴	۵۵۳۰۶	۱۸/۶	۱۲۶۱۷	۶۷۹۲۳	۸۶/۶	۵۸۵۶۸	۱۳/۴	۹۰۴۸	۶۷۶۱۶	نمین
۷۲/۶	۱۷۹۷۴	۲۷/۴	۶۳۱۴	۲۴۲۸۸	۸۳/۳	۲۵۴۲۳	۱۶/۷	۵۰۹۱	۳۰۵۱۴	۸۸/۷	۳۴۸۷۴	۱۱/۳	۴۴۴۹	۳۹۳۲۳	نیر
۴۱/۶	۵۰۹۳۸۸	۵۸/۴	۷۱۲۹۰۳	۱۲۲۳۸۸۱	۵۰/۱	۵۸۴۷۹۶	۴۹/۹	۵۸۳۰۰۲	۱۱۶۷۷۹۸	۵۷/۵	۶۰۱۶۲۵	۴۲/۵	۴۴۴۶۱۲	۱۰۴۶۲۳۷	کل استان

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۸۵.

شهرنشینی در پهنه استان اردبیل، پدیده نسبتاً جدیدی است که از سال ۱۳۷۵ به بعد خود را نشان می‌دهد. شرایط مناسب اقلیمی و متعاقب آن غلبه فعالیت‌های کشاورزی بر سایر فعالیت‌های اقتصادی در استان باعث شده بود تا تمرکز جمعیت در یک نقطه و تشکیل و تقویت شهرها در سالهای قبل رونق چندانی نداشته باشد. بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد تا سال ۱۳۴۵ شهر اردبیل بزرگترین مرکز شهری شرق آذربایجان به شمار می‌آمده است و هیچ‌کانون شهری با جمعیتی بیش از ۱۰ هزار نفر در این منطقه وجود نداشته است.

بر مبنای آخرین نتایج حاصل از سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ و همچنین آخرین تقسیمات اداری-سیاسی کشور (سال ۱۳۸۷) در استان اردبیل ۲۲ نقطه شهری وجود دارد. پنج شهر اردبیل، پارس آباد، مشگین شهر، خلخال و گرمی از نظر جمعیتی از شهرهای مهم استان به شمار می‌آیند.

جدول (۲-۶) تعداد جمعیت شهرهای استان اردبیل طی سالهای ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

۱۳۸۵		۱۳۷۵		۱۳۶۵		نام شهر
سهم از استان (درصد)	تعداد جمعیت	سهم از استان (درصد)	تعداد جمعیت	سهم از استان (درصد)	تعداد جمعیت	
۵۸/۴	۴۱۸۲۶۲	۵۸/۴	۳۴۰۳۸۶	۶۳/۴	۲۸۱۹۷۳	اردبیل
۱۱/۵	۸۲۲۵۶	۱۰/۴	۶۰۴۸۵	۶/۶	۲۹۴۳۸	پارس آباد
۸/۹	۶۳۶۵۵	۸/۵	۴۹۷۸۷	۷/۳	۳۲۴۵۹	مشگین شهر
۵/۶	۳۹۷۵۴	۶/۱	۳۵۶۱۲	۵/۳	۲۳۶۴۲	خلخال
۴/۰	۲۸۹۳۲	۴/۸	۲۸۱۶۶	۴/۵	۱۹۹۴۶	گرمی
۲/۰	۱۴۱۸۰	۲/۳	۱۳۲۵۳	۲/۳	۱۰۰۷۸	بيله سوار
۱/۵	۱۰۴۵۶	۱/۳	۷۸۵۲	۱/۲	۵۱۳۸	نمین
۱/۰	۷۲۶۱	۱/۲	۶۸۰۵	۱/۴	۶۱۲۱	گیوی
۱/۰	۷۱۷۸	۱/۰	۵۸۶۳	۰/۹	۳۹۲۲	جعفرآباد
۰/۹	۶۱۶۱	-	-	-	-	عنبران
۰/۸	۵۴۶۰	۰/۹	۵۰۹۱	۱/۰	۴۴۴۹	نیر
۰/۷	۵۲۴۲	۰/۸	۴۷۶۵	۰/۹	۳۹۱۰	آبی بیگلو
۰/۷	۵۱۴۵	۰/۹	۵۰۶۵	۰/۹	۴۰۰۱	هشتجین
۰/۶	۴۵۹۹	۰/۶	۳۵۸۳	۰/۷	۳۲۳۸	سرعین
۰/۶	۳۹۷۱	۰/۵	۲۸۳۸	۰/۵	۲۰۴۲	اصلاندوز
۰/۴	۲۹۷۱	۰/۷	۳۸۷۴	۱/۱	۴۹۷۷	لاهرود
۰/۴	۲۸۴۱	۰/۶	۳۶۶۲	۰/۹	۳۹۱۱	کلور
۰/۴	۲۷۰۷	۰/۵	۳۱۲۱	۰/۷	۳۰۸۸	هیر
۰/۳	۱۸۹۵	۰/۳	۱۷۸۸	۰/۴	۱۶۰۷	رضی
۰/۳	۱۸۱۷	۰/۲	۱۰۰۶	۰/۲	۶۷۲	تازه کند انگوت
۰/۱	۸۵۴	-	-	-	-	کورائیم
۱۰۰	۷۱۵۵۹۷	۱۰۰	۵۸۳۰۰۲	۱۰۰	۴۴۴۶۱۲	جمع نقاط شهری استان

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۸۵.

جدول (۲-۷) تعداد جمعیت ساکن در نقاط شهری استان اردبیل به تفکیک شهرستان طی

دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

۱۳۸۵		۱۳۷۵		۱۳۶۵		شرح
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۵۹/۵	۴۲۵۵۶۸	۵۹/۵	۳۴۷۰۹۰	۶۴/۸	۲۸۸۲۹۹	اردبیل
۳/۰	۲۱۳۵۸	۳/۳	۱۹۱۱۶	۳/۱	۱۴۰۰۰	بيله سوار
۶/۷	۴۷۷۴۰	۷/۶	۴۴۳۳۹	۷/۱	۳۱۵۵۴	خلخال
۹/۶	۶۸۵۲۱	۹/۵	۵۵۴۴۹	۸/۸	۳۹۰۴۳	مشگین شهر
۴/۳	۳۰۷۴۹	۵/۰	۲۹۱۷۲	۴/۶	۲۰۶۱۸	مغان
۱۲/۰	۸۶۲۲۷	۱۰/۹	۶۳۳۲۳	۷/۱	۳۱۴۸۰	پارس آباد
۱/۰	۷۲۶۱	۱/۲	۶۸۰۵	۱/۴	۶۱۲۱	کوثر
۳/۱	۲۱۸۵۹	۲/۲	۱۲۶۱۷	۲/۰	۹۰۴۸	نمین
۰/۹	۶۳۱۴	۰/۹	۵۰۹۱	۱/۰	۴۴۴۹	نیر
۱۰۰	۷۱۵۵۹۷	۱۰۰	۵۸۳۰۰۲	۱۰۰	۴۴۴۶۱۲	کل استان

ماخذ: ۱-مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری-سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲-مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۸۵.

جمعیت ساکن در نقاط روستایی استان اردبیل طی سه مقطع آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ در جدول (۲-۸) مورد بررسی قرار گرفته است. براساس اطلاعات جدول مذکور در مقطع آماری ۱۳۶۵ از مجموع ۶۰۱۶۲۵ نفر جمعیت ساکن در نقاط روستایی استان، شهرستان مشگین شهر با دارا بودن ۲۰/۷ درصد جمعیت روستایی در جایگاه نخست قرار داشته است. پس از مشگین شهر شهرستانهای اردبیل، مغان و خلخال به ترتیب با ۱۷/۶، ۱۲/۸ و ۱۱/۸ درصد از جمعیت روستایی استان در جایگاه های دوم، سوم و چهارم قرار داشته اند.

نسبت های مذکور در مقطع آماری ۱۳۷۵ تغییرات متفاوتی را نشان می دهد. در این مقطع از مجموع ۵۸۴۷۹۶ نفر جمعیت ساکن در نقاط روستایی استان، شهرستان اردبیل با اختصاص ۲۰/۱ درصد از جمعیت روستایی استان به خود مقام نخست را دارا بوده است. در این دوره سهم جمعیت روستایی شهرستانهای مشگین شهر و مغان نسبت به دوره قبل کاهش یافته و به ترتیب به ۱۸/۹ درصد در شهرستان مشگین شهر و ۱۲/۴ درصد در شهرستان مغان رسیده است. در این دوره شهرستان پارس آباد با دارا بودن ۱۲/۹ درصد از جمعیت روستایی استان از رتبه پنجم در سال ۱۳۶۵ به رتبه سوم در سال ۱۳۷۵ تغییر جایگاه داده است.

در آخرین دوره سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵ از مجموع ۵۰۹۳۸۸ نفر جمعیت روستایی استان، شهرستان اردبیل با اختصاص ۲۴/۲ درصد از جمعیت روستا نشین استان جایگاه نخست را کسب نموده است. پس از آن شهرستانهای مشگین شهر و پارس آباد و مغان هر یک به ترتیب با ۱۷/۷ و ۱۵/۴ و ۱۱/۹ درصد جمعیت روستا نشین استان در جایگاههای دوم و سوم و چهارم قرار گرفته اند.

شهرستان نیر و کوثر نیز در هر سه مقطع کمترین سهم جمعیت روستایی را در استان دارا بوده اند. در آخرین مقطع آماری در سال ۱۳۸۵ این دو شهرستان به ترتیب ۳/۳ و ۴/۲ درصد از جمعیت روستایی استان را به خود اختصاص داده اند.

جدول (۲-۸) تعداد جمعیت ساکن در نقاط روستایی استان اردبیل به تفکیک شهرستان طی

دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

۱۳۸۵		۱۳۷۵		۱۳۶۵		شرح
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۴/۲	۱۲۳۲۶۴	۲۰/۱	۱۱۷۳۱۶	۱۷/۶	۱۰۵۶۰۸	اردبیل
۶/۶	۳۳۶۶۸	۶/۹	۴۰۲۲۹	۶/۲	۳۷۱۴۲	بيله سوار
۹/۳	۴۷۲۶۴	۱۰/۴	۶۰۷۴۱	۱۱/۸	۷۰۸۵۴	خلخال
۱۷/۷	۹۰۳۵۹	۱۸/۹	۱۱۰۷۲۱	۲۰/۷	۱۲۴۶۲۰	مشگین شهر
۱۱/۹	۶۰۵۲۱	۱۲/۴	۷۲۷۵۵	۱۲/۸	۷۷۲۶۱	مغان
۱۵/۴	۷۸۳۵۰	۱۲/۹	۷۵۵۶۴	۹/۹	۵۹۲۸۲	پارس آباد
۴/۲	۲۱۴۶۰	۴/۶	۲۶۷۴۱	۵/۶	۳۳۴۱۶	کوثر
۷/۴	۳۷۷۸۱	۹/۵	۵۵۳۰۶	۹/۷	۵۸۵۶۸	نمین
۳/۳	۱۶۷۲۱	۴/۳	۲۵۴۲۳	۵/۸	۳۴۸۷۴	نیر
۱۰۰	۵۰۹۳۸۸	۱۰۰	۵۸۴۷۹۶	۱۰۰	۶۰۱۶۲۵	کل استان

ماخذ: ۱-مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری-سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲-مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۸۵.

۲-۱-۵- توزیع و پراکنش جمعیت عشایری

آخرین سرشماری عمومی از عشایر کوچنده در کل کشور و استان در تیرماه ۱۳۸۷ انجام شده است. بر مبنای یافته های حاصل از سرشماری مذکور در محدوده استان اردبیل در زمان ییلاق (فصول گرم سال) ۸۱۸۶ خانوار شامل ۴۳۲۹۶ نفر جمعیت در این استان بسر می برند ولی در زمان قشلاق (فصول سرد سال) تعداد آنان افزایش یافته به ۱۲۸۱۸ خانوار شامل ۶۶۵۲۱ نفر افزایش می یابد که از استانهای همجوار (عمدتاً آذربایجان شرقی) به استان اردبیل کوچ می نمایند.

در زمان ییلاق بیشتر خانوارهای عشایری در محدوده شهرستانهای اردبیل، مشگین شهر و خلخال (مناطق سردسیر استان) مشاهده می شوند، در قشلاق نیز بیشترین جمعیت عشایری در مناطق گرمسیر شهرستانهای پارس آباد، بیله سوار و مغان ساکن می شوند. این سه شهرستان پهنه جغرافیایی دشت مغان را تشکیل می دهند که از گذشته قشلاق عشایر شاهسون به شمار می آمده است. جدول شماره (۲-۹) تعداد جمعیت عشایری استان را در آخرین دوره سرشماری عمومی عشایر کوچنده در سال ۱۳۸۷ و مقایسه آن با کشور را نشان می دهد.

جدول (۲-۹) تعداد خانوار و جمعیت عشایر کوچنده ییلاق و قشلاق استان اردبیل و مقایسه آن با کشور در سال ۱۳۸۷

عشایر قشلاقی				عشایر ییلاقی				محدوده جغرافیایی
زن	مرد	مرد وزن	خانوار	زن	مرد	مرد وزن	خانوار	
۵۷۷۲۷۴	۶۰۹۱۲۴	۱۱۸۶۳۹۸	۲۱۲۶۶۲	۵۷۷۲۷۴	۶۰۹۱۲۴	۱۱۸۶۳۹۸	۲۱۲۶۶۰	کل کشور
۳۱۹۲۰	۳۴۶۰۱	۶۶۵۲۱	۱۲۸۱۸	۲۰۶۶۰	۲۲۶۳۶	۴۳۲۹۶	۸۱۸۶	استان اردبیل
۵/۵۳	۵/۶۸	۵/۶۱	۶/۰۳	۳/۵۸	۳/۷۲	۳/۶۵	۳/۸۵	درصد
۸	۸	۸	۸	۱۳	۱۳	۱۳	۱۲	رتبه

ماخذ: مرکز آمار ایران- سرشماری عشایر کوچنده- ۱۳۸۷

هر یک از آحاد جامعه در واحدهای اجتماعی- اقتصادی و بیولوژیکی که به نام خانوار و خانواده معروف است گرد هم زندگی می کنند. تعریف خانوار عبارت است از گروهی از افراد که در یک واحد مسکونی زندگی می کنند و هم خرج هستند. خانوارها دارای شماری از افراد هستند که به این شمار بعد خانوار می گویند. این بعد از یک نفر شروع می شود و تا ده نفر و بیشتر میرسد. در جوامعی که سیاست های کنترل موالید اعمال می شود میانگین بعد خانوار کمتر است. عواملی که باعث ایجاد تغییراتی در بعد خانوار می شوند عبارتند از:

۱- افزایش میزان موالید

۲- کاهش میزان مرگ و میر و افزایش امید به زندگی یا عمر متوسط

۳- به تاخیر افتادن سن ازدواج

۴- وجود بحران های اقتصادی و بحران مسکن

این عوامل به افزایش بعد خانوار کمک می کنند. در مقابل مهاجرت هم در مبداء و هم در مقصد باعث کاهش بعد خانوار می شود.

با توجه به این مفاهیم و تعداد جمعیت و خانوار ساکن در استان اردبیل بررسی بعد خانوار طی دوره های آماری ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ اعداد متفاوتی را نشان می دهد.

در جدول شماره (۱۰-۲) نحوه توزیع و پراکنش خانوارها در استان طی سه مقطع آماری مورد بررسی به تفکیک نقاط شهری و روستایی ارایه شده است. در سال ۱۳۶۵ تعداد ۱۷۲۷۱۵ خانوار در استان ساکن بوده اند. از این تعداد ۹۸۵۹۳ خانوار معادل ۵۷/۱ درصد ساکن نقاط روستایی و ۷۴۱۲۲ خانوار معادل ۴۲/۹ درصد ساکن نقاط شهری بوده اند.

بر اساس اطلاعات ارایه شده در جدول شماره (۱۰-۲) جمعیت ۱۰۴۶۲۳۷ نفری استان اردبیل در این مقطع در ۹۸۵۹۳ خانوار عضو بوده اند. بر این اساس میانگین بعد خانوار در این مقطع معادل ۶/۱ نفر در

هر خانوار بوده است. متوسط بعد خانوار در نقاط شهری و روستایی استان نیز با توجه به تعداد جمعیت ساکن در این نقاط به ترتیب در نقاط شهری معادل ۶ نفر و در نقاط روستایی معادل ۶/۱ نفر بوده است. در دوره بعد (۱۳۷۵) در نتیجه شکل گیری خانوارهای جدید و رشد طبیعی جمعیت و تحولات روی داده در ساختار اجتماعی استان تعداد خانوار به ۲۱۳۲۹۰ خانوار افزایش یافته است. از این تعداد ۴۸/۷ درصد در نقاط روستایی و ۵۱/۳ درصد در نقاط شهری ساکن بوده اند.

براساس اطلاعات ارایه شده در جدول شماره (۲-۱۰) جمعیت ۱۱۶۷۷۹۸ نفری استان در این مقطع در ۲۱۳۲۹۰ خانوار عضو بوده اند. بر این اساس میانگین بعد خانوار در سال ۱۳۷۵ معادل ۵/۵ نفر بوده است و بعد خانوار در این دوره نسبت به دوره قبل کاهش یافته است. متوسط بعد خانوار در نقاط شهری و روستایی استان نیز با توجه به تعداد کل جمعیت ساکن در این نقاط به ترتیب در نقاط روستایی معادل ۵/۶ نفر و در نقاط شهری ۵/۳ نفر بوده است. متوسط بعد خانوار در این دوره در نقاط روستایی و شهری نیز نسبت به دوره قبل کاهش زیادی را نشان می دهد. در جدول شماره (۲-۱۲) متوسط بعد خانوار در این دوره به تفکیک شهرستان ارایه شده است.

در آخرین و جدیدترین مقطع آماری در سال ۱۳۸۵ تعداد خانوار ساکن در استان اردبیل به ۲۸۱۳۰۱ خانوار افزایش یافته است. از این تعداد ۱۷۰۹۶۸ خانوار معادل ۶۰/۸ درصد ساکن نقاط شهری استان و ۱۱۰۲۴۸ نفر معادل ۳۹/۲ درصد نیز ساکن نقاط روستایی هستند.

براساس اطلاعات ارایه شده در جدول شماره (۲-۱۰) جمعیت ۱۲۲۵۳۴۸ نفری استان در این مقطع در ۲۸۱۳۰۱ خانوار عضو بوده اند. بر این اساس میانگین بعد خانوار در استان در سال ۱۳۸۵ معادل ۴/۴ نفر بوده است. متوسط تعداد اعضای خانوار در این دوره نسبت به دوره قبل کاهش محسوسی یافته است. متوسط بعد خانوار در نقاط روستایی نیز با توجه به تعداد کل جمعیت و خانوار ساکن در این نقاط معادل ۴/۶ نفر می باشد که نسبت به دهه قبل کاهش یافته است. در نقاط شهری متوسط بعد خانوار در این دوره

معادل ۴/۲ نفر بوده است. در جدول شماره (۲-۱۳) متوسط بعد خانوار در این دوره به تفکیک شهرستان
ارایه شده است.

در مجموع بررسی روند تغییرات خانوار در استان نشانگر وضعیت ثبات و تعادل در تعداد جمعیت و
خانوار است. کاهش تعداد جمعیت و خانوار در این استان همانند سایر نقاط کشور بیش از همه متأثر از
اجرای سیاستهای کنترل جمعیت و توسعه اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی حاکم در کشور است.

جدول (۲-۱) متوسط بعد خانوار در استان اردبیل به تفکیک نقاط شهری و روستایی در مقاطع آماري ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

دوره آماری	نقاط شهری			نقاط روستایی			کل	
	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار
۱۳۶۵	۴۴۴۶۱۲	۷۴۱۲۲	۶/۰	۶۰۱۶۲۵	۹۸۵۹۳	۶/۱	۱۰۴۶۲۳۷	۱۷۳۲۲۶
۱۳۷۵	۵۸۳۰۰۲	۱۰۹۴۸۴	۵/۳	۵۸۴۷۹۶	۱۰۳۸۰۶	۵/۶	۱۱۶۷۷۹۸	۲۱۳۲۹۰
۱۳۸۵	۷۱۵۶۴۷	۱۷۰۹۶۸	۴/۲	۵۰۹۳۸۸	۱۱۰۲۴۸	۴/۶	۱۲۲۵۳۴۸	۲۸۱۳۰۱

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری-سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۸۵.

جدول (۲-۱۱) متوسط بعد خانوار در استان اردبیل به تفکیک شهرستان و نقاط شهری و روستایی در مقطع آماری ۱۳۶۵

شهرستان	نقاط شهری			نقاط روستایی			کل	
	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار
اردبیل	۳۰۱۷۹۶	۵۳۲۳۶	۵/۷	۱۹۹۰۵۰	۳۰۵۶۸	۶/۵	۵۰۰۸۴۶	۸۳۸۰۴
خلخال	۳۷۶۷۵	۵۲۱۲	۷/۲	۱۰۴۲۷۰	۱۸۴۹۱	۵/۶	۱۴۱۹۴۵	۲۳۷۰۳
مشگین شهر	۳۹۰۴۳	۶۰۱۲	۶/۵	۱۲۴۶۲۰	۲۰۶۵۰	۶/۰	۱۶۳۶۶۳	۲۷۱۷۳
مغان	۶۶۰۹۸	۹۶۶۲	۶/۸	۱۷۳۶۸۵	۲۸۸۸۴	۶/۰	۲۳۹۷۸۳	۳۸۵۴۶
کل استان	۴۴۴۶۱۲	۷۴۱۲۲	۶/۰	۶۰۱۶۲۵	۹۸۵۹۳	۶/۱	۱۰۴۶۲۳۷	۱۷۳۲۲۶

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری-سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۶۵.

جدول (۲-۱۲) متوسط بعد خانوار در استان اردبیل به تفکیک شهرستان و نقاط شهری و روستایی

در مقطع آماری ۱۳۷۵

شهرستان	نقاط شهری			نقاط روستایی			کل		
	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار	بعد خانوار
اردبیل	۳۶۴۷۹۸	۷۰۵۱۳	۵/۲	۱۹۸۰۴۵	۳۶۰۹۵	۵/۵	۵۶۲۸۴۳	۱۰۶۶۰۸	۵/۳
بيله سوار	۱۹۱۱۶	۳۴۱۲	۵/۶	۴۰۲۲۹	۶۷۳۰	۶/۰	۵۹۳۴۵	۱۰۱۴۲	۵/۹
پارس آباد	۶۳۳۲۳	۱۰۸۵۴	۵/۸	۷۵۵۶۴	۱۲۰۶۰	۶/۳	۱۳۸۸۸۷	۲۲۹۱۴	۶/۱
خلخال	۵۱۱۴۴	۱۰۲۲۵	۵/۰	۸۷۴۸۲	۱۵۸۳۰	۵/۵	۱۳۸۶۲۶	۲۶۰۵۵	۵/۳
مشگین شهر	۵۵۴۴۹	۹۵۳۲	۵/۸	۱۱۰۷۲۱	۲۰۹۷۹	۵/۳	۱۶۶۱۷۰	۳۰۵۱۱	۵/۴
مغان	۲۹۱۷۲	۴۹۴۸	۵/۹	۷۲۷۵۵	۱۲۱۱۲	۶/۰	۱۰۱۹۲۷	۱۷۰۶۰	۶/۰
کل استان	۵۸۳۰۰۲	۱۰۹۴۸۴	۵/۳	۵۸۴۷۹۶	۱۰۳۸۰۶	۵/۶	۱۱۶۷۷۹۸	۲۱۳۲۹۰	۵/۵

ماخذ: ۱-مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری-سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲-مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۷۵.

جدول (۲-۱۳) متوسط بعد خانوار در استان اردبیل به تفکیک شهرستان و نقاط شهری و روستایی

در مقطع آماری ۱۳۸۵

شهرستان	نقاط شهری			نقاط روستایی			کل		
	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار	بعد خانوار	جمعیت	خانوار	بعد خانوار
اردبیل	۴۲۵۵۶۸	۱۰۴۷۲۵	۴/۱	۱۲۳۲۶۴	۲۷۳۴۴	۴/۵	۵۴۸۸۳۲	۱۳۲۰۶۹	۴/۲
بيله سوار	۲۱۳۵۸	۴۷۶۸	۴/۵	۳۳۶۶۸	۶۹۵۶	۴/۸	۵۵۰۲۶	۱۱۷۲۴	۴/۷
پارس آباد	۸۶۲۷۷	۱۸۵۲۸	۴/۷	۷۸۳۵۰	۱۵۶۳۸	۵/۰	۱۶۴۵۷۷	۳۴۱۶۶	۴/۸
خلخال	۴۷۷۴۰	۱۱۵۳۸	۴/۱	۴۷۲۶۴	۱۱۴۷۸	۴/۱	۹۵۰۰۵	۲۳۰۱۶	۴/۱
مشگین شهر	۶۸۵۲۱	۱۶۱۵۱	۴/۲	۹۰۳۵۹	۲۰۳۷۱	۴/۴	۱۵۹۲۴۲	۳۶۶۰۷	۴/۴
مغان	۳۰۷۴۹	۶۷۶۹	۴/۵	۶۰۵۲۱	۱۱۹۹۷	۵/۰	۹۱۲۷۰	۱۸۷۶۶	۴/۹
کوثر	۷۲۶۱	۱۷۲۹	۴/۲	۲۱۴۶۰	۴۳۶۹	۴/۹	۲۸۷۲۱	۶۰۹۸	۴/۷
نمین	۲۱۸۵۹	۵۳۱۹	۴/۱	۳۷۷۸۱	۸۳۷۳	۴/۵	۵۹۶۴۰	۱۳۶۹۲	۴/۴
نیر	۶۳۱۴	۱۴۴۱	۴/۴	۱۶۷۲۱	۳۷۲۲	۴/۵	۲۳۰۳۵	۵۱۶۳	۴/۵
کل استان	۷۱۵۶۴۷	۱۷۰۹۶۸	۴/۲	۵۰۹۳۸۸	۱۱۰۲۴۸	۴/۶	۱۲۲۵۳۴۸	۲۸۱۳۰۱	۴/۴

ماخذ: ۱-مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری-سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲-مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، ۱۳۸۵.

۲-۳- ترکیب جنسی و نسبت سنی

۲-۳-۱- نسبت جنسی و سنی

یکی از فاکتورهای مهم در مطالعات جمعیتی بررسی ترکیب جنسی و نسبت سنی است. با بررسی ترکیب جنسی و سنی می توان به اطلاعات ارزشمندی در زمینه نحوه توزیع جمعیت براساس جنسیت و گروههای مختلف سنی دست یافت. این اطلاعات جهت برنامه ریزی در سطح کلان در یک منطقه از ضروری ترین شاخصها به شمار می رود.

براساس نتایج سرشماری ۱۳۶۵ نسبت جنسی در استان اردبیل در نقاط شهری و رستایی استان به ترتیب معادل ۱۰۷ و ۱۰۶ بوده است. بررسی نحوه توزیع جمعیت براساس گروههای عمده سنی در این سال نشان می دهد که بیشترین تراکم جمعیت در گروه های ۰-۴ و ۵-۹ و ۱۰-۱۴ ساله موجود بوده است. هر یک از این سه گروه به ترتیب ۱۸/۸ و ۱۶/۹ و ۱۳ درصد از جمعیت استان را در این دوره به خود اختصاص داده اند. قاعده پهن هرم سنی جمعیت استان نشان دهنده روند افزایش باروری جمعیت در این دهه (۱۳۵۵-۶۵) می باشد این وضعیت در رده سنی ۲۵ تا ۴۴ ساله کاهش می یابد.

در سرشماری سال ۱۳۷۵ استان دارای ۱۱۶۷۷۹۷ نفر جمعیت بوده است که از این تعداد ۵۷۷۶۵۲ نفر مرد (۴۹/۵ درصد) و ۵۹۰۱۴۵ نفر زن (۵۰/۵ درصد) بوده اند و نسبت جنسی عدد ۱۰۲ را نشان می دهد.

این نسبت در نقاط شهری و روستایی استان به ترتیب معادل ۱۰۵ و ۹۹ بوده است. بررسی نحوه توزیع جمعیت براساس گروههای عمده سنی در این مقطع نشان می دهد بیشترین تراکم جمعیت به ترتیب در گروه های ۱۰-۱۴ و ۵-۹ و ۱۵-۱۹ و سپس در گروه سنی ۰-۴ ساله مشاهده می شود. این گروهها به ترتیب ۱۵/۶ و ۱۵/۴ و ۱۲/۷ و ۱۱/۲ درصد از جمعیت استان را در این دوره به خود اختصاص داده اند. هرم سنی جمعیت در سال ۱۳۷۵ نشان می دهد روند افزایش باروری در استان معکوس شده است و

کاهش محسوسی را می توان در قاعده این هرم ملاحظه نمود این روند نشان دهنده کاهش میزان مولید در دهه ۷۵-۱۳۶۵ در استان است و منعکس کننده فعالیت های تنظیم خانواده در اواخر دهه ۶۰ است که در کنار شرایط اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی منجر به کاهش باروری در استان همانند سایر نقاط کشور شده است.

در سال ۱۳۸۵ استان ۱۲۲۵۳۴۸ نفر جمعیت دارد که از این تعداد ۶۱۵۹۳۵ نفر مرد (۵۰/۳ درصد) و ۶۰۹۴۱۳ نفر زن (۴۹/۷ درصد) بوده اند.

در این دوره نسبت جنسی در استان اردبیل معادل ۱۰۱ می باشد که در نقاط شهری ۱۰۲ و در نقاط روستایی استان ۱۰۰ گزارش شده است. در این سال بیشترین تراکم جمعیت به ترتیب در گروه های سنی ۱۵-۱۹ و ۲۰-۲۴ و ۱۰-۱۴ و ۲۵-۲۹ مشاهده می شود. این چهار گروه به ترتیب ۱۳/۶ و ۱۲/۱ و ۱۰/۸ و ۱۰ درصد از جمعیت استان را به خود اختصاص داده اند. بررسی توزیع جنسی جمعیت در هر یک از گروه های عمده سنی نشان می دهد روند افزایش باروری در استان معکوس شده و کاهش یافته است به طوریکه قاعده در حال کوچک شدن و ثبات جمعیت زیر ۱۴ سال است. همچنین قاعده هرم سنی استان نشان دهنده کاهش میزان مولید در دهه ۸۵-۱۳۷۵ است. این امر منعکس کننده افزایش فعالیت های تنظیم خانواده در اواخر دهه ۷۰ است که با بالا رفتن استانداردهای اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی منجر به کاهش باروری در استان شده است.

۲-۳-۲- نسبت وابستگی

نسبت وابستگی از دیگر شاخص های جمعیتی است که ساختمان جمعیت و توزیع سنی آن را نشان می دهد. این شاخص نسبت افراد خارج از سن فعالیت به افراد واقع در سن فعالیت را نشان می دهد. نسبت وابستگی معمولاً بین ۰/۵ تا ۱/۲ در نوسان است و جمعیتی که بیشتر از ۴۰ درصد افراد آن در گروه سنی ۱۴-۰ ساله واقع شود جمعیت جوان محسوب می شود.

در سال ۱۳۸۵ معادل ۲۸/۲ درصد جمعیت در گروه سنی زیر ۱۵ سال قرار داشته اند و نسبت وابستگی در این دوره به ۰/۴۶ رسیده است در حالیکه این نسبت برای سال ۱۳۶۵ معادل ۱/۰۶ و برای سال ۱۳۷۵ معادل ۰/۸۳ بوده است. این کاهش نشان دهنده تغییر زیاد ترکیب سنی جمعیت در این دوره نسبت به دو دوره قبل است. در این دوره نسبت افراد در گروه جمعیت فعال افزایش یافته است. این کاهش بیش از همه نشانگر کنترل رشد جمعیت در استان همانند سایر نقاط کشور است. در سایر شهرستان های استان نیز گروه سنی زیر ۱۵ سال کمتر از ۳۰ درصد جمعیت را تشکیل می دهد. نسبت وابستگی برای شهرستانهای استان اردبیل در این دوره که شامل اردبیل، خلخال، مشگین شهر، مغان، پارس آباد، بيله سوار، کوثر، نیر، نمین می باشد به ترتیب برابر ۰/۴۴، ۰/۵۱، ۰/۴۶، ۰/۹۲، ۰/۴۹، ۰/۰۳، ۰/۵۳، ۰/۵۵ و ۲/۳ بوده است.

جدول شماره (۲-۱۴) گروههای سنی بزرگ و نسبت وابستگی در استان و شهرستانهای استان
 اردبیل براساس سرشماری ۱۳۸۵

نسبت وابستگی	درصد	تعداد	گروههای سنی	شرح
۰/۴۶	۲۶/۲	۳۲۱۹۶۷	۰-۱۴	استان اردبیل
	۶۸/۲	۸۳۷۵۳۹	۱۵-۶۴	
	۵/۶	۶۸۶۴۹	۶۵+	
	۱۰۰	۱۲۲۸۱۵۵	جمع	
۰/۴۴	۲۵/۷	۱۴۰۹۴۷	۰-۱۴	شهرستان اردبیل
	۶۹/۲	۳۷۹۹۵۲	۱۵-۶۴	
	۵/۱	۲۷۹۳۳	۶۵+	
	۱۰۰	۵۴۸۸۳۲	جمع	
۰/۵۱	۲۵/۳	۲۴۰۶۲	۰-۱۴	شهرستان خلخال
	۶۶/۱	۶۲۸۳۶	۱۵-۶۴	
	۸/۵	۸۱۰۷	۶۵+	
	۱۰۰	۹۵۰۰۵	جمع	
۰/۴۶	۲۵/۹	۴۱۲۴۴	۰-۱۴	شهرستان مشگین شهر
	۶۸/۲	۱۰۸۶۵۷	۱۵-۶۴	
	۵/۹	۹۳۴۱	۶۵+	
	۱۰۰	۱۵۹۲۴۲	جمع	
۰/۹۲	۲۷/۲	۲۴۸۳۵	۰-۱۴	شهرستان مغان
	۶۶/۸	۶۰۹۵۲	۱۵-۶۴	
	۶	۵۴۸۳	۶۵+	
	۱۰۰	۹۱۲۷۰	جمع	
۰/۴۹	۲۸/۲	۴۶۷۸۹	۰-۱۴	شهرستان پارس آباد
	۶۸	۱۱۳۰۴۸	۱۵-۶۴	
	۳/۸	۶۲۹۴	۶۵+	
	۱۰۰	۱۶۶۱۳۱	جمع	
۰/۰۳	۲/۷	۱۳۸۲۸	۰-۱۴	شهرستان بیله سوار
	۹۶/۸	۵۰۳۷۹۵	۱۵-۶۴	
	۰/۵	۲۷۷۴	۶۵+	
	۱۰۰	۵۲۰۳۹۷	جمع	
۰/۵۳	۲۶/۵	۷۶۱۶	۰-۱۴	شهرستان کوثر
	۶۵/۴	۱۸۷۷۲	۱۵-۶۴	
	۸/۱	۲۳۳۳	۶۵+	
	۱۰۰	۲۸۷۲۱	جمع	

ادامه جدول (۲-۱۴)

نسبت وابستگی	درصد	تعداد	گروههای سنی	شرح
۰/۵۵	۲۷/۱	۶۵۷۴	۰-۱۴	شهرستان نیر
	۶۴/۳	۱۵۶۲۲	۱۵-۶۴	
	۸/۶	۲۰۹۲	۶۵+	
	۱۰۰	۲۴۲۸۸	جمع	
۲/۳	۱۲/۳	۱۶۰۷۲	۰-۱۴	شهرستان نمین
	۳۰/۰	۳۹۲۷۶	۱۵-۶۴	
	۵۷/۸	۷۵۷۱۲	۶۵+	
	۱۰۰	۱۳۱۰۶۰	جمع	

ماخذ- مرکز آمار ایران ، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ، استان اردبیل ، ۱۳۸۵

۲-۳-۳- میانگین و میانه سنی

شاخص میانگین و میانه سنی جمعیت تا حدودی نشان دهنده ساختمان سنی جمعیت در یک جامعه است. معمولاً رقم میانگین سنی در جمعیت های طبیعی بین ۲۰ تا ۳۵ سال در نوسان است هر چه جمعیت جامعه ای جوان تر باشد میانگین سنی کمتر است و در جمعیت های سالخورده این رقم در حد ۳۵ سال می باشد. میانه سنی یعنی سنی که نیمی از آحاد جامعه کمتر از آن سن را دارا هستند و نیمی دیگر بیشتر. میانه سنی جمعیت های طبیعی معمولاً بین ارقام ۱۵ تا ۴۰ نوسان دارد. این رقم در جمعیت های جوان نزدیک ۱۵ و در جمعیت های سالخورده نزدیک به ۴۰ می باشد. در بین جمعیت های جوان میانه سنی جمعیت در سطح حداقل بوده و در جمعیت های سالخورده به رقم حداکثر می رسد ، معمولاً در جمعیت های جوان میانه سنی جمعیت کمتر از میانگین سنی آن جمعیت است و در جمعیت های سالخورده میانه سنی بیش از میانگین سنی آن جمعیت می باشد.

براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ میانگین سنی جمعیت استان برابر با ۲۷/۶ می باشد که این شاخص برای مناطق شهری معادل ۲۷/۵ و برای مناطق روستایی معادل ۲۷/۸ سال می باشد. بدیهی است که میانگین سنی جمعیت در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال ۱۳۷۵ (۲۳ سال) و سال ۱۳۶۵ (۲۰/۶ سال) افزایش یافته است و جمعیت در طی این مدت از جوانی به سمت میانسالی به پیش می رود.

براساس نتایج همین سرشماری میانه سنی جمعیت استان در سال ۱۳۸۵ برابر ۲۴/۱ می باشد یعنی نیمی از جمعیت استان کمتر از ۲۴/۱ سال سن دارند و نیم دیگر بیشتر از آن. این شاخص برای جمعیت شهری معادل ۲۴/۵ سال و برای جمعیت روستایی معادل ۲۳/۵ سال می باشد.

مقایسه توام میانگین سنی و میانه سنی نشان می دهد که میانگین سنی جمعیت استان در سال ۱۳۸۵ (معادل ۲۷/۶ سال) از میانه سنی (برابر ۲۴/۱ سال) بیشتر می باشد و این موضوع بیانگر آن است که توزیع سنی جمعیت به سنین بالا میل میکند و به بیانی دیگر جمعیت استان به طرف سالخوردگی پیش می رود.

۲-۴- روند تحولات جمعیت (نرخ رشد)

طی مقطع آماری ۷۵-۱۳۶۵ جمعیت استان اردبیل از ۱۰۴۶۲۳۷ نفر در سال ۱۳۶۵ با رشد سالانه ۱/۱ درصد به ۱۱۶۷۷۹۸ نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است.

در این مقطع جمعیت ساکن در نقاط شهری استان اردبیل از ۴۴۴۶۱۲ نفر در سال ۱۳۶۵ با رشد سالانه ۲/۷ درصد به ۵۸۳۰۰۲ نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است ولی جمعیت ساکن در نقاط روستایی استان دارای رشد منفی بوده و از ۶۰۱۶۲۶ نفر در سال ۱۳۶۵ با رشد سالانه ۰/۳- درصد به ۵۸۴۷۹۶ نفر در سال ۱۳۷۵ کاهش یافته است. کنترل رشد جمعیت در نتیجه اعمال سیاستهای کنترل جمعیت و همچنین مهاجرت های روستا- شهری می تواند از عمده ترین دلایل کاهش جمعیت در نقاط روستایی استان باشد.

در مقطع آماری (۱۳۸۵-۱۳۷۵) روند رشد جمعیت در استان نسبت به دهه قبل کاهش قابل ملاحظه ای را نشان می دهد. بررسی های انجام شده نشان می دهد جمعیت استان از ۱۱۶۷۷۹۸ نفر در سال ۱۳۷۵ با رشد سالانه ۰/۵ درصد به ۱۲۲۵۳۴۸ نفر در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. بررسی نرخ رشد یا به عبارت دیگر روند تغییرات جمعیت طی دهه مورد بررسی حاکی از کاهش شدید رشد جمعیت در این استان است به طوریکه نرخ رشد جمعیت ۱/۱ درصدی این استان طی دهه ۷۵-۱۳۶۵ به ۰/۵ درصد در دهه ۸۵-۱۳۷۵ کاهش یافته است.

جمعیت نقاط شهری این استان طی دهه ۸۵-۱۳۷۵ از ۵۸۳۰۰۲ نفر در سال ۱۳۷۵ با رشد سالانه ۲/۱ درصد به ۷۱۵۵۹۷ نفر در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. اما جمعیت ساکن در نقاط روستایی استان تغییرات نسبتاً زیادی را نشان می دهد به طوریکه جمعیت ساکن در نقاط روستایی از ۵۸۴۷۹۶ نفر در سال ۱۳۷۵ با رشد سالانه ۱/۴- درصد به ۵۰۹۷۵۱ نفر در سال ۱۳۸۵ کاهش یافته است. افزایش روند مهاجرت های روستا- شهری در اثر پایین بودن استانداردهای زندگی در نقاط روستایی به همراه مسائل و مشکلات اجتماعی- اقتصادی از عمده ترین دلایل مهاجرت و کاهش جمعیت در نقاط روستایی در کنار کاهش طبیعی رشد جمعیت به شمار می آیند.

نرخ رشد منفی جمعیت در نقاط روستایی بر روی کاهش نرخ رشد مطلق جمعیت استان نیز تاثیر مستقیم داشته است.

جدول شماره (۲-۱۵) روند تحولات جمعیت ساکن در استان اردبیل به تفکیک نقاط شهری و روستایی طی

دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

نرخ رشد		۱۳۸۵	۱۳۸۵	۱۳۶۵	شرح
۱۳۷۵-۸۵	۱۳۶۵-۷۵				
۲/۱	۲/۷	۷۱۵۵۹۷	۵۸۳۰۰۲	۴۴۴۶۱۲	نقاط شهری
-۱/۴	-۰/۳	۵۰۹۷۵۱	۵۸۴۷۹۶	۶۰۱۶۲۵	نقاط روستایی
-۰/۵	۱/۱	۱۲۲۵۳۴۸	۱۱۶۷۷۹۸	۱۰۴۶۲۳۷	کل استان

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور بر اساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان اردبیل سال ۱۳۸۵

در دهه ۷۵-۱۳۶۵ شهرستان پارس آباد با نرخ رشد ۴/۳ درصد بالاترین میزان رشد جمعیت را در کل استان دارا بوده است. جمعیت این شهرستان از ۹۰۷۶۲ نفر در سال ۱۳۶۵ با رشد سالانه ۴/۳ درصد به ۱۳۸۸۸۷ نفر در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است. پس از شهرستان پارس آباد، این نسبت در شهرستان های اردبیل، بيله سوار به ترتیب ۱/۷ و ۱/۵ درصد بوده است. کمترین میزان رشد سالانه جمعیت طی این

مقطع مربوط به شهرستان نیر و شهرستان کوثر به ترتیب با نرخ رشد ۲/۵- و ۱/۶- درصد بوده است همچنین شهرستان نمین نیز دارای نرخ رشد صفر بوده است.

تغییرات جمعیت طی مقطع آماری بعد (۸۵-۱۳۷۵) در شهرستان های استان اردبیل ارقام متفاوتی را نسبت به دهه قبل نشان می دهد. در این مقطع نرخ رشد در شهرستان اردبیل ثابت مانده و رشد سالانه ۱/۷ درصدی در سال را نشان می دهد. جمعیت ساکن در شهرستان پارس آباد نیز طی یک دهه بی ثباتی در رشد جمعیت در این مقطع به ثبات رشد جمعیت رسیده است نرخ رشد سالانه جمعیت در این شهرستان طی دهه ۸۵-۱۳۷۵ به ۱/۷ درصد کاهش یافته است. در این دوره نیز پایین ترین میزان های نرخ رشد مربوط به شهرستانهای نیر و کوثر بوده است.

نرخ رشد شهرستان نیر طی این مقطع معادل ۲/۸- درصد در سال و نرخ رشد سالانه جمعیت در شهرستان کوثر معادل ۱/۳- درصد بوده است.

در جداول شماره (۲-۱۷) و (۲-۱۸) روند رشد جمعیت در نقاط شهری و روستایی شهرستانهای استان نیز طی مقاطع مورد بررسی تغییرات و نوسانات زیادی را نشان می دهد. براساس اطلاعات ارائه شده در جدول شماره (۲۸-۱) که به بررسی روند رشد جمعیت در نقاط شهری استان اردبیل اختصاص دارد، روند رشد جمعیت در تمامی نقاط شهری استان مثبت بوده است. به طوریکه رشد جمعیت در نقاط شهری استان اردبیل طی دوره آماری ۷۵-۱۳۶۵ نسبت های بالایی را نشان می دهد. بالاترین میزان نرخ رشد شهری مربوط به شهرستان پارس آباد با ۷/۲ درصد در سال است. پس از پارس آباد، شهرستانهای بيله سوار، خلخال، مشگین شهر، مغان، پارس آباد و نمین دارای نرخ رشد بیش از ۳ درصد بوده اند. کمترین میزان رشد نیز مربوط به نقاط شهری شهرستان کوثر و نیر به ترتیب با ۱/۱ و ۱/۴ درصد در سال است.

طی مقطع آماری ۸۵-۱۳۷۵ نسبت نرخ رشد در نقاط شهری استان در تبعیت از روند تحولات جمعیت در کل کشور و استان به تعادل نسبی رسیده است. در این مقطع نقاط شهری شهرستان نمین با نرخ رشد

۵/۶ درصد در سال بیشترین میزان نرخ رشد را به خود اختصاص داده است. پس از شهرستان نمین نقاط شهری شهرستان های پارس آباد، اردبیل و مشگین شهر به ترتیب هر یک با ۳/۱، ۲/۲ و ۲/۱ بالاترین میزان نرخ رشد را طی این مقطع دارا بوده اند. کمترین میزان نرخ رشد در این دوره متعلق به شهرستانهای مغان و کوثر به ترتیب با ۰/۵ و ۰/۷ درصد بوده است. کاهش نرخ رشد در نقاط شهری این دو شهرستان بیش از همه به محدودیت ها و تنگناهای محیط طبیعی و محیط اجتماعی- اقتصادی در این شهرستان ها باز می گردد.

بررسی روند تحولات جمعیت نقاط روستایی استان به تفکیک شهرستان در جدول شماره (۲-۱۸) نشان می دهد در هر دو مقطع مورد بررسی نرخ رشد در نقاط روستایی شهرستانهای استان منفی بوده است. در دوره آماری ۱۳۶۵-۷۵ سه شهرستان پارس آباد، اردبیل و بيله سوار دارای بالاترین میزان رشد جمعیت روستایی بوده اند. نرخ رشد جمعیت روستایی شهرستان پارس آباد در این دهه معادل ۲/۵ درصد در سال بوده است. پس از پارس آباد شهرستان اردبیل با نرخ رشد سالانه ۱/۱ درصد قرار داشته است. پس از اردبیل شهرستان بيله سوار دارای نرخ رشد ۰/۸ درصد بوده است.

در دوره آماری بعد (۸۵-۱۳۷۵)، تنها نرخ رشد جمعیت روستایی دو شهرستان اردبیل و پارس آباد مثبت و حدود ۰/۴ و ۰/۵ درصد بوده است. سایر شهرستانهای استان دارای نرخ رشد نزولی و منفی بوده اند. شهرستان نیر با ۴/۱- درصد کمترین میزان نرخ رشد جمعیت روستایی را طی این دهه در استان اردبیل دارا بوده است. محدودیت های محیط اجتماعی- اقتصادی و مهاجرت های روستا- شهری از عمده ترین دلایل کاهش نرخ رشد به همراه کاهش نرخ رشد طبیعی روستایی در شهرستانهای استان اردبیل بوده است.

جدول شماره (۲-۱۶) روند تحولات جمعیت ساکن در استان اردبیل به تفکیک شهرستان طی دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

نرخ رشد		تعداد جمعیت			شرح
۱۳۷۵-۸۵	۱۳۶۵-۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	
۱/۷	۱/۷	۵۴۸۸۳۲	۴۶۴۴۰۶	۳۹۳۹۰۷	اردبیل
-۰/۸	۱/۵	۵۵۰۲۶	۵۹۳۴۵	۵۱۱۴۲	بيله سوار
-۱/۰	-۰/۳	۹۵۰۰۵	۱۰۵۰۸۰	۱۰۲۴۰۸	خلخال
-۰/۴	-۰/۲	۱۵۹۲۴۲	۱۶۶۱۷۰	۱۶۳۶۶۳	مشگین شهر
-۱/۱	-۰/۴	۹۱۲۷۰	۱۰۱۹۲۷	۹۷۸۷۹	مغان
۱/۷	۴/۳	۱۶۴۵۷۷	۱۳۸۸۸۷	۹۰۷۶۲	پارس آباد
-۱/۵	-۱/۶	۲۸۷۲۱	۳۳۵۴۶	۳۹۵۳۷	کوثر
-۱/۳	-۰/۰	۵۹۶۴۰	۶۷۹۲۳	۶۷۶۱۶	نمین
-۲/۸	-۲/۵	۲۳۰۳۵	۳۰۵۱۴	۳۹۳۲۳	نیر
۰/۵	۱/۱	۱۲۲۵۳۴۸	۱۱۶۷۷۹۸	۱۰۴۶۲۳۷	کل استان

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان اردبیل، ۱۳۸۵.

جدول شماره (۲-۱۷) روند تحولات جمعیت ساکن در نقاط شهری استان اردبیل به تفکیک شهرستان طی دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

نرخ رشد		تعداد جمعیت			شرح
۱۳۷۵-۸۵	۱۳۶۵-۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	
۲/۱	۱/۹	۴۲۵۵۶۸	۳۴۷۰۹۰	۲۸۸۲۹۹	اردبیل
۱/۱	۳/۲	۲۱۳۵۸	۱۹۱۱۶	۱۴۰۰۰	بيله سوار
-۰/۷	۳/۵	۴۷۷۴۰	۴۴۳۳۹	۳۱۵۵۴	خلخال
۲/۱	۳/۶	۶۸۵۲۱	۵۵۴۴۹	۳۹۰۴۳	مشگین شهر
-۰/۵	۳/۵	۳۰۷۴۹	۲۹۱۷۲	۲۰۶۱۸	مغان
۳/۱	۷/۲	۸۶۲۲۷	۶۳۳۲۳	۳۱۴۸۰	پارس آباد
-۰/۷	۱/۱	۷۲۶۱	۶۸۰۵	۶۱۲۱	کوثر
۵/۶	۳/۴	۲۱۸۵۹	۱۲۶۱۷	۹۰۴۸	نمین
۲/۲	۱/۴	۶۳۱۴	۵۰۹۱	۴۴۴۹	نیر
۲/۱	۲/۷	۷۱۵۵۹۷	۵۸۳۰۰۲	۴۴۴۶۱۲	کل استان

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان اردبیل، ۱۳۸۵.

جدول شماره (۲-۱۸) روند تحولات جمعیت ساکن در نقاط روستایی استان اردبیل به تفکیک شهرستان طی دوره های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

نرخ رشد		تعداد جمعیت			شرح
۱۳۷۵-۸۵	۱۳۶۵-۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	
۰/۵	۱/۱	۱۲۳۲۶۴	۱۱۷۳۱۶	۱۰۵۶۰۸	اردبیل
-۱/۸	۰/۸	۳۳۶۶۸	۴۰۲۲۹	۳۷۱۴۲	بيله سوار
-۲/۵	-۱/۵	۴۷۲۶۴	۶۰۷۴۱	۷۰۸۵۴	خلخال
-۲/۰	-۱/۲	۹۰۳۵۹	۱۱۰۷۲۱	۱۲۴۶۲۰	مشگین شهر
-۱/۸	-۰/۶	۶۰۵۲۱	۷۲۷۵۵	۷۷۲۶۱	مغان
۰/۴	۲/۵	۷۸۳۵۰	۷۵۵۶۴	۵۹۲۸۲	پارس آباد
-۲/۲	-۲/۲	۲۱۴۶۰	۲۶۷۴۱	۳۳۴۱۶	کوثر
-۳/۷	-۰/۶	۳۷۷۸۱	۵۵۳۰۶	۵۸۵۶۸	نمین
-۴/۱	-۳/۱	۱۶۷۲۱	۲۵۴۲۳	۳۴۸۷۴	نیر
-۱/۴	-۰/۳	۵۰۹۳۸۸	۵۸۴۷۹۶	۶۰۱۶۲۵	کل استان

ماخذ: ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان اردبیل، ۱۳۸۵.

۲-۵- مهاجرت و تحرکات جمعیت

پدیده مهاجرت یکی از مولفه های اصلی جمعیت شناسی است که در طول تاریخ اجتماعی بشر همواره وجود داشته است. مهاجرت یکی از چهار عامل اصلی تغییر و تحول جمعیت به شمار آمده و به دلیل ماهیت خود می تواند علاوه بر تغییرات درازمدت و طولانی، آثار سریع و کوتاه مدتی را نیز بر تعداد و ساختار جمعیت ایجاد کند و تعادل یا عدم تعادلهایی را در جمعیت های تحت تاثیر به وجود آورد. مهاجرت می تواند راه حلی برای بحرانهای جمعیتی محسوب شود. اضافه جمعیت را از نقطه ای به خارج از آن هدایت کند، نیروی کار اضافی و بیکار را به نقاط نیازمند سوق داده و یا منجر به تخلیه نقطه مبدا از نیروی کار گردد.

مهاجرت به اشکال مختلفی روی می دهد ، مهاجرت های فردی که با جابجایی افراد به صورت انفرادی و یا با اعضاء خانوار صورت می گیرد. مهاجرت های توده ای که جابجایی انبوهی از گروه های انسانی را در پی دارد.

جابجایی های جمعیتی بین نقاط مختلف در قالب مهاجرت های داخل سرزمینی و برون سرزمینی رخ می دهد. مهاجرت های داخلی شامل جابجایی و تحرک جمعیت از نقاط روستایی به شهر و بالعکس ، مهاجرت های شهرستانی و استانی ، مهاجرت های برون سرزمینی نیز جابجایی جمعیت از یک کشور به کشور دیگر را شامل می شود.

امروزه مهاجرت های روستا- شهری عمده ترین نوع مهاجرت به ویژه در کشورهای جهان سوم از جمله ایران به شمار می آیند. مهاجرت روستا- شهری پدیده ای است که در فرآیند صنعتی شدن در کشورها رخ داده است. از این رو می توان مهاجرت های روستا- شهری را فرآیندی اجتناب ناپذیر دانست که برنامه های توسعه ای آن را سرعت بخشیده و به عنوان واقعیتهای اجتماعی در فرآیند توسعه کشور به ظهور رسیده است.

اجرای برنامه های توسعه در مناطق روستایی نه تنها به نگهداشت جمعیت در این مکانها نیانجامیده است بلکه تحرکات جمعیتی را نیز تسریع بخشیده و در زمانها و مکانهای مختلف دارای شدتهای متفاوتی است . جابجایی جمعیت طی روندهای زمانی- مکانی علاوه بر اینکه بر روی ترکیب جمعیت تاثیر می گذارد با معرفی نقاط مهاجر پذیر و مهاجر فرست میزان و موقعیت اجرایی برنامه های توسعه را نیز به نمایش می گذارد. قضاوت در مورد اثرات مثبت یا منفی اجرای برنامه های توسعه بر روی حرکات جمعیتی به خصوص مهاجرت با بررسی حجم مهاجرت و جهت مهاجرت در نقاط مختلف امکان پذیر و دارای ارزش و اهمیت است.

بر اساس اطلاعات ارائه شده در جدول (۲-۱۹) طی دوره آماری ۸۵-۱۳۷۵ حدود ۱۲۷۴۱۹ نفر مهاجر وارد استان اردبیل شده است . از مجموع مهاجران وارده شده به این استان ۵۳/۶ درصد در شهرستان

اردبیل ساکن شده اند. پس از اردبیل شهرستان پارس آباد با ۱۴/۹ درصد بیشترین میزان مهاجر پذیری را به خود اختصاص داده است. شهرستان نیر و کوثر به ترتیب با ۰/۹ و ۱/۱ درصد کمترین میزان مهاجر پذیری را طی این مقطع به خود اختصاص داده اند.

بررسی وضعیت مهاجران خارج شده از استان نیز نشان می دهد در این مقطع ۱۸۲۸۹۹ نفر مهاجر طی این مقطع از استان خارج شده و در سایر نقاط کشور ساکن شده اند. براساس اطلاعات ارایه شده در جدول (۲-۱۹) از مجموع مهاجران خارج شده از استان ۴۷/۵ درصد از شهرستان اردبیل خارج شده اند. پس از اردبیل شهرستانهای مشکین شهر و خلخال به ترتیب با ۱۴/۵ و ۱۴/۱ درصد بالاترین میزان مهاجر فرستی را به خود اختصاص داده اند. کمترین میزان مهاجر فرستی نیز متعلق به دو شهرستان کوثر و نیر به ترتیب ۰/۴ و ۰/۹ درصد بوده است.

جدول شماره (۲-۱۹) بررسی وضعیت و میزان مهاجرت در استان اردبیل در مقطع آماری ۱۳۸۵

شهرستان	مهاجران وارد شده		مهاجران خارج شده		خالص مهاجرت	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
اردبیل	۶۸۳۱۱	۵۳/۶	۸۶۹۳۲	۴۷/۵	-۱۸۶۲۱	-۳/۴
بيله سوار	۵۶۲۲	۴/۴	۵۳۴۵	۲/۹	۲۷۷	۰/۵
پارس آباد	۱۹۰۲۶	۱۴/۹	۱۷۶۸۵	۹/۷	۱۳۴۱	۰/۸
خلخال	۸۹۳۷	۷/۰	۲۵۸۰۳	۱۴/۱	-۱۶۸۶۶	-۱۷/۸
کوثر	۱۳۸۱	۱/۱	۸۲۰	۰/۴	۵۶۱	۲/۰
مغان	۵۹۶۴	۴/۷	۱۴۴۵۲	۷/۹	-۸۴۸۸	-۹/۳
مشکین شهر	۱۱۸۱۱	۹/۳	۲۶۴۴۰	۱۴/۵	-۱۴۶۲۹	-۹/۲
نمین	۵۲۳۸	۴/۱	۳۷۷۷	۲/۱	۱۴۶۱	۲/۴
نیر	۱۱۲۹	۰/۹	۱۶۴۵	۰/۹	-۵۱۶	-۲/۲
کل استان	۱۲۷۴۱۹	۱۰۰	۱۸۲۸۹۹	۱۰۰	-۵۵۴۸۰	-۴/۵

ماخذ ۱- مرکز آمار ایران، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان اردبیل، ۱۳۸۵.

۲-۶- تراکم جمعیت

تراکم جمعیت در استان اردبیل معادل ۶۸/۶ نفر در هر کیلومتر مربع است. شهرستانهای اردبیل و پارس آباد به ترتیب با ۲۱۹/۷ و ۱۱۹ نفر در هر کیلومتر مربع بیشترین تعداد جمعیت را در هر کیلومتر مربع به خود اختصاص داده اند. استقرار شهر اردبیل در شهرستان اردبیل از عمده ترین دلایل بالا بودن تراکم جمعیت در این شهرستان است. شهرستان نیر با ۱۹ نفر در کیلومتر مربع کم تراکم ترین شهرستان در استان به شمار می آید.

جدول شماره (۲-۲) تراکم جمعیت در استان اردبیل به تفکیک شهرستان در مقطع آماری ۱۳۸۵

شهرستان	مساحت (کیلومتر مربع)	جمعیت	تراکم جمعیت (نفر در کیلومتر مربع)
اردبیل	۲۴۹۸	۵۴۸۸۳۲	۲۱۹/۷
بيله سوار	۱۷۵۸	۵۵۰۲۶	۳۱/۳
پارس آباد	۱۳۸۳	۱۶۴۵۷۷	۱۱۹/۰
خلخال	۲۸۰۰	۹۵۰۰۴	۳۳/۹
کوثر	۱۲۹۳	۲۸۷۲۱	۲۲/۲
مغان	۲۰۵۹	۹۱۲۷۰	۴۴/۳
مشگین شهر	۳۸۲۵	۱۵۸۸۸۰	۴۱/۵
نمین	۱۰۳۷	۵۹۶۴۰	۵۷/۵
نیر	۱۲۱۴	۲۳۰۳۵	۱۹/۰
کل استان	۱۷۸۶۷	۱۲۲۴۹۸۵	۶۸/۶

۱- مرکز آمار ایران ، بازسازی و برآورد جمعیت شهرستانهای کشور براساس محدوده تقسیمات اداری- سیاسی سال ۱۳۸۰.

۲- مرکز آمار ایران ، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ، استان اردبیل ، ۱۳۸۵ .

۳- نیروی انسانی و بازار کار

منابع انسانی پایه اصلی ثروت ملتها را تشکیل می دهد. در واقع چگونگی روند توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور و استان را در نهایت منابع انسانی آن تعیین می کند. بدین روی، بهره برداری کامل و متناسب از منابع انسانی هر کشور باید به عنوان یکی از هدفهای راهبردی توسعه در نظر گرفته شود.

۳-۱- نرخ مشارکت عمومی و تغییرات آن

جمعیت شاغل و بیکاری که در محدوده سنی ۶۴-۱۰ ساله واقع شده اند بر اساس تعاریف بین المللی بعنوان جمعیت فعال از نظر اقتصادی بحساب می آیند که اگر بر اساس سهم درصد از کل جمعیت محاسبه شود بعنوان نرخ مشارکت یا عرضه نیروی کار جمعیت را نشان می دهد. بر این اساس میزان مشارکت عمومی در استان طبق نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ حدود ۳۵/۰۳ درصد می باشد و جمعیت فعال اقتصادی استان برابر ۳۰۰۵۶۰ نفر بوده که ۸۹/۵ درصد آن را جمعیت شاغل و ۱۰/۵ درصد دیگر را نیز جمعیت بیکار تشکیل داده است. بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ جمعیت فعال از نظر اقتصادی معادل ۴۰۸۱۵۶ نفر می باشد و نرخ مشارکت بر اساس داده های این سرشماری به ۴۴/۲ درصد رسیده است که حکایت از ورود متولدین دوره های قبلی سرشماری به بازار کار استان را دارد. در همین حال نرخ بیکاری معادل ۱۱/۲ درصد گزارش شده است که نسبت به سرشماری قبل افزایش نشان می دهد.

توزیع نسبی شاغلان بر حسب گروههای عمده فعالیت به تفکیک دو سرشماری اخیر در جدول (۳-۱) نشان داده شده است.

جدول شماره (۱-۳) توزیع نسبی شاغلان بر حسب گروههای عمده فعالیت در سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

۱۳۸۵	۱۳۷۵	گروههای عمده فعالیت
۱۰۰	۱۰۰	جمع شاغلین
۳۱/۶	۳۵/۹	کشاورزی، شکار و جنگلداری
۰/۱	۰/۰۲	ماهگیری
۰/۰۱	۰/۲	استخراج معادن
۱۰/۱	۱۱/۳	صنعت (ساخت)
۰/۸	۰/۶	تامین آب و برق، گاز
۱۵/۱	۱۴/۹	ساختمان
۱۲/۶	۱۱/	عمده فروشی، تعمیر وسائط نقلیه موتوری، شخصی و خانگی
۱/۲	۰/۸	رستوران و هتل داری
۷/۹	۵/۴	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات
۰/۹	۰/۶	واسطه گریهای مالی
۱/۱	۰/۵	مستغلات، اجاره و فعالیت های کار و کسب
۶/۴	۷/۲	اداره عمومی و دفاع تامین اجتماعی اجباری
۶/۵	۶/۴	آموزش
۲/۲	۱/۴	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۱/۹	۱/۳	سایر فعالیت های خدماتی عمومی اجتماعی و شخصی
۰/۰۲	۰/۱	خانواده های معمولی دارای مستخدم
-	۰/۰۹	دفاعی و ادارات مرکزی
-	۰/۰۰۱	سازمانها و هیأت های برون مرزی
۱/۶	۱/۹	فعالیت های اظهار نشده

ماخذ: نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن - ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

۳-۲- سهم اشتغال در بخشهای عمده اقتصادی

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ از کل جمعیت شاغل در استان ۳۸/۲ درصد در بخش کشاورزی، ۲۵/۲ درصد در بخش صنعت و معدن و ۳۵/۷ درصد در بخش خدمات مشغول فعالیت بوده اند. از طرفی بر اساس همان نتایج شهرستانهای نیر با ۷۲/۵ درصد، بيله سوار با ۶۱/۵ درصد، کوثر با ۵۷/۳ درصد، مشکین شهر با ۴۸/۵ درصد و نمین با ۴۷/۳ درصد به ترتیب بالاترین سهم اشتغال در بخش کشاورزی را دارا بوده اند.

در بخش صنعت و معدن بالاترین سهم شاغلان در شهرستان پارس آباد با ۵۲/۴۴ درصد و سپس شهرستان اردبیل با ۲۷/۶ درصد و شهرستان های مشکین شهر و خلخال نیز به ترتیب با ۲۱/۹۶ و ۲۱ درصد در رده های بعدی بوده است.

نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵ نشان میدهد که سهم اشتغال در بخشهای عمده اقتصادی استان تغییرات قابل ملاحظه ای را نسبت به سال ۱۳۷۵ نشان میدهد. بطوریکه سهم بخش کشاورزی از ۳۸/۲ به ۳۱/۸ و سهم بخش خدمات از ۳۵/۷ به ۴۲ درصد رسیده است. در بخش صنعت نیز سهم اشتغال با افزایش اندک از ۲۵/۲ به ۲۶/۲ درصد رسیده است. این موضوع در بخش کشاورزی مویده این نکته است که توسعه بخش کشاورزی و استفاده از مکانیزاسیون و ماشین آلات پیشرفته و روشهای نوین کشت و آبیاری رابطه عکس با میزان اشتغال در بخش دارد و برنامه ریزی برای توسعه اشتغال استان با توجه به حجیم بودن بخش کشاورزی استان باید به گونه ای صورت پذیرد که این نیروی کار خروجی در بخشهای صنعت و خدمات جذب گردد. نکته حائز اهمیت دیگر فقدان مهارت های شغلی و فنی و حرفه ای در نیروی کار مازاد بخش کشاورزی می باشد و این ضرورت را خاطر نشان میسازد که همراه با برنامه ریزی برای توسعه بخشهای صنعت و خدمات و ایجاد ساختارها و زیربنای لازم، برای اجرای اینگونه آموزشها تدابیر لازم اتخاذ گردد.

جدول شماره (۲-۳) سهم بخشهای مختلف اقتصادی از اشتغال استان در سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

خدمات (درصد)		صنعت و معدن (درصد)		کشاورزی (درصد)		شهرستان
۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	
۵۰/۸۴	۴۷/۹	۲۷/۴	۲۷/۶	۲۱	۲۴/۵	اردبیل
۲۶	۲۲/۴	۱۱/۲	۱۶/۱	۶۰/۵	۶۱/۵	بيله سوار
۳۵	۱۳/۴۶	۲۷	۵۲/۴۴	۳۶/۶۴	۳۴/۱	پارس آباد
۴۰/۳۸	۲۹/۵۴	۲۵/۶۷	۲۱/۹۶	۳۲/۲	۴۸/۵	مشگین شهر
۲۶	۵۳/۰۶	۲۲	۲۰/۲۴	۵۰/۵	۲۶/۷	مغان
۳۷/۹	۳۶/۴۴	۳۰/۵	۲۱	۳۰	۴۱/۶	خلخال
۲۵/۱۲	۲۶/۳۳۷	۲۳	۱۶/۳۳	۵۱	۵۷/۳	کوثر
۲۲/۱۶	۲۱/۲۹	۱۱	۶/۲۱	۶۶	۷۲/۵	نیر
۲۱/۷۳	۳۷/۵۲	۴۰/۱۳	۱۵/۱۸	۳۴/۸	۴۷/۳	نمین
۴۲	۳۵/۷	۲۶/۲	۲۵/۲	۳۱/۸	۳۸/۲	*جمع

ماخذ: نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن - ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

*در سال ۱۳۷۵ معادل ۰/۹ درصد و در سال ۱۳۸۵ معادل ۲ درصد اشتغال استان غیر قابل طبقه بندی در بخش های مختلف اقتصادی بوده است .

در نهایت می توان گفت مقایسه سهم بخش های مختلف اقتصادی در توزیع اشتغال استان در طول دهه ۱۳۷۵-۱۳۸۵ نشان دهنده این واقعیت مهم است که عمده فعالیت اقتصادی مردم استان هنوز هم در بخش کشاورزی متمرکز بوده و طی سالهای متمادی توجه کمتری به بخش صنعت شده و بخش صنعت استان فاصله بسیار زیادی با میانگین کشوری دارد که برای رسیدن به توسعه اقتصادی ، اجتماعی و ایجاد اشتغال مولد می بایست سیاستهای اقتصادی استان در جهت افزایش میزان سهم بخش صنایع و معادن و خدمات از کل اقتصاد متمرکز گردد.

۳-۳- تحلیل وضعیت جمعیت و نیروی کار استان

اشتغال و بیکاری از جمله مقولات حساس و اساسی در اقتصاد است به گونه ای که افزایش اشتغال و مهار بیکاری بعنوان یکی از شاخص های توسعه یافتگی جوامع تلقی می شود و یکی از دغدغه های اساسی برنامه های توسعه در کشور نیز تلاش در جهت کاهش معضل بیکاری است.

از سوی دیگر اطلاعات مربوط به ساختار نیروی انسانی (کار) مبنایی برای ارزیابی و تحلیل سیاست های اقتصادی کلان یک کشور و یک منطقه خاص جغرافیایی محسوب می شود. به ویژه نرخ بیکاری به طور عام بعنوان یک شاخص کل در ارزیابی عملکرد جاری اقتصاد یک منطقه یا کشور مورد استفاده قرار می گیرد.

عمده ترین شاخص های نیروی کار استان بر اساس نتایج طرح آمارگیری از ویژگیهای طرح نیروی کار استان در فصول مختلف سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۸۸ در جدول (۳-۳) منعکس گردیده است. بر اساس داده های این جدول بررسی نرخ مشارکت اقتصادی در سالهای مذکور نشان می دهد نرخ مشارکت جمعیت استان بیشتر از میانگین کشور بوده است و این موضوع بعلت جوان بودن جمعیت استان می باشد که باعث ورود تدریجی قاعده هرم سنی جمعیت به سنین کار و فعالیت می گردد. بررسی چنین شاخص هایی نشان می دهد که دولت در برنامه ریزی برای توسعه اشتغال در کشور و توزیع عادلانه اعتبارات و تسهیلات مربوطه باید عنایت و توجه بیشتری به استانهایی مانند استان اردبیل نماید تا در آینده شاهد توسعه اشتغال بصورت متوازن در سطح کشور بوده و بتوان با بحران فزاینده بیکاری در استان هایی دارای نرخ مشارکت بالایی هستند، مقابله کرد.

همچنین بررسی اطلاعات مربوط به نرخ بیکاری در استان نشان می دهد که در سال ۱۳۸۷ نرخ بیکاری در استان معادل ۹/۹ درصد بوده است بصورتی که در فصل بهار استان اردبیل با نرخ بیکاری ۹/۴ درصد مواجه بوده که در فصل تابستان با ۰/۸ درصد کاهش به ۸/۶ درصد رسیده است ولی در فصل های پاییز و زمستان به ترتیب در مقایسه با فصل های قبلی افزایش یافته به ۱۰/۳ و ۱۱/۴ درصد رسیده است این در

حالیست که نرخ بیکاری کل کشور در فصل بهار و تابستان و زمستان بیشتر از استان بوده و در پاییز کمتر از استان می باشد. بررسی ستونهای بعدی جدول و توزیع اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی نشان می دهد که فرصتهای شغلی در استان اردبیل ناپایدار و بیشتر مربوط به بخش کشاورزی بوده و از این بابت مشکلات عدیده ای را متوجه نیروی انسانی استان نموده است و ضمن تاثیر گذاری در میزان تولید ناخالص داخلی باعث بروز پدیده مهاجرت های فصلی نیز می گردد که این موضوع نیز سبب ایجاد مشکلات اجتماعی در مبداء و مقصدهای مهاجرت می گردد و بنابراین ضرورت ایجاد تغییرات اساسی در جهت گیری های برنامه ریزهای اقتصادی و بستر سازی برای ایجاد زمینه های اشتغال دائمی و ساماندهی وضعیت اشتغال استان را بیش از پیش نمایان می گردد. در جدول (۳-۴) توضیحات بیشتری در این خصوص آورده شده است.

در سال ۱۳۸۸ نیز علی رغم تلاشهای صورت گرفته برای اشتغالزایی، با بالا رفتن نرخ مشارکت (از ۴۳ به ۴۸ درصد) نیروی کار بیشتری دارد عرصه فعالیت شده و در نتیجه نرخ بیکاری به حدود ۱۲ درصد رسیده است. در سال ۱۳۸۸ نرخ بیکاری در کشور در فصول بهار و تابستان و پاییز بیشتر از استان ولی در فصل زمستان نرخ بیکاری در استان بسیار بالاتر از کشور می باشد که دلایل آن پیشتر گفته شده است.

جدول شماره (۳-۳) مقایسه شاخص های عمده نیروی کار در جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر

فصل بهار ۱۳۸۸-۱۳۸۷

سهم اشتغال در بخشهای						نرخ بیکاری جمعیت ۱۰-۲۴ ساله		نرخ بیکاری		نرخ مشارکت اقتصادی		منطقه	جنس	شهری/روستائی
خدمات		صنعت		کشاورزی		۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۴۶/۲	۴۵/۸	۳۰/۹	۳۰/۵	۲۲/۸	۲۳/۷	۲۱/۷	۱۸/۳	۱۱/۱	۹/۶	۴۰/۵	۳۹/۹	کشور	مرد و زن	کل
۳۳/۹	۳۴/۹	۲۱/۵	۲۳/۳	۴۴/۶	۴۱/۷	۱۹/۵	۱۷/۶	۱۰/۷	۹/۴	۴۷/۷	۴۲/۸	استان		
۴۷/۶	۴۷/۲	۳۲/۱	۳۱/۵	۲۰/۳	۲۱/۳	۱۹/۵	۱۵/۲	۹/۸	۸/۲	۶۳/۹	۶۳/۳	کشور	مرد	
۴۰	۴۰/۶	۲۳/۴	۲۶/۱	۳۶/۷	۳۳/۲	۱۹/۱	۱۵/۷	۹/۲	۹/۱	۶۹/۵	۶۳/۳	استان		
۴۰/۶	۳۹/۵	۲۵/۹	۲۶/۱	۳۳/۵	۳۴/۴	۲۹/۳	۲۸/۹	۱۶/۲	۱۵/۴	۱۶/۷	۱۶	کشور	زن	
۱۷/۲	۱۹/۱	۱۶/۲	۱۵/۳	۶۶/۶	۶۵/۶	۲۰/۵	۲۳/۱	۱۴/۶	۱۰/۳	۲۶/۲	۲۲/۶	استان		
۵۹/۸	۵۹/۶	۳۴/۴	۳۴	۵/۸	۶/۴	۲۶/۸	۲۱/۸	۱۲/۹	۱۱/۳	۳۹	۳۷/۹	کشور	مرد و زن	شهری
۵۶/۶	۵۹/۷	۳۲	۳۳/۷	۱۱/۴	۶/۴	۳۶/۴	۲۹/۵	۱۶/۸	۱۴/۹	۴۰/۲	۳۵/۹	استان		
۵۹	۵۸/۶	۳۵/۲	۳۴/۸	۵/۸	۶/۵	۲۲/۷	۱۷/۳	۱۰/۷	۹/۱	۶۲/۶	۶۱/۸	کشور	مرد	
۵۷	۵۹/۳	۳۱/۴	۳۴/۳	۱۱/۶	۶/۲	۳۲/۲	۲۳/۶	۱۲/۳	۱۲/۵	۶۳/۹	۵۸/۶	استان		
۶۳/۸	۶۵	۳۰/۳	۲۹/۲	۵/۹	۵/۸	۴۲/۱	۳۷/۸	۲۲/۴	۲۱/۵	۱۴/۷	۱۳/۴	کشور	زن	
۵۴/۳	۶۲/۱	۳۵/۵	۳۰/۶	۱۰/۳	۷/۳	۵۲	۵۱/۲	۳۵/۲	۲۶/۵	۱۵/۹	۱۲/۶	استان		
۱۸/۲	۱۹/۱	۲۳/۹	۲۳/۸	۵۷/۹	۵۷/۱	۱۳/۵	۱۱/۶	۷/۲	۶/۲	۴۴/۲	۴۴/۵	کشور	مرد و زن	روستائی
۱۲/۹	۱۲/۵	۱۱/۷	۱۳/۸	۷۵/۴	۷۳/۷	۶/۴	۶/۵	۴/۲	۳/۹	۵۹/۷	۵۳/۱	استان		
۲۱/۴	۲۲/۴	۲۵/۲	۲۴/۳	۵۳/۴	۵۳/۳	۱۴/۱	۱۰/۹	۷/۶	۶/۱	۶۷/۱	۶۶/۹	کشور	مرد	
۱۸/۷	۱۷/۸	۱۳/۴	۱۶/۳	۶۷/۹	۶۵/۹	۷/۳	۷	۵	۴/۷	۷۹	۷۰/۷	استان		
۸/۵	۹	۱۹/۸	۲۲/۴	۷۱/۶	۶۸/۶	۱۱/۶	۱۳/۸	۶	۶/۷	۲۱/۵	۲۲/۱	کشور	زن	
۳	۳/۳	۸/۸	۹/۷	۸۸/۲	۸۷/۱	۴/۵	۵/۲	۲/۸	۲/۴	۴۱/۸	۳۶/۹	استان		

دنباله جدول شماره (۳-۳) مقایسه شاخص های عمده نیروی کار در جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر فصل تابستان

۱۳۸۷-۱۳۸۸

سهم اشتغال در بخشهای						نرخ بیکاری جمعیت ۱۰-۲۴ ساله		نرخ بیکاری		نرخ مشارکت اقتصادی		منطقه	جنس	شهری/روستائی صنعت
خدمات		صنعت		کشاورزی		۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۴۶.۲	۴۵.۷	۳۱.۹	۳۱.۹	۲۱.۹	۲۲.۳	۲۱.۶	۲۲.۲	۱۱.۳	۱۰.۲	۳۹.۷	۳۸	کشور	مرد و زن	کل
۳۲.۱	۳۵.۸	۲۳.۱	۲۲.۳	۴۴.۹	۴۱.۹	۱۵.۹	۱۳.۲	۸.۶	۸.۵	۴۵.۲	۴۲.۱	استان		
۴۷	۴۶.۴	۳۳	۳۳.۲	۲۰	۲۰.۳	۲۰	۱۹.۲	۱۰.۴	۸.۶	۶۴	۶۲.۳	کشور	مرد	
۳۷	۴۱.۴	۲۵.۵	۲۴.۳	۳۷.۴	۳۴.۳	۱۶.۶	۱۱.۹	۷.۷	۸.۱	۶۶.۱	۶۴.۴	استان		
۴۲.۷	۴۲.۱	۲۶.۵	۲۵	۳۰.۸	۳۲.۹	۲۸	۳۴	۱۵.۳	۱۷.۷	۱۵	۱۳.۲	کشور	زن	
۱۷.۶	۱۷.۴	۱۵.۸	۱۵.۹	۶۶.۶	۶۶.۷	۱۴.۱	۱۷.۵	۱۱.۱	۹.۷	۲۳.۹	۲۰	استان		
۵۹.۱	۵۹.۲	۳۵.۵	۳۵.۱	۵.۴	۵.۷	۲۶.۹	۲۷.۹	۱۳.۱	۱۲	۳۸.۳	۳۶.۴	کشور	مرد و زن	شهری
۵۱.۸	۶۱.۶	۳۵.۶	۳۲.۸	۱۲.۶	۵.۶	۲۳.۷	۲۶.۳	۱۱.۸	۱۳.۶	۳۸.۱	۳۵.۸	استان		
۵۸.۲	۵۷.۷	۳۶.۲	۳۶.۴	۵.۶	۵.۹	۲۳.۹	۲۳	۱۱.۵	۹.۷	۶۲.۵	۶۰.۸	کشور	مرد	
۵۳.۲	۶۲.۵	۳۵.۱	۳۲.۱	۱۱.۷	۵.۵	۲۵.۱	۲۲.۵	۹.۳	۱۱.۸	۵۹.۷	۵۹.۴	استان		
۶۴.۳	۶۹.۳	۳۱.۵	۲۶.۵	۴.۲	۴.۲	۳۹.۶	۴۸.۴	۲۰.۶	۲۴.۹	۱۳.۵	۱۱.۲	کشور	زن	
۴۵.۲	۵۶.۴	۳۸.۳	۳۷.۲	۱۶.۵	۶.۴	۲۰.۱	۴۱.۵	۲۱.۵	۲۲.۷	۱۵.۹	۱۱.۶	استان		
۱۹.۲	۱۹.۱	۲۴.۳	۲۵.۷	۵۶.۵	۵۵.۲	۱۲.۷	۱۲.۹	۷.۲	۶.۴	۴۳.۳	۴۱.۸	کشور	مرد و زن	روستائی
۱۲.۵	۱۲.۱	۱۰.۵	۱۲.۷	۷۷	۷۵.۲	۹.۵	۴.۵	۵.۱	۳.۲	۵۶.۵	۵۱.۵	استان		
۲۱.۷	۲۱.۹	۲۵.۸	۲۶.۳	۵۲.۵	۵۱.۸	۱۳.۳	۱۲.۸	۷.۶	۶.۳	۶۷.۹	۶۶.۱	کشور	مرد	
۱۷.۵	۱۷.۱	۱۴.۱	۱۵.۳	۶۸.۴	۶۷.۵	۹.۷	۴.۲	۵.۷	۳.۴	۷۶.۱	۷۱.۹	استان		
۱۰.۵	۹	۱۹.۱	۲۳.۳	۷۰.۴	۶۷.۷	۱۰.۸	۱۳.۵	۵.۸	۶.۸	۱۸.۹	۱۷.۷	کشور	زن	
۲.۲	۱.۴	۳.۳	۷.۱	۹۴.۶	۹۱.۵	۸.۸	۵.۳	۴	۲.۹	۳۶.۶	۳۲	استان		

دنباله جدول شماره (۳-۳) مقایسه شاخص های عمده نیروی کار در جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر فصل پاییز

۱۳۸۷-۱۳۸۸

سهم اشتغال در بخشهای						نرخ بیکاری جمعیت ۱۰-۲۴ ساله		نرخ بیکاری		نرخ مشارکت اقتصادی		منطقه	جنس	شهری/روستائی صنعت
خدمات		صنعت		کشاورزی		۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۴۸.۶	۴۶.۷	۳۱.۶	۳۳.۴	۱۹.۸	۱۹.۹	۲۳.۶	۲۱.۲	۱۱.۳	۹.۵	۳۸.۵	۳۶.۹	کشور	مرد و زن	کل
۳۲	۳۷.۳	۲۵	۲۲.۳	۴۳	۴۰.۳	۱۸.۴	۱۸.۵	۱۱.۱	۱۰.۳	۴۸.۸	۴۲.۱	استان		
۴۹.۲	۴۷.۴	۳۲.۸	۳۴.۵	۱۷.۹	۱۸.۱	۲۱.۳	۱۹	۱۰	۸.۳	۶۲.۵	۶۰.۹	کشور	مرد	
۳۷.۷	۴۳	۲۷.۶	۲۴.۵	۳۴.۷	۳۲.۵	۱۵.۳	۱۵.۸	۹.۱	۹	۶۹.۲	۶۳.۴	استان		
۴۵.۳	۴۳.۲	۲۵.۳	۲۷	۲۹.۳	۲۹.۸	۳۲.۱	۳۰.۴	۱۷.۲	۱۵.۴	۱۴	۱۲.۳	کشور	زن	
۱۷.۲	۲۰.۷	۱۸.۱	۱۵.۹	۶۴.۶	۶۳.۴	۲۶.۴	۲۴.۷	۱۶.۱	۱۴	۲۸.۵	۲۱.۸	استان		
۶۱.۱	۵۹	۳۳.۶	۳۵.۸	۵.۲	۵.۲	۲۸.۳	۲۵.۶	۱۲.۸	۱۰.۸	۳۷.۳	۳۵.۶	کشور	مرد و زن	شهری
۵۴.۴	۶۰	۳۷.۸	۳۳.۱	۷.۹	۶.۹	۳۰.۴	۲۹.۱	۱۶.۲	۱۴.۴	۴۰.۸	۳۷.۱	استان		
۵۹.۸	۵۷.۶	۳۴.۸	۳۷	۵.۴	۵.۵	۲۴	۲۱.۴	۱۰.۷	۸.۹	۶۱.۲	۵۹.۸	کشور	مرد	
۵۵.۶	۵۹	۳۶.۴	۳۳.۴	۸	۷.۶	۲۲.۱	۲۰.۹	۱۱.۴	۱۰.۵	۶۳.۷	۶۰.۴	استان		
۶۸.۴	۶۸.۷	۲۷	۲۷.۹	۴.۵	۳.۴	۴۴.۵	۴۶	۲۳	۲۱.۷	۱۲.۸	۱۰.۸	کشور	زن	
۴۸.۸	۶۶.۱	۴۴	۳۱.۱	۷.۲	۲.۸	۵۸	۶۱	۳۳	۳۲.۳	۱۸.۱	۱۳.۳	استان		
۲۱.۴	۲۱.۱	۲۷.۱	۲۸.۴	۵۱.۵	۵۰.۵	۱۵.۵	۱۳.۶	۷.۸	۶.۷	۴۱.۴	۳۹.۹	کشور	مرد و زن	روستائی
۱۰.۷	۱۵	۱۲.۹	۱۱.۷	۷۶.۴	۷۳.۳	۹.۱	۱۰.۲	۵.۸	۵.۹	۶۱.۶	۴۹.۴	استان		
۲۴.۴	۲۴.۲	۲۸.۳	۲۹	۴۷.۳	۴۶.۸	۱۶.۴	۱۴.۷	۸.۲	۷.۱	۶۵.۷	۶۳.۸	کشور	مرد	
۱۵.۴	۲۱.۶	۱۶.۷	۱۲.۶	۶۷.۹	۶۵.۹	۹.۳	۱۰.۷	۶.۱	۶.۹	۷۸	۶۸	استان		
۱۰.۲	۹.۵	۲۲.۷	۲۵.۸	۶۷	۶۴.۷	۱۲.۲	۱۰	۶.۵	۵.۳	۱۷.۳	۱۶.۱	کشور	زن	
۲.۸	۳.۶	۶.۳	۱۰.۲	۹۰.۹	۸۶.۲	۸.۶	۹.۴	۵.۳	۴.۲	۴۵.۳	۳۳.۲	استان		

دنباله جدول شماره (۳-۳) مقایسه شاخص های عمده نیروی کار در جمعیت ۱۰ ساله و بیش تر

فصل زمستان ۱۳۸۸-۱۳۸۷

سهم اشتغال در بخشهای						نرخ بیکاری جمعیت ۱۰-۲۴ ساله		نرخ بیکاری		نرخ مشارکت اقتصادی		منطقه	جنس	شهری/روستائی
خدمات		صنعت		کشاورزی		۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷	۸۸	۸۷			
۴۸.۶	۴۸.۲	۳۲.۹	۳۳.۲	۱۸.۵	۱۸.۵	۲۹.۹	۲۳.۳	۱۴.۱	۱۲.۵	۳۶.۸	۳۷.۲	کشور	مرد و زن	کل
۳۹.۴	۴۰.۵	۲۰.۵	۲۲	۴۰.۱	۳۷.۵	۲۶.۲	۲۰	۱۷.۷	۱۱.۴	۴۲.۹	۴۲.۳	استان		
۴۸.۵	۴۹	۳۴.۶	۳۳.۶	۱۶.۹	۱۷.۴	۲۸.۴	۲۰.۷	۱۳.۲	۱۱.۳	۶۰.۹	۶۱.۱	کشور	مرد	
۴۴.۹	۴۸.۲	۲۲.۸	۲۴.۱	۳۲.۳	۲۷.۷	۲۵.۶	۲۱.۵	۱۹.۳	۱۲.۷	۶۵.۳	۶۳.۳	استان		
۴۸.۸	۴۴.۵	۲۳.۹	۳۱.۱	۲۷.۴	۲۴.۴	۳۶.۳	۳۳.۵	۱۹	۱۸.۴	۱۲.۳	۱۲.۸	کشور	زن	
۲۳	۱۹.۶	۱۳.۷	۱۶.۴	۶۳.۲	۶۴	۲۸.۲	۱۵.۸	۱۲.۵	۷.۵	۲۰.۴	۲۱.۶	استان		
۶۰	۶۰	۳۵.۱	۳۴.۹	۴.۹	۵.۱	۳۴.۸	۲۵.۶	۱۵.۳	۱۳.۷	۳۶	۳۶.۲	کشور	مرد و زن	شهری
۶۳.۹	۶۴.۲	۲۹.۵	۳۰.۹	۶.۷	۴.۹	۳۹.۷	۲۸.۲	۲۴.۳	۱۶.۱	۳۷.۱	۳۶.۱	استان		
۵۸.۱	۵۸.۸	۳۶.۹	۳۵.۶	۵	۵.۶	۳۱.۵	۲۱.۸	۱۳.۶	۱۱.۹	۶۰.۱	۶۰.۲	کشور	مرد	
۶۳.۸	۶۴.۶	۲۹.۲	۳۰.۵	۶.۹	۴.۸	۳۵.۴	۲۶.۹	۲۳.۸	۱۵.۴	۶۱.۷	۵۸.۹	استان		
۷۲.۲	۶۷	۲۴.۱	۳۰.۶	۳.۷	۲.۴	۴۷.۹	۴۱.۵	۲۴.۶	۲۳.۵	۱۱.۳	۱۱.۶	کشور	زن	
۶۴.۱	۶۱.۷	۳۰.۶	۳۳.۲	۵.۳	۵.۱	۵۵.۶	۳۳.۱	۲۷.۱	۱۹.۶	۱۲.۳	۱۲.۳	استان		
۲۲.۴	۲۳	۲۷.۹	۲۹.۶	۴۹.۸	۴۷.۴	۲۱.۳	۱۸.۱	۱۱.۴	۹.۸	۳۸.۸	۳۹.۶	کشور	مرد و زن	روستائی
۱۵.۱	۱۸	۱۱.۶	۱۳.۵	۷۳.۴	۶۸.۵	۱۴.۳	۱۱.۶	۹.۸	۶.۴	۵۲.۷	۵۱.۸	استان		
۲۵.۱	۲۶	۲۸.۹	۲۹	۴۶	۴۵	۲۲.۸	۱۸.۱	۱۲.۱	۹.۹	۶۳.۱	۶۳.۵	کشور	مرد	
۲۰.۸	۲۷.۳	۱۴.۵	۱۵.۹	۶۴.۸	۵۶.۸	۱۶.۸	۱۵.۱	۱۲.۸	۹.۱	۷۱.۵	۷۰.۶	استان		
۱۱.۱	۱۰.۹	۲۳.۶	۳۲	۶۵.۳	۵۷.۱	۱۴.۵	۱۸.۲	۸.۲	۹.۴	۱۴.۶	۱۵.۹	کشور	زن	
۴.۳	۲.۳	۶.۱	۹.۵	۸۹.۶	۸۸.۲	۶.۲	۳.۳	۳.۶	۱.۳	۳۴.۱	۳۴.۸	استان		

ماخذ: دفتر آمار و اطلاعات استانداری اردبیل

جدول شماره (۳-ع) شاخصهای عمده نیروی کار در جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر استان اردبیل به تفکیک جنس - سال ۱۳۸۸-۱۳۸۴

سال	منطقه	جنس	نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ اشتغال	نرخ جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی	نرخ بیکاری	نسبت اشتغال	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی	سهم شاغلین با ساعات کار معمول بیش از ۵۰ ساعت	نرخ مقدار اشتغال ناقص زمانی	نرخ بیکاری جمعیت ۱۰-۲۴ ساله	نرخ بیکاری جمعیت ۱۰-۲۹ ساله	سهم اشتغال در بخشی					
													کشاورزی	صنعت	خدمات			
۸۴	کل	مردو زن	۴۵.۳	۸۸.۴	۳.۴	۱۱.۶	۴۰.۱	۳.۸	۳۸.۷	۱.۸	۲۰.۱	-	۴۴.۷	۱۹.۹	۳۵.۳	۸۵.۶	۱۴.۰	۰.۰
		مرد	۶۵.۶	۸۸.۸	۴.۰	۱۱.۲	۵۸.۲	۴.۵	۴۹.۲	۱.۹	۱۸.۵	-	۳۵.۸	۲۲.۳	۴۲.۰	۸۵.۱	۱۴.۵	۰.۰
		زن	۲۵.۲	۸۷.۵	۱.۷	۱۲.۵	۲۲.۰	۱.۹	۱۱.۱	۴۳.۳	۱.۶	۳۰.۳	-	۶۸.۲	۱۳.۹	۱۷.۹	۸۷.۰	۱۲.۷
	شهری	مردو زن	۳۸.۸	۸۲.۹	۳.۵	۱۷.۱	۳۲.۲	۴.۲	۴۳.۳	۱.۶	۳۰.۳	-	۷.۱	۳۱.۱	۶۱.۸	۷۲.۷	۲۶.۷	۰.۰
		مرد	۶۲.۱	۸۶.۳	۳.۵	۱۳.۷	۵۳.۶	۴.۱	۴۹.۶	۱.۴	۲۴.۱	-	۶.۸	۳۱.۲	۶۲.۰	۷۶.۲	۲۳.۴	۰.۰
		زن	۱۵.۱	۶۹.۰	۳.۴	۳۱.۰	۱۰.۴	۴.۹	۱۰.۳	۴۷.۹	۳.۳	۴۷.۹	-	۸.۷	۳۰.۸	۶۰.۴	۵۴.۹	۴۴.۰
	روستایی	مردو زن	۵۳.۷	۹۳.۴	۳.۲	۶.۶	۵۰.۱	۳.۴	۳۵.۰	۲.۰	۱۱.۴	-	۷۵.۴	۱۰.۸	۱۳.۸	۹۶.۱	۳.۶	۰.۰
		مرد	۷۰.۱	۹۱.۶	۴.۵	۸.۴	۶۴.۲	۵.۰	۴۸.۸	۲.۵	۱۳.۳	-	۶۷.۲	۱۲.۶	۲۰.۲	۹۴.۸	۴.۸	۰.۰
		زن	۳۷.۷	۹۶.۷	۰.۸	۳.۳	۳۶.۵	۰.۹	۱۱.۴	۰.۷	۷.۸	-	۸۹.۴	۷.۸	۲.۸	۹۸.۵	۱.۵	۰.۰
۸۵	کل	مردو زن	۴۳.۸	۸۸.۹	۵.۴	۱۱.۱	۳۹.۰	۶.۱	۲۸.۹	۲.۷	۲۱.۸	-	۴۲.۲	۲۱.۲	۳۶.۶	۸۵.۴	۱۴.۳	۰.۳
		مرد	۶۴.۱	۸۸.۹	۶.۸	۱۱.۱	۵۷.۰	۷.۶	۳۷.۵	۲.۹	۲۱.۴	-	۳۳.۰	۲۳.۰	۴۴.۰	۸۴.۷	۱۵.۲	۰.۲
		زن	۲۳.۶	۸۸.۶	۱.۹	۱۱.۴	۲۰.۹	۲.۱	۵.۴	۵.۴	۱.۶	۲۲.۷	-	۶۷.۱	۱۶.۵	۱۶.۴	۸۷.۴	۱۲.۰
	شهری	مردو زن	۳۷.۰	۸۳.۶	۵.۰	۱۶.۴	۳۰.۹	۶.۰	۳۷.۷	۲.۱	۳۵.۴	-	۵.۷	۳۰.۵	۶۳.۸	۷۲.۹	۲۶.۷	۰.۴
		مرد	۶۱.۰	۸۶.۳	۵.۴	۱۳.۷	۵۲.۶	۶.۲	۴۲.۷	۲.۰	۳۰.۴	-	۵.۶	۲۹.۹	۶۴.۵	۷۶.۰	۲۳.۸	۰.۲
		زن	۱۲.۷	۷۰.۲	۳.۱	۲۹.۸	۸.۹	۴.۴	۸.۱	۸.۱	۳.۱	۵۵.۱	-	۶.۲	۳۴.۳	۵۹.۵	۵۴.۱	۴۴.۳
	روستایی	مردو زن	۵۳.۱	۹۳.۸	۵.۹	۶.۲	۴۹.۹	۶.۲	۲۱.۴	۳.۳	۱۰.۹	-	۷۲.۹	۱۳.۴	۱۳.۷	۹۵.۹	۳.۹	۰.۲
		مرد	۶۸.۴	۹۲.۲	۸.۴	۷.۸	۶۳.۱	۹.۲	۳۱.۵	۴.۲	۱۲.۵	-	۶۴.۶	۱۵.۰	۲۰.۳	۹۴.۶	۵.۳	۰.۱
		زن	۳۸.۲	۹۶.۷	۱.۳	۳.۳	۳۷.۰	۱.۴	۴.۵	۱.۰	۷.۹	-	۸۶.۷	۱۰.۷	۲.۶	۹۸.۱	۱.۶	۰.۳
۸۶	کل	مردو زن	۴۵.۷	۸۸.۲	۴.۳	۱۱.۸	۴۰.۳	۴.۹	۳۴.۹	۲.۴	-	۲۱.۳	-	۳۵.۶	۸۵.۸	۱۳.۸	۰.۳	
		مرد	۶۶.۰	۸۸.۶	۵.۶	۱۱.۴	۵۸.۵	۶.۴	۴۵.۶	۲.۸	-	۱۹.۴	-	۴۲.۳	۸۵.۳	۱۴.۵	۰.۲	
		زن	۲۶.۰	۸۷.۱	۱.۱	۱۲.۹	۲۲.۶	۱.۳	۷.۹	۰.۸	-	۲۵.۴	-	۶۶.۳	۸۷.۲	۱۲.۰	۰.۸	
	شهری	مردو زن	۳۸.۶	۸۲.۳	۴.۱	۱۷.۷	۳۱.۸	۵.۰	۴۲.۴	۲.۱	-	۳۳.۴	-	۳۱.۷	۷۴.۱	۲۵.۵	۰.۴	
		مرد	۶۱.۷	۸۵.۷	۴.۵	۱۴.۳	۵۲.۹	۵.۳	۴۸.۹	۲.۰	-	۲۶.۵	-	۳۱.۵	۷۷.۳	۲۲.۶	۰.۱	
		زن	۱۵.۲	۶۸.۲	۲.۴	۳۱.۸	۱۰.۴	۳.۵	۹.۱	۲.۲	-	۵۲.۵	-	۳۲.۸	۵۷.۳	۴۰.۳	۲.۳	
	روستایی	مردو زن	۵۶.۰	۹۴.۰	۴.۵	۶.۰	۵۲.۷	۴.۸	۲۸.۲	۲.۸	-	۹.۸	-	۷۴.۷	۱۲.۱	۱۳.۲	۹۶.۱	۳.۶
		مرد	۷۲.۵	۹۲.۲	۷.۰	۷.۸	۶۶.۹	۷.۶	۴۱.۶	۳.۷	-	۱۱.۵	-	۱۴.۳	۹۴.۸	۴.۸	۰.۳	
		زن	۴۰.۸	۹۶.۹	۰.۵	۳.۱	۳۹.۶	۰.۵	۷.۵	۰.۲	-	۶.۷	-	۸.۷	۹۸.۱	۱.۷	۰.۲	

دنباله جدول شماره (۳-۴) شاخصهای عمده نیروی کار در جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر استان اردبیل به تفکیک جنس - سال ۱۳۸۸-۱۳۸۶

سال	منطقه	جنس	نرخ مشارکت اقتصادی	نرخ اشتغال	نرخ جمعیته دارای اشتغال ناقص زمانی	نرخ بیکاری	نسبت اشتغال	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی	سهم شاغلین یا ساعات کار معمول بیش از ۵۰ ساعت	نرخ مقدار اشتغال ناقص زمانی	نرخ بیکاری - جمعیت ۱۰-۲۹ ساله	نرخ بیکاری - جمعیت ۱۵-۲۴ ساله	نرخ بیکاری - جمعیت ۱۵-۲۹ ساله	سهم اشتغال در بخش			سهم اشتغال در بخش	
														کشاورزی	صنعت	خدمات	خصوصی	عمومی
۸۷	کل	مرد و زن	۴۲.۳	۹۰.۱	۴.۵	۹.۹	۳۸.۱	۵.۰	۳۷.۵	۲.۲	۱۸.۴	۱۸.۱	۱۹.۳	۴۰.۴	۲۲.۵	۳۷.۲	۸۷.۰	۱۳.۰
		مرد	۶۳.۶	۹۰.۲	۵.۶	۹.۸	۵۷.۴	۶.۲	۴۶.۲	۲.۴	۱۷.۲	۱۷.۰	۱۸.۰	۳۱.۹	۲۴.۸	۴۳.۳	۸۶.۵	۱۳.۵
		زن	۲۱.۵	۸۹.۶	۱.۳	۱۰.۴	۱۹.۳	۱.۵	۱۲.۰	۱.۱	۲۱.۸	۲۱.۶	۲۲.۸	۶۴.۹	۱۵.۹	۱۹.۲	۸۸.۳	۱۱.۷
	شهری	مرد و زن	۳۶.۲	۸۵.۳	۴.۸	۱۴.۷	۳۰.۹	۵.۶	۴۳.۷	۲.۰	۲۸.۴	۲۹.۷	۲۸.۵	۵.۹	۳۲.۶	۶۱.۴	۷۶.۷	۲۳.۳
		مرد	۵۹.۳	۸۷.۴	۵.۱	۱۲.۶	۵۱.۹	۵.۸	۴۸.۲	۱.۹	۲۴.۲	۲۴.۴	۲۴.۲	۶.۰	۳۲.۶	۶۱.۴	۷۹.۴	۲۰.۶
		زن	۱۲.۵	۷۴.۶	۳.۳	۲۵.۴	۹.۳	۴.۵	۱۷.۶	۲.۸	۴۳.۱	۵۱.۷	۴۳.۳	۵.۴	۳۳.۰	۶۱.۶	۶۱.۲	۳۸.۸
	روستایی	مرد و زن	۵۱.۴	۹۵.۲	۴.۲	۴.۸	۴۸.۹	۴.۴	۳۱.۶	۲.۴	۸.۴	۸.۷	۹.۲	۷۲.۷	۱۳.۰	۱۴.۳	۹۶.۶	۳.۴
		مرد	۷۰.۳	۹۴.۰	۶.۲	۶.۰	۶۶.۱	۶.۶	۴۳.۷	۳.۲	۹.۵	۹.۹	۱۰.۴	۶۴.۱	۱۵.۱	۲۰.۸	۹۵.۳	۴.۷
		زن	۳۴.۲	۹۷.۳	۰.۳	۲.۷	۳۳.۳	۰.۳	۹.۸	۰.۲	۶.۰	۶.۲	۶.۳	۸۸.۲	۹.۲	۲.۷	۹۹.۰	۱.۰
۸۸	کل	مرد و زن	۴۶.۲	۸۸.۰	۳.۵	۱۲.۰	۴۰.۶	۷.۳	۳۹.۱	۶.۴	-	۲۰.۹	-	۴۳.۲	۲۲.۶	۳۴.۲	۸۸.۲	۱۱.۸
		مرد	۶۷.۵	۸۸.۷	۳.۷	۱۱.۳	۵۹.۹	۸.۵	۴۹.۰	۷.۵	-	۲۰.۲	-	۳۵.۴	۲۴.۹	۳۹.۷	۸۷.۳	۱۲.۷
		زن	۲۴.۸	۸۶.۲	۲.۵	۱۳.۸	۲۱.۴	۳.۸	۱۱.۳	۳.۳	-	۲۳.۱	-	۶۵.۳	۱۶.۱	۱۸.۵	۹۰.۴	۹.۶
	شهری	مرد و زن	۳۹.۰	۸۲.۷	۴.۵	۱۷.۳	۳۲.۳	۹.۵	۴۲.۱	۷.۹	-	۳۲.۷	-	۹.۷	۳۳.۹	۵۶.۴	۷۸.۷	۲۱.۳
		مرد	۶۲.۳	۸۵.۷	۴.۴	۱۴.۳	۵۳.۴	۹.۸	۴۸.۱	۸.۴	-	۲۹.۱	-	۹.۶	۳۳.۱	۵۷.۲	۸۰.۱	۱۹.۹
		زن	۱۵.۵	۷۰.۵	۵.۵	۲۹.۵	۱۰.۹	۸.۳	۱۲.۳	۵.۹	-	۴۴.۲	-	۱۰.۱	۳۷.۶	۵۲.۳	۷۲.۱	۲۷.۹
	روستایی	مرد و زن	۵۷.۷	۹۳.۹	۲.۴	۶.۱	۵۴.۱	۵.۰	۳۶.۳	۴.۷	-	۱۰.۵	-	۷۵.۶	۱۱.۷	۱۲.۷	۹۷.۳	۲.۷
		مرد	۷۶.۲	۹۲.۷	۲.۹	۷.۳	۷۰.۶	۶.۹	۵۰.۲	۶.۴	-	۱۱.۷	-	۶۷.۳	۱۴.۷	۱۸.۰	۹۶.۴	۳.۶
		زن	۳۹.۵	۹۶.۰	۱.۱	۴.۰	۳۷.۹	۱.۷	۱۰.۸	۱.۷	-	۷.۳	-	۹۰.۷	۶.۳	۳.۰	۹۸.۹	۱.۱

ماخذ: دفتر آمار و اطلاعات استانداری اردبیل

۳-۴- ویژگیهای کیفی شاغلین و بیکاران ثبت نام شده در سازمان کار و امور اجتماعی استان

بر اساس آمار و اطلاعات ارائه شده از طرف سازمان کار و امور اجتماعی استان تعداد افراد ثبت نام شده جویای کار در سال ۱۳۸۷ بالغ بر ۲۲۱ نفر بوده که از این تعداد، فقط ۸۶۱۳ نفر از طریق اداره اشتغال سازمان کار و امور اجتماعی استان و کاریابی های بخش خصوصی تحت پوشش وزارت کار و امور اجتماعی استان به مراکز، مؤسسات و بنگاههای مختلف اقتصادی معرفی شده اند که در حدود ۳۸/۹۷ درصد افراد ثبت نام شده جویای کار بوده است .

در سال ۱۳۸۸ تعداد کل افراد ثبت نام شده جویای کار بالغ بر ۱۵۴۴۸ نفر بوده که در مقایسه با سال قبل کاهش نشان میدهد . از کل ثبت نام کنندگان حدود ۷۲۷۵ نفر بکارگمارده شده اند که نسبت به سال قبل ۱۵/۵ درصد کاهش نشان می دهد . البته قابل ذکر است که در سال ۱۳۸۷ افراد بکارگمارده شده حدود ۳۹ درصد بوده است که این رقم در سال ۱۳۸۸ به ۴۷/۱ درصد افزایش یافته است. این ارقام بلحاظ رفع بسیاری از موانع و مشکلات سرمایه گذاری و ایجاد بستر های مناسب در جهت افزایش فرصت های جدید شغلی در دولت نهم و حذف طرح های خود اشتغالی از سیستم اعطای تسهیلات اشتغالزا و افزایش چند برابری تسهیلات بنگاههای زود بازده و اشتغالزای استان در سال ۱۳۸۸ و اجرای سیاستهای سند توسعه اشتغال استان قابل تأمل و توجه می باشد. همچنین بررسی های آماری حاکی از این واقعیت است که علیرغم تلاشهای صورت گرفته فرصت های شغلی اعلام شده به تفکیک گروه های شغلی جوابگوی متقاضیان کار نبوده و عرضه نیروی کار به مراتب بالاتر بوده است و ضرورت دارد با اتخاذ سیاستهای اجرایی مناسب و شناخت مسائل و مشکلات موجود، راهکارهای عملی ارائه گردد و خصوصاً برای اشتغال نیروی کار ماهر و تحصیلکرده استان راهکارهایی اندیشیده شود.

جدول شماره (۳-۵) تعداد متقاضیان کار ثبت نام شده و تعداد افراد بکار گمارده شده بر اساس سطح تحصیلات در سالهای ۸۸-۱۳۸۷

سال ۱۳۸۸		سال ۱۳۸۷		شرح فعالیت ها سطح تحصیلات
افراد بکار گمارده شده	متقاضیان کار ثبت نام شده	متقاضیان کار ثبت نام شده	متقاضیان کار ثبت نام شده	
۰	۵۷۵	۲۳۰	۶۵۰	بیسواد
۴۳	۴۷۰	۲۱۴	۶۲۷	خواندن و نوشتن
۲۲۲	۱۶۶۱	۲۲۲	۲۳۴۷	ابتدائی
۸۶۷	۲۵۵۲	۱۶۶۱	۳۲۴۵	راهنمائی
۲۶۲۰	۴۹۲۱	۴۱۶۴	۸۲۶۲	دیپلم
۲۰۳۷	۲۰۹۰	۱۱۶۱	۳۰۹۹	فوق دیپلم
۱۴۸۶	۳۱۷۹	۹۱۰	۳۵۰۴	لیسانس
۰	۰	۵۱	۱۴۸	فوق لیسانس و بالاتر
۷۲۷۵	۱۵۴۴۸	۸۶۱۳	۲۲۱۰۳	جمع

مأخذ: سازمان کار و امور اجتماعی استان اردبیل سال ۱۳۹۰

۴- حسابهای اقتصادی استان

۴-۱- کلیات

برای بررسی عملکرد هر نظام اقتصادی چند شاخص اساسی را مورد توجه قرار می‌دهند که یکی از آنها تولید ناخالص داخلی حقیقی است که در واقع نشان دهنده نتیجه کلی فعالیت اقتصادی کشور است. تولید ناخالص داخلی نتیجه نهایی فعالیتهای اقتصادی واحدهای تولیدی یک کشور در یک دوره زمانی معین است و شاخصی است که با بررسی آن می‌توان از کل اقتصاد آگاه شد. در واقع روند این شاخص، روند تحول تولید کالاها و خدمات را نشان می‌دهد.

حسابهای منطقه‌ای نیز مجموعه‌ای از حسابها، جداول استاندارد، تعاریف و مفاهیم، طبقه بندی‌ها و روشهای محاسباتی است که بر اساس آن کلیه فعالیتهای اقتصادی یک منطقه (استان) در یک دوره زمانی معین به صورت منظم و هدفمند مورد اندازه گیری قرار می‌گیرد و نتایج این حسابها در قالب کمیت های اقتصادی که بیانگر توان اقتصادی منطقه در ابعاد مختلف است، ارائه می‌شود. مهمترین شاخصهای این حسابها محصول ناخالص داخلی منطقه (GDP) و اجزاء آن بر حسب رشته فعالیتهای اقتصادی است. نتایج حاصل از تهیه حسابهای منطقه‌ای نقش گسترده‌ای در برنامه ریزی منطقه ای داشته و تحقق اهداف برنامه ریزی منطقه‌ای بدون استفاده از یافته های حسابهای منطقه‌ای در آینده امکان پذیر نخواهد بود.

در ادامه این بحث بعضی از شاخصهای عمده از حسابهای تولید استان را مد نظر قرار داده و با مقادیر کشور مورد مقایسه قرار می‌دهیم تا وضعیت اقتصادی استان و مشارکت آن در تقسیم کار ملی از جنبه تولید مورد توجه قرار گیرد. البته ذکر این نکته ضروری است که برای رسیدن به تحلیل و نتیجه گیری دقیق نیاز به وجود سری زمانی بیشتری از متغیرهای کلان کشور و استان خواهد بود.

محصول ناخالص داخلی استان به قیمت بازار در سال ۱۳۷۹ معادل ۶۸۱۱ میلیارد ریال بوده است که با ۱۵/۷۵ درصد رشد به ۷۸۸۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۰ رسیده است و در سال ۱۳۸۱ با ۲۹/۹۵ درصد رشد از ۷۸۸۴ میلیارد ریال به ۱۰۲۴۵/۷ میلیارد ریال رسیده است که در هر دو این مقایسه ها رشد استان کمتر از رشد کشور در سالهای مورد بررسی بوده است. در سال ۱۳۸۲ محصول ناخالص داخلی استان به قیمت بازار معادل ۱۲۴۹۲/۲ میلیارد ریال محاسبه شده است که نسبت به سال قبل ۲۱/۹۲ درصد رشد نشان می دهد و برای اولین بار از رشد متوسط کشور (۲۱/۵۰ درصد) بیشتر نشان میدهد.

در سال ۱۳۸۳ تولید محصول ناخالص داخلی کشور رشد ۲۲/۵ درصدی را تجربه کرده است در حالیکه این شاخص برای استان ۱۸/۵۲ درصد محاسبه شده است. در سال ۱۳۸۴ در حالیکه رشد این شاخص برای کشور ۱۹/۵۷ درصد محاسبه شده است در استان این شاخص با اختلاف بسیار به ۱۲/۹۱ درصد رسیده است. در سال ۱۳۸۵ نیز رشد تولید محصول ناخالص داخلی کشور به ۲۲/۶۸ درصد رسیده است در حالیکه این رشد در استان اردبیل معادل ۲۵/۱۹ درصد محاسبه شده است و برای اولین بار از متوسط کشور پیشی گرفته است. در سال ۱۳۸۶ محصول ناخالص داخلی کشور ۲۸/۵ درصد رشد داشته است در حالیکه مجدداً رشد محصول ناخالص داخلی در استان از کشور عقب افتاده و به ۲۳/۷۷ درصد رسیده است و نهایتاً در سال ۱۳۸۷ رشد محصول ناخالص داخلی استان ۲۴/۷۹ درصد نسبت به سال قبل محاسبه شده که از رشد محصول ناخالص داخلی کشور که ۱۸/۴۴ درصد بوده بیشتر می باشد. از طرف دیگر مقایسه شاخص «سهم جمعیت استان از کشور» و «سهم محصول ناخالص داخلی استان از کشور» در سالهای ۸۷-۱۳۷۹ نتیجه میگیریم که تولید محصول ناخالص داخلی استان با توجه به سهم جمعیتی نسبت به کشور ضعیف بوده و به عبارتی دیگر اقتصاد استان نسبت به کشور رونق کمتری دارد و این فقدان رونق نسبی در سالهای مورد بررسی روبرو کاهش بوده است. بطوریکه متأسفانه سهم استان از محصول ناخالص داخلی کشور از ۱/۰۱ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۰/۹۷ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده است که نشان میدهد روند تشکیل سرمایه و سرمایه گذاری در استان نسبت به سایر نقاط کشور ضعیف تر بوده است. یعنی در سال ۱۳۸۷ استان اردبیل ۱/۷۰ درصد جمعیت کشور را در خود جای داده ولی با وجود رشد سالانه، سهم استان در تولید محصول ناخالص داخلی کشور به ۰/۹۷ درصد رسیده است.

جدول شماره (۱-۴) مقایسه حسابهای ملی استان اردبیل و کشور در سالهای ۸۷-۱۳۷۹

(میلیارد ریال)

سال ۱۳۸۲		سال ۱۳۸۱		سال ۱۳۸۰		سال ۱۳۷۹		عنوان
استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۳۳۳۳۵	۳۶۷۹۳۰۵	۱۵۲۶۶/۷	۱۵۰۳۰۱۶/۹	۱۸۴۷۶۵۱	۱۸۴۷۶۵۱	۱۰۲۸۰/۳	۹۸۸۱۸۲/۹	ستانده
۱۲۲۱۷	۱۲۹۰۳۵۷	۵۱۵۷/۴	۵۳۰۶۷۵/۳	۶۷۰۹۰۴/۱	۶۷۰۹۰۴/۱	۳۴۶۹/۳	۳۳۹۵۵۶/۲	مصرف واسطه
۲۲۱۱۷	۲۳۸۸۹۴۹	۱۰۱۰۳/۳۳	۹۷۲۳۴۱/۶	۱۱۷۶۷۴۶/۸	۱۱۷۶۷۴۶/۸	۶۸۷۸/۸	۶۴۵۲۵۵/۷	ارزش افزوده
۲۲۰۴۸	۲۳۸۱۰۳۹	۱۰۲۴۵/۷	۹۸۶۲۶۸/۶	۱۱۹۸۳۸۹/۸	۱۱۹۸۳۸۹/۸	۶۸۱۱	۶۳۸۶۲۶/۷	محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار
۲۵/۵	۲۳/۷	۲۹/۹۵	۳۲/۲۸	۲۱/۵۰	۲۱/۵۰	-	-	رشد GDP

دنباله جدول شماره (۱-۴)

(میلیارد ریال)

سال ۱۳۸۷		سال ۱۳۸۶		سال ۱۳۸۵		سال ۱۳۸۴		سال ۱۳۸۳		عنوان
استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۵۶۴۸۲/۴	۵۷۷۱۳۴۹	۴۲۷۳۵	۴۶۸۲۱۹۹	۲۲۵۸۱	۲۴۲۳۶۱۲	۲۲۵۸۱	۲۴۲۳۶۱۲	۲۲۵۸۱	۲۴۲۳۶۱۲	ستانده
۲۱۰۴۲	۲۱۳۱۵۷۰/۴	۱۵۴۴۵	۱۶۳۹۵۱۵	۷۸۹۶	۸۸۳۹۴۷	۷۸۹۶	۸۸۳۹۴۷	۷۸۹۶	۸۸۳۹۴۷	مصرف واسطه
۳۵۴۴۰/۳	۳۶۳۹۷۷۸/۶	۲۷۲۹۰	۳۰۴۲۶۸۳	۱۵۲۵۷	۱۵۳۹۱۶۲	۱۵۲۵۷	۱۵۳۹۱۶۲	۱۵۲۵۷	۱۵۳۹۱۶۲	ارزش افزوده
۳۵۵۹۰	۳۶۵۴۹۳۴/۶	۲۷۴۴۱	۳۰۵۸۷۹۷	۱۵۳۳۳	۱۵۴۷۹۹۱	۱۵۳۳۳	۱۵۴۷۹۹۱	۱۵۳۳۳	۱۵۴۷۹۹۱	محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار
۲۴/۷۹	۱۸/۴۴	۲۳/۷	۲۸/۵	۲۲/۷۴	۲۹/۱۷	۲۲/۷۴	۲۹/۱۷	۲۲/۷۴	۲۹/۱۷	رشد GDP

ماخذ : سالنامه آماری کشور ۸۷-۱۳۷۹- دفتر آمار و اطلاعات

برای رسیدن به سهم بخش های اقتصادی بر اساس نوع فعالیت شکل گرفته هر منطقه انجام طبقه بندی (GDPR) استان ضروری است تا فعالیت های عمده در استان و جهت گیری آن مشخص گردد. در این جا برای بسط فعالیتهای استان از بخش های چهارگانه بر اساس طبقه بندی استاندارد بین المللی رشته فعالیتهای اقتصادی بکار رفته در حساب تولید استان استفاده شده است تا وضعیت اقتصادی تولید در استان نشان داده شود.

بررسی جداول (۲-۴) و (۳-۴) بیانگر آن است که استان اردبیل نسبت به کل کشور با گستردگی فعالیتهای بخش کشاورزی و ماهیگیری مواجه بوده و سهم این بخش در تولید ناخالص داخلی استان در دوره زمانی ۸۷-۱۳۷۹ روند صعودی را نشان می دهد. در مقابل بخش صنعت استان در این سالها رشد خوبی را نداشته، بنحوی که سهم این بخش از تولید ناخالص داخلی استان از ۹/۸۶ درصد در سال ۱۳۷۹ به ۸/۵۲ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده است و تفاوت بین سهم این بخش در استان با کشور در سال ۱۳۸۷ بسیار قابل توجه است (متوسط سهم بخش صنعت و معدن از ارزش افزوده کل کشور برابر ۳۲/۰۹ درصد محاسبه شده است).

بخش خدمات نیز حدود ۵۴/۱۴ درصد تولید ناخالص داخلی استان را در سال ۱۳۸۷ به خود اختصاص داده است که نزدیک به متوسط سهم کشوری این بخش می باشد.

با توجه به زیرساختهای مهیا شده در استان و موقعیت جغرافیایی خاص آن در بین بزرگترین قطبهای اقتصادی تولید و مصرف کشور، امکان گسترش فعالیتهای صنعتی در استان مهیا می باشد. لذا بر گسترش فعالیتهای صنعتی در قالب شهرکهای صنعتی، صنایع مادر و تخصصی و ایجاد صنایع تبدیلی و کشاورزی و معدنی بصورت خوشه ای برای رسیدن به اهداف توسعه تاکید می گردد. ایجاد بورس منطقه ای و منطقه ویژه سرمایه گذاری خارجی نیز از اقدامات پیشنهادی در جهت رونق اقتصادی بخش صنعت می باشد.

وضعیت ارزش افزوده رشته فعالیتهای استان و مقایسه آن با سطوح کشوری در جداول (۲-۴) و (۳-۴) ارائه می گردد.

جدول شماره (۲-۴) ارزش افزوده بخشهای عمده اقتصادی استان اردبیل و کشور در سالهای ۸۷-۱۳۷۹

(میلیارد ریال)

سال ۱۳۸۱			سال ۱۳۸۰			سال ۱۳۷۹			عنوان
سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۲/۸۴	۳۰۱۸/۵	۱۰۶۱۳۶	۲/۷۵	۲۲۸۲/۵	۸۲۷۲۳/۶	۲/۵۷	۱۹۳۲/۳	۷۵۱۰۲/۹	کشاورزی و ماهیگیری
-/۲۴	۷۷۰/۸	۳۰۹۵۳۵	-/۲۷	۶۱۶	۲۲۷۲۸۱	-/۳۱	۶۷۸/۱	۲۱۲۷۹۷	صنعت و معدن
۱/۱۶	۷۷۱/۴	۶۶۴۶۴/۳	-/۸۹	۴۴۳/۲	۴۹۲۹۹	-/۹۳	۳۸۷/۶	۴۱۲۴۹/۶	ساختمان، آب، برق و گاز طبیعی
۱/۱۳	۵۵۴۸/۶	۴۹۰۲۰۵/۸	۱/۱۸	۴۴۵۸/۷	۳۷۶۸۴۶	۱/۲۳	۳۸۱۳	۳۰۹۴۷۷	خدمات
۱/۰۳	۱۰۱۰۹/۳	۹۷۲۳۴/۲	۱/۰۵	۷۸۰۰/۴	۷۳۶۱۵۰	۱/۰۶	۶۸۱۱	۶۳۸۶۲۷	جمع
-/۹۸	۱۳۶/۵	۱۳۹۲۷	-/۸۹	۸۳/۶	۹۳۸۶	۱/۰۲	۶۷/۸	۶۶۲۹	خالص مالیات بر واردات
۱/۰۳	۱۰۲۴۵/۷	۹۸۶۲۶۸/۲	۱/۰۵	۷۸۸۴	۷۴۵۵۳۵/۶	۱/۰۶	۶۸۱۱	۶۳۸۶۲۶/۷	محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار

دنباله جدول شماره (۲-۴)

(میلیارد ریال)

سال ۱۳۸۴			سال ۱۳۸۳			سال ۱۳۸۲			عنوان
سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۲/۶	۴۵۰۷	۱۶۹۹۳۲	۲/۸۹	۴۲۴۵/۳	۱۶۶۸۳۳/۹	۲/۹۹	۳۸۴۸/۷	۱۲۸۷۰۷/۲	کشاورزی و ماهیگیری
-/۲	۱۳۹۴	۶۷۲۹۸۲	-/۲۴	۱۲۸۳/۰	۵۱۶۵۴۰/۲	-/۲۶	۹۹۳/۰	۳۷۹۴۳۶/۱	صنعت و معدن
-/۹۵	۱۲۴۳	۱۳۰۳۱۲	-/۹۱	۷۷۶/۲	۸۴۶۳۷/۳	-/۹۰	۷۱۰/۴	۷۸۱۶۱/۰	ساختمان، آب، برق و گاز طبیعی
۱/۱۰	۱۰۳۹۶	۹۴۴۰۰۵	۱/۰۵	۸۳۸۰/۵	۷۹۱۲۱۵/۴	۱/۸	۶۴۶۲/۹	۵۹۵۰۰۰	خدمات
-/۹۱	۱۷۵۴۰	۱۹۱۷۲۳۱	-/۹۵	۱۴۶۸۵	۱۵۳۹۶۶۵	۱/۰۲	۱۲۰۱۵	۱۱۸۱۳۰۵	جمع
-/۸۸	۶۵	۷۴۵۶	-/۸۹	۷۸	۸۸۲۹	-/۹۵	۴۵	۴۷۹۰	خالص مالیات بر واردات
-/۹۱	۱۷۶۰۵	۱۹۲۴۶۸۷	-/۹۵	۱۴۷۶۴	۱۵۴۸۴۹۴	۱/۰۲	۱۲۰۶۱	۱۱۸۶۰۹۵	محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار

دنباله جدول شماره (۲-۴)

(میلیارد ریال)

سال ۱۳۸۷			سال ۱۳۸۶			سال ۱۳۸۵			عنوان
سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	سهم استان از کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۳/۱۶	۹۱۹۴/۶	۲۹۰۶۴۸/۷	۳/۰۹	۸۰۹۷	۲۶۱۵۶۰	۲/۷۳	۵۸۵۳	۲۱۴۷۴۶	کشاورزی و ماهیگیری
-/۲۵	۳۰۳۲/۸	۱۱۷۳۱۵۳	-/۱۸	۱۹۳۳	۱۰۶۸۶۳۷	-/۲	۱۵۹۷	۸۱۶۴۰۶	صنعت و معدن
۱/۲۰	۳۹۴۴/۳	۳۲۶۰۸۲/۷	۱/۰۳	۲۴۵۷	۲۳۷۷۳۱	۱/۰۳	۱۷۸۱	۱۷۲۶۸۲	ساختمان، آب، برق و گاز طبیعی
۱/۰۴	۱۹۲۶۸/۵	۱۸۴۹۸۹۴	۱/۰۰	۱۴۸۰۳	۱۴۷۴۷۵۵	۱/۰۹	۱۲۸۸۶	۱۱۸۳۴۲۰	خدمات
-/۹۷	۳۵۴۴۰/۳	۳۶۳۹۷۷۸/۶	-/۸۹	۲۷۲۹۰	۳۰۴۲۶۸۳	-/۹۳	۲۲۱۱۷	۲۳۸۷۲۵۵	جمع
-/۹۹	۱۴۹/۶	۱۵۱۵۵/۹	-/۹۳	۱۵۱	۱۶۱۱۳	-/۸۷	-۶۸	-۷۹۰۹	خالص مالیات بر واردات
-/۹۷	۳۵۵۹۰	۳۶۵۴۹۳۴/۶	-/۸۹	۲۷۴۴۱	۳۰۵۸۷۹۷	-/۹۳	۲۲۰۴۸	۲۳۷۹۳۴۶	محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار

ماخذ: حساب تولید استانهای کشور سالهای ۸۵-۱۳۷۹- دفتر آمار و اطلاعات استانداری اردبیل

جدول شماره (۳-۴) سهم ارزش افزوده بخشهای عمده اقتصادی در محصول ناخالص داخلی استان اردبیل و کشور

در سالهای ۱۳۷۹-۱۳۸۷

سال ۱۳۸۱		سال ۱۳۸۰		سال ۱۳۷۹		عنوان
استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۲۹/۴۶	۱۰/۷۶	۲۸/۹۵	۱۱/۱	۲۸/۰۹	۱۱/۶۴	کشاورزی و ماهیگیری
۷/۵۲	۳۱/۳۸	۷/۸۱	۳۰/۴۹	۹/۸۶	۳۲/۹۸	صنعت و معدن
۷/۵۳	۶/۷۴	۵/۶۲	۶/۶۱	۵/۶۴	۶/۳۹	ساختمان، آب، برق و گاز طبیعی
۵۴/۱۶	۴۹/۷۰	۵۶/۵۵	۵۰/۵۵	۵۵/۴۳	۴۷/۹۶	خدمات

دنباله جدول شماره (۳-۴)

سال ۱۳۸۴		سال ۱۳۸۳		سال ۱۳۸۲		عنوان
استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۲۵/۶۹	۸/۸۶	۲۸/۹۰	۹/۵۳	۳۲/۰۳	۱۰/۸۵	کشاورزی و ماهیگیری
۷/۹۴	۳۵/۱۰	۸/۷۳	۳۳/۵۴	۸/۲۶	۳۱/۹۹	صنعت و معدن
۷/۰۸	۶/۷۹	۵/۲۸	۵/۴۹	۵/۹۱	۶/۵۸	ساختمان، آب، برق و گاز طبیعی
۵۹/۲۷	۴۹/۲۳	۵۷/۰۶	۵۱/۳۸	۵۳/۷۹	۵۰/۳۶	خدمات

دنباله جدول شماره (۳-۴)

سال ۱۳۸۷		سال ۱۳۸۶		سال ۱۳۸۵		عنوان
استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۲۵/۸۳	۷/۹۵	۲۹/۵۰	۸/۵۵	۲۶/۵۵	۹/۰۳	کشاورزی و ماهیگیری
۸/۵۲	۳۲/۰۹	۷/۰۴	۳۴/۹۳	۷/۲۴	۳۴/۳۱	صنعت و معدن
۱۱/۰۸	۸/۹۲	۸/۹۵	۷/۷۷	۸/۰۸	۷/۲۶	ساختمان، آب، برق و گاز طبیعی
۵۴/۱۴	۵۰/۶۱	۵۳/۹۴	۴۸/۲۱	۵۸/۴۴	۴۹/۷۴	خدمات

ماخذ: همان

۴-۳- نسبت مصارف واسطه به ستانده (I/O)

شاخص I/O یا نسبت مصارف واسطه به ستانده، نسبتی است که می توان بخشهای مختلف اقتصادی را با آن مقایسه نمود. این نسبت بیانگر این است که هزینه های صرف شده جهت تولید کالا و خدمات مربوطه در انجام یک فعالیت اقتصادی چه سهمی از ستانده آن فعالیت را به خود اختصاص داده است. بالا بودن نسبت مصارف واسطه به ستانده به معنی کم بودن ارزش افزوده خواهد بود و بعبارت دیگر بخش هایی که دارای نسبت مصارف واسطه به ستانده کمتری می باشند، می توانند ارزش افزوده بیشتری را ایجاد نمایند و این بخش ها در مقایسه با بخش هایی که این نسبت در آنها دارای رقم بالایی است از مزیت نسبی چشمگیری برخوردار میباشند. به طور کلی بخشهایی که بیشترین میزان نسبت مصرف واسطه به ستانده را دارا می باشند توجیه اقتصادی ندارند و گرایش کمتری نسبت به فعالیت های این بخش در مقایسه با سایر بخش ها دیده می شود.

به بیان دیگر با بررسی شاخص I/O می توان گفت که بهره وری نیروی کار یا سرمایه در یک منطقه نسبت به نیروی کار یا سرمایه در سطح ملی بیشتر یا کمتر می باشد و این منطقه در کدام رشته فعالیت مورد بررسی دارای تخصص (مزیت نسبی) بیشتری می باشد.

۴-۳-۱- بررسی روند تغییرات نسبت (I/O) بخشهای عمده فعالیت استان اردبیل طی سالهای ۱۳۷۹-۱۳۸۷

جدول (۴-۵) نشان میدهد طی دوره نه ساله، یعنی از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۷، بیشترین نسبت I/O در استان مربوط به بخش صنعت و معدن و کمترین نسبت I/O مربوط به بخش خدمات می باشد و نشان دهنده بالابودن هزینه فعالیتهای صنعتی نسبت به فعالیت های خدماتی و کشاورزی در سطح استان می باشد. بررسی نشان می دهد که در بخش صنعت و معدن بیشترین نسبت I/O طی دوره مذکور در سال ۱۳۸۰ می باشد که معادل ۶۸ درصد است و کمترین نسبت I/O مربوط به سال ۱۳۸۳ می باشد که معادل ۶۱ درصد است. همچنین طی دوره مذکور در بخش خدمات بیشترین نسبت I/O در سال ۱۳۸۷ می باشد

که معادل ۲۲ درصد است و نیز کمترین مقدار نسبت I/O در بخش خدمات معادل ۲۰ درصد بوده است که مربوط به سال های ۱۳۸۶، ۱۳۸۵، ۱۳۸۰ و ۱۳۷۹ می باشد.

جدول شماره (۴-۴) نسبت I/O رشته فعالیتهای اقتصادی استان اردبیل به قیمت جاری ۱۳۸۷-۱۳۷۹

درصد

۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	شرح فعالیت
۳۴	۳۳	۳۲	۳۳	۳۴	۳۳	۳۲	۳۵	۴۰	کشاورزی، شکار و جنگلداری
۳۶	۳۸	۳۷	۴۰	۴۰	۳۸	۲۶	۴۴	۴۴	ماهگیری
۱۷	۳۶	۳۷	۳۰	۳۸	۳۸	۳۱	۳۳	۳۵	معادن
۶۶	۶۲	۶۳	۶۲	۶۱	۶۶	۶۴	۶۸	۶۴	صنعت
۴۶	۴۸	۴۶	۵۱	۵۶	۵۱	۴۶	۳۷	۳۰	تامین آب، برق و گاز طبیعی
۵۶	۵۹	۵۸	۶۰	۶۰	۵۹	۵۹	۶۰	۵۸	ساختمان
۱۶	۱۳	۱۴	۱۲	۱۳	۱۳	۱۳	۱۲	۱۳	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها
۵۰	۵۲	۵۳	۵۰	۴۷	۴۹	۴۹	۴۹	۴۸	هتل و رستوران
۳۰	۲۹	۲۷	۳۲	۲۹	۲۸	۲۶	۳۰	۲۹	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات
۲۵	۲۰	۲۱	۱۸	۲۰	۲۳	۲۶	۲۰	۲۱	واسطه گری های مالی
۲۸	۲۲	۲۳	۲۵	۲۵	۲۱	۲۰	۱۸	۱۷	مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار
۱۸	۲۲	۲۱	۲۷	۲۱	۲۴	۲۲	۲۲	۲۲	اداره امور عمومی و خدمات شهری
۱۰	۱۱	۱۰	۱۰	۱۱	۱۰	۱۲	۱۱	۱۰	آموزش
۱۴	۲۲	۲۲	۲۱	۲۲	۲۴	۲۶	۲۱	۲۲	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۲۵	۲۲	۲۲	۲۳	۲۳	۲۲	۳۴	۲۹	۲۹	سایر خدمات عمومی، اجتماعی شخصی و خانگی
۳۷	۳۴	۳۴	۳۴	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۶	جمع

ماخذ: دفتر آمار و اطلاعات استانداری

جدول شماره (۴-۵) نسبت I/O بخشهای عمده فعالیت‌های اقتصادی در استان اردبیل به قیمت جاری

در سالهای ۱۳۸۷-۱۳۷۹

درصد

شرح فعالیت	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
کشاورزی، شکار و جنگلداری	۴۰	۳۵	۳۲	۳۳	۳۴	۳۳	۳۲	۳۳	۳۴
صنعت و معدن	۶۳	۶۸	۶۴	۶۵	۶۱	۶۲	۶۳	۶۳	۶۶
ساختمان و تامین آب، برق و گاز طبیعی	۵۵	۵۸	۵۸	۵۸	۶۰	۵۹	۵۷	۵۸	۵۶
خدمات	۲۰	۲۰	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۰	۲۰	۲۲
جمع	۳۶	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۴	۳۴	۳۴	۳۷

ماخذ: دفتر آمار و اطلاعات استانداری

در خاتمه می توان نتایج زیر را از بررسی حساب تولید استان و مقایسه آن با کشور در سالهای اخیر قابل توجه دانست:

- رشد محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار در استان اردبیل در طول دوره نه ساله (۸۷-۱۳۷۹) از متوسط رشد کشور پائین تر است و تنها در سال های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۷ از متوسط رشد کشور فراتر رفته است.

- سهم استان اردبیل از محصول ناخالص داخلی کشور و از ۱/۰۶ در سال ۱۳۷۹ به ۰/۹۷ در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته است.

- تولید ناخالص داخلی سرانه کشور در سال ۱۳۸۷ تقریباً ۱/۹ برابر این شاخص در استان می باشد و این نشان میدهد که متوسط درآمد سرانه استان تقریباً نصف متوسط کشوری است.

- سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی و ماهیگیری در محصول ناخالص داخلی استان در سالهای ۸۷-۱۳۷۹ صعودی و با فاصله چشمگیری از سهم ارزش افزوده این بخش در محصول ناخالص داخلی کشور بالاتر است. (استان اردبیل در سال ۱۳۸۷ بیشترین سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی و

ماهگیری از کل محصول ناخالص داخلی استان را در مقایسه با سایر استانها به خود اختصاص داده است.)

- سهم ارزش افزوده بخش صنعت و معدن در محصول ناخالص داخلی استان در سالهای ۸۷-۱۳۷۹ نزولی و با فاصله چشمگیری از سهم ارزش افزوده این بخش در محصول ناخالص داخلی کشور پائین تر است .

۵- بودجه و درآمدهای عمومی استان

بودجه عمومی دولت، بودجه ای است که در آن بر اساس مصوبات مجلس شورای اسلامی، برای اجرای برنامه سالانه، منابع مالی لازم پیش بینی و اعتبارات هزینه ای و اعتبارات عمرانی دستگاههای اجرائی تعیین می شود.

۵-۱- اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استانی به تفکیک امور، فصول و دستگاههای اجرایی

اعتبارات عمرانی در افقهای زمانی مختلف گویای برنامه های مالی دولت جهت توسعه منطقه ای در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و تلاش در جهت زدودن فقر و محرومیت و احداث زیر ساختهای توسعه میباشد. به بیان دیگر اینگونه اعتبارات یکی از ابزارهای مهم سیاستهای مالی برای ایجاد تعادل منطقه ای در کشور بوده و از این طریق برخی از اهداف کلان اقتصادی از قبیل ایجاد بستر و زمینه های اشتغال، توزیع عادلانه درآمد و ثروت و رشد متوازن در جنبه های مختلف تامین میشود. منظور از اعتبارات عمرانی، اعتباراتی است که در برنامه عمرانی پنجساله به صورت کلی و در بودجه عمومی دولت به تفکیک، جهت اجرای طرحهای عمرانی (اعتبارات عمرانی ثابت) و همچنین توسعه هزینه ای جاری مربوط به برنامه های اقتصادی، اجتماعی دولت (اعتبارات عمرانی غیر ثابت) پیش بینی می شود.

تا سال ۱۳۸۳ اعتبارات عمرانی استانی در قالب سه امور عمومی، اجتماعی و اقتصادی و ۲۶ فصل عمرانی توزیع و جذب می شد ولی از سال ۱۳۸۴ این تقسیم بندی بدلیل تغییر در ساختار بودجه ریزی کشور به ۱۷ فصل کاهش پیدا کرده و در سال ۱۳۸۸ نیز امور دفاع ملی به امور سه گانه اضافه شده و اعتبارات عمرانی استانی در قالب تقسیم بندیهای جدید توزیع و هزینه گردیده است.

در جداول شماره (۱-۵) و (۲-۵) و (۳-۵) عملکرد اعتبارات عمرانی استان از محل درآمدهای عمومی بر حسب ۱۷ فصل و امور چهارگانه و نیز به تفکیک دستگاههای اجرایی استان نشان داده شده است.

جدول شماره (۵-۱) عملکرد اعتبارات عمرانی استانی به تفکیک فصل در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۵

«مبالغ: میلیون ریال»

ردیف	فصل	عملکرد سال ۱۳۸۵	عملکرد سال ۱۳۸۶	عملکرد سال ۱۳۸۷	عملکرد سال ۱۳۸۸
۱	اداره امور عمومی	۲۵۸۲۴	۵۲۴۳۱	۷۹۳۱۲	۲۶۵۸۱/۸
۲	امور قضایی	۳۴۷۰	۷۱۰۰	۹۳۶۸	۷۹۳۰
۳	خدمات مالی، فنی، مدیریت و برنامه ریزی	۱۵۹۷	۱۴۷۷	۳۹۸۲	۲۰۳۲
۴	آموزش	۶۹۷۲۲	۶۴۳۳۷	۱۱۰۰۸۹	۵۳۰۴۶/۲۹
۵	فرهنگ و هنر، رسانه های جمعی و گردشگری	۹۰۳۶۵	۱۰۴۱۱۳	۱۸۶۲۱۸	۶۷۲۷۵/۷۱
۶	بهداشت و سلامت	۱۷۲۳۵	۱۴۱۵۰	۴۸۹۴۰	۱۳۲۴۲
۷	رفاه و تامین اجتماعی	۱۰۶۷۸	۱۰۵۹۳	۲۶۵۲۶	۱۲۵۶۴
۸	تربیت بدنی	۶۳۹۶۱	۵۳۹۵۵	۴۵۲۱۰	۲۹۸۳۱/۲
۹	کشاورزی و منابع طبیعی	۶۳۵۰۴	۹۷۸۶۹	۲۳۹۵۲۸	۹۰۷۰۴۸/۸
۱۰	منابع آب	۵۹۷۶۲	۴۱۶۱۰۶	۶۹۹۶۰۳	۱۴۷۲۸۸/۹
۱۱	صنعت و معدن	۳۲۹۷۵	۳۲۵۹۳	۴۶۶۲۸	۲۴۵۲۵/۵
۱۲	محیط زیست	۱۶۱۸	۱۵۹۴	۲۶۱۰	۲۴۱۹
۱۳	بازرگانی و تعاون	۴۷۴۶	۵۵۷۵	۴۲۶۵	۲۵۳۰
۱۴	انرژی	۲۸۵۷	۲۳۳۸	۲۰۱۳۰	۷۴۳۰
۱۵	ارتباطات و فناوری اطلاعات	۲۰۳۸	۵۲۷۰	۵۷۶۰	۵۹۲۰
۱۶	مسکن، عمران شهری، روستایی و عشایری	۳۲۲۱۰۸	۳۵۴۴۶۷	۵۶۸۲۶۸	۲۴۹۵۰/۸۵
۱۷	حمل و نقل	۱۸۴۳۳۷	۲۴۶۴۲۸	۲۲۰۱۳۷	۹۲۴۵۳

ماخذ: سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

جدول شماره (۵-۲) اعتبارات عمرانی استان از محل درآمد عمومی بر حسب امور و به تفکیک برآورد ، مصوب و عملکرد در سالهای ۸۸-۱۳۸۴

«مبالغ میلیون ریال»

شرح	عملکرد ۱۳۸۴	عملکرد ۱۳۸۵	عملکرد ۱۳۸۶	عملکرد ۱۳۸۷	عملکرد ۱۳۸۸
(برآورد)	.	.	۱۸۶۳۰۰۰	۲۷۱۳۰۰۰	۱۳۸۷۶۹۵/۷۳
جمع	.	.	۱۸۶۳۰۰۰	۲۷۱۳۰۰۰	۱۳۸۷۶۹۵/۷۳
امور عمومی	.	.	۶۶۰۰۰	۱۰۸۰۰۰	۴۱۳۲۱/۳
امور اجتماعی	.	.	۳۰۲۰۰۰	۴۸۸۰۰۰	۳۹۰۳۷۸/۱
امور اقتصادی	.	.	۱۴۹۵۰۰۰	۲۱۱۷۰۰۰	۹۵۵۹۹۶/۳۳
(مصوب)	۸۵۸۰۰۰	۱۲۱۱۰۰۰	۱۸۵۶۰۰۰	۲۷۱۳۰۰۰	۱۳۸۸۹۹۷/۷۳
جمع	۸۵۸۰۰۰	۱۲۱۱۰۰۰	۱۸۵۶۰۰۰	۲۷۱۳۰۰۰	۱۳۸۸۹۹۷/۷۳
امور عمومی	۲۵۰۰۰	۳۹۰۰۰	۶۶۰۰۰	۱۰۸۰۰۰	۴۱۳۲۱/۳
امور دفاع ملی	.	.	.	.	۱۳۰۲
امور اجتماعی	۲۱۴۰۰۰	۳۲۵۰۰۰	۳۰۲۰۰۰	۴۸۸۰۰۰	۳۹۰۳۷۸/۱
امور اقتصادی	۶۱۹۰۰۰	۸۴۷۰۰۰	۱۴۸۸۰۰۰	۲۱۱۷۰۰۰	۹۵۵۹۹۶/۳۳
(عملکرد)	۷۱۰۰۰۰	۹۵۷۰۰۰	۱۴۷۰۰۰۰	۲۳۱۶۵۷۴	۸۳۶۵۸۱/۰۵
جمع	۷۰۹۳۰۴/۷۲۵	۹۵۶۷۹۷	۱۴۷۰۳۹۶	۲۳۱۶۵۷۴	۸۳۶۵۸۱/۰۵
امور عمومی	۱۹۷۱۴/۲۸	۳۰۸۹۱	۶۱۰۰۸	۹۲۶۶۲	۳۶۵۴۳/۸
امور دفاع ملی	.	.	.	.	۱۳۰۲
امور اجتماعی	۱۶۹۷۵۵/۲۹۲	۲۵۱۹۶۱	۲۴۷۱۴۸	۴۱۶۹۸۳	۱۷۵۹۵۹/۲
امور اقتصادی	۵۱۹۸۳۵/۱۵۳	۶۷۳۹۴۵	۱۱۶۲۲۴۰	۱۸۰۶۹۲۹	۶۲۲۷۷۶/۰۵

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

دنباله جدول شماره (۵-۳) بررسی عملکرد اعتبارات عمرانی دستگاههای اجرایی استان از محل درآمد عمومی طی

سالهای ۱۳۸۵-۱۳۸۸

«مبالغ: میلیون ریال»

ردیف	عنوان دستگاههای اجرایی	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
-	جمع	۱۴۳۶۶۲۸	۱۴۷۷۳۸۴	۲۳۱۶۳۰۳	۸۳۶۵۸۱/۰۴
۱	سازمان مدیریت و برنامه ریزی	۸۳۳	۲۸۹۶	-	-
۲	استانداری	۳۸۱۷۵	۴۷۹۴۵	۲۷۳۵۶	۱۹۷۶۵
۳	اداره کل ثبت احوال	۷۲۶	۱۲۱۹	۱۴۱۸	۷۸۰
۴	سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی	۲۵۳۸	۷۱۰۰	۹۳۶۸	۵۷۳۰
۵	اداره کل ثبت اسناد و املاک	۷۲۴	۱۱۵	۹۷۰	۴۷۰
۶	دانشگاه محقق اردبیلی	۹۷۰	۷۰۰	۵۴۵۸۰	۵۰۰
۷	اداره کل اوقاف و امور خیریه	۷۱۲۲	۱۲۰۷۲	۲۴۸۵۵	۱۲۸۳۳
۸	اداره کل حمل و نقل و پایانه ها	-	۰	۱۳۵۰	۰
۹	سازمان امور اقتصادی و دارائی	۴۵۰	۴۷۰	۶۵۳	۳۰۰
۱۰	سازمان کار و امور اجتماعی	۱۵۳۵۹	۷۷۰۰	۱۱۴۹۳	۶۶۳۸
۱۱	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۲۶۶۵۲	۳۵۰۹۳	۵۵۴۳۷	۱۹۴۳۳
۱۲	شرکت شهرک های صنعتی	۱۶۶۸۰	۲۲۷۶۳	۴۴۲۹۵	۱۷۳۵۵/۶
۱۳	اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی	۹۷۷۹	۶۳۰۰	۱۸۶۹۴	۳۲۱۵
۱۴	حوزه هنری تبلیغات اسلامی	۳۷۶	۶۰۰	۱۰۰	۳۵۰
۱۵	اداره کل نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس	۵۹۲۴۷	۶۸۸۰۴	۹۷۶۸۹	۴۵۴۷۵/۰۹
۱۶	بهداشت و درمان (علوم پزشکی)	۱۰۲۳۰	۷۵۸۵	۴۷۳۶۷	۱۱۳۲۱
۱۷	اداره کل تربیت بدنی	۴۹۵۲۳	۳۲۳۶۰	۴۵۲۱۰	۲۱۲۳۵
۱۸	سازمان مسکن و شهرسازی	۴۱۸۳۳	۴۴۸۰۸	۷۶۱۳۹	۲۹۵۰۰
۱۹	اداره کل تعاون	۵۸۷	۴۷۶	۱۳۶۳	۴۸۰
۲۰	جمعیت هلال احمر	۵۰۷۵	۲۸۹۷	۵۸۶۳	۲۶۵۰
۲۱	شرکت برق منطقه ای	۲۷۸۱	۲۸۳۸	۲۰۱۳۰	۳۳۱۸
۲۲	اداره کل دامپزشکی	۵۸۳۴	۴۹۳۰	۶۶۴۰	۵۶۰۰
۲۳	اداره کل منابع طبیعی	۸۲۳۳	۱۰۸۵۰	۱۶۸۲۰	۲۰۵۷۲/۵
۲۴	اداره کل حفاظت محیط زیست	۱۲۰۴	۱۴۹۵	۲۶۱۰	۲۴۱۹
۲۵	سازمان صنایع و معادن	۱۵۸۲	۱۱۰۰	۱۱۳۰	۷۵۰
۲۶	سازمان تبلیغات اسلامی	۲۳۸۲	۲۸۸۵	۵۶۴۱	۳۳۹۰
۲۷	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	۳۶۰۶۴	۳۳۰۹۴	۶۲۲۱۱	۵۶۶۲۵
۲۸	اداره کل دیوان محاسبات	۸۳	۲۰۰	۲۰۰	۱۱۰۰
۲۹	منطقه مقاومت بسیج	۴۷۳۲	۱۱۲۵۰	۴۵۳۲	۲۶۱۰
۳۰	گمرک	۳۵۵	۷۰۰	۱۱۰۰	۸۰۷
۳۱	بنیاد شهید و امور ایثارگران	۲۹۵۱	۴۲۹۶	۱۳۵۷۶	۳۸۹۰
۳۲	بازرگانی	۷۳۳	۱۵۰۰	۱۲۰۷	۷۳۰
۳۳	صدا و سیما	۱۴۹۸۰	۶۷۱۰	۱۰۷۳۰	۲۵۲۴

دنباله جدول شماره (۵-۳) بررسی عملکرد اعتبارات عمرانی دستگاههای اجرائی استان از محل درآمد عمومی طی

سالهای ۱۳۸۵-۱۳۸۸

«مبالغ: میلیون ریال»

ردیف	عنوان دستگاههای اجرائی	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۳۴	فرودگاه	۲۴۰۰	۲۳۰۰	۲۱۰۰	۵۱۷۴
۳۵	تعاون روستایی	۹۴۵	۱۵۰۰	۱۶۹۵	۱۲۰۰
۳۶	دادگستری	۰	۵۰۰	۱۰۰۰	۲۲۰۰
۳۷	سازمان آموزش و پرورش	۲۴۰	۷۴۰	۲۰۰	۲۸۵۶
۳۸	اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی	۵۸۳	۴۹۰	۱۲۰۳	۲۰۰
۳۹	اداره کل بهزیستی	۳۷۹۹	۲۰۶۰	۴۳۳۷	۴۱۴۰
۴۰	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱۰۶۰	۱۵۰۰	۱۴۳۵	۱۱۴۸
۴۱	اداره کل آموزش فنی و حرفه ای	۱۵۷۴۷	۷۹۷۶	۱۲۲۰۰	۲۲۷۷
۴۲	شرکت آب منطقه ای اردبیل	۳۱۳۸۹۷	۳۷۵۶۰۹	۶۸۷۶۰۳	۶۶۶۲۹
۴۳	شرکت آب و فاضلاب شهری	۱۱۲۵۱۴	۱۰۲۵۸۰	۱۳۳۰۲۵	۱۶۵۸۹
۴۴	شرکت آب و فاضلاب روستایی	۶۹۷۴۲	۷۴۳۱۰	۱۵۹۱۱۳	۹۰۴۶۷
۴۵	سازمان جهاد کشاورزی	۵۶۰۳۲	۱۰۹۶۵۶	۲۲۸۰۶۹	۴۱۰۰۹/۲
۴۶	امور عشایری	۳۹۳۸۲	۱۷۱۷۱	۲۲۱۶۷	۱۹۲۹۷/۵
۴۷	اداره کل هواشناسی	۶۰۷	۹۰۰	۳۸۹۲	۱۶۲۲
۴۸	ناحیه انتظامی استان	۱۰۲۰	۲۶۴۵	۴۴۴۶	۱۳۰۲
۴۹	پایگاه انتقال خون استان	۶۷۴	۱۳۴۵	۱۳۰۳	۲۱۷۱
۵۰	اداره کل پست	۵۹۳	۳۸۰	۱۰۶۰	۷۰۰
۵۱	اداره کل راه و ترابری	۳۰۴۴۶۹	۲۲۰۷۳۰	۲۱۶۶۸۸	۸۶۶۳۸
۵۲	شهرداری اردبیل	۳۳۴۱۰	۵۷۷۶۱	۴۷۵۳۵	۲۱۲۰۰
۵۳	شهرداری سرعین	۵۲۶۱	۴۳۷۰	۴۱۰۰	۲۱۶۰
۵۴	شهرداری هیر	۲۵۰۷	۲۳۵۰	۳۵۰۲	۱۶۰۰
۵۵	شهرداری مشگین شهر	۱۲۱۷۰	۷۰۴۰	۱۱۳۲۰	۸۳۰۰
۵۶	شهرداری لاهرود	۳۲۳۹	۲۵۹۰	۴۱۴۰	۲۸۰۹
۵۷	شهرداری رضی	۲۳۶۷	۲۶۳۰	۳۱۰۰	۲۰۰۰
۵۸	شهرداری پارس آباد	۱۳۲۱۷	۹۷۰۰	۱۱۸۲۰	۴۸۰۰
۵۹	شهرداری اصلاندوز	۳۶۴۷	۳۴۰۰	۴۳۶۰	۱۹۹۹/۸۵
۶۰	شهرداری نیر	۳۸۶۶	۳۹۵۰	۳۶۰۰	۲۶۸۰
۶۱	شهرداری نمین	۵۰۰۳	۴۵۲۰	۴۵۲۰	۱۶۰۰
۶۲	شهرداری آبی بیگلو	۱۹۶۶	۱۴۵۰	۳۲۶۰	۱۴۹۴
۶۳	شهرداری بيله سوار	۵۶۹۶	۵۰۶۰	۴۱۲۰	۲۸۵۴
۶۴	شهرداری جعفر آباد	۳۴۵۱	۳۱۷۰	۳۱۸۰	۱۸۰۰
۶۵	شرکت توزیع نیروی برق	۰	۰	۰	۴۱۱۲
۶۶	شهردار انگوت	۰	۰	۰	۱۶۰۰

جدول شماره (۳-۵) بررسی عملکرد اعتبارات عمرانی دستگاههای اجرائی استان از محل درآمد عمومی طی سالهای

۱۳۸۵-۱۳۸۸

«مبالغ: میلیون ریال»

ردیف	عنوان دستگاههای اجرائی	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۶۷	نهاد کتابخانه های عمومی کشور	۰	۰	۰	۱۲۰۰
۶۸	شهرداری خلخال	۱۱۰۹۷	۷۰۵۰	۱۰۲۴۰	۵۰۷۲
۶۹	شهرداری کلور	۲۴۱۸	۲۴۵۰	۲۷۰۷	۱۴۴۰
۷۰	شهرداری هشتجین	۱۷۶۰	۲۶۷۰	۲۹۲۷	۱۰۲۴
۷۱	شهرداری کوثر	۴۵۶۸	۳۰۶۰	۳۲۸۰	۱۴۲۱
۷۲	شهرداری گرمی	۱۵۸۰۴	۹۹۷۰	۹۰۸۰	۴۵۴۰
۷۳	شهرداری تازه کند	۳۱۳۹	۲۶۵۰	۳۳۰۰	۱۳۷۶
۷۴	شهرداری عنبران	۱۶۶۵	۱۷۰۰	۲۲۲۰	۱۳۷۰
۷۵	اداره کل اطلاعات استان	۲۳۰	۳۴۳۰	۵۱۳۵	۳۵۰۰
۷۶	امور مالیاتی	۱۳۴۱	۴۸۰	۱۸۷۰	۴۳۸/۴
۷۷	کمیته امداد امام	۵۲۰	۸۰۰	۲۷۵۰	۲۰۵۶
۷۸	پزشکی قانونی	۹۰۳	۷۰۰	۳۷۰	۹۸/۷
۷۹	بازرسی	۶۸۸	۳۵۰	۴۵۰	۴۰۰
۸۰	شهرداری کورائیم	۱۰۶۰	۱۴۵۰	۲۰۸۰	۱۳۰۰
۸۱	پیام نور	۳۰۲۰	۱۵۰۰	۷۰۰۰	۱۰۰۰
۸۲	بنیاد حفظ آثار و ارزشهای دفاع مقدس	۰	۱۲۰	۰	۱۵۰
۸۳	شهرداری فخر آباد	۰	۳۷۰	۱۹۸۴	۱۲۰۰
۸۴	دانشگاه جامع علمی کاربردی	۰	۲۰۰۰	۰	۰
۸۵	شرکت ساخت و توسعه زیربنا حمل و نقل	۰	۲۲۵۰۰	۰	۰

مأخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۵-۲- اعتبارات هزینه ای به تفکیک دستگاههای اجرایی و فصول هزینه

اعتبارات هزینه ای اعتباراتی است که در برنامه عمرانی پنج ساله به صورت کلی و در بودجه عمومی به تفکیک، جهت تامین هزینه های جاری دولت و همچنین هزینه نگهداری سطح فعالیت های اقتصادی و اجتماعی دولت در قوانین بودجه سنواتی منظور می گردد.

میزان عملکرد اعتبارات هزینه ای استان در سال ۱۳۸۸ برابر با ۷۲۷۴۷۴ میلیون ریال بوده است. این میزان عملکرد نسبت به سال گذشته (۵۴۱۶۰۶ میلیون ریال) ۳۴/۳۱ درصد رشد داشته است.

درصد تغییرات توزیع اعتبارات هزینه ای بین دستگاههای اجرایی استان در سال مورد بررسی از ضریب یکسانی برخوردار نبوده و با مد نظر قرار دادن تغییرات پرسنلی شاغل در دستگاههای اجرائی در مقایسه با عملکرد سال قبل تفاوت هایی را نشان می دهد که در جدول شماره (۴-۵) دیده می شود.

جدول شماره (۵-ع) عملکرد اعتبارات هزینه ای (جاری) دستگاههای اجرایی استان از محل در آمد عمومی در سالهای ۸۸- ۱۳۸۶

«مبالغ: میلیون ریال»

ردیف	عنوان دستگاههای اجرایی	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
-	جمع	۲۱۳۳۵۲۱	۵۴۱۶۰۶	۷۲۷۴۷۴
۱	استانداری	۷۲۴۸۳	۸۶۱۴۶	۱۲۹۰۱۶
۲	اداره کل ثبت احوال	۱۲۴۲۲	۱۴۰۲۳	۱۵۷۶۷
۳	اداره کل زندانها و اقدامات تامینی و تربیتی	۲۲۵۵۶	۲۷۸۴۵	۳۳۶۲۳
۴	اداره کل ثبت اسناد و املاک	۱۴۸۸۹	۱۸۱۳۴	۲۳۴۲۹
۵	اداره کل اوقاف و امور خیریه	۱۶۶۷	۲۸۲۴	۳۴۶۳
۶	سازمان امور اقتصادی و دارایی	۹۰۳۱	۱۱۵۱۸	۱۴۳۱۱
۷	سازمان کار و امور اجتماعی	۸۰۶۲	۸۹۶۸	۱۲۴۲۰
۸	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۵۵۵۴	۸۹۳۵	۱۱۰۴۰
۹	اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی	۸۸۱۶	۱۱۳۵۲	۱۶۳۷۴
۱۰	سازمان آموزش و پرورش	۱۴۳۲۳۳۰	۰	۰
۱۱	اداره کل نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس	۳۹۳۰	۴۰۱۷	۵۶۶۰
۱۲	اداره کل تربیت بدنی	۷۶۴۰	۸۷۲۵	۱۱۸۸۴
۱۳	اداره کل تعاون	۵۱۴۵	۵۸۵۶	۸۱۹۴
۱۴	اداره کل بهزیستی	۴۳۴۹۷	۳۵۱۰۸	۴۸۸۷۸
۱۵	سازمان مسکن و شهرسازی	۶۷۸۸	۷۴۸۷	۱۰۱۹۵
۱۶	اداره کل دامپزشکی	۱۶۰۵۰	۱۷۲۹۲	۲۲۱۷۲
۱۷	اداره کل منابع طبیعی	۱۴۸۲۲	۱۸۸۸۷	۲۷۱۳۰
۱۸	اداره کل حفاظت محیط زیست	۶۰۱۸	۶۷۷۷	۸۸۶۶
۱۹	سازمان صنایع و معادن	۳۶۰۲	۴۰۹۱	۶۱۷۱
۲۰	سازمان تبلیغات اسلامی	۱۱۲۴۰	۱۱۶۳۵	۱۳۹۵۵
۲۱	سازمان بنیاد شهید و امور ایثارگران	۲۳۸۸۸۲	۰	۰
۲۲	اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی	۱۷۹۱	۲۳۴۷	۲۷۴۳
۲۳	سازمان بازرگانی	۱۰۶۵۲	۱۲۴۰۵	۱۶۶۱۲
۲۴	شرکت آب و فاضلاب روستایی	۹۷۴۵	۲۳۵۳۵	۲۰۵۰۰
۲۵	اداره کل امور عشایر	۵۸۸۱	۶۷۵۰	۱۰۷۵۳
۲۶	اداره کل هواشناسی	۵۴۸۱	۶۴۷۲	۸۴۷۸
۲۷	سازمان جهاد کشاورزی	۶۷۹۱۹	۸۱۹۰۴	۱۱۴۴۹۴
۲۸	اداره کل انتقال خون	۶۲۱۲	۷۶۲۲	۹۱۲۵
۲۹	اداره کل راه و ترابری	۳۶۲۱۹	۳۸۷۴۷	۵۳۹۰۲

جدول شماره (۵-ع) عملکرد اعتبارات هزینه ای (جاری) دستگاههای اجرائی استان از محل در آمد عمومی در سالهای ۸۸- ۱۳۸۶
 «مبالغ: میلیون ریال»

ردیف	عنوان دستگاههای اجرائی	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۳۰	بازرسی	۱۲۷۶	۱۹۷۷	۲۹۵۶
۳۱	اداره کل گمرکات استان	۱۰۵۷۷	۱۱۹۳۸	۱۶۶۱۵
۳۲	حوزه های هنری تبلیغات اسلامی	۱۰۸۸	۱۱۸۵	۱۳۸۳
۳۳	اداره کل امور مالیاتی	۲۷۱۷۲	۳۲۰۶۰	۴۰۶۴۹
۳۴	پزشکی قانونی	۴۰۸۴	۵۰۴۴	۶۷۱۶

مأخذ: سالنامه آماری استان- سال ۱۳۸۸

۵-۳- عملکرد در آمد های استانی و نقش آن در ساختار بودجه استان

در آمد عمومی عبارت است از در آمد های حاصل از فروش نفت و گاز ، مالیات و سایر در آمدهایی که در بودجه کل دولت تحت عنوان در آمد عمومی منظور می شود . در سال ۱۳۸۸ عملکرد در آمدهای استانی به ۶۹۷۲۶۳ میلیون ریال رسیده است که در مقایسه با سال قبل بیش از ۷/۸۵ درصد رشد نشان میدهد.

جدول شماره (۵-۵) بررسی درآمدهای استانی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۸۵ در استان اردبیل

(مبالغ: میلیون ریال)

۱۳۸۸			۱۳۸۷			۱۳۸۶			۱۳۸۵			شرح
عملکرد	مصوب	برآورد	عملکرد	مصوب	برآورد	عملکرد	مصوب	برآورد	عملکرد	مصوب	برآورد	
۶۹۷۲۶۳	۸۳۸۰۰۰	۵۹۳۰۰۰	۶۴۶۴۸۸	۵۵۷۷۸۱	۵۵۷۷۸۱	۵۱۱۴۹۹	۴۶۲۶۸۸	۴۶۲۶۸۸	۳۸۰۷۰۸	۳۰۳۷۸۱	۳۰۳۷۸۱	درآمدهای مالیاتی
۲۵۲۶۱۲	۲۲۵۰۰۰	۱۶۸۲۴۰	۲۱۶۸۳۸	۱۵۷۴۰۰	۱۵۷۴۰۰	۱۲۸۶۱۵	۹۹۴۵۰	۹۹۴۵۰	۸۶۵۲۱	۶۹۷۸۹	۶۹۷۸۹	-بند اول: مالیات بر شرکتهای
۲۹۶۵۴۰	۳۷۳۰۰۰	۲۹۲۴۷۰	۲۹۵۳۲۵	۲۷۴۸۰۰	۲۷۴۸۰۰	۲۴۳۴۶۶	۲۰۸۸۶۷	۲۰۸۸۶۷	۱۷۸۱۵۵	۱۸۵۱۳۱	۱۸۵۱۳۱	-بند دوم: مالیات بر درآمد
۳۳۱۶۱	۳۹۵۰۰	۳۵۳۹۰	۳۲۸۱۱	۳۴۵۴۸	۳۴۵۴۸	۳۴۷۵۹	۲۴۰۲۹	۲۴۰۲۹	۲۳۶۸۱	۲۰۲۴۷	۲۰۲۴۷	-بند سوم: مالیات بر ثروت
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-بند چهارم: مالیات بر واردات
۱۱۴۹۵۰	۲۰۰۵۰۰	۹۶۹۰۰	۱۰۱۵۱۴	۹۱۰۳۳	۹۱۰۳۳	۹۶۷۵۸	۱۳۰۳۴۲	۱۳۰۳۴۲	۸۷۵۳۸	۹۲۵۲۴	۹۲۵۲۴	-بند پنجم: مالیات بر مصرف و فروش
-	-	-	-	-	-	۱۲۴۲	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۵۴۱	۲۴۱۰	۲۴۱۰	درآمدهای حاصل از انحصارات و مالکیت دولت
-	-	-	-	-	-	۶۳۲۸۹	۷۵۰۳۹	۷۵۰۳۹	۴۹۸۴۴	۴۹۶۸۲	۴۹۶۸۲	درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا
-	-	-	-	-	-	۹۶۴۹	۹۳۴۷	۹۳۴۷	۶۰۷۳	۵۸۹۹	۵۸۹۹	حق بیمه و درآمدهای متفرقه

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۶- پول ، بانکداری

عمده ترین روش تامین مالی کوتاه مدت در بازار سرمایه ، توسط بانکها در بازار پول صورت می گیرد . عملیات بانکی با قبول سپرده ، اعطای تسهیلات بانکی ، معاملات برات و سفته ، ارز، اوراق بهادار و ... انجام می گیرد . مازاد نقدینگی افراد و واحدهای اقتصادی در بازار پول از طریق پس انداز و سپرده گذاری بانکی در اختیار بنگاههای اقتصادی قرار می گیرد . بدین ترتیب نقدینگی از طریق سیستم بانکی به کل سیستم اقتصادی انتقال می یابد لذا بانکها می توانند با اعمال سیاست مناسب پولی نقش مهمی را در رشد و توسعه اقتصادی داشته باشند.

۶-۱- بانکهای استان

طبق اطلاعات جدول (۶-۱) در سال ۱۳۸۸ تعداد ۶ بانک تجاری دولتی در استان اردبیل شامل بانکهای ملت ، ملی ، رفاه کارگران ، سپه ، تجارت، صادرات و ۳ بانک تخصصی دولتی شامل بانکهای مسکن ، کشاورزی و صنعت و معدن مجموعاً با ۲۷۸ شعبه یا نمایندگی مشغول فعالیت بوده اند. بانک ملی با ۵۳ شعبه معادل ۱۹/۱ درصد سهم کل تعداد شعب بانکهای استان ، بیشترین تعداد شعبه و نمایندگی بانکی را در استان به خود اختصاص داده است.

جدول شماره (۶-۱) تعداد شعب و نمایندگی بانکهای تجاری و تخصصی دولتی استان در سال ۱۳۸۸

نام بانک	ملت	ملی	رفاه کارگران	سپه	تجارت	صادرات*	مسکن	کشاورزی	صنعت و معدن	جمع کل
تعداد شعب	۳۴	۵۳	۱۸	۳۱	۳۶	۳۹	۲۱	۴۵	۱	۲۷۸

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

* آمار مربوط به سال ۱۳۸۷ می باشد.

۶-۲- سپرده های بانکی

بر اساس اطلاعات جدول (۶-۲) در سال ۱۳۸۸ مبلغ کل سپرده های بانکی (اعم از دولتی و خصوصی) در استان معادل ۱۲۶۰۷۳۴۴ میلیون ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۱۴/۹۵ درصد افزایش نشان میدهد. همانگونه که در جدول دیده می شود بانک ملی ایران با جمع آوری بیش از ۲۱ درصد مبلغ کل سپرده های بانکی رتبه اول را به خود اختصاص داده است و بعد از آن بانکهای ملت و تجارت و کشاورزی جای گرفته اند. با توجه به اطلاعات موجود از بین بانکهای خصوصی هم بانک انصار و بانک پاسارگاد بالاترین پذیرش سپرده های بانکی را انجام داده اند.

جدول شماره (۶-۲) مبلغ سپرده های بانکی به تفکیک بانکهای استان در سال ۱۳۸۸

(مبلغ : میلیون ریال)

نام بانک	جمع مبلغ سپرده	سهم از کل
ملت	۱۹۰۷۳۲۱	۱۵/۱۲
ملی	۲۶۹۴۹۴۸	۲۱/۳۷
رفاه کارگران	۶۹۰۳۵۶	۵/۴۷
سپه	۹۰۳۶۶۵	۷/۱۶
تجارت	۱۵۱۹۱۴۰	۱۲/۰۴
صادرات	۱۳۰۵۹۱۱	۱۰/۳۵
مسکن	۱۰۶۱۷۸۱	۸/۴۲
کشاورزی	۱۴۲۹۸۸۸	۱۱/۳۴
صنعت و معدن	-	-
اقتصاد نوین	-	-
سینا	-	-
سامان	۱۵۰۰۰۰	۱/۱۸
کارآفرین	-	-
پاسارگاد	۳۲۳۹۰۲	۲/۵۶
توسعه تعاون	۱۵۰۰۱۵	۱/۱۸
مهر	۳۵۶۷۸	۰/۲۸
انصار	۴۳۴۷۳۸	۳/۴۴
جمع	۱۲۶۰۷۳۴۴	۱۰۰

ماخذ : سالنامه آماری استان - سال ۱۳۸۸

همچنین بر اساس اطلاعات جدول (۳-۶) جمعاً تعداد ۴۰۰۵۰۲۸ فقره انواع سپرده بانکی در بانکهای مذکور وجود داشته است که بانک کشاورزی با ۲۲/۴۶ درصد بیشترین سهم تعداد سپرده ها را به خود اختصاص داده است و از بین بانکهای خصوصی نیز بانک انصار رتبه اول پذیرش تعداد سپرده را بخود اختصاص داده است.

جدول شماره (۳-۶) تعداد انواع سپرده های بانکی به تفکیک بانکها در سال ۱۳۸۸

نام بانک	تعداد سپرده	سهم از کل
ملت	۴۷۶۶۲۷	۱۱/۹۰
ملی	۴۷۲۶۱۴	۱۱/۸۰
رفاه کارگران	۱۹۲۳۱۱	۴/۸۰
سپه	۳۰۱۸۲۷	۷/۵۳
تجارت	۳۳۵۴۰۴	۸/۳۷
صادرات	۹۷۶۰۰۰	۲۴/۳۶
مسکن	۲۰۹۷۰۲	۵/۲۳
کشاورزی	۸۹۹۸۰۴	۲۲/۴۶
صنعت و معدن	*	*
اقتصاد نوین	*	*
سینا	*	*
سامان	۱۵۱۲۱	۰/۳۷
کارآفرین	*	*
پاسارگاد	۱۴۸۶۶	۰/۳۷
توسعه تعاون	۲۰۳۳۶	۰/۵۰
مهر	۱۰۹۴۸	۰/۲۷
انصار	۷۹۴۳۸	۱/۹۸
جمع	۴۰۰۵۰۲۸	۱۰۰

ماخذ : سالنامه آماری استان - سال ۱۳۸۸

۶-۳- تسهیلات اعطایی

بر اساس اطلاعات جدول (۶-۴) در سال ۱۳۸۸ بانکهای استان مبلغ ۴۰۸۴۴۷۶ میلیون ریال انواع تسهیلات در قالب تعداد ۱۲۶۸۷۹ مورد قرارداد به بخشهای مختلف اقتصادی (کشاورزی، مسکن و ساختمان، صنعت و معدن، خدمات و بازرگانی) اعطا نموده اند که از لحاظ تعداد تسهیلات اعطایی نسبت به سال قبل ۸۶/۷۷ درصد و از لحاظ مبلغ تسهیلات اعطایی در حدود ۷۳/۲۸ درصد کاهش نشان می دهد. بیشترین میزان تسهیلات به بخش خدمات و بازرگانی و کمترین میزان تسهیلات به بخش کشاورزی پرداخت شده است.

جدول شماره (۶-۴) تعداد و مبلغ تسهیلات اعطایی بانکها به بخش غیر دولتی استان به تفکیک بخشهای عمده اقتصادی در سالهای ۸۸-۱۳۸۶

(مبالغ: میلیون ریال)

شرح	سال	جمع	کشاورزی	مسکن و ساختمان	صنعت و معدن	خدمات و بازرگانی
تعداد تسهیلات	۱۳۸۶	۱۲۹۲۶۶۹	۲۶۶۰۸۱	۳۲۵۳۳۳	۱۴۱۲۲۳	۵۶۰۰۳۲
	۱۳۸۷	۹۵۹۱۳۶	۲۰۱۰۸۷	۲۵۷۹۹۰	۱۰۳۰۵۲	۳۹۷۰۱۶
	۱۳۸۸	۱۲۶۸۷۹	۸۵۴۴	۱۹۵۲۱	۱۴۹۱	۹۷۳۲۳
مبلغ تسهیلات	۱۳۸۶	۱۳۲۹۵۸۲۱	۲۶۵۱۶۰۳	۳۹۹۵۵۹۲	۱۷۲۲۶۹۵	۴۹۲۵۹۳۱
	۱۳۸۷	۱۵۲۹۰۲۶۱	۲۹۲۶۷۴۰	۵۳۳۳۶۴۷	۱۷۲۵۱۵۲	۵۳۰۴۷۲۲
	۱۳۸۸	۴۰۸۴۴۷۶	۳۵۹۲۸۹	۹۰۱۱۷۸	۵۸۳۷۴۸	۲۲۴۰۲۶۱

ماخذ: همان

۶-۴- تسهیلات تکلیفی اعطایی

تسهیلات تکلیفی اعطا شده در سال ۱۳۸۸ عمدتاً از محل اعتبارات سهم متمرکز ریاست جمهوری در قوانین بودجه سنواتی تامین گردیده است که توزیع بانکی میزان اعتبارات ابلاغی و سقف پذیرش و میزان اعتبار طرحهای مختلف و اشتغالزایی آنها به تفکیک بانکهای عامل در جدول (۶-۵) آمده است.

جدول شماره (۵-۶) عملکرد بانکهای عامل از محل اعتبارات گسترش بنگاههای اقتصادی زودبازده و کارآفرین در خاتمه سال ۱۳۸۸

(مبالغ : میلیون ریال)

تعداد اشتغال جدید در طرحهای بهره برداری شده	تعداد طرح های بهره برداری شده	مبلغ پرداخت شده به متقاضیان	تعداد اشتغال در طرح های قرارداد منعقد شده	مبلغ قراردادهای منعقد شده	تعداد طرح های انعقاد قرارداد شده	تسهیلات مصوب طرح های تأیید شده دربانک	اشتغال جدید طرح های تأیید شده در بانک	تعداد طرح های تأیید شده در بانک	تعداد طرح های بررسی شده در بانک	تسهیلات مورد نیاز پیش بینی شده	اشتغال جدید پیش بینی شده	تعداد طرح های معرفی شده به بانک	بانک
۵۹۲۰	۴۷۵۲	۱۵۲۷۹۵۸/۵	۹۸۵۸	۱۶۹۰۴۱۹	۵۷۲۱	۱۸۸۳۹۴۷	۱۲۰۷۳	۷۱۰۹	۷۱۱۰	۵۲۳۲۷۷۶	۲۷۴۸۴	۱۱۱۷۶	ملی
۵۱۲۱	۴۱۱۱	۶۱۸۳۰۴/۱۹	۶۵۶۲	۶۵۷۹۵۲	۴۷۹۷	۸۲۱۸۳۸	۷۹۵۹	۵۸۲۰	۵۸۲۰	۱۹۵۵۸۸۵	۱۷۳۰۳	۱۰۰۱۸	ملت
۲۹۵۷	۳۱۸	۱۹۲۹۹۹	۲۹۲۱	۱۹۳۲۹۹	۳۲۲	۲۰۰۸۲۶	۲۸۰۷	۳۲۰	۳۲۰	۲۶۹۹۲۶	۳۹۰۵	۴۶۰	مسکن
۳۰۵۲	۲۷۲۰	۴۹۵۲۷۹/۳۵	۴۵۳۶	۵۲۸۱۰۹	۲۸۲۶	۵۳۰۶۳۴	۳۸۶۹	۲۳۸۱	۲۳۸۱	۲۶۲۰۵۱۸	۱۶۰۹۳	۵۸۳۶	تجارت
۴۸۲۹	۴۳۹۶	۶۷۱۹۹۳/۷۱	۸۰۲۲	۶۹۳۸۶۴	۴۹۸۸	۸۷۵۱۲۱	۱۰۱۶۱	۶۹۳۴	۶۹۳۴	۲۱۲۸۳۰۲	۱۸۹۰۵	۱۱۱۴۱	صادرات
۶۱۲	۸۸۴	۱۸۲۰۰۶/۲۲	۲۲۵۷	۱۶۰۷۰۹	۱۰۶۷	۱۹۱۱۳۶	۲۱۹۷	۱۰۳۳	۱۰۳۳	۴۵۵۸۱۲	۳۷۱۸	۱۸۳۸	رفاه
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	توسعه صادرات
۳۲۹۰	۳۳۴۶	۵۷۹۶۰۶/۷۵	۴۷۶۵	۶۰۲۰۱۶	۳۸۳۷	۹۸۷۲۶۸	۴۲۳۳	۳۳۹۳	۳۳۹۳	۲۱۳۰۷۳۹	۱۳۲۶۷	۸۸۴۰	کشاورزی
۲۷۲	۵۴	۹۸۸۰۷/۴۶۳	۱۲۳۵	۱۰۰۰۶۳	۷۰	۸۰۰۸۱	۱۰۳۶	۵۵	۵۵	۲۴۸۳۵۸	۱۶۱۳	۱۱۳	صنعت و معدن
۱۵۲۳	۱۳۹۸	۲۷۴۱۴۰/۲۹	۳۸۷۷	۲۸۳۶۶۷	۱۴۸۸	۲۷۲۳۶۹	۳۷۷۸	۱۵۲۰	۱۵۲۰	۹۳۱۳۰۹	۸۶۷۳	۲۶۴۴	سپه
.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	۲۲۱۰	۲۶	۲۵	صندوق مهر امام رضا (ع)
۲۷۵۷۷	۲۱۹۷۹	۴۶۴۱۰۹۶/۴۹	۴۴۰۴۴	۴۹۴۰۰۹۸	۲۵۱۱۶	۵۸۴۳۲۲۰	۴۸۱۰۳	۲۸۵۶۵	۲۸۵۶۶	۱۰۹۷۵۸۳۵	۱۱۰۹۸۷	۵۲۰۹۱	جمع

۷- بیمه

یکی از ابزارهای بازار مالی در اقتصاد، خدمات بیمه‌ای است که در صورت فعال شدن و ایفای نقش واسطه‌ای در بازار می‌تواند به رشد و توسعه اقتصادی منجر شود. در تقسیم بندی ISIC و حسابهای منطقه ای بیمه در قالب فعالیت واسطه گریهای مالی آورده می‌شود.

در سال ۱۳۸۸ چهار شرکت بیمه دولتی آسیا، البرز، ایران و دانا و چند شرکت بیمه خصوصی از جمله شرکت های بیمه رازی، دی، کارآفرین و سینا و پارسیان و ... در استان اردبیل فعال بوده اند. چهار شرکت بیمه دولتی یاد شده در مجموع با مبلغ ۴۰۳۳۰۶ میلیون ریال حق بیمه دریافتی بالغ بر ۳۴۸۵۰ میلیون ریال خسارت در قالب ۲۹۸۷۴۵ مورد حوادث بیمه شده خسارت پرداخت نموده اند. بعبارت دیگر ۸/۶۴ درصد حق بیمه های دریافت شده برای پرداخت خسارت هزینه گردیده است. لازم به توضیح است که در سال ۱۳۸۸ جمعاً ۲۹۷۵۵۲ بیمه نامه صادر شده است.

جدول شماره (۷-۱) عملکرد شرکت های بیمه دولتی استان بر حسب نوع بیمه در سالهای ۸۸-۱۳۸۷

(مبلغ : میلیون ریال)

شرح عملیات		بیمه نامه صادر شده		حق بیمه عاید شده		تعداد خسارت واقع شده		مبلغ خسارات واقع شده	
		۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷
جمع		۲۹۷۵۵۲	۳۲۲۶۳۶	۴۰۳۳۰۶	۳۴۰۱۳۶	۲۹۸۷۴۵	۲۶۷۴۶	۲۰۹۶۸۳	۳۴۸۵۰
آتش سوزی		۶۴۹۲۴	۴۶۴۳۵	۱۶۳۵۵	۲۰۱۲۰	۳۳۳۶۱	۱۹۳	۵۴۷۵	۱۸۶
اتومبیل (بدنه)		۱۰۹۷۹	۹۳۲۲	۳۰۶۲۵	۲۵۴۱۲	۱۴۸۳۷	۱۶۲۹	۱۲۴۱۸	۱۹۶۴
باربری		۱۸۰	۲۲۷	۴۲۹	۳۲۸	۸	۶۹	-	۳
حوادث		۲۰۷۰۰	۳۸۳۷۴	۶۳۵۲	۱۵۳۵۶	۳۱۵۷	۲۷۴۰	۵۰۲۲	۱۳۸۷
درمانی		۵۴۵	۱۳۷۹۴	۴۳۰۸۱	۲۲۰۴۶	۴۱۰۸۶	۸۶۴۵	۲۰۶۴۵	۱۷۱۴۴
زندگی (عمر)		۸۰۱۹	۲۲۲۳	۱۱۸۶۲	۷۷۷۵	۶۸۶۹	۳۹۴۸	۴۰۸۰	۳۶۰
شخص ثالث و مازاد		۸۶۲۴۷	۱۲۱۵۵۳	۲۴۴۲۴۳	۲۱۱۱۷۶	۱۸۴۴۱۵	۹۲۲۶	۱۴۷۱۸۰	۱۳۴۲۶
مهندسی		۳۲۱	۹۳۷۸	۲۹۸۲	۲۱۸۷	۱۱۴۶	۲۲	۱۷۸۴	۱۹
سایر		۱۰۵۶۳۷	۸۱۳۱۱	۴۷۳۷۷	۳۵۷۳۶	۱۳۸۶۶	۲۷۴	۱۳۰۷۹	۳۶۱

مأخذ : سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

۸- شاخص قیمت

معیار سنجش تغییرات قیمت کالاها در بازارهای عمده فروشی نسبت به سال پایه، شاخص بهای عمده فروشی کالاها نامیده می‌شود. این شاخص برای اندازه‌گیری سطح عمومی قیمت‌ها محاسبه می‌شود و نموداری از تغییر قیمت‌ها در سطح تولید کننده و عرضه کننده دست اول می‌باشد.

معیار سنجش تغییرات قیمت تعداد معینی از کالاها و خدمات مصرفی خانوار نسبت به سال پایه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی (CPI) نامیده می‌شود. این شاخص معیاری برای اندازه‌گیری تغییر رفاه خانوارها در طول زمان دارای کاربردهای فراوانی در حوزه سیاستگذاری کلان اقتصادی و تبدیل متغیرهای حسابهای ملی از اقلام جاری به ثابت می‌باشد. در اغلب موارد نرخ کلی تورم در اقتصاد کشور نیز با این شاخص محاسبه می‌شود. این معیار با وجود کاربردهای گسترده، دارای اشکالات عدیده در حوزه نظری و کاربردی است یکی از اشکالات (CPI) این است که بازگو کننده تغییرات هزینه زندگی خانوارهای مختلف نیست و این در حالیست که اثرات تورمی برای خانوارهای مختلف متفاوت است و همچنین به دلیل اینکه در برگیرنده تمامی کالاها و خدمات مصرفی ممکن نیست و تنها بخشی از کالاها و خدمات را در بر می‌گیرد به خوبی نمی‌تواند آثار افزایش نقدینگی را بر روی قیمت کالاها و خدمات نشان دهد. با در نظر گرفتن معیار تغییرات شاخص قیمت برای محاسبه تورم گسست رشد نقدینگی و تورم زیاد است.

بر اساس آخرین اصلاحات، در سال ۱۳۸۸ برای شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران سال ۱۳۸۳ به عنوان سال پایه در نظر گرفته شده و شاخصهای مربوط به سال گذشته مورد تجدید نظر قرار گرفته است (کلیه نقاطی که در سال پایه (۱۳۸۳) جمعیتی معادل ۵۰۰۰ نفر و بیشتر داشته اند شهر محسوب شده اند).

بر اساس آخرین تجدید نظر در سال ۱۳۸۴ برای شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارها در نقاط روستایی ایران، سال ۱۳۸۱ به عنوان سال پایه مبنای محاسبه قرار گرفته است. جدول (۸-۱)

شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارها در نقاط شهری استان و کشور را بر حسب گروههای اصلی و اختصاصی در سال ۱۳۸۸ و جدول (۸-۲) همین شاخص را بر حسب گروههای اصلی برای نقاط روستایی استان و کشور در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۷ نشان می دهد. همانگونه که ملاحظه می گردد در سال ۱۳۸۸ در مناطق شهری استان، شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارها از شاخص متناظر کشوری بالاتر بوده است. البته در شاخص های مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت ها و بهداشت و درمان، تفریح و امور فرهنگی و تحصیل و رستوران و هتل، استان اردبیل از متوسط کشوری پایین تر و در سایر شاخص های استان بالاتر از کشور بوده است. در سال ۱۳۸۸ شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی استان پایین تر از مناطق روستایی کشور بوده است.

درصد تغییرات شاخص بهای خرده فروشی کالاها و خدمات در دو سال آخر مورد بررسی نشانگر تورم می باشد و این نشان می دهد که قیمت هر گروه از کالاها و خدمات چند درصد تورم داشته است. با توجه به اینکه درصد تغییرات شاخص بهای خرده فروشی کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری کشور و استان نسبت به سال قبل مثبت است. این امر حاکی از وجود تورم بر روی کالاها و خدمات مصرفی می باشد.

جدول شماره (۸-۱) شاخص سالانه بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارها در مناطق شهری استان و کشور بر اساس گروههای اصلی در سال ۱۳۸۸

(۱۳۸۳=۱۰۰)

سال ۱۳۸۸		شرح		
کل کشور	استان اردبیل			
۲۰۳/۰	۲۰۶/۳	شاخص کل	گروههای اصلی	
۲۱۸/۶	۲۲۴/۶	خوراکی ها و آشامیدنی ها		
۲۱۸/۳	۲۳۴/۸	دخانیات		
۱۷۹/۹	۱۹۶/۲	پوشاک و کفش		
۲۲۰/۲	۲۱۴/۳	مسکن ، آب، برق، گاز و سایر سوخت ها		
۱۸۶/۶	۱۹۱/۶	اثاث ، لوازم و خدمات مورد استفاده		
۲۲۶/۰	۲۱۳/۷	بهداشت و درمان		
۱۵۷/۸	۱۸۰	حمل و نقل		
۹۷/۳	۹۹/۶	ارتباطات		
۱۴۵/۳	۱۲۹	تفریح و امور فرهنگی		
۲۱۷/۴	۱۹۰/۳	تحصیل		
۲۱۸/۳	۲۱۳/۹	رستوران و هتل		
۲۰۷/۶	۲۱۳/۵	کالا و خدمات متفرقه		
۱۸۸/۵	۲۰۰/۸	کالا		گروه های اختصاصی
۲۲۲/۳	۲۱۷/۳	خدمات		
۲۲۰/۲	۲۱۴/۳	مسکن ، آب ، برق ، گاز و سایر سوخت ها		

ماخذ : سالنامه آماری کشور - ۱۳۸۸

جدول شماره (۸-۲) شاخص سالانه بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارها در نقاط روستایی استان و کشور بر

حسب گروههای اصلی در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

(۱۳۸۱=۱۰۰)

سال ۱۳۸۸		سال ۱۳۸۷		شرح	
کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل		
۲۶۸/۳	۲۴۶/۸	۲۴۳/۲	۲۲۳/۴	شاخص کل	گروههای اصلی
۳۰۱/۹	۲۷۳/۸	۲۶۹/۵	۲۴۵/۴	خوراکی ها ، آشامیدنی ها و دخانیات	
۲۲۸/۳	۱۹۴/۴	۲۰۵/۹	۱۷۷/۴	پوشاک و کفش	
۲۶۲/۷	۲۳۴/۳	۲۴۷/۵	۲۱۹/۱	مسکن ، آب ، برق ، گاز و سایر سوختها	
۲۳۴/۴	۲۱۶/۶	۲۱۵/۷	۲۰۳	مبلمان ، لوازم خانگی و تعمیر و نگهداری آنها	
۲۸۶/۷	۳۰۲/۴	۲۵۵/۶	۲۵۹/۷	بهداشت و درمان	
۲۳۶/۳	۲۱۱/۰	۲۱۹/۸	۲۰۳/۸	حمل و نقل	
۱۰۸/۴	۱۰۴/۴	۱۰۸/۱	۱۰۴/۴	ارتباطات	
۱۴۶/۸	۱۳۹/۸	۱۳۹/۸	۱۳۳/۷	تفریح و فرهنگ	
۱۳۱/۲	۲۰۲/۰	۱۲۶/۸	۱۸۵/۷	آموزش	
۳۱۲/۹	۲۶۷/۲	۲۷۰/۴	۲۳۴	هتل و رستوران	
۳۱۶/۳	۲۹۰/۹	۲۶۹/۹	۲۵۰/۱	کالاها و خدمات متفرقه	
۲۶۴/۲	۲۴۴/۹	۲۳۸/۶	۲۲۲/۱	کالاها	گروههای اختصاصی
۲۸۱/۵	۲۵۴/۸	۲۵۷/۹	۲۲۸/۷	خدمات	

ماخذ : سالنامه آماری کشور - ۱۳۸۸

۹- بودجه خانوارهای استان

اطلاعات مربوط به بودجه خانوارهای استان شامل متوسط هزینه و درآمد خالص خانوارهای شهری و روستایی در استان از نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی استخراج شده است و در سالنامه آماری استان قابل دسترسی می‌باشد. بررسی آمار مربوط به هزینه و درآمد خانوار و شاخصهای مربوط به آن از قبیل ضریب جینی، نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا و ... می‌تواند نمایی از عملکرد اقتصاد کشور در زمینه توزیع عادلانه تر درآمد باشد.

۹-۱- هزینه خانوارها

طبق تعریف، هزینه ارزش پولی کالای تهیه شده یا خدمت انجام شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا و یا هدیه به دیگران نامیده می‌شود. تهیه شامل خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب، پایا و یا یا مجانی است که به صورت پولی برآورد و جزو هزینه منظور می‌شود.

کل هزینه خالص خانوار شامل دو قسمت هزینه های خالص خوراکی و دخانی و هزینه های خالص غیر خوراکی می‌باشد. هزینه های خالص خوراکی و دخانی شامل هزینه های مربوط به گروه کالاهای «آرد، رشته، نان و فرآورده های آن»، «گوشت خام، شیر و فرآورده های آن و تخم پرندگان»، «روغنها و چربیها»، «میوه ها و سبزیها»، «خشکبار و حبوبات»، «قند و شکر، شیرینیها، چای، قهوه و کاکائو»، «ادویه، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی»، و «نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات» می‌باشد.

هزینه های خالص غیر خوراکی نیز شامل هزینه های صرف شده روی گروه کالاهای «پوشاک و کفش»، «مسکن، لوازم و اثاثه و ملزومات و خدمات خانوار»، «بهداشت و درمان»، «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی»، «حمل و نقل و ارتباطات» و «کالاها و خدمات متفرقه خانوار» می‌باشد.

۹-۱-۱- متوسط کل هزینه های خالص سالانه خانوارها در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

بر اساس اطلاعات جدول (۹-۱) متوسط کل هزینه های خالص سالانه یک خانوار شهری کشور در سال ۱۳۸۷ (شامل هزینه های خالص خوراکی و دخانی و هزینه های خالص غیر خوراکی) معادل ۹۴۲۱۴ هزار ریال بوده که با ۵/۳ درصد رشد به ۹۹۱۹۱ هزار ریال در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است.

متوسط کل هزینه‌های خالص یک خانوار روستایی کشور نیز با $9/80$ درصد رشد از 53995 هزار ریال در سال 1387 به 59264 هزار ریال در سال 1388 رسیده است. همچنین در سال 1388 معادل $22/7$ درصد هزینه‌های خالص خانوارهای شهری کشور را هزینه‌های خوراکی و دخانی و $77/30$ درصد را هزینه‌های غیر خوراکی تشکیل داده است. این نسبت برای مناطق روستایی کشور شامل $37/10$ درصد هزینه‌های خوراکی و دخانی و 63 درصد هزینه‌های غیر خوراکی بوده است.

همچنین کل هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری استان در سال 1387 معادل 90797 هزار ریال و در مناطق روستایی استان معادل 69286 هزار ریال بوده است که میزان این شاخص در سال 1388 در مناطق شهری استان با $10/3$ درصد رشد به 100130 هزار ریال و در مناطق روستایی استان با $24/5$ درصد رشد به 73735 هزار ریال رسیده است.

در سال 1388 معادل $30/3$ درصد هزینه خالص خانوارهای شهری استان را هزینه‌های خوراکی و دخانی و $69/7$ درصد آن را هزینه‌های غیر خوراکی تشکیل داده است.

در سال مذکور این نسبت برای مناطق روستایی استان شامل $42/0$ درصد هزینه‌های خوراکی و دخانی و $58/1$ درصد هزینه‌های غیر خوراکی بوده است.

بدین ترتیب ملاحظه می‌گردد که در سال 1388 سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی در هزینه خالص خانوارها در مناطق شهری استان بالاتر از سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوارهای شهری کشور بوده است. در مناطق روستایی استان نیز سهم هزینه‌های خالص خوراکی و دخانی از کل هزینه‌های خالص خانوارها بالاتر از سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی کشور بوده است. در سال مذکور مقایسه کل هزینه‌های خالص خانوارهای روستایی کشور و استان نشان دهنده بالا بودن میزان هزینه‌های خالص خانوارهای روستایی استان از متوسط هزینه‌های خالص خانوارهای روستایی کشور می‌باشد. همچنین متوسط کل هزینه‌های خالص خانوارهای شهری استان نیز بالاتر از متوسط کل هزینه‌های خالص خانوارهای شهری کشور بوده است.

جدول شماره (۹-۱) متوسط هزینه های خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی کشور و استان
در طول سالهای ۸۸-۱۳۸۷

(مبالغ: هزار ریال)

۱۳۸۸		۱۳۸۷		شرح
استان	کشور	استان	کشور	
شهری				
۱۰۰۱۳۰/۱۸۶	۹۹۱۹۱	۹۰۷۹۷/۲۶۶	۹۴۲۱۴	متوسط کل هزینه ها
۶۹۸۰۴/۶۵۳	۷۶۶۸۲	۶۵۹۵۷/۷۳۹	۷۲۸۵۴	هزینه های غیر خوراکی
۳۰۳۲۵/۵۳۳	۲۲۵۰۹	۲۴۸۳۹/۵۲۷	۲۱۳۶۰	هزینه های خوراکی و دخانی
روستایی				
۷۳۷۳۵/۰۷۰	۵۹۲۶۴	۶۹۲۸۶/۱۰۳	۵۳۹۹۵	متوسط کل هزینه ها
۴۲۷۹۱/۹۶۳	۳۷۳۳۰	۴۰۷۲۴/۰۷۴	۳۳۱۴۱	هزینه های غیر خوراکی
۳۰۹۴۳/۱۰۷	۲۱۹۳۴	۲۸۵۶۲/۰۳۲	۲۰۸۵۴	هزینه های خوراکی و دخانی

ماخذ: سالنامه آماری کشور و استان اردیبهیل - ۱۳۸۸

۹-۱-۲- متوسط هزینه های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

مقایسه هزینه های خالص خوراکی و دخانی خانوارهای شهری و روستایی استان و کشور نشان می دهد که در سال ۱۳۸۸ متوسط هزینه های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری استان بالاتر از متوسط هزینه خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری کشور می باشد.

متوسط هزینه های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی استان نیز بالاتر از خانوار های روستایی کشور است. در سال مذکور خانوارهای شهری کشور و استان به ترتیب با اختصاص ۲۵/۶ درصد و ۲۴/۷ درصد از هزینه های خالص خوراکی و دخانی خود به گروه کالاهای گوشت شامل گوشت دام، گوشت پرندگان و گوشت حیوانات دریایی بیشترین هزینه خوراکی و دخانی خود را صرف این گروه از کالاها نموده اند.

همچنین در مناطق شهری کشور گروه کالاهای «ادویه ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی» با ۳/۴ درصد و در مناطق شهری استان نیز این گروه از کالاها با ۲/۵ درصد کمترین سهم را در هزینه خالص خوراکی و دخانی خانوارها دارا بوده اند.

خانوارهای روستایی استان در سال ۱۳۸۸ معادل ۲۶/۵ درصد هزینه های خوراکی و دخانی خود را صرف خرید کالاهای گروه آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن نموده اند و به این ترتیب بیشترین سهم هزینه های خوراکی و دخانی صرف این گروه از کالاها شده است. در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور با اختصاص ۲۳/۹ درصد از هزینه های خوراکی و دخانی خود به گروه کالاهای گوشت شامل گوشت دام، پرندگان و حیوانات دریایی، بیشترین سهم هزینه های خوراکی خود را به این گروه از کالاها اختصاص داده اند. کمترین سهم هزینه های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی کشور و استان به ترتیب با ۳/۴ درصد و ۱/۹۰ درصد به گروه کالاهای «ادویه ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی» اختصاص یافته است.

جدول شماره (۹-۲) متوسط هزینه های خالص خوراکی و دخانی سالانه یک خانوار شهری در استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۷

(مبالغ به: ریال)

کل کشور		استان اردبیل		شرح
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۲۲۵۰۸۹۰۱	۲۱۳۶۰۱۶۴	۳۰۳۲۵۵۳۳	۲۴۸۳۹۵۲۷	جمع
۴۱۴۹۳۲۰	۴۲۲۵۶۱۱	۶۵۶۸۳۸۱	۵۹۱۰۴۴۴۱	آرد، رشته، نان، و فرآوردهای آن
۳۴۴۲۲۱	۳۰۲۶۹۶	۴۶۶۴۹۴	۳۰۷۱۳۷	آرد، رشته و ماکارونی
۲۶۸۳۳۴۰	۲۹۸۱۵۵۲	۴۱۱۹۹۱۸	۳۸۶۵۶۱۱	غلات
۹۴۳۷۳۹	۷۸۸۶۰۹	۱۶۵۶۱۵۸	۱۳۳۶۲۲۲	انواع نان
۱۷۸۰۲۰	۱۵۲۷۵۵	۳۴۵۸۱۱	۳۹۵۴۷۱	بیسکویت، کیک و ویفر
۵۷۵۳۵۸۵	۵۱۵۷۷۱۰	۷۴۸۷۳۳۲	۵۹۱۴۸۹۷	گوشت
۳۱۶۳۸۹۴	۲۷۷۱۰۹۵	۴۰۷۰۶۵۵	۳۲۵۹۴۴۶	گوشت دام
۱۹۰۸۳۵۲	۱۷۳۱۵۷۸	۲۳۴۱۶۰۵	۱۸۹۱۶۵۴	گوشت پرندگان
۶۸۱۳۳۹	۶۵۵۰۳۷	۱۰۷۵۰۷۲	۷۶۳۷۹۷	گوشت حیوانات دریایی
۲۴۳۷۷۶۵	۲۲۹۲۴۰۲	۳۰۴۵۹۱۱	۲۳۱۵۹۴۰	شیر و فرآوردهای آن و تخم پرندگان
۶۳۲۳۴۸	۵۸۶۰۴۶	۶۶۰۸۱۱	۵۸۹۶۹۴	انواع شیر
۱۳۹۱۰۶۷	۱۲۹۳۳۳۰	۱۸۲۴۳۰۵	۱۲۳۴۸۵۷	فرآوردهای شیر
۴۱۴۳۵۱	۴۱۳۰۲۶	۵۶۰۷۹۵	۴۹۱۳۸۹	انواع تخم پرندگان
۷۷۵۷۴۴	۷۸۸۵۹۲	۸۴۳۵۳۵	۷۱۰۶۷۵	روغنها و چربیها
۵۶۹۸۵	۳۴۲۱۳	.	.	روغنها و چربیهای حیوانی
۷۱۸۷۵۹	۷۵۴۳۸۰	۸۴۳۵۳۵	۷۱۰۶۷۵	روغنهای نباتی
۴۱۷۱۸۳۶	۳۷۹۵۳۷۹	۴۶۱۲۱۰۹	۳۷۹۳۷۹۹	میوه ها و سبزیها
۲۱۸۷۳۲۳	۱۹۴۷۱۰۵		۱۹۳۷۵۳۲	انواع میوه
۱۹۵۸۲۰۱	۱۸۲۲۸۴۷		۱۷۷۲۸۳۵	انواع سبزی
۲۶۳۱۲	۲۵۴۲۶		۸۳۴۳۱	میوه های و سبزیهای آماده (برای مصرف در منزل)
۱۱۲۲۰۴۲	۱۰۴۶۹۳۴	۱۶۶۳۷۳۰	۱۵۷۱۶۶۴	خشکبار و حبوبات
۶۹۰۹۹۱	۶۳۴۹۳۶		۱۰۲۶۲۹۳	خشکبار
۴۳۱۰۵۰	۴۱۱۹۹۷		۵۴۵۳۷۲	حبوبات
۱۵۲۷۰۲۸	۱۴۰۸۵۲۶	۲۲۵۵۷۱۱	۱۷۵۹۹۵۱	قند، شکر، شیرینیها، چای، قهوه و کاکائو
۳۴۴۷۸۴	۲۹۲۵۷۰		۳۵۴۹۵۳	قند و شکر
۷۴۷۶۰۳	۶۹۴۶۸۳		۹۹۵۷۹۷	انواع شیرینیها ، مرباها و عسل
۴۳۴۶۴۲	۴۲۱۲۷۲		۴۰۹۲۰۱	چای ، قهوه و کاکائو
۷۴۷۲۲۵	۶۷۵۷۵۶	۷۵۳۹۰۳	۴۸۷۵۵۳	ادویه ها ، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی
۲۱۵۳۷۱	۱۸۲۳۹۰		۱۲۸۸۳۲	انواع ادویه
۵۳۱۸۵۴	۴۹۳۳۶۷		۳۵۸۷۲۱	چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی
۱۸۲۴۳۵۶	۱۹۶۹۲۵۴	۳۰۹۴۹۲۰	۲۳۸۰۶۰۷	نوشابه ها ، غذاهای آماده و دخانیات
۴۳۵۱۰۰	۴۲۲۲۵۱		۵۱۰۱۸۲	انواع نوشابه
۸۸۳۸۴۸	۱۰۵۳۲۸۱		۱۳۴۲۸۵۲	غذاهای آماده و تنقلات
۵۰۵۴۰۹	۴۹۳۷۲۱		۵۲۷۵۷۳	دخانیات

ماخذ: سالنامه آماری کشور و استان-۱۳۸۸

جدول شماره (۹-۳) متوسط هزینه های خالص خوراکی و دخانی سالانه یک خانوار روستایی در استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۷

(مبالغ به: ریال)

کل کشور		استان اردبیل		شرح
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۲۱۹۳۳۵۹۲	۲۰۸۵۳۸۲۴	۳۰۹۴۳۱۰۷	۲۸۵۶۲۰۳۲	جمع
۴۸۷۶۴۲۳	۵۰۳۱۷۷۷	۸۱۹۸۷۷۸	۷۷۴۰۲۸۷	آرد، رشته، نان، و فرآوردهای آن
۸۳۸۴۵۶	۷۹۷۵۱۳	۱۵۰۱۱۹۳	۹۳۴۹۹۷	آرد، رشته و ماکارونی
۲۷۹۳۵۹۷	۳۱۹۲۳۹۲	۴۳۶۰۴۲۳	۴۷۶۵۷۴۴	غلات
۱۰۸۳۹۶۶	۹۰۵۰۲۷	۱۹۱۲۶۶۱	۱۶۱۹۴۵۳	انواع نان
۱۶۰۴۰۳	۱۳۶۸۴۴	۴۲۴۵۰۱	۴۲۰۰۹۲	بیسکویت، کیک و ویفر
۵۲۳۱۴۹۵	۴۸۱۵۶۲۹	۷۹۳۵۰۷۷	۶۵۰۷۲۴۲	گوشت
۲۶۹۳۱۶۸	۲۵۳۰۲۰۷	۴۷۸۹۲۴۷	۳۸۴۹۷۶	گوشت دام
۲۰۱۷۹۷۷	۱۸۳۵۴۵۵	۲۵۱۶۲۹۷	۲۰۶۴۰۰۰	گوشت پرندگان
۵۲۰۳۵۰	۴۴۹۹۶۷	۶۲۹۵۳۴	۵۹۴۲۶۶	گوشت حیوانات دریایی
۲۲۸۵۳۸۰	۲۱۷۵۹۶۱	۳۳۶۲۹۶۶	۲۵۸۶۹۸۹	شیر و فرآوردهای آن و تخم پرندگان
۸۸۹۶۳۹	۸۴۸۳۵۲	۱۸۸۹۸۹۴	۱۲۴۵۲۷۷	انواع شیر
۸۸۲۷۲۶	۸۲۲۰۴۰	۸۲۸۴۴۵	۷۴۱۶۴۵	فرآوردهای شیر
۵۱۳۰۱۶	۵۰۵۵۶۹	۶۴۴۶۲۷	۶۰۰۰۶۸	انواع تخم پرندگان
۹۴۰۳۰۰	۱۰۰۷۸۸۱	۱۰۸۲۲۱۷	۱۱۳۳۲۱۳	روغنها و چربیها
۴۶۷۷۴	۵۵۴۳۳	.	۷۵۹۰	روغنها و چربیهای حیوانی
۸۹۳۵۲۶	۹۵۲۴۴۷	۱۰۸۲۲۱۷	۱۱۲۵۶۲۳	روغنهای نباتی
۳۶۱۰۱۸۶	۳۲۸۲۸۳۱	۳۹۹۶۵۵۷	۳۸۷۸۳۳۳	میوه ها و سبزیها
۱۵۷۲۰۸۱	۱۴۴۸۶۵۰	۱۶۸۶۸۷۳	۱۷۴۵۷۵۵	انواع میوه
۲۰۰۸۰۴۷	۱۸۰۵۹۱۴	۲۲۶۲۷۲۹	۲۰۵۸۶۷۹	انواع سبزی
۳۰۰۵۷	۲۸۲۶۷	۴۶۹۵۵	۷۳۸۹۹	میوه های و سبزیهای آماده (برای مصرف در منزل)
۱۰۵۸۹۴۸	۱۰۰۰۸۲۸	۱۵۶۱۳۴۷	۱۶۷۷۶۴۹	خشکبار و حبوبات
۵۱۳۹۷۷	۴۷۳۹۹۱	۸۲۶۸۶۷	۹۱۳۲۲۵	خشکبار
۵۴۴۹۷۱	۵۲۶۸۳۶	۷۳۴۴۸۰	۷۶۴۴۲۴	حبوبات
۱۷۱۸۰۳۷	۱۴۹۹۴۲۳	۲۲۴۱۵۶۸	۲۱۲۲۵۳۱	قند، شکر، شیرینیها، چای، قهوه و کاکائو
۵۳۹۶۷۲	۴۳۷۲۶۵	۷۶۴۸۹۶	۶۵۱۴۸۲	قند و شکر
۶۱۳۵۹۳	۵۴۵۵۴۱	۸۳۴۴۱۱	۸۹۰۲۴۴	انواع شیرینیها، مرباها و عسل
۵۶۴۷۷۲	۵۱۶۶۱۷	۶۴۲۳۶۰	۵۸۰۸۰۵	چای، قهوه و کاکائو
۷۴۳۷۲۵	۶۸۲۲۱۳	۵۶۲۵۰۳	۶۰۳۳۴۰	ادویه ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی
۲۱۵۸۴۳	۱۹۷۵۲۲	۱۷۲۰۴۷	۱۹۳۷۴۱	انواع ادویه
۵۲۷۸۸۲	۴۸۴۶۹۱	۳۹۰۴۵۶	۴۰۹۵۹۹	چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی
۱۴۶۹۰۹۸	۱۳۵۷۲۸۲	۲۰۰۲۰۹۴	۲۳۱۲۴۵۰	نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات
۳۷۶۳۳۷	۳۳۸۲۶۵	۴۶۹۶۱۳	۵۱۰۱۸۲	انواع نوشابه
۵۱۳۰۲۲	۵۳۰۵۵۶	۹۳۹۳۲۸	۱۳۴۲۸۵۲	غذاهای آماده و تنقلات
۵۷۹۷۳۹	۴۸۸۴۶۱	۵۹۳۱۵۳	۵۲۷۵۷۳	دخانیات

ماخذ: سالنامه آماری کشور ۱۳۸۸ - نتایج آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای روستایی - ۱۳۸۸

۹-۱-۳- متوسط هزینه های خالص سالانه غیر خوراکی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی استان و کشور

مقایسه هزینه های غیر خوراکی خانوارهای شهری و روستایی کشور و استان نشان دهنده آن است که متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور بالاتر از متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری استان می باشد. بر خلاف خانوارهای شهری متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارهای روستایی استان بالاتر از میزان این نوع هزینه ها در خانوارهای روستایی کشور می باشد. بررسی سهم کالاها در هزینه های غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور در سال ۱۳۸۸ نشان دهنده آن است که هزینه های مربوط به مسکن شامل «اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی، آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی» با ۴۰/۴ درصد بیشترین سهم هزینه های خالص غیر خوراکی خانوار شهری کشور را به خود اختصاص داده است.

خانوارهای شهری استان نیز با اختصاص ۲۸/۲ درصد هزینه های غیر خوراکی خود به گروه کالاهای مسکن، بیشترین سهم هزینه های غیر خوراکی خود را روی این گروه از کالاها صرف نموده اند. گروه کالاهای «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی» نیز با ۴/۵ درصد در مناطق شهری کشور و ۵/۴ درصد در مناطق شهری استان کمترین سهم را در هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارها دارد. در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور بیشترین سهم هزینه های غیر خوراکی خود را با ۲۵/۸ درصد صرف گروه کالاهای «مسکن» نموده اند در خانوارهای روستایی استان نیز گروه کالای مسکن با ۱۸/۵ درصد بیشترین سهم از هزینه های غیر خوراکی را داشته است.

در همان سال گروه کالاهای «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی» با ۳/۷ درصد در مناطق روستایی کشور و ۳/۲ درصد در مناطق روستایی استان کمترین سهم را در هزینه های خالص غیر خوراکی خانوارها به خود اختصاص داده است.

جدول شماره (۹-۸) متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی و دخانی سالانه یک خانوار شهری در استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۷

(مبالغ به : ریال)

کل کشور		استان اردبیل		شرح
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۷۶۶۸۲۴۲۸	۷۲۸۵۳۹۴۳	۶۹۸۰۴۶۵۳	۶۵۹۵۷۷۳۹	جمع
۵۰۱۲۳۱۵	۵۰۳۷۳۳۹	۷۶۷۸۵۱۱	۷۳۲۱۹۲۱	پوشاک و کفش پوشاک و تعمیرات آن انواع کفش و تعمیرات آن
۳۹۴۶۷۴۶	۴۰۰۲۶۶۸	۶۳۱۲۷۳۹	۵۹۴۲۹۷۰	
۱۰۶۵۵۶۹	۱۰۳۴۶۷۱	۱۳۶۵۷۷۳	۱۳۷۸۹۵۱	
۳۰۹۷۱۷۶۲	۳۱۳۲۱۵۱۴	۱۹۶۸۶۳۲۹	۱۷۵۵۰۳۶۷	مسکن اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی آب و فاضلاب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۲۹۱۱۳۳۲۶	۲۹۴۴۶۷۵۹	۱۸۰۰۶۴۷۵	۱۶۱۶۰۰۰۰	
۱۸۵۸۴۳۶	۱۸۷۴۷۵۴	۱۶۷۹۸۵۵	۱۳۹۰۳۶۷	
۵۰۲۴۴۶۹	۴۳۴۰۷۰۲	۷۰۰۲۹۸۱	۶۵۱۰۹۰۴	لوازم ، اثاثه ملزومات و خدمات خانوار مبلمان، اثاثه ثابت، فرش و کفپوش و تعمیرات آن لوازم و اثاثه منزل وسایل حرارتی، یخت و یز، یخچال و سایر وسایل عمده ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات آنها کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم دوام منزل خدمات خانگی
۱۲۶۲۶۳۶	۱۰۸۱۰۴۸	۱۸۵۳۸۲۴	۱۷۱۵۶۴۶	
۵۶۲۳۸۹	۴۲۰۲۲۵	۷۱۲۲۵۱	۱۰۷۵۷۰۸	
۱۰۷۷۹۷۷	۹۶۹۷۳۹	۱۷۹۲۳۲۹	۱۳۵۶۷۶۳	
۷۵۶۷۱۵	۶۱۱۲۸۷	۹۰۰۳۴۱	۸۷۳۱۴۸	
۱۲۸۹۷۱۴	۱۱۸۴۲۵۸	۱۶۴۲۷۳۵	۱۴۱۳۵۱۱	
۷۵۰۳۹	۷۴۱۴۵	۱۰۱۵۰۱	۷۶۱۲۸	
۸۵۴۸۹۳۳	۷۸۵۶۰۰۳	۷۳۴۷۶۱۱	۸۰۶۳۱۸۰	بهداشت و درمان هزینه های بهداشتی و درمانی هزینه بیمه های اجتماعی و درمانی
۶۳۷۳۰۶۶	۵۹۳۳۳۹۴	۵۳۰۱۴۸۳	۶۱۲۸۵۷۴	
۲۱۷۵۸۶۸	۱۹۲۲۶۰۸	۲۰۴۶۱۲۸	۱۹۳۴۶۰۳	
۱۲۹۹۵۸۶۴	۱۲۷۳۵۳۹۹	۱۳۳۳۱۳۴۰	۱۰۸۶۷۰۱۸	حمل و نقل و ارتباطات حمل و نقل ارتباطات
۹۲۱۵۴۲۲	۸۷۷۵۳۶۵	۱۰۴۹۲۵۴۷	۸۱۳۹۱۰۸	
۳۷۸۰۴۴۲	۳۹۶۰۰۳۴	۲۸۳۸۷۹۳	۲۷۲۷۹۱۰	
۳۴۰۹۷۹۲	۳۱۵۹۹۱۷	۳۷۴۸۴۲۱	۳۴۹۷۷۵۲	تفریحات ، سرگرمیها و خدمات فرهنگی تفریحات و سرگرمیها تحصیل و آموزش
۸۶۶۴۲۲	۷۶۰۸۹۹	۱۰۴۲۸۵۵	۹۴۲۴۳۶	
۲۵۴۳۳۷۰	۲۳۹۹۰۱۸	۲۷۰۵۵۶۶	۲۵۵۵۳۱۷	
۱۰۷۱۹۲۹۳	۸۴۰۳۰۶۹	۱۱۰۰۹۴۶۰	۱۲۱۴۶۵۹۷	کالاها و خدمات متفرقه خانوار خدمات شخصی و وسایل آرایشی لوازم زینتی و شخصی هزینه های هتل، مسافر خانه و مسافرت های دستجمعی خدمات مالی و حقوقی هزینه های مذهبی هزینه های متفرقه
۱۳۲۲۵۲۳	۱۰۸۷۴۳۹	۱۳۶۱۸۹۱	۱۲۲۹۰۶۲	
۵۰۷۱۱۵	۵۰۸۱۱۷	۴۸۴۴۰۶	۶۲۰۷۳۰	
۹۰۶۰۶۲	۶۰۷۲۴۶	۷۷۱۷۶۱	۶۲۹۳۹۶	
۴۲۶۱۵۷	۲۰۲۰۸۷	۷۴۴۹۲۸	۹۷۴۰۳۸	
۶۵۸۲۶۸	۶۱۹۰۷۴	۷۷۶۹۸۸	۸۲۷۲۰۵	
۶۸۹۹۱۶۷	۵۳۷۹۱۰۶	۶۸۶۹۴۸۴	۷۸۶۶۱۶۶	

ماخذ: سالنامه آماری کشور و استان-۱۳۸۸

جدول شماره (۹-۵) متوسط هزینه های خالص غیر خوراکی سالانه یک خانوار روستایی در استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۷

(مبالغ به : ریال)

کل کشور		استان اردبیل		شرح
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۳۷۳۲۹۹۸۶	۳۳۱۴۱۱۰۳	۴۲۷۹۱۹۶۳	۴۰۷۲۴۰۷۴	جمع
۳۹۷۵۶۵۳	۳۷۳۴۹۹۴	۶۰۸۱۳۲۱	۶۰۹۶۹۴۵	پوشاک و کفش پوشاک و تعمیرات آن انواع کفش و تعمیرات آن
۳۱۱۱۱۹۳	۲۹۲۴۳۹۴	۴۸۰۰۵۹۷	۴۸۳۰۷۴۵	
۸۶۴۴۶۰	۸۱۰۵۹۹	۱۲۸۰۷۲۴	۱۲۶۶۲۰۱	
۹۶۲۴۹۴۲	۸۹۵۳۷۰۳	۷۸۸۰۵۴۹	۷۵۷۰۵۲۰	مسکن اجاره بها و سایر هزینه های منزل مسکونی آب و فاضلاب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۷۶۵۹۱۹۱	۷۰۸۳۵۰۹	۵۹۵۰۲۹۴	۵۶۵۷۶۲۰	
۱۹۶۵۷۵۱	۱۸۷۰۱۹۳	۱۹۳۰۲۵۵	۱۹۱۲۹۰۱	
۴۰۵۱۱۲۷	۳۵۸۹۲۶۴	۷۶۱۲۴۸۰	۶۷۵۱۶۶۳	لوازم ، اثاثه ملزومات و خدمات خانوار مبلمان، اثاثه ثابت، فرش و کفپوش و تعمیرات آن لوازم و اثاثه منزل وسایل حرارتی، پخت و پز، یخچال و سایر وسایل عمده ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات آنها کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم دوام منزل خدمات خانگی
۸۰۲۹۶۱	۶۶۷۱۷۲	۱۵۸۸۲۹۰	۱۴۰۴۳۱۳	
۵۰۶۸۸۹	۴۳۸۴۱۸	۱۶۰۹۷۴۷	۱۳۲۳۰۷۸	
۹۲۲۸۶۳	۷۵۱۸۷۸	۱۵۷۳۰۶۱	۱۳۲۲۴۲۸	
۶۱۷۳۹۲	۶۲۸۵۰۶	۱۱۹۵۶۱۷	۱۱۳۶۶۵۶	
۱۱۶۵۴۸۱	۱۰۷۰۰۸۲	۱۶۱۹۳۱۱	۱۵۴۰۶۰۵	
۳۵۵۴۲	۳۳۲۰۹	۲۶۴۵۴	۲۴۵۶۲	
۵۴۴۱۱۴۸	۴۶۳۰۱۳۹	۵۳۱۴۷۱۱	۵۰۰۲۳۰۵	بهداشت و درمان هزینه های بهداشتی و درمانی هزینه بیمه های اجتماعی و درمانی
۴۳۰۷۶۶۷	۳۶۳۶۷۴۰	۴۳۲۵۰۸۷	۳۹۸۲۸۵۴	
۱۱۳۳۴۸۱	۹۹۳۳۹۹	۹۸۹۶۲۴	۱۰۱۹۴۵۱	
۷۳۶۴۵۷۱	۶۷۲۰۷۹۶	۷۰۲۴۸۸۵	۵۸۷۶۳۲۶	حمل و نقل و ارتباطات حمل و نقل ارتباطات
۵۱۴۷۴۱۱	۴۶۳۲۴۴۸	۵۴۵۲۵۳۳	۴۲۰۴۴۳۴	
۲۲۱۷۱۶۱	۲۰۸۸۳۴۸	۱۵۷۲۳۵۳	۱۶۷۱۸۸۲	
۱۳۷۳۰۸۱	۱۰۴۴۶۳۲	۱۳۴۸۳۲۲	۱۵۴۵۷۴۱	تفریحات ، سرگرمیها و خدمات فرهنگی تفریحات و سرگرمیها تحصیل و آموزش
۴۹۶۵۲۹	۳۶۸۹۸۸	۵۰۳۵۴۳	۶۵۹۵۹۵	
۸۷۶۵۵۲	۶۷۵۶۴۴	۸۴۴۷۷۹	۸۸۶۱۴۶	
۵۴۹۹۴۶۴	۴۴۶۷۵۷۵	۷۵۲۹۶۹۴	۷۸۸۰۵۷۴	کالاها و خدمات متفرقه خانوار خدمات شخصی و وسایل آرایشی لوازم زینتی و شخصی هزینه های هتل، مسافر خانه و مسافرت های دستجمعی خدمات مالی و حقوقی هزینه های مذهبی هزینه های متفرقه
۸۴۰۱۲۴	۷۴۲۳۰۸	۱۰۱۱۵۹۱	۱۰۶۱۷۶۷	
۵۷۶۹۹۱	۵۱۳۰۵۶	۸۲۵۵۴۲	۹۴۱۰۹۸	
۳۹۸۶۹۲	۲۶۱۶۸۴	۳۱۳۵۹۶	۲۲۳۴۴۴	
۲۸۰۷۵۴	۱۹۹۳۶۹	۳۷۵۲۹۲	۳۰۲۶۷۴	
۵۹۰۰۷۱	۴۸۵۲۸۹	۷۸۷۹۰۱	۶۶۷۴۷۲	
۲۸۱۲۸۳۱	۲۲۶۵۸۷۰	۴۲۱۵۷۷۱	۴۶۸۴۱۱۹	

ماخذ: سالنامه آماری کشور ۱۳۸۸، نتایج آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای روستایی - ۱۳۸۸

درآمد شامل کلیه وجوه و ارزش کالاهایی است که در برابر کار انجام یافته یا سرمایه به کار رفته یا از طریق دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمدهای اتفاقی و ...) در زمان معین به خانوارها تعلق می‌گیرد. بدین ترتیب درآمد خانوار شامل درآمد کلیه اعضای شاغل مزد و حقوق بگیر خانوار در بخشهای عمومی، خصوصی و تعاونی است که شامل دریافتهای مستمر و غیر مستمر پولی و غیر پولی آنها بعد از کسر مالیات و بازنشستگی می‌باشد آمار درآمد متوسط سالانه خانوارهای شهری و روستایی برحسب انواع منابع درآمد، از روی نتایج طرحهای آماری که «مرکز آمار ایران» همه ساله به روش نمونه گیری و از طریق مراجعه به خانوارهای نمونه در نقاط شهری و روستایی انجام داده و نتایج آن را در سالنامه آماری کشور ارایه می‌نماید، ارائه شده است.

۹-۲-۱- ترکیب درآمد خانوارها در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

اطلاعات مربوط به ترکیب درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور و استان در جدول (۹-۶) و خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در جدول (۹-۷) آمده است. مقایسه درآمد خانوارهای شهری کشور و استان در سال ۱۳۸۸ نشان دهنده پایین بودن درآمد خانوارهای مناطق شهری استان نسبت به درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور می‌باشد. همچنین بررسی انواع منابع درآمد در سال ۱۳۸۸ نشان می‌دهد که خانوارهای شهری کشور بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمدهای متفرقه (۴۰/۴۶ درصد) و خانوارهای شهری استان نیز بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمد حاصل از حقوق بگیری (۳/۴۱ درصد) کسب نموده اند.

مقایسه متوسط درآمد خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در سال ۱۳۸۸ نشان دهنده بالا بودن میزان متوسط درآمد خانوارهای روستایی استان نسبت به کشور می‌باشد.

بررسی منابع درآمدی خانوارهای روستایی نیز نشان می‌دهد که در سال مذکور درآمد حاصل از مشاغل آزاد ۳۳/۹۰ درصد کل درآمد خانوارهای روستایی کشور و درآمد حاصل از حقوق بگیری ۳۰/۸۰ درصد از کل درآمد خانوارهای روستایی استان را تشکیل داده و بیشترین سهم را در ترکیب منابع درآمدی خانوارهای روستایی کشور و استان داشته اند.

جدول شماره (۹-۶) متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری کشور و استان اردبیل بر حسب انواع منابع تامین درآمد

(مبالغ: ریال)

۱۳۸۸		۱۳۸۷		شرح
استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۸۷۵۱۷۳۹۲	۹۳۶۰۲۸۳۴	۷۶۱۹۵۳۱۴	۸۸۲۱۹۳۸۶	جمع
۲۸۲۷۷۸۲۸	۳۲۹۷۴۰۱۱	۳۱۵۸۴۶۴۹	۳۰۱۷۰۷۲۹	درآمد از حقوق بگیری
				بخش عمومی
۱۳۱۵۵۵۸۷	۱۱۸۹۷۹۳۲	۱۶۸۸۷۹۷۸	۱۱۴۰۱۵۱۲	پولی
۱۹۰۶۰۵۸	۲۷۴۱۹۹۷	۲۹۷۵۲۳۸	۲۶۷۱۲۵۹	غیر پولی
				بخش تعاونی
۲۲۶۸۳۹	۹۶۰۶۳	۲۳۲۸۷۹	۱۲۰۵۹۴	پولی
۵۵۱۹۹	۱۶۲۳۶	۴۱۰۱۰	۳۱۲۰۷	غیر پولی
				بخش خصوصی
۱۱۹۸۷۷۸۹	۱۶۲۳۸۶۳۴	۱۰۴۹۰۳۴۸	۱۴۳۷۸۰۲۲	پولی
۹۴۶۳۵۷	۱۹۸۳۱۴۹	۹۵۷۱۹۶	۱۵۶۸۱۳۶	غیر پولی
۲۳۱۳۲۸۲۳	۱۷۲۱۸۴۷۰	۱۸۱۶۵۱۱۰	۱۸۸۲۶۷۶۷	درآمد از مشاغل آزاد
	۱۳۵۰۸۳۰			کشاورزی
۲۳۳۱۹۴۴	۶۴۰۰۸	۱۶۴۷۲۹۰	۱۳۵۷۹۴۰	پولی
۴۳۹۸۹		۶۳۶۰۳	۶۴۸۳۶	غیر پولی
				غیر کشاورزی
۲۰۰۶۸۱۴۸	۱۵۵۵۵۴۷۸	۱۵۹۷۲۷۸۸	۱۷۰۹۶۸۰۲	پولی
۶۸۸۷۴۳	۲۴۸۱۵۳	۴۸۱۴۲۹	۳۰۷۱۸۹	غیر پولی
۳۶۱۰۶۷۴۱	۴۳۴۱۰۳۵۴	۲۶۴۴۵۵۵۴	۳۹۲۲۱۸۹۱	درآمدهای متفرقه
۲۱۳۸۵۰۲۸	۲۲۲۷۰۱۵۰	۱۳۵۲۲۸۰۲	۱۷۶۸۸۳۷۴	پولی
۱۴۷۲۱۷۱۳	۲۱۱۴۰۲۰۴	۱۲۹۲۲۷۵۲	۲۱۵۳۳۵۱۷	غیر پولی

ماخذ: سالنامه آماری کشور و استان-۱۳۸۸

جدول شماره (۹-۷) متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی کشور و استان اردبیل بر حسب انواع منابع تامین درآمد در

سالهای ۸۸-۱۳۸۷

(مبالغ : ریال)

۱۳۸۸		۱۳۸۷		شرح
استان اردبیل	کل کشور	استان اردبیل	کل کشور	
۶۰۸۳۴۸۸۴	۵۲۴۳۷۶۰۰	۵۰۶۱۵۶۹۴	۴۸۴۲۳۸۷۴	جمع
۱۸۷۳۷۸۷۲	۱۷۷۶۵۵۷۴	۱۲۰۳۹۷۳۸	۱۶۱۶۶۵۳۰	درآمد از حقوق بگیری
				بخش عمومی
۲۲۲۲۹۴۲	۳۳۶۴۹۲۲	۲۴۴۰۶۳۰	۳۰۳۰۸۱۴	پولی
۸۱۰۵۴۷۴	۷۴۱۹۶۰	۶۶۷۹۸۹	۷۲۸۱۰۰	غیر پولی
				بخش تعاونی
۶۴۲۹۴۶	۸۸۹۷۸	۱۴۵۸۲۱	۱۱۷۲۷۰	پولی
۱۸۹۶۸۹۸۸	۲۲۲۰۹	۲۰۷۰۴	۱۸۷۲۵	غیر پولی
				بخش خصوصی
۱۱۷۶۱۶۷۱	۱۲۷۳۱۳۹۳	۸۱۸۲۲۹۹	۱۱۶۳۸۲۷۲	پولی
۷۲۰۷۳۱۴	۸۱۶۱۱۲	۴۸۲۲۹۵	۶۳۳۳۴۸	غیر پولی
۱۲۱۵۶۶۶۲	۱۷۷۸۰۴۶۸	۲۳۸۹۸۰۶۸	۱۸۲۱۶۸۸۰	درآمد از مشاغل آزاد
				کشاورزی
۲۳۹۵۱۴۱	۹۱۸۵۷۷۹	۱۱۴۲۷۶۴	۹۳۵۱۷۹۷	پولی
۴۰۹۱۰۹	۱۰۴۸۲۲۲	۱۸۸۵۷۱۳	۱۱۲۸۳۴۶	غیر پولی
				غیر کشاورزی
۱۱۴۱۹	۷۲۷۵۴۲۷	۰۱۰۱۱۳۹۴۵	۷۴۴۵۸۶۰	پولی
۲۰۸۰	۲۷۱۰۳۹	۴۷۰۷۷۰	۲۹۰۸۷۷	غیر پولی
۸۸۹۵۹۸۹	۱۶۸۹۱۵۵۸	۱۴۶۷۷۸۸۷	۱۴۰۴۰۴۶۴	درآمدهای متفرقه
۴۴۲۹۲۴	۸۸۹۶۷۴۲	۷۸۷۲۴۷۷	۶۲۴۸۸۵۴	پولی
۲۹۷۰۹۲۳۴	۷۹۹۴۸۱۵	۶۸۰۵۴۱۰	۷۷۹۱۶۰	غیر پولی

ماخذ: سالنامه آماری کشور و استان-۱۳۸۸

۹-۳- بررسی وضعیت توزیع درآمد خانوارهای شهری و روستایی کشور و استان

دستیابی به رفاه مطلوب در زندگی، هدف اصلی همه انسانها بوده است. پدیده هایی مانند فقر، توزیع نامتعادل درآمد و سطح درآمدهای کم، از پایین بودن سطح رفاه افراد جامعه و یا در انحصار داشتن رفاه در نزد عده ای خاص حکایت می کند.

باید توجه داشت که توزیع درآمد و اندازه گیری میزان درآمد یکی از ابعاد رفاه اجتماعی می باشد و شاخصهایی نظیر امنیت اجتماعی، امکانات عمومی (بهداشت، آموزش و ...) و ... ابعاد دیگر رفاه اجتماعی هستند (رفاه اجتماعی را می توان قدرت خرید و توانایی کسب تسهیلات و امکانات زندگی تعریف کرد).

۹-۳-۱- شاخص ضریب جینی

از آنجایی که بین رفاه اجتماعی افراد جامعه و میزان درآمد آنها ارتباط زیادی وجود دارد به همین دلیل سطح درآمد افراد و چگونگی توزیع آن بین افراد، بر سطح رفاه اجتماعی آنها تاثیر بسزایی خواهد گذاشت ضریب جینی یکی از شاخصهای توزیع درآمد می باشد که از منحنی لورنز استخراج می شود این ضریب بین صفر و یک متغیر است و هرچه قدر به صفر نزدیکتر باشد نشان دهنده توزیع عادلانه تر درآمد و هرچه قدر به یک نزدیکتر باشد نشان دهنده توزیع ناعادلانه تر درآمد می باشد.

اطلاعات مربوط به ضریب جینی در جدول (۹-۸) آمده است بر اساس این اطلاعات در طول سالهای ۱۳۸۳ الی ۱۳۸۷ به استثنای سال ۱۳۸۳، ضریب جینی در مناطق شهری کشور بالاتر از مناطق شهری استان بوده است در طول دوره مورد بررسی در مناطق روستایی نیز، ضریب جینی در مناطق روستایی کشور بالاتر از مناطق روستایی استان بوده است. ضریب جینی در مناطق شهری کشور از ۰/۳۷ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۳۴ در سال ۱۳۸۷ و در مناطق روستایی کشور از ۰/۳۹ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۳۷ در سال ۱۳۸۷ رسیده است.

در مناطق شهری استان ضریب جینی از ۰/۳۸ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۳۳ در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته است در مناطق روستایی استان هر چند ضریب جینی از ۰/۳۶ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۳۱ در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته است اما همواره روند نزولی نداشته است.

جدول شماره (۹-۸) ضریب جینی در مناطق شهری و روستایی کشور و استان در طول سالهای ۸۷-۱۳۸۳

ضریب جینی		۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
کشور	شهری	۰/۳۷	۰/۳۸	۰/۳۹	۰/۳۷	۰/۳۴
	روستایی	۰/۳۹	۰/۴۰	۰/۳۸	۰/۳۹	۰/۳۷
استان	شهری	۰/۳۸	۰/۳۶	۰/۳۷	۰/۳۱	۰/۳۳
	روستایی	۰/۳۶	۰/۳۹	۰/۳۴	۰/۳۳	۰/۳۱

مأخذ: محاسبات از اطلاعات نتایج آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی کشور در سالهای ۸۷-۱۳۸۳ انجام شده است.

۹-۳-۲- شاخص نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا

شاخص نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا طبق نسبت زیر حاصل می شود و می تواند به عنوان معیار رفاهی مناسب جهت بررسی اختلاف مصرف بین مناطق شهری و روستایی مورد استفاده قرار گیرد.

$$\text{نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا} = \frac{\text{هزینه های مناطق شهری}}{\text{هزینه های مناطق روستایی}}$$

بر اساس اطلاعات جدول (۹-۹) این نسبت در سال ۱۳۸۸ در کل کشور معادل ۱/۶۷ بوده است که نسبت به سال ۱۳۸۷ کاهش داشته است. در استان نیز این نسبت در سال ۱۳۸۷ معادل ۱/۳۱ بوده که در سال ۱۳۸۸ به ۱/۳۵ افزایش یافته است. بررسی روند این شاخص در کشور در طول سالهای (۱۳۸۸-۱۳۸۳) نشان می دهد که نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا در سطح کشور از ۱/۵۳ در سال ۱۳۸۳ به ۱/۶۷ در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است.

در سطح استان نیز هرچند افت و خیزهایی در این شاخص مشاهده می گردد ولی به طور کلی از ۱/۱۴ در سال ۱۳۸۳ به ۱/۳۵ در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است.

جدول شماره (۹-۹) نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا در کشور و استان در طول سالهای ۱۳۸۳-۱۳۸۸

سال	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
شرح						
کل کشور	۱/۵۳	۱/۵۷	۱/۶۱	۱/۲۵	۱/۷۴	۱/۶۷
استان	۱/۱۴	۱/۲۰	۱/۲۰	۱/۱۷	۱/۳۱	۱/۳۵

مأخذ: محاسبه شده از روی اطلاعات سالنامه آماری کشور و استان- ۱۳۸۳-۱۳۸۸

۹-۳-۳- شاخص انگل

با افزایش درآمد خانوارها بودجه مصرفی آنها برای مواد خوراکی کاهش می یابد این قانون که در قرن نوزدهم توسط دانشمند انگلیسی به نام «انگل» مطرح گردید به نام «قانون انگل» معروف است. بنابراین، شاخص انگل به عنوان معیاری قابل درک برای بررسی وضعیت رفاهی خانوارها مورد استفاده قرار می گیرد و از رابطه زیر محاسبه می گردد.

$$E = \frac{\text{هزینه های خوراکی و دخانی}}{\text{کل هزینه ها (خوراکی و دخانی، غیر خوراکی)}}$$

جدول شماره (۹-۱۰) میزان شاخص انگل در مناطق شهری و روستایی کشور و استان اردبیل در طول سالهای ۱۳۸۳-۱۳۸۸

سال	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
کشور	مناطق شهری	۰/۲۵۶	۰/۲۴۰	۰/۲۲۵	۰/۲۲۴	۰/۲۲۷
	مناطق روستایی	۰/۳۸۸	۰/۳۸۱	۰/۳۷۳	۰/۳۷۳	۰/۳۷۱
استان	مناطق شهری	۰/۳۰۵	۰/۲۹۴	۰/۲۹۶	۰/۲۹۸	۰/۳۰۳
	مناطق روستایی	۰/۴۱۶	۰/۴۲۶	۰/۴۲۴	۰/۴۱۱	۰/۴۲۰

مأخذ: محاسبه شده از اطلاعات گزارش آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی کشور ۱۳۸۳-۱۳۸۸

بررسی شاخص انگل در مناطق شهری و روستایی کشور و استان در طول سالهای ۱۳۸۳ الی ۱۳۸۸ نشان می دهد که :

۱- شاخص انگل در مناطق شهری کشور در طول دوره بررسی از ۰/۲۵۶ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۲۲۷ در سال ۱۳۸۸ رسیده است .

۲- در مناطق شهری استان این شاخص از ۰/۳۰۵ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۳۰۳ در سال ۱۳۸۸ کاهش یافته است .

۳- مقایسه این شاخص در مناطق شهری استان و کشور نشان می دهد که در تمام سالهای مورد بررسی، شاخص انگل در مناطق شهری استان بالاتر از مناطق شهری کشور بوده است .

۴- در مناطق روستایی کشور شاخص انگل از ۰/۳۸۸ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۳۷۱ در سال ۱۳۸۸ کاهش یافته است .

۵- در مناطق روستایی استان از ۰/۴۱۶ در سال ۱۳۸۳ به ۰/۴۲۰ در سال ۱۳۸۸ رسیده است. اما مقایسه این شاخص در مناطق روستایی استان و کشور نشان دهنده آن است که در مناطق روستایی استان شاخص انگل در تمام سالهای مورد بررسی بالاتر از مناطق روستایی کشور بوده است.

۶- به طور کلی چه در سطح کشور و چه در سطح استان شاخص انگل در مناطق روستایی بالاتر از مناطق شهری بوده است .

۱۰- امور پیمانکاران

بر اساس اطلاعات جدول (۱-۱۰) و (۲-۱۰) جمعاً تعداد ۱۳۵۰ پیمانکار حقوقی با مجموع ظرفیت ریالی ۲۰۳۲۳۰۰۰ میلیون ریال و ۳۰۷ پیمانکار حقیقی با مجموع ظرفیت ریالی ۳۶۱۴۴۰ میلیون ریال در استان تعیین صلاحیت شده و مشغول فعالیت بوده اند. با عنایت به ظرفیت های جدید ایجاد شده در توان و قدرت اجرایی پیمانکاران نسبت به سالهای قبل افق های بسیار مناسبی برای آینده استان در قسمت توان اجرایی و پیمانکاری استان پدیدار گشته است. توضیحات بیشتر در خصوص رشته های اجرایی تعیین صلاحیت شده و پایه بندی پیمانکاران در جداول (۱-۱۰) و (۲-۱۰) آمده است.

جدول شماره (۱۰-۱) گزارش آماری پیمانکاران حقیقی به تفکیک رشته و پایه و ظرفیت تا پایان سال ۸۸

رشته	پایه	تعداد پیمانکاران در رشته	ظرفیت هر پایه (به میلیون ریال)	مجموع ظرفیت پیمانکاران در پایه (به میلیون ریال)
ساختمان	۳	۲۵	۵۰۰	۱۲۵۰۰
	۲	۱۵	۸۰۰	۱۲۰۰۰
	۱	۱۰۴	۱۲۰۰	۱۲۴۸۰۰
آب	۳	۸	۶۵۰	۵۲۰۰
	۲	۷	۱۰۴۰	۷۲۸۰
	۱	۱۹	۱۵۶۰	۲۹۶۴۰
راه و ترابری	۳	۲۰	۶۵۰	۱۳۰۰۰
	۲	۱۰	۱۰۴۰	۱۰۴۰۰
	۱	۸۷	۱۵۶۰	۱۳۵۷۲۰
برق	۳	۱	۵۰۰	۵۰۰
	۲	۰	۸۰۰	۰
	۱	۲	۱۲۰۰	۲۴۰۰
تاسیسات و تجهیزات	۳	۰	۵۰۰	۰
	۲	۰	۸۰۰	۰
	۱	۵	۱۲۰۰	۶۰۰۰
کشاورزی	۳	۲	۵۰۰	۱۰۰۰
	۲	۰	۸۰۰	۰
	۱	۰	۱۲۰۰	۰
صنعت و معدن	۳	۰	۵۰۰	۰
	۲	۰	۸۰۰	۰
	۱	۰	۱۲۰۰	۰
کاوشهای زمینی	۳	۰	۵۰۰	۰
	۲	۰	۸۰۰	۰
	۱	۰	۱۲۰۰	۰
مرمت آثار باستانی	۳	۲	۵۰۰	۱۰۰۰
	۲	۰	۸۰۰	۰
	۱	۰	۱۲۰۰	۰
جمع کل تعداد پیمانکاران		۳۰۷	جمع ظرفیت ریالی	۳۶۱۴۴۰

ماخذ - دفتر فنی استانداری اردبیل

جدول شماره (۱۰-۲) تعداد و ظرفیت شرکتهای پیمانکاری تشخیص صلاحیت شده استان در سال ۱۳۸۸

جمع کل		پایه															رشته
		۱			۲			۳			۴			۵			
ظرفیت	تعداد	جمع ظرفیت رشته	حداکثر مبلغ رشته	تعداد	جمع ظرفیت رشته	حداکثر مبلغ رشته	تعداد	جمع ظرفیت رشته	حداکثر مبلغ رشته	تعداد	جمع ظرفیت رشته	حداکثر مبلغ رشته	تعداد	جمع ظرفیت رشته	حداکثر مبلغ رشته	تعداد	
۶۴۲۹۵۰۰	۴۶۰	۰	۲۸۰۰۰۰	۰	۱۷۵۰۰۰	۱۷۵۰۰۰	۱	۹۱۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۱۳	۹۴۵۰۰۰	۳۵۰۰۰	۲۷	۴۳۹۹۵۰۰	۱۰۵۰۰	۴۱۹	ساختمان
۶۵۷۵۰۰۰	۳۵۴	۰	۴۰۰۰۰۰	۰	۰	۲۵۰۰۰۰	۰	۱۲۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۱۲	۳۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۷	۵۰۲۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۳۳۵	راه و ترابری
۴۳۹۶۵۰۰	۲۸۲	۰	۳۶۰۰۰۰	۰	۰	۲۲۵۰۰۰	۰	۳۶۰۰۰۰	۹۰۰۰۰	۴	۴۰۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	۹	۳۶۳۱۵۰۰	۱۳۵۰۰	۲۶۹	آب
۲۲۰۵۰۰۰	۱۷۰	۰	۲۸۰۰۰۰	۰	۰	۱۷۵۰۰۰	۰	۳۵۰۰۰	۷۰۰۰۰	۵	۱۷۵۰۰۰	۳۵۰۰۰	۵	۱۶۸۰۰۰۰	۱۰۵۰۰	۱۶۰	تاسیسات و تجهیزات
۹۹۰۰۰	۲۲	۰	۱۲۰۰۰۰	۰	۰	۷۵۰۰۰	۰	۰	۳۰۰۰۰	۰	۰	۱۵۰۰۰	۰	۹۹۰۰۰	۴۵۰۰	۲۲	کشاورزی
۵۵۶۵۰۰	۵۳	۰	۲۸۰۰۰۰	۰	۰	۱۷۵۰۰۰	۰	۰	۷۰۰۰۰	۰	۰	۳۵۰۰۰	۰	۵۵۶۵۰۰	۱۰۵۰۰	۵۳	نیرو
۱۵۰۰۰	۱	۰	۴۰۰۰۰۰	۰	۰	۲۵۰۰۰۰	۰	۰	۱۰۰۰۰۰	۰	۰	۵۰۰۰۰	۰	۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱	صنعت و معدن
۳۰۰۰۰	۵	۰	۱۶۰۰۰۰	۰	۰	۱۰۰۰۰۰	۰	۰	۴۰۰۰۰	۰	۰	۲۰۰۰۰	۰	۳۰۰۰۰	۶۰۰۰	۵	کاوشهای زمینی
۹۰۰۰	۲	۰	۱۲۰۰۰۰	۰	۰	۷۵۰۰۰۰	۰	۰	۳۰۰۰۰	۰	۰	۱۵۰۰۰	۰	۹۰۰۰	۴۵۰۰	۲	مرمت آثار باستانی
-	۱	۰	-	۰	۰	-	۰	۰	۵۰۰۰۰	۰	۰	۲۵۰۰۰	۰	۷۵۰۰	۷۵۰۰	۱	ارتباطات
۲۰۳۲۳۰۰۰	۱۳۵۰	۰	-	۰	۱۷۵۰۰۰	-	۱	۲۸۲۰۰۰۰	-	۳۴	۱۸۷۵۰۰۰	-	۴۸	۱۵۴۵۳۰۰۰	-	۱۲۶۷	جمع کل

ماخذ: دفتر فنی استانداری - امور پیمانکاران

بخش دوم : حوزه های بخشی

الف) امور تولیدی

۱۱- کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲- صنعت

۱۳- معدن

۱۴- بازرگانی

۱۱- کشاورزی و منابع طبیعی

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل برخورداری از پتانسیل صادرات محصولات و نقش حیاتی در تامین غذایی جمعیت کشور با اتکا به منابع داخلی از مهم ترین بخشهای اقتصادی کشور می باشد .

این بخش در استان به لحاظ دارا بودن توانمندیهای قابل توجه در منابع و عوامل تولید از جمله وجود بیش از ۷۰۰ هزار هکتار اراضی مستعد کشاورزی ، نزولات آسمانی مناسب و منابع آبهای قابل استحصال، اقلیمهای متنوع آب و هوایی با قابلیت تولید محصولات گرمسیری و سردسیری ، منابع طبیعی تجدید شونده شامل جنگلها و مراتع ، تنوع ذخایر ژنتیکی ، داشتن منابع طبیعی و مصنوعی مستعد برای آبرزی پروری ، کارشناسان مجرب و بهره برداران و تولید کنندگان پرکار و متعهد توانسته است با تکیه بر رشد مستمر ، جایگاه مناسبی در کشور کسب نماید . این منابع و عوامل تولید امکان فعالیت در اکثریت زیر بخشهای کشاورزی اعم از زراعت ، باغبانی ، دام و طیور ، زنبور عسل و شیلات را در استان فراهم ساخته است .

همچنانکه در ابتدای گزارش ذکر شده است استان اردبیل از نواحی سردسیر ایران محسوب می شود و بطور کلی می توان آنرا به سه اقلیم عمده تقسیم بندی کرد :

۱- اقلیم سرد و مرطوب در نواحی کوهستانی و مرتفع.

۲- اقلیم سرد و نیمه مرطوب شامل قسمتهایی از شهرستان مشگین شهر و خلخال.

۳- اقلیم معتدل و نیمه خشک شامل نواحی شمالی و دشت مغان.

به طور متوسط مدت روزهای یخبندان از ۵۰ روز در شمال استان تا ۱۴۲ روز در مناطق مرکزی و جنوب استان متغیر می باشد . به طور متوسط دما نیز از ۳۰- درجه تا ۴۲+ درجه سانتیگراد در نوسان بوده و میزان بارش سالانه بطور متوسط بین ۲۵۰ تا ۶۰۰ میلیمتر متغیر می باشد .

دشتهای مهم و مستعد استان برای کشاورزی عبارتند از دشت مغان با وسعت ۳۵۰ هزار هکتار ، دشت اردبیل با وسعت ۹۵ هزار هکتار و دشت مشگین شهر با وسعت ۴۳ هزار هکتار .

بر اساس داده های سالنامه آماری کشور مساحت اراضی زیر کشت محصولات سالانه و دائمی استان در سال زراعی ۸۲-۱۳۸۱ بالغ بر ۷۳۱۱۷۰ هکتار می باشد که حدود ۳۹/۴ درصد از کل وسعت استان را تشکیل می دهد. از کل مساحت اراضی زیر کشت حدود ۵۱۵۶۱۹ هکتار (۷۰/۵۲ درصد از سطح زیر کشت) به زیر کشت محصولات سالانه رفته و ۱۹۰۶۶۳ هکتار (۲۶/۰۷ درصد) تحت آیش بوده و مابقی در حدود ۲۴۸۸۸ هکتار (۱/۳۹ درصد) به باغ و قلمستان اختصاص دارد.

حدود ۲۲۱۷۲۸ هکتار از زمینهای کشاورزی استان که معادل ۳۰/۳۲ درصد از کل زمینهای زیر کشت استان می باشد به صورت آبی و در حدود ۵۰۹۴۴۲ هکتار که معادل ۶۹/۶۸ درصد از کل زمینهای زیر کشت استان می باشد، بصورت دیمی کشت می شود. در جدول شماره (۱۱-۱) اطلاعات بیشتری در این خصوص ارایه گردیده است. با توجه به اینکه حدود ۷۰ درصد زراعت استان در زمینهای دیم صورت می پذیرد. بدیهی است که زمان، نحوه و میزان نزولات آسمانی در طول سال تاثیر زیادی را بر مجموع عملکرد کشاورزی استان خواهد داشت.

کشاورزی استان از نظر سطح بهره گیری از ماشین آلات در فعالیتهای تولیدی، در حد نیمه مکانیزه است و در بسیاری از فعالیتهای کشاورزی به علت وسعت کم بهره برداریها و هزینه های سنگین سرمایه گذاری برای استفاده از ماشین آلات و عدم شکل گیری و توسعه نظامهای سهامی زراعی و تعاونی امکان استفاده از ماشین آلات کشاورزی مدرن به علت عدم توجیه اقتصادی هنوز میسر نشده است.

در سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸ این استان در شاخص های تولید سیب زمینی رتبه اول، تولید عدس رتبه اول، تولید ذرت بذری رتبه اول، تولید سویا رتبه دوم، تولید دانه های روغنی رتبه سوم، تولید پنبه رتبه پنجم، تولید گندم و جو رتبه هفتم و تولید حبوبات شامل عدس، نخود و لوبیا رتبه هفتم را دارا بوده است.

محصولات عمده کشت شده در استان شامل غلاتی نظیر گندم، جو، شلتوک، ذرت دانه ای و علوفه ای، سیب زمینی، پیاز، حبوبات (عدس، نخود و لوبیا) سبزیجات، محصولات جالیزی، چغندر قند، پنبه، دانه های روغنی و نباتات علوفه ای می باشد .

براساس اطلاعات دریافت شده از سازمان جهاد کشاورزی استان، مجموع محصولات زراعی استان در سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸ بالغ بر ۲۷۶۴ هزارتن و مجموع محصولات باغی نیز در حدود ۲۷۳۲ هزارتن بوده است در سال مذکور در خصوص مبارزه با آفات محصولات زراعی بالغ بر ۷۶۲۶۱ هکتار از اراضی مستعد استان تحت پوشش قرار گرفته و در ۱۴۰۰۱۴ هکتار نیز با علف های هرز محصولات زراعی مبارزه شده است. همچنین عملیات مبارزه با بیماریهای محصولات زراعی استان نیز در حدود ۴۰۸۱۷ هکتار از اراضی استان انجام پذیرفته است. از اقدامات انجام یافته در مورد باغات استان می توان به مبارزه با آفات درختان میوه در ۴۵۸۶ هکتار و مبارزه با بیماریهای درختان میوه در ۱۷۳۲۴ هکتار و مبارزه با علفهای هرز درختان میوه در ۲۰۷۵ هکتار اشاره نمود.

جدول شماره (۱۱-۱) مساحت اراضی کشاورزی استان بر اساس نظام بهره برداری زمینهای کشاورزی و مقایسه آن با کل کشور در سال زراعی ۱۳۸۲-۱۳۸۱

(هکتار)

باغ و قلمستان			آبش			زیر کشت محصولات سالانه			جمع کل			
دیم	آبی	جمع	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی	جمع	
۱۸۵۸۴۶	۱۲۸۲۱۸۸	۱۴۶۸۰۳۴	۲۶۷۶۴۵۳	۱۸۷۳۶۸۹	۴۵۵۰۱۴۲	۶۵۰۵۸۷۰	۵۱۴۱۱۵۷	۱۱۶۴۷۰۲۷	۹۳۶۸۱۶۷	۸۲۹۷۰۳۱	۱۷۶۶۵۱۹۸	کشور
۷۶	۲۴۸۱۲	۲۴۸۸۸	۱۶۸۰۷۸	۲۲۵۸۵	۱۹۰۶۶۳	۳۴۱۲۸۸	۱۷۴۳۳۱	۵۱۵۶۱۹	۵۰۹۴۴۲	۲۲۱۷۲۸	۷۳۱۱۷۰	استان اردبیل
۰/۰۴	۱/۹۳	۱/۶۹	۶/۲۷	۱/۲۰	۴/۱۹	۵/۲۴	۳/۳۹	۴/۴۲	۵/۴۳	۲/۶۷	۴/۱۳	سهم استان

ماخذ: سالنامه آماری کشور- ۱۳۸۸

جدول شماره (۱۱-۲) میزان تولید محصولات زراعی استان در سالهای زراعی ۱۳۸۸-۸۹ و ۱۳۸۷-۸۸

(میزان : تن)

رتبه در کشور در سال	میزان تولید در سال زراعی	میزان تولید در سال زراعی	نوع محصولات کشاورزی
۱۳۸۸-۸۹	۱۳۸۸-۸۹	۱۳۸۷-۸۸	
۷	۷۵۳۶۱۰	۶۶۶۷۹۸	گندم
۷	۱۶۲۶۹۷	۱۹۰۷۹۲	جو
۷	۲۰۵۸۱	۲۳۴۳۵	حبوبات (عدس - نخود - لوبیا)
۵	۳۳۳۳	۵۴۰۲	پنبه
۹	۵۹۴۷۲	۹۸۱۴۸	چغندر قند
۱	۷۳۴۲۷۵	۶۹۳۵۰۰	سیب زمینی
۳	۲۷۰۵۲	۳۹۰۹۶	تولید دانه های روغنی (سویا - کلزا - کنجد - آفتابگردان - گلرنگ)
۱۰	۶۶۳۶۹۸	۶۵۹۴۵۸	تولید انواع علوفه (یونجه و اسپرس - ذرت علوفه ای)
۷	۸۳۲۰۹	۵۸۴۱۴	ذرت دانه ای
۲	۱۵۱۹۳	۲۵۱۷۶	سویا
۱	۱۴۳۳۷	۱۷۲۸۷	عدس
۱	۹۳۶۸	۱۷۳۸۲	ذرت بذری

ماخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۰

محصولات عمده زیر بخش باغبانی استان بر حسب میزان تولید به ترتیب سیب ، هلو ، انگور ، زردآلو ، گیلاس ، آلبالو، شلیل و گردو می باشند که این درختان همگی در مقابل سرمای بهاره حساس و آسیب پذیر می باشند و ضروری است که مسئولین امر نسبت به جایگزینی واریته های مقاوم و دیرگل بجای گونه های بومی حساس در سطح باغداران استان اقدام نمایند تا در سالهای آینده اثرات منفی سرمازدگی های احتمالی کاهش یابد .

علاوه بر این موضوع، نکته دیگری که بنظر میرسد باید تاکید و توجه خاصی روی آن صورت بگیرد، کاهش استفاده از کودها و سموم شیمیایی است. بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸ در حدود ۱۴۱۹۳۵ کیلو گرم انواع مختلف سموم شیمیایی در اختیار زارعین استان قرار گرفته است که نسبت به سال زراعی قبل ۲۲ درصد کاهش داشته است. همچنین در سال ۱۳۸۸ مقدار ۹۱۰۶۱ تن از انواع کود شیمیایی در اختیار مصرف کنندگان استان قرار گرفته که نسبت به سال قبل در حدود ۲۷ درصد کاهش نشان میدهد با عنایت به زیانهای جانبی این سموم و تاثیر منفی آن در استانداردهای غذایی محصولات تولید شده و با توجه به تاکید کارشناسان بر توسعه کشاورزی پایدار و بهره‌وری بیشتر از منابع آب و خاک و جلوگیری از آلودگی محیط زیست، لازم است در خصوص کاهش هرچه بیشتر سموم و آفت کشهای کشاورزی و بهره‌گیری از سایر روشهای مکانیکی و طبیعی کم‌ضرر، تحقیقات و پژوهشهای لازم به عمل آید و روشهای علمی و نوین چگونگی استفاده از کودها و سموم شیمیایی در میان کشاورزان و دامداران استان ترویج گردد و استفاده از روشهای جایگزین نیز به آنها آموخته شود.

در این بخش بحث کلی پیرامون دامهای اقتصادی و چهار پایانی است که تولیدات و فرآورده های ناشی از پرورش و نگهداری آنها مورد نیاز و احتیاج انسان است و نگهداری آنها برای دامداران ایجاد درآمد می کند. دامهای اقتصادی استان در این زیر مجموعه شامل گوسفند و بره، بز و بزغاله، گاو و گاومیش و شتر و بچه شتر می باشد و هدف از پرورش یا نگهداری آنها تولید شیر، گوشت، پشم و پوست و فرآورده های لبنی و غیره است. جمعیت دامهای مزبور بر اساس آمارهای ارائه شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان در سال ۱۳۸۷ بالغ بر ۳۲۵۶۱۰۱ راس و در سال ۱۳۸۸ بالغ بر ۳۲۵۳۵۷۷ راس بوده که از این تعداد در سال ۱۳۸۸ بالغ بر ۲۴۵۰۶۳۴ راس گوسفند و بره، ۲۴۶۳۶۱ راس بز و بزغاله، ۴۰۲۷۷۳ راس گاو و گوساله (بومی، دو رگ و اصیل) و ۱۵۳۳۳۳ راس گاومیش و بچه گاومیش و ۴۷۶ نفر شتر بوده است. شهرستان پارس آباد با ۹۷۳۶۴۶ راس دام (۲۹/۹۲ درصد از مجموع کل دام استان) بیشترین تعداد دام استان و شهرستان کوثر با ۱۰۲۱۶۸ راس دام (۳/۱۴ درصد از مجموع کل دام استان) کمترین تعداد دام را در استان داشته است. مقایسه تعداد دام استان نشان می دهد که کل دام استان در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال قبل ۰/۱ درصد کاهش داشته است.

جدول شماره (۱۱-۳) تعداد انواع دام استان در سالهای زراعی ۱۳۸۷-۸۸ و ۸۹-۱۳۸۸

(واحد: رأس)

شتر و بچه شتر	گاومیش و بچه گاومیش	گاو و گوساله				بز و بزغاله	گوسفند و بره	درصد	مجموع انواع دام استان و شهرستان	سال	
		جمع	بومی	دورگ	اصیل					شهرستان	استان
۳۵۹	۱۴۹۳/۱	۴۰۴۰۴۱	۲۵۵۴۳۸	۱۱۹۵۹۳	۲۹۰۰۰	۲۴۶۸۵۴	۲۴۵۵۵۴۶	-	۳۲۵۶۱۰۱	۱۳۸۷-۸۸	استان
۴۷۶	۱۵۳۳۳۳	۴۰۲۷۷۳	۲۵۰۳۳۹	۱۲۱۹۸۴	۳۰۴۵۰	۲۴۶۳۶۱	۲۴۵۰۶۳۴	-	۳۲۵۳۵۷۷	۱۳۸۸-۸۹	
۰	۳۸۶۵۰	۶۷۷۹۶	۲۴۶۵۸	۳۵۸۱۴	۷۳۲۴	۱۳۷۹۷	۲۹۵۸۰۸	۱۲/۷۷	۴۱۶۰۵۱	۱۳۸۷-۸۸	اردبیل
-	۳۹۶۹۴	۶۸۳۸۵	۲۴۱۶۵	۳۶۵۳۰	۷۶۹۰	۱۳۷۶۹	۲۹۵۲۱۶	۱۲/۸۱	۴۱۷۰۶۴	۱۳۸۸-۸۹	
۱۰۴	۱۹۷۱۷	۲۸۴۱۱	۲۵۶۴۸	۲۷۳۸	۲۵	۲۸۵۲۱	۲۲۸۳۶۵	۹/۳۷	۳۰۵۱۱۸	۱۳۸۷-۸۸	بيله سوار
۹۴	۲۰۲۴۹	۲۷۹۵۴	۲۵۱۳۵	۲۷۹۳	۲۶	۲۸۴۶۴	۲۲۷۹۰۸	۹/۳۶	۳۰۴۶۶۹	۱۳۸۸-۸۹	
۲۱۸	۱۲۶۵۳	۵۸۷۷۵	۳۱۹۰۶	۱۳۳۲۳	۱۳۵۴۶	۷۶۲۷۶	۸۲۶۷۸۳	۲۹/۹۳	۹۷۴۷۰۵	۱۳۸۷-۸۸	پارس آباد
۳۱۹	۱۲۹۹۵	۵۹۰۸۰	۳۱۲۶۸	۱۳۵۸۹	۱۴۲۲۳	۷۶۱۲۳	۸۲۵۱۲۹	۲۹/۹۲	۹۷۳۶۴۶	۱۳۸۸-۸۹	
۰	۰	۲۳۳۳۴	۲۰۲۴۶	۲۸۴۸	۲۴۰	۴۱۶۴۳	۱۰۳۸۷۰	۵/۱۸	۱۶۸۸۴۷	۱۳۸۷-۸۸	خلخال
-	-	۲۲۹۹۸	۱۹۸۴۱	۲۹۰۵	۲۵۲	۴۱۵۶۰	۱۰۳۶۶۲	۵/۱۷	۱۶۸۲۲۰	۱۳۸۸-۸۹	
۰	۰	۱۵۴۷۷	۱۳۴۹۸	۱۹۰۰	۷۹	۱۷۸۴۷	۶۹۲۴۶	۳/۱۵	۱۰۲۵۷۰	۱۳۸۷-۸۸	کوثر
-	-	۱۵۲۴۹	۱۳۲۲۸	۱۹۳۸	۸۳	۱۷۸۱۱	۶۹۱۰۸	۳/۱۴	۱۰۲۱۶۸	۱۳۸۸-۸۹	
۲۷	۱۸۸۸۰	۶۲۰۴۷	۵۷۵۵۱	۴۱۰۴	۳۹۲	۲۶۱۶۲	۳۶۹۵۶۱	۱۴/۹۴	۴۸۶۶۸۷	۱۳۸۷-۸۸	مشگین شهر
۶۳	۱۹۳۹۰	۶۰۹۹۸	۵۶۴۰۰	۴۱۸۶	۴۱۲	۳۶۰۹۰	۳۶۸۸۲۲	۱۴/۹۱	۴۸۵۳۶۳	۱۳۸۸-۸۹	
۰	۱۲۱۶۰	۵۷۰۱۷	۵۱۸۰۴	۵۱۴۴	۶۹	۱۵۷۴۷	۲۰۰۳۷۲	۸/۷۶	۲۸۵۲۹۶	۱۳۸۷-۸۸	مغان
-	۱۲۴۸۸	۵۶۰۸۷	۵۰۷۶۸	۵۲۴۷	۷۲	۱۵۷۱۶	۱۹۹۹۷۱	۸/۷۳	۲۸۴۲۶۲	۱۳۸۸-۸۹	
۰	۲۰۰۶۲	۱۷۳۶۵	۵۴۷۹	۸۹۵۴	۲۹۳۲	۷۶۶۴	۱۶۴۳۳۷	۶/۷۳	۲۲۶۷۹۳	۱۳۸۷-۸۸	نمین
-	۳۰۸۷۴	۱۷۵۸۱	۵۳۶۹	۹۱۳۳	۳۰۷۹	۷۶۴۹	۱۶۴۰۰۸	۶/۷۶	۲۲۰۱۱۲	۱۳۸۸-۸۹	
۰	۱۷۱۷۹	۷۳۸۱۹	۲۴۶۵۸	۴۴۷۶۸	۴۳۹۳	۹۱۹۷	۱۹۷۲۰۴	۹/۱۳	۲۹۷۳۹۹	۱۳۸۷-۸۸	نیر
-	۱۷۶۴۳	۷۴۴۴۱	۲۴۱۶۵	۴۵۶۶۳	۴۶۱۳	۹۱۹۷	۱۹۶۸۱۰	۹/۱۶	۲۹۸۰۹۱	۱۳۸۸-۸۹	

ماخذ : سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل - سال ۱۳۹۰

در سال ۱۳۸۸ جمعاً ۱۱۲۱ واحد صنعتی دام و طیور شامل تعداد ۲۸۵ واحد مرغداری گوشتی ، ۲۹ واحد مرغداری تخمگذار ، ۲۳ واحد مرغداری مادر گوشتی ، ۵ واحد کارخانه جوجه کشی ، ۲۰۲ واحد پرورش گاو شیری ، ۴۴۶ واحد پرواربندی گوساله ، یک واحد پرورش گاو میش ، ۹۹ واحد پرواربندی بره ، ۴ واحد پرورش گوسفند داشتی ، ۵ واحد پرورش شتر داشتی ، ۳ میدان عرضه دام ، ۱۹ مرکز جمع آوری شیر جمعاً با ۴۱۹۱ نفر شاغل به امر تولید و عرضه محصولات غذایی مشغول بوده اند و توانسته اند بخش عظیمی از محصولات غذایی استان را تامین نمایند و در تامین محصولات غذایی کشور نیز سهم بسزایی داشته باشند. اطلاعات بیشتر در این خصوص در جدول (۱۱-۴) آمده است.

علاوه بر موارد مذکور در سال ۱۳۸۸ در سطح استان تعداد ۱۶ کشتارگاه با متوسط کشتار روزانه ۶۵۸ راس دام سبک و ۱۳۰ راس دام سنگین مشغول فعالیت بوده است.

جدول شماره (۱۱-۴) تعداد واحدهای صنعتی دام و طیور استان اردبیل در سال های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

ردیف	عنوان فعالیت	تعداد		واحد سنجش (ظرفیت)	جمع ظرفیت سالانه		اشتغالزایی (نفر)	
		۱۳۸۷	۱۳۸۸		۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۱	مرغداری گوشتی	۲۷۳	۲۸۵	قطعه	۴۰۰۰۶۳۰	۴۱۶۲۵۴۰	۸۰۰	۸۳۲
۲	مرغداری تخمگذار	۲۸	۲۹	قطعه	۷۰۲۷۳۰	۷۰۹۷۳۰	۱۴۱	۱۴۳
۳	مرغداری مادر گوشتی	۲۰	۲۳	قطعه	۶۰۴۲۴۵	۷۰۶۰۹۵	۲۴۱	۲۸۲
۴	کارخانه جوجه کشی	۵	۵	عدد تخم در هر دوره	۳۷۳۵۱۷۵	۳۷۳۵۱۷۵	۱۵۰	۱۵۰
۵	پرورش گاو شیری	۱۸۵	۲۰۲	راس	۹۹۶۶	۱۵۰۴۴	۱۱۸۹	۱۲۲۱
۶	پرورار بندی گوساله	۴۳۳	۴۴۶	راس	۵۸۲۴۹	۵۹۴۲۷	۱۱۸۱	۱۲۱۲
۷	پرورش گاو میش	۱	۱	راس	۶۵	۶۵	۴	۴
۸	پرورار بندی بره	۹۶	۹۹	راس	۳۶۲۰۵	۳۶۴۰۵	۱۵۵	۱۶۵
۹	گوسفند داشتی	۴	۴	راس	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۶۶	۶۶
۱۰	شتر داشتی	۵	۵	نفر	۵۵۰	۵۵۰	۵۵	۵۵
۱۱	میدان عرضه دام	۳	۳	راس در روز	۶۷۰	۶۷۰	۲۰	۲۰
۱۲	مرکز جمع آوری شیر	۱۶	۱۹	تن در روز	۴۹/۵	۷۴/۵	۲۰	۴۱
-	جمع	۱۰۶۹	۱۱۲۱	-	-	-	۴۰۲۲	۴۱۹۱

ماخذ: سازمان جهادکشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۰

در ردیفهای ۵، ۶ و ۸، آمار دامداریهای کوچک روستایی نیز محاسبه شده است.

باتوجه به اطلاعات جدول شماره (۱۱-۵) میزان تولید گوشت قرمز در استان در سال ۱۳۸۷ در حدود ۴۰/۵۵ هزار تن و میزان تولید شیر خام در حدود ۴۱۴/۴ هزار تن بوده است. این ارقام در سال ۱۳۸۸ به ۴۱/۷۸ هزار تن گوشت قرمز و ۴۲۴ هزار تن شیر خام افزایش یافته است.

همانگونه که ملاحظه می گردد استان اردبیل در زمینه تولید گوشت قرمز و شیر خام علاوه بر تامین نیاز و مصرف داخلی استان در سال ۱۳۸۸ در حدود ۲۷ هزار تن گوشت قرمز و ۲۷۹ هزار تن شیر خام مازاد بر نیاز و مصرف داخلی استان تولید کرده است.

میزان تولید گوشت قرمز استان در سال ۱۳۸۸ در حدود ۴/۶۰ درصد کل گوشت قرمز تولید شده در کشور بوده است و از این نظر استان اردبیل رتبه دهم کشور را داشته است.

در سال مذکور همچنین استان اردبیل با تولید ۴/۵۰ درصد از کل شیر خام کشور رتبه دوازدهم را در بین استانهای کشور به خود اختصاص داده است.

با توجه به مازاد تولید محصولات دامی می توان گفت که استان می تواند در زمینه کارخانجات صنایع تبدیلی فرآورده های دامی سرمایه گذاری نموده و با صادرات محصولات دامی بصورت محصول نهایی قدمهای موثری در اشتغالزایی و حصول ارزش افزوده در این بخش بردارد. این امر مهم نیازمند برنامه ریزی دقیق و تشویق دستگاههای برنامه ریز و تصمیم گیرنده و حمایت از سرمایه گذاران علاقمند از طریق ایجاد تسهیلات مالی و تامین نهاده های دامی می باشد.

باتوجه به اطلاعات جدول (۱۱-۵) مشاهده می گردد که تولید گوشت سفید (مرغ) و تخم مرغ در استان نیاز و مصرف داخلی استان را تامین نمی نماید. در سال ۱۳۸۸ تولید گوشت سفید (مرغ) استان ۶/۳ هزار تن و تولید تخم مرغ ۵/۷ هزار تن کمتر از نیاز و مصرف داخلی استان بوده است. با توجه به شرایط و استعداد های موجود در استان اردبیل و در صورت حمایت و توسعه صنعت مرغداری این استان می تواند به عنوان یکی از صادر کنندگان مهم گوشت مرغ و تخم مرغ در کشور مطرح گردد.

در سال ۱۳۸۸ میزان گوشت سفید (مرغ) تولید شده در استان در حدود ۱/۳۰ درصد کل گوشت سفید (مرغ) تولید شده در کشور می باشد و استان اردبیل در این شاخص در رتبه بیستم کشور قرار دارد. مقایسه

میزان گوشت سفید تولید شده در طول سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ در استان نشان دهنده افزایش ۵/۱ درصدی تولید گوشت سفید در سال ۱۳۸۸ بوده است.

در زمینه تولید تخم مرغ نیز استان اردبیل با تولید ۰/۹ درصد کل تخم مرغ تولیدی کشور در سال ۱۳۸۸ در جایگاه شانزدهم در بین استانهای کشور قرار گرفته است.

جدول شماره (۱۱-۵) تولیدات عمده دامی استان و مقایسه آن با کشور در سال های ۸۸-۱۳۸۷

(واحد : هزار تن)

مازاد بر نیاز و مصرف داخلی استان		میزان نیاز و مصرف داخلی استان		سهم استان از کشور (درصد)		تولید استان			تولید کشور			شرح عملیات محصولات دامی
۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸	درصد تغییرات	۱۳۸۷	۱۳۸۸	درصد تغییرات	۱۳۸۷	۱۳۸۸	
۲۵/۸	۲۷	۱۴/۷	۱۴/۷	۴/۵۳	۴/۵۴	۳	۴۰/۵۵	۴۱/۷۸	۳/۱	۸۹۲	۹۲۰	گوشت قرمز
-۷/۳	-۶/۳	۲۵/۷	۲۵/۷	۱/۲۲	۱/۲۴	۵/۱	۱۸/۴	۱۹/۳۴	۳/۵	۱۵۰۷	۱۵۶۰	گوشت سفید(مرغ)
۲۶۹/۸	۲۷۹	۱۴۴/۶	۱۴۴/۶	۴/۶۵	۴/۴	۲/۳	۴۱۴/۴	۴۲۴	۷/۲	۸۹۱۴	۹۵۵۶	شیر خام
-۵/۷	-۵/۸	۱۲/۳	۱۲/۳	۰/۸۹	۰/۸۵	-۱/۵	۶/۵	۶/۴	۳/۱۶	۷۲۷	۷۵۰	تخم مرغ

ماخذ : سازمان جهادکشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۰

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۲ تعداد واحدهای بهره برداری پرورش زنبور عسل در سطح استان بالغ بر ۲۸۱۰ واحد و تعداد کندوهای مدرن ۱۳۲۷۵۱ کلنی و کندوهای نوع قدیم ۴۲۱۳ کلنی بوده است که کندوهای مدرن ۳۱۲۵۹۸۵ کیلو گرم و کندوهای بومی ۲۰۸۲۳ کیلو گرم عسل با موم تولید داشته‌اند.

در پایان سال ۱۳۸۸ تعداد ۲۶۱ شرکت تعاونی کشاورزی فعال با ۳۲۲۵ نفر عضو زیر پوشش اداره کل تعاون استان مشغول فعالیت در امور مختلف کشاورزی و دامداری بوده اند که این شرکت ها با سرمایه ای معادل ۲۳۲۹۵۷۶۴ هزار ریال برای ۱۴۹۷ نفر اشتغال ایجاد کرده اند.

جنگل به ناحیه ای که از درخت های انبوه پوشیده باشد اطلاق می گردد در جنگل طبیعی معمولاً درختان کوچک و بزرگ و تنومند به طور نامنظم و همچنین علفهای خودرو فراوانند جنگل مجموعه است از درختان، درختچه ها، پوشش گیاهی، جانوران و میکرو ارگانیسم ها (قارچها، باکتریها، ویروسها) که به همراه عوامل طبیعی غیر حیاتی مانند خاک، آب، دما، باد و ... محیط و رویشگاه مشخص و معلومی را به وجود آورده اند.

تنوع اقلیمی و وجود ارتفاعات در قلمرو استان، موجب پیدایش زیستگاههای گسترده در استان شده است. ارزش جنگلهای استان اردبیل بیشتر بعد زیست محیطی داشته و نقش مهمی در حفاظت آب و خاک ایفاد نموده و در حفاظت خاک، پیشگیری از سیلابها و فرسایشهای سالانه اهمیت فراوان دارد همچنین رویشگاه جنگل فندقلو که در استان اردبیل واقع شده جز رویشگاههای منحصر به فرد در ایران بوده و علاوه بر آن جنگلها و گونه ارزشمند ارس نیز در شهرستان خلخال از رویشگاههای برتر ارس در سطح کشور می باشد. بر اساس اطلاعات سالنامه آمار استان در سال ۱۳۸۸ مساحت جنگلهای طبیعی استان در حدود ۲۰۰۰۰ هکتار می باشد. گونه غالب جنگلهای استان شامل فندق، ارس، بلوط، زبان گنجشک، افرا، راش و بند می باشد.

بر اساس اطلاعات مذکور در سال ۱۳۸۸ حدود ۴۹ هکتار جنگل کاری دولتی انجام شده است که در مقایسه با سال قبل در حدود دو برابر افزایش نشان می دهد.

مرتع زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای پوششی از نباتات علوفه ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای عرفاً مرتع شناخته شود. اراضی آیش علیرغم آن که دارای پوشش علوفه ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نمی شوند.

چنانچه مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می شود. مراتع یکی از مهمترین و با ارزش ترین منابع خدادادی و موهبت الهی می باشد که با بهره برداری صحیح و اصولی توأم با عملیات

اصلاح و احیای آن می توان ضمن حفظ منابع پایه از جمله آب و خاک از نظر تولید پوشش گیاهی و ارزش اکولوژیکی و زیست محیطی ، نیازمندیهای کشور در زمینه فرآورده های پروتئینی را با تولید علوفه تامین کرد.

براساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۸ مجموع مساحت مراتع استان بالغ بر ۹۸۴۴۶۸ هکتار می باشد.

در بررسی وضعیت مراتع استان اردبیل از نظر طبقه بندی کیفی مشاهده می شود که از مجموع مراتع استان بطور تقریب ۹۴۵۱۰ هزار هکتار از نوع درجه یک و ۴۳۱۲۰۰ هزار هکتار از نوع درجه دو و ۴۵۸۷۵۸ هزار هکتار نیز از نوع درجه سه می باشد.

وسعت مراتع کشور ما بالغ بر ۸۴۷۴۶۹۷۱ هکتار برآورد می شود که حدود ۱/۲ درصد آن در استان اردبیل قرار دارد و معادل ۵/۶ درصد مساحت کل استان را به خود اختصاص داده است.

از نظر زمان رویش و فصل بهره برداری مراتع استان به سه دسته مراتع ییلاقی، روستایی و قشلاقی تقسیم می شوند که مراتع ییلاقی اکثراً در ارتفاعات سبلان، بزقوش و باغرو واقع گردیده و در فصل تابستان مورد بهره برداری قرار می گیرد.

مراتع روستایی و یا کوهپایه ای نیز در مناطق روستائی استان قرار دارند و مراتع قشلاقی استان در منطقه مغان واقع شده است.

از نظر تنوع گونه های گیاهی بیش از ۱۲۰۰ گونه گیاهی در نظام اکولوژیک گیاهی استان شناسایی شده است. بهره برداری بی رویه از مراتع استان ، وجود دام مازاد بر ظرفیت آنها و عدم وجود ساختار مناسب بهره برداری از دلایل عمده افزایش تخریب مراتع استان می باشد. بر اساس اطلاعات ارایه شده در «سند توسعه منابع طبیعی و آبخیزداری استان اردبیل در افق ۱۴۰۴» در حال حاضر بیش از سه برابر ظرفیت مجاز از مراتع استان بهره برداری می شود.

فعالیت‌های انجام شده در زمینه مرتعداری و اصلاح مراتع در استان در سال ۱۳۸۸ حاکی از آن است که در ۲۹۲ هکتار از مراتع کپه کاری و کشت مستقیم انجام شده، در ۹۶۶ هکتار از مراتع کود پاشی شده، در ۲۰۷ هکتار از مراتع عملیات ذخیره نزولات آسمانی صورت گرفته، ۵۵۵ هکتار از دیمزارهای کم بازده به مراتع تبدیل شده و در حدود ۳۹۸۰۴ هکتار از مراتع مورد ممیزی و تنسیق واقع شده است که در مقایسه با سال قبل عملیات کپه کاری و کشت مستقیم مراتع ۳۴/۶۰ درصد افزایش، کود پاشی به مراتع ۳/۵ درصد کاهش، ذخیره سازی نزولات آسمانی در مراتع ۴/۶ درصد کاهش، تبدیل دیمزارهای کم بازده به مراتع ۴۰/۵ درصد افزایش و ممیزی و تنسیق مراتع ۲۷/۱ درصد کاهش داشته اند.

۴-۱۱ منابع آب استان

در استان اردبیل سه حوزه آبخیز وجود دارد که عبارتند از: حوزه آبخیز ارس با وسعت ۱۲۹۰۲۰۰ هکتار، حوزه آبخیز بالها رود با وسعت ۱۵۹۸۰۰ هکتار و حوزه آبخیز قزل اوزن با وسعت ۳۸۲۰۰۰ هکتار. براساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۸ حجم آب خام در استان ۶۲۸۵۵/۶۶۷ هزار مترمکعب می باشد که ۴۰۸۲۸/۸۴۶ هزار مترمکعب آن از منابع سطحی و ۲۲۰۲۶/۸۲۱ هزار مترمکعب آن از منابع زیرزمینی تامین می شود. منابع آبهای زیر زمینی استان شامل ۱۰۶۹ حلقه چاه عمیق با تخلیه سالانه ۹۹۹۹۰/۶۰۲ هزار مترمکعب، ۴۳۲۱ حلقه چاه نیمه عمیق با تخلیه سالانه ۱۱۳۴۵۵/۵۳۳ هزار مترمکعب، ۲۲۱ رشته قنات با تخلیه سالانه ۱۹۴۱۳/۵۶ هزار مترمکعب و تعداد ۳۲۵۵ دهنه چشمه با تخلیه سالانه ۱۲۲۹۰۷/۹۳۳ هزار مترمکعب می باشد.

زیر مجموعه شیلات و آبزیان استان شامل، منابع استحصال متشکل از کارگاهها یا مزارع یا واحدهای پرورش ماهیان سرد آبی و گرم آبی، منابع آبهای طبیعی و آزاد (رودخانه ها و برکه ها، دریاچه ها و غیره) و استخرهای مصنوعی می باشد.

براساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۸ تعداد ۲۵ مزرعه پرورش ماهیان سردآبی و ۴۵ مزرعه پرورش ماهیان گرم آبی و ۸۳ استخر دو منظوره و ۳۸ آبگیر، برکه طبیعی، سد، دریاچه و رودخانه به امر تولید و پرورش آبزیان در استان مشغول بوده اند و در مجموع توانسته اند ۲۰۹۹/۷ تن ماهی شامل ۳۸۹/۶ تن ماهی سردآبی و ۲۹۵ تن ماهی گرم آبی و ۵۲۰/۱ تن ماهی در استخرهای دو منظوره و ۸۹۵ تن نیز از طریق آبگیرها، سدها، دریاچه ها و رودخانه ها تولید و به بازارهای مصرف عرضه نمایند که در مقایسه با میزان تولیدات سال قبل تولید ماهی در مزارع پرورش ماهی در حدود ۸۲/۱ درصد افزایش داشته است. علاوه بر مزارع پرورش ماهی در سال ۱۳۸۸ در استان در ورود ۸۹۵ تن ماهی در منابع طبیعی و نیمه طبیعی و قفس، تولید شده است.

براساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۸ در استان تعداد ۶/۴۵ میلیون قطعه بچه ماهی شامل ۵/۷ میلیون قطعه ماهی قزل آلا و ۰/۷۵ میلیون قطعه ماهی زینتی تولید گردیده است. تولید این میزان بچه ماهی در کل، کاهشی در حدود ۴/۱ درصد را نسبت به سال قبل نشان می دهد.

براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵ جمعیت استان بالغ بر ۱۲۲۸۱۵۵ نفر بوده است همچنین کل ماهی تولید شده در استان در سال ۱۳۸۸ در حدود ۲۰۹۹/۷ تن بوده است. بدین ترتیب مقدار سرانه ماهی تولید شده در استان برای هر نفر تقریباً ۲ کیلو گرم بوده است که با عنایت به ظرفیت های بالقوه و موجود و نیاز و مصرف غذایی جمعیت استان این مقدار تولید بسیار پائین می باشد با توجه به میزان ارزش افزوده و وجود منابع خوب آبی در استان، صنعت پرورش ماهی می تواند جایگاه بهتری را در بین سایر رشته های کشاورزی و دامداری بخود اختصاص دهد.

اراضی آبخیز رودخانه ها تمامی نقاطی از حوزة رودخانه می باشد که آب های روان ناشی از بارندگی از آن به رودخانه ها منتهی می شود. آبخیزداری شامل تمام فعالیت هایی است که برای احیاء و اصلاح حوزة های آبخیز انجام می گیرد. با توجه به نقش آبخیزها در حفظ سیمای طبیعی استان و حفاظت و کنترل بروز سیلاب مهار نشده به زمینهای کشاورزی و باغات و مساکن روستائیان و حتی شهرها، عملیات آبخیزداری نقش خود را نمایان می سازد. استان اردبیل از نظر تقسیم بندی حوضه های آبخیزداری (بر اساس تقسیم بندی جاماب) در حوزة اصلی دریای خزر واقع شده و دارای دو حوزة فرعی (ارس و قزل اوزن) و سه زیر حوزة فرعی (سفید رود، بالهارود و دره رود) می باشد.

از عملیات آبخیزداری در استان در سال ۱۳۸۸ می توان به احداث ۱۳ دستگاه استخر ذخیره آب، ۳ دستگاه احداث ایستگاههای پمپاژ جهت تبدیل اراضی دیم به آبی و اجرای عملیات آب و خاک تعاونی های تولید در ۵۰۰ هکتار اشاره نمود.

۱۱-۷- مهمترین قابلیت ها و تنگناها و اهداف بخش کشاورزی و منابع طبیعی

قابلیت های بخش کشاورزی و منابع طبیعی استان را می توان وجود دشتهای حاصلخیز و مستعد مغان، اردبیل و مشکین شهر و وجود تنوع آب و هوایی و منابع آب و خاک و مراتع برای انواع فعالیت های کشاورزی و دامداری و پرورش آبزیان و زنبور عسل و نژادهای مستعد دام بومی در منطقه و نیز وجود مردمان سختکوش و با تجربه در زمینه های مختلف کشاورزی بر شمرد.

از طرف دیگر پراکنده بودن و تعدد و خرد شدن قطعات زمین های قابل کشت و پایین بودن راندمان آبیاری بعلت سنتی بودن سیستمهای آبیاری، عدم استقبال خوب زارعین از کشت مکانیزه، بروز خشکسالیهای پی در پی، بهره برداری بی رویه از مراتع، برداشت بی رویه از سفره های آب زیر زمینی در اثر بهره برداری نرسیدن طرحهای بزرگ تامین آب استان، به بهره برداری نرسیدن شبکه های پائین دستی منابع تامین آب، عدم آشنایی کشاورزان با فرهنگ بیمه محصولات کشاورزی و بالا رفتن متوالی هزینه های تولید محصولات کشاورزی و عدم رعایت تناوب زراعی به علت تنگدستی زارعین که منجر

به بروز بیماریهای گیاهی و کاهش حاصلخیزی خاک می شود، تنگناها و محدودیت های عمده و قابل طرح در بخش می باشد.

از جمله اهداف کیفی و راهبردهای مهم بخش می توان به تسریع در اتمام و بهره برداری از طرحهای بزرگ تامین آب و احداث و بهره برداری شبکه های پائین دستی آنها، مهار آبهای مرزی، بالا بردن کیفیت محصولات کشاورزی از نظر کاهش کود و استفاده از سموم مصرفی، استفاده از ارقام نهال و بذر مناسب برای منطقه و گسترش بیمه محصولات کشاورزی، افزایش ضریب مکانیزاسیون در بخش کشاورزی، ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و جنبی کشاورزی و انبارها و سردخانه های مورد نیاز، تضمین خرید محصولات کشاورزی و دامی، تغییر شیوه دآمداری سنتی به صنعتی، افزایش دام سنگین در ترکیب جمعیت دامی منطقه و افزایش تولید آبزیان اشاره نمود.

۱۱-۸- عملکرد تملک دارائیهای سرمایه ای استانی فصل کشاورزی، منابع طبیعی و منابع آب

عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استان از محل درآمدهای عمومی در فصل کشاورزی و منابع طبیعی با ۶۲/۲ درصد کاهش از ۲۳۹۵۲۸ میلیون ریال در سال ۱۳۸۷ به ۹۰۷۰۴/۸ میلیون ریال در سال ۱۳۸۸ کاهش یافته است که در حدود ۱۰/۹ درصد از کل اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استان بوده است. همچنین اعتبارات فصل منابع آب نیز با ۷۹/۰ درصد کاهش از مبلغ ۶۹۹۶۰۳ میلیون ریال در سال ۱۳۸۷ به ۱۴۷۲۸۸/۹ میلیون ریال در سال ۱۳۸۸ کاهش پیدا کرده که در حدود ۱۷/۶ درصد کل اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استان بوده است.

نقش و اهمیت بخش صنعت در امر توسعه بر هیچ کس پوشیده نیست. اندیشمندانی مانند «کوزنتس» و «چنری» توسعه اقتصادی را بدون توسعه صنعتی غیر ممکن بیان نموده و نقش صنعت را در توسعه اقتصادی بسیار مهم ارزیابی می کنند. به بیان دیگر این دسته از نظریه پردازان توسعه اقتصادی را با توسعه کشاورزی و یا توسعه خدمات امکان پذیر نمی دانند.

۱۲-۱- تعداد کارگاهها، شاغلین و میزان ارزش افزوده فعالیت های صنعتی

در سال ۱۳۸۷ تعداد ۳۲۸ فقره جواز تاسیس (شامل واحدهای جدید صنعتی و توسعه واحدهای فعال) و ۱۳۰ فقره پروانه بهره برداری (شامل پروانه بهره برداری صنعتی جدید و پروانه بهره برداری مکمل) صادر شده است که بترتیب ۱/۲۵ درصد از جواز تاسیسهای صادر شده و ۱/۶۹ درصد از پروانه های بهره برداری صادر شده در کل کشور را بخود اختصاص داده است.

در سال ۱۳۸۶ از ۲۱۳ کارگاه صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان، تعداد ۱۸۹ کارگاه بین ۱۰ تا ۴۹ نفر کارکن (۸۸/۷۳ درصد)، تعداد ۱۳ کارگاه بین ۵۰ تا ۹۹ نفر کارکن (۶/۱۰ درصد) و تعداد ۱۱ کارگاه نیز بیش از صد نفر کارکن داشته اند که سهم کارگاههای صنعتی دارای ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر از کل کارگاههای صنعتی استان ۵/۱۶ درصد بوده است. بدین ترتیب ملاحظه می گردد که کارگاههای صنعتی دارای ۹۹-۵۰ نفر کارکن و ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر سهم اندکی از کل کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان را به خود اختصاص داده اند.

از نظر نحوه مالکیت نیز تعداد ۲۰۱ کارگاه در اختیار اشخاص حقیقی و حقوقی بخش خصوصی بوده و تعداد ۱۲ کارگاه دیگر نیز بصورت مالکیت عمومی و دولتی اداره می شده اند.

در سال ۱۳۸۶ ارزش افزوده فعالیت کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان معادل ۱۱۳۹۶۰۱ میلیون ریال بوده است که در حدود ۰/۳۳ درصد ارزش افزوده کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر کشور را بخود اختصاص داده است. با عنایت به نقش و اهمیت بخش

صنعت در توسعه اقتصادی و اجتماعی و همچنین با در نظر گرفتن جایگاه پائین استان در این بخش بسیار مهم اقتصادی ایجاد واحدهای صنعتی در استان بیش از پیش ضروری می باشد.

در سال ۱۳۸۸ تعداد ۲۰۴ شرکت تعاونی صنعتی فعال با ۲۱۲۵ نفر عضو و ۲۶۰۰ نفر شاغل و ۲۳۹۰۳۸۰۸ هزار ریال سرمایه گذاری در استان اردبیل مشغول فعالیت بوده اند .

جدول شماره (۱-۱۲) تعداد کارگاههای صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استان برحسب وضع مالکیت، تعداد کارکن و به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۸۶

شهرستان	کل کارگاهها		
	جمع	۱۰-۴۹ نفر	۵۰-۹۹ نفر
کل استان	۲۱۳	۱۸۹	۱۱
اردبیل	۱۵۷	۱۴۰	۷
بيله سوار	۱	۱	۰
پارس آباد	۲۸	۲۵	۲
خلخال	۱۰	۸	۱
کوثر	-	-	-
مشگین شهر	۱۳	۱۲	۱
مغان	-	-	-
نمین	۴	۳	۱
نیر	-	-	-

دنباله جدول شماره (۱-۱۲)

شهرستان	مالکیت خصوصی (اشخاص حقیقی و حقوقی)		
	جمع	۱۰-۴۹ نفر	۵۰-۹۹ نفر
کل استان	۲۰۱	۱۸۱	۱۱
اردبیل	۱۵۱	۱۳۵	۹
بيله سوار	۱	۱	۰
پارس آباد	۲۲	۲۲	۰
خلخال	۱۰	۸	۱
کوثر	-	-	-
مشگین شهر	۱۳	۱۲	۱
مغان	-	-	-
نمین	۴	۳	۱
نیر	-	-	-

مالکیت عمومی (دولتی)				شهرستان
۱۰۰ نفر و بیشتر	۵۰-۹۹ نفر	۱۰-۴۹ نفر	جمع	
۲	۲	۸	۱۲	کل استان
۰	۱	۵	۶	اردبیل
۰	۰	۰	۰	بيله سوار
۲	۱	۳	۶	پارس آباد
۰	۰	۰	۰	خلخال
-	-	-	-	کوثر
۰	۰	۰	۰	مشگین شهر
-	-	-	-	مغان
۰	۰	۰	۰	نمین
-	-	-	-	نیر

ماخذ : سالنامه آماری استان - ۱۳۸۷

جدول شماره (۱۲-۲) برخی اطلاعات مربوط به بخش صنعت استان در سال ۱۳۸۸

(مبالغ : میلیون ریال)

شرکتهای تعاونی صنعتی فعال				ارزش افزوده سال ۱۳۸۶	پروانه بهره برداری صادره شده			جواز تاسیسی	استان
سرمایه	تعداد اشتغال (نفر)	تعداد عضو (نفر)	تعداد		میزان اشتغال (نفر)	میزان (۱۳۸۷) سرمایه گذاری	تعداد		
۲۳۹۰۳/۸۰۸	۲۶۰۰	۲۱۲۵	۲۰۴	۱۸۸۷۸۹۵	۱۲۵۳۹۳۶۰	۱۵۲۵	۱۳۲	۱۵۴	

ماخذ : سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

۱۲-۲- تحلیل عملکرد بخش صنعت در استان

همانگونه که از مطالب مندرج در قسمتهای قبلی و بررسی و مقایسه جداول مستفاد می گردد ، استان اردبیل یک استان صنعتی نیست و دلایل این امر را می توان در بافت اجتماعی روستایی استان و غالب بودن کشاورزی و خدمات در اقتصاد منطقه دانست . همچنین از مقایسه سهم ارزش افزوده بخش صنعت از کل ارزش افزوده سالهای ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۶ استان که در بخش چهارم همین گزارش بصورت مشروح مورد بررسی قرار گرفته است ، نتیجه گیری بعمل می آید بخش صنعت استان در سال ۱۳۸۳ در حدود ۸/۵۲ درصد ، در سال ۱۳۸۴ در حدود ۷/۸۴ درصد ، در سال ۱۳۸۵ در حدود ۷/۰۲ درصد ، در سال ۱۳۸۶ در حدود ۶/۹۱ درصد و در سال ۱۳۸۷ در حدود ۸/۳۹ درصد از کل ارزش افزوده حاصله در استان را به خود اختصاص داده است در حالیکه این ارقام برای کشور بترتیب برابر با ۱۳/۱۲ درصد ،

۱۲/۵۷ درصد و ۱۲/۸۶ درصد ، ۱۲/۷۰ درصد و ۱۲/۹۷ درصد از کل ارزش افزوده کشور بوده است و این مطلب نیز دلیل دیگری بر عدم شکوفایی بخش صنعت در استان می باشد .

جدول شماره (۱۲-۳) سهم ارزش افزوده بخش صنعت از کل ارزش افزوده استان و کشور در طول سالهای ۱۳۸۳-۱۳۸۷

شرح	واحد	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷
سهم ارزش افزوده بخش صنعت استان از کل ارزش افزوده استان	درصد	۸/۵۲	۷/۸۴	۷/۰۲	۶/۹۱	۸/۳۹
سهم ارزش افزوده بخش صنعت کشور از کل ارزش افزوده کشور	درصد	۱۳/۱۲	۱۲/۵۷	۱۲/۸۶	۱۲/۷۰	۱۲/۹۷

مأخذ : اطلاعات حسابهای منطقه ای - دفتر آمار و اطلاعات استانداری - ۱۳۸۷

به طور کلی در این استان صنایع پایه و سنگین ایجاد نشده و گسترش نیافته اند و یکی از علل مهم عدم توسعه سایر صنایع ، وابستگی آنها به وجود اینگونه صنایع و نهاده های تولید شده توسط آنها می باشد . از طرف دیگر اصولاً هر نوع سرمایه گذاری و خصوصاً سرمایه گذاری در بخش صنایع ارتباط مستقیمی با امنیت سرمایه گذاری از لحاظ حقوقی و اقتصادی داشته و در کنار زیرساخت هایی همچون بنادر ، شاهراههای ارتباطی ، منابع انرژی ، مراکز پشتیبانی ، اداری ، تجاری ، صنعتی ، سرمایه انسانی ، مواد اولیه ارزان قیمت و بازارهای مصرف و یا سایر نقاطی که به نوعی مزیت نسبی در تولید دارند مکان گزینی می نمایند و با اندک دقتی در موقعیت استان دریافت می شود که استراتژی توسعه صنعتی استان باید با لحاظ این موارد به نحوی تدوین گردد که سرمایه گذاران دلایل توجیهی کافی برای جانمایی طرحهای صنعتی خود داشته باشند.

حمایت از گسترش فعالیت شرکت شهرکهای صنعتی استان در زمینه آماده سازی و واگذاری آسان زمین صنعتی و حمایت از صنعتگران، تاکید بر نقش صنایع کوچک، ترویج کارآفرینی و ایجاد اشتغال و پیگیری کمکهای فنی و اعتباری و تسهیلات وجوه اداره شده و زودبازده و معافیتهای مالیاتی و عوارضی از جمله مواردی است که می تواند سرمایه گذاران و علاقمندان احداث واحدهای صنعتی را به فعالیت

در استان راغب نماید. در سالهای اخیر فعالیت های خوبی در این راستا انجام پذیرفته و افزایش پروانه های تاسیس و بهره برداری صنایع رشد چشمگیری داشته است ولی با توجه به موارد یاد شده بدیهی است دست اندرکاران و مدیران اجرایی استان باید به دنبال راهکارهای جدید جذب و جلب سرمایه ها و کارآفرینان باشند.

۱۲-۳- ساختار صنعتی استان

در سال ۱۳۸۸ تعداد ۳۸ فقره (۲۴/۶۸ درصد) از جوازهای تاسیس صادر شده توسط سازمان صنایع و معادن استان در ارتباط با صنایع تولید محصولات کانی غیر فلزی، ۱۷/۵۴ درصد در ارتباط با صنایع مواد غذایی و آشامیدنی، ۹/۰۹ درصد در ارتباط با تولید محصولات لاستیکی و پلاستیکی، ۸/۴۵ درصد در ارتباط با تولید چوب و محصولات چوبی به جز مبیل بوده است.

مقایسه جوازهای تاسیس صادر شده در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال قبل نشان دهنده کاهش ۵۳/۰۵ درصدی جوازهای تاسیس در سال ۱۳۸۸ می باشد.

در بررسی تعداد پروانه های بهره برداری صادر شده در سال ۱۳۸۸ بیشترین تعداد پروانه بهره برداری صادر شده به ترتیب مربوط به تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی با ۲۶ فقره پروانه بهره برداری سپس محصولات غذایی و آشامیدنی با ۲۵ فقره پروانه بهره برداری و تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک با ۲۲ فقره پروانه بهره برداری بوده است. ۵۹ فقره پروانه بهره برداری صادر شده در سال ۱۳۸۸ نیز مربوط به سایر رشته فعالیتها در زمینه صنعت بوده است. تعداد پروانه های بهره برداری صادر شده در سال ۱۳۸۸ افزایشی معادل ۱/۵۴ درصد نسبت به سال قبل داشته است.

جدول شماره (۱۲-ع) جواز های تاسیس صادر شده توسط سازمان صنایع و معادن برای ایجاد کارگاههای صنعتی بر

حسب نوع فعالیت (فقره) در طول سالهای (۸۸-۱۳۸۴)

۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	فعالیت
۱۵۴	۳۲۸	۸۶۵	۱۲۸۹	۶۶۹	جمع
۲۷	۵۲	۱۴۹	۲۴۶	۱۱۰	محصولات غذایی و آشامیدنی
۰	۰	۰	۰	۰	محصولات از توتون و تنباکو
۵	۴	۲۲	۴۵	۲۹	ساخت منسوجات
۳	۱۰	۳۱	۷۱	۳۳	پوشاک و عمل آوردن پوست خز
۱	۱	۴	۱۷	۵	دباغی چرم کیف، چمدان و کفش
۱۳	۲۰	۴۲	۷۱	۳۸	چوب و محصولات چوبی بجز مبیل
۲	۱۷	۲۶	۵۱	۲۱	ساخت کاغذ و محصولات کاغذی
۰	۱	۳	۶	۱۰	انتشار و چاپ و تکثیر
۳	۴	۳	۴	۳	کک و فرآورده های حاصل از نفت
۴	۱۵	۲۰	۶۹	۳۵	ساخت مواد و محصولات شیمیایی
۱۴	۴۰	۱۳۱	۱۵۴	۸۳	محصولات از لاستیک و پلاستیک
۳۸	۸۴	۲۲۱	۱۹۷	۱۳۲	سایر محصولات کانی غیر فلزی
۶	۹	۲۱	۳۴	۱۵	ساخت فلزات اساسی
۱۰	۲۷	۷۶	۱۱۶	۴۳	محصولات فلزی فابریکی
۹	۱۳	۳۸	۶۴	۴۱	ساخت ماشین آلات و تجهیزات
۲	۰	۵	۶	۳	ماشین آلات دفتری و حسابداری
۷	۱۱	۱۴	۲۴	۱۱	ماشین آلات و دستگاههای برقی
۰	۰	۶	۵	۲	رادیو تلویزیون وسایل ارتباط
۲	۱	۵	۸	۱	ابزار پزشکی، اپتیکی، دقیق، ساعت
۳	۵	۱۵	۲۵	۲۱	وسایل نقلیه موتوری
۰	۲	۵	۸	۱	سایر تجهیزات حمل و نقل
۵	۷	۱۸	۲۹	۱۵	مبلمان سایر مصنوعات
۰	۵	۱۰	۳۹	۱۷	بازیافت

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

جدول شماره (۱۲-۵) پروانه بهره برداری صادره شده توسط سازمان صنایع و معادن بر حسب نوع فعالیت (فقره)

در طول سالهای (۸۸-۱۳۸۴)

فعالیت	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
جمع	۱۰۳	۱۶۰	۱۹۱	۱۳۰	۱۳۲
محصولات غذایی و آشامیدنی	۲۸	۳۲	۳۲	۳۶	۲۵
محصولات از توتون و تنباکو	۰	۰	۰	۰	۰
ساخت منسوجات	۳	۴	۸	۲	۲
پوشاک و عمل آوردن پوست خز	۴	۲	۸	۴	۳
دباغی چرم کیف، چمدان و کفش	۰	۱	۰	۰	۰
چوب و محصولات چوبی بجز مبیل	۶	۱۱	۱۴	۹	۸
ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۰	۵	۴	۳	۶
انتشار و چاپ و تکثیر	۲	۲	۳	۱	۰
کک و فرآورده های حاصل از نفت	۱	۰	۰	۰	۰
ساخت مواد و محصولات شیمیایی	۱۰	۱۶	۷	۰	۵
محصولات از لاستیک و پلاستیک	۷	۲۵	۲۳	۲۰	۲۲
سایر محصولات کانی غیر فلزی	۲۲	۳۴	۳۹	۱۷	۲۶
ساخت فلزات اساسی	۲	۱	۱	۵	۱
محصولات فلزی فابریکی	۲	۱۴	۱۵	۱۰	۱۰
ساخت ماشین آلات و تجهیزات	۷	۳	۱۶	۱۰	۹
ماشین آلات دفتری و حسابداری	۱	۰	۲	۰	۰
ماشین آلات و دستگاههای برقی	۲	۳	۳	۵	۵
رادیو تلویزیون وسایل ارتباط	۲	۲	۰	۰	۳
ابزار پزشکی، اپتیکی، دقیق، ساعت	۰	۰	۲	۱	۱
وسایل نقلیه موتوری	۱	۳	۳	۰	۲
سایر تجهیزات حمل و نقل	۱	۰	۰	۱	۰
مبلمان سایر مصنوعات	۱	۲	۹	۴	۲
بازیافت	۱	۰	۲	۲	۲

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۱۲-۴- توزیع جغرافیایی واحدهای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر

براساس اطلاعات ارایه شده در جدول شماره (۱-۱۲) در سال ۱۳۸۶ از کل کارگاههای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان ۱۵۷ واحد صنعتی در شهرستان اردبیل ۲۸ واحد صنعتی در شهرستان پارس آباد، ۱۳ واحد صنعتی در شهرستان مشکین شهر، ۱۰ واحد صنعتی در شهرستان خلخال و ۴ واحد صنعتی در شهرستان نمین و یک واحد صنعتی در شهرستان بيله سوار واقع شده اند. شهرستانهای نیر، کوثر و مغان نیز فاقد واحد صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر بوده اند.

بررسی توزیع جغرافیایی واحدهای صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر در استان براساس طبقات کارکن نشان دهنده این واقعیت است که از ۱۱ واحد صنعتی دارای صد نفر کارکن و بیشتر استان تعداد ۷ واحد آن در شهرستان اردبیل واقع شده اند و شهرستانهای پارس آباد، خلخال و مشکین شهر هر کدام به ترتیب دارای ۲، ۱ و ۱ واحد صنعتی دارای صد نفر کارکن بیشتر بوده و سایر شهرستانهای استان فاقد واحد صنعتی دارای صد نفر کارکن و بیشتر هستند.

۱۲-۵- صنایع دستی :

فرش های دستبافت اردبیل و ورنی های عشایر مغان و گلیم های عنبران و در کل مصنوعات دستی در استان جایگاه برجسته ای دارد. این صنایع از قدیم الایام در استان رایج بوده اند. علاوه بر این سه رشته از صنایع دستی، رشته های دیگری از قبیل جاجیم بافی، کاشی معرق، معرق چوب، منبت چوب و گلسازی در استان رواج دارند. مدیریت صنایع دستی استان با شناسایی و ساماندهی شاغلین این بخش و صدور کارت شناسایی و مجوزهای مربوطه و هدایت آنها و با تشکیل نمایشگاههای دائمی و موقت اختصاصی صنایع دستی و شرکت در نمایشگاههای استانی و منطقه ای و کشوری توانسته است در سالهای اخیر تولیدات صنایع دستی در استان را پررونق نماید.

ساماندهی علاقمندان به یادگیری و آموزش صنایع دستی در قالب کلاسهای هنری در مقاطع عمومی ،
مقدماتی و تخصصی صنایع دستی و حمایت از هنر آموختگان (بصورت معرفی به نهادها و دستگاهها
برای برخورداری از تسهیلات مالی و فنی) گامی مهم در جهت اشتغال و ایجاد ارزش افزوده این بخش
در استان می باشد .

در سال ۱۳۸۸ در این استان تعداد ۲۵ شرکت تعاونی فعال فرش دستبافت با ۳۶۴ نفر عضو و ۳۷۰ نفر
شاغل با سرمایه ای معادل ۳۰۴ میلیون ریال مشغول فعالیت بوده اند که در حدود ۱/۹۷ درصد شرکتهای
تعاونی فرش دست بافت ، ۰/۴۸ درصد اعضا ، ۰/۹ درصد شاغلین و ۰/۸۳ درصد سرمایه گذاری های
انجام یافته کشور را بخود اختصاص داده و به ترتیب در رتبه های هجدهم ، بیست و یکم ، بیست و یکم
و بیستم قرار گرفته است که این رتبه ها با عنایت به بافت اجتماعی و اقتصادی منطقه و همچنین سابقه
دیرینه ی این صنعت مهم در منطقه ، چشمگیر نبوده و توجه بیش از پیش را طلب می نماید.

۱۲-۶- تنگناها ، نارسائیا و راهکارهای توسعه بخش

استان اردبیل در سالهای اخیر از تحرک مثبتی در زمینه تولید محصولات صنعتی ، بهبود نسبی کیفیت
آنها ، بازاریابی و بسته بندی برخوردار بوده است . این استان بدلیل طبیعی و تاریخی استعدادهای مناسبی
در زمینه تولید محصولات کشاورزی دارد ولی از نظر توسعه صنعتی نیز گام های بلندی را برداشته و در
حال حاضر مراحل اولیه توسعه را می گذراند .

در زمینه محصولات صنایع تبدیلی کشاورزی کالاهایی از قبیل رب گوجه فرنگی ، ماکارونی ، لبنیات ،
خیارشور، بیسکویت ، نان و شیرینی و شکلات و در زمینه سایر اقلام ، آب معدنی ، نوشابه های گازدار ،
سیمان، مصنوعات پلاستیکی و لاستیک و تایر و تیوپ ، قطعات فلزی و موکت و فرش ماشینی و چرم و
پوشاک تولیدات صنعتی عمده استان می باشند . همچنین همجواری استان اردبیل با استان گیلان تنوع
خاصی به محصولات چوبی بخشیده است و با راه اندازی کارخانجات نئوپان و تخته های چند لایه و
روکش از یکطرف و بازار مناسب در جمهوری آذربایجان برای اینگونه محصولات و مبلمان منزل این
بخش نیز رونق خوبی یافته است .

بدین ترتیب مشاهده می شود که سمت و سوی تولیدات صنعتی در استان اردبیل تا کنون اغلب به تولید کالاهای مصرفی، تبدیل محصولات غذایی، آشامیدنی و بهداشتی، نساجی و چرم و پوشاک و فرآورده های کانی غیر فلزی بوده است و فعالیت های سرمایه گذاری و تولید در زمینه کالاهای واسطه ای، سرمایه ای و بادوام چشمگیر نبوده است. بنابراین تشویق و هدایت سرمایه گذاران به سمت احداث اینگونه صنایع و نیز صنایع بسته بندی می تواند محرکی برای ایجاد زمینه بیشتر فعالیت های صنعتی دیگر باشد. یافتن راهکارهایی برای کمتر نمودن هزینه تولید در استان و متعادل نمودن نرخ بهره تسهیلات اعطایی به واحدهای تولیدی و صنعتی از جمله ضروریاتی است که مدیران و برنامه ریزان استان باید بر آن تاکید نمایند.

فراهم نبودن زمینه های تسهیلاتی و تشویقی برای ترغیب سرمایه گذاران بخش خصوصی در سالهای اولیه تاسیس استان و فقدان مراکز آموزشی و تحقیقاتی در سطح عالی برای ارتقاء تکنولوژی صنایع موجود نیز از عوامل عدم شکوفایی صنعت استان بوده است.

در سالهای اخیر تحركات خوبی در ارتباط با تشویق و ترغیب سرمایه گذاران به فعالیت در این استان صورت پذیرفته است ولی بنظر می رسد همزمان با آن باید استراتژی توسعه صنعتی و فعالیت هایی که استان در آنها دارای مزیت نسبی است شناسایی شود و سرمایه گذاران برای فعالیت در آنها ترغیب و تشویق گردند.

۱۳- معادن

معادن عبارت است از مجموعه کانسار (ذخیره معدنی که بهره برداری از آن اقتصادی می باشد) و ماشین آلات و تسهیلاتی که به منظور اکتشاف و تجهیز و بهره برداری و کانه آرای از کانسار ایجاد شده است و کانه آرای نیز یعنی کلیه عملیات فیزیکی و شیمیایی که به منظور جداسازی کانه مورد نظر صورت می گیرد .

۳-۱- تعداد، جمعیت شاغل و ارزش تولیدات معادن

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۷ تعداد ۹۱ معدن در حال بهره برداری در سطح استان وجود داشته است . تعداد شاغلان معادن در حال بهره برداری استان ۷۷۳ نفر بوده است . مقدار تولیدات معادن در حال بهره برداری استان در سال ۱۳۸۷ در حدود ۴۲۲۰۵۱۳ هزارتن و ارزش افزوده معادن در حال بهره برداری استان در حدود ۱۰۲۷۷۴ میلیون ریال بوده است . همچنین در سال مذکور ارزش سرمایه گذاری معادن در حال بهره برداری استان در حدود ۸۱۷۶ میلیون ریال بوده است .

۱۳-۲- تحلیل وضع فعالیت و نحوه مدیریت معادن

در سال ۱۳۸۷ تمامی معادن فعال استان (۹۱ معدن) دارای مدیریت خصوصی بوده است.

روش استخراج در تمام معادن استان به صورت روباز می باشد. لازم به ذکر است تا پایان سال ۱۳۸۸

تعداد ۵ شرکت تعاونی معدنی فعال با ۳۷ نفر عضو، ۶۶ نفر شاغل و با سرمایه گذاری ۲۴۰۴۹۰ هزار ریال

در سطح استان برای بهره برداری از معادن مشغول فعالیت بوده اند که این ارقام به ترتیب در سطح کشور

تعداد ۱۰۷۳ شرکت، ۲۰۶۳۰ نفر عضو، ۹۸۸۷ نفر شاغل و ۱۲۶۰۱۰ میلیون ریال سرمایه گذاری بوده

است. در سال مذکور استان اردبیل هم در شاخص تعداد شرکت های تعاونی معدنی فعال، هم در

شاخص سرمایه گذاری رتبه بیست و هفتم، در شاخص تعداد عضو رتبه بیست و هشتم و در شاخص

تعداد شاغلین رتبه بیست و ششم کشوری را دارا بوده است.

۱۳-۳- بررسی ترکیب تولیدات معادن استان

در جدول شماره (۱۳-۱) مقدار تولیدات معادن در حال بهره برداری استان بر حسب نوع مواد معدنی استخراج شده آمده است. همانگونه در جدول دیده می شود ۵۱ درصد از تولیدات معادن استان را سنگ آهک و ۴۳/۳ درصد آن را سنگ لاشه تشکیل می دهد. ۲/۳۶ درصد از تولیدات معادن استان نیز سنگ تزئینی می باشد سایر تولیدات معادن استان به ترتیب مقدار عبارتند از پوکه معدنی (۱/۸ درصد) سنگ سلیس (۱/۶ درصد) و شن و ماسه (۰/۹ درصد).

جدول شماره (۱۳-۱) مقدار تولید مواد معدنی معادن در حال بهره برداری استان در سال ۱۳۸۸

(تن)

نوع معدن	استخراج سنگ آهن	استخراج شن و ماسه	استخراج سنگ تزئینی	استخراج سنگ لاشه	استخراج سنگ آهک	استخراج کائولن خاک نسوز	استخراج سنگ سلیس	استخراج پوکه معدنی	استخراج کچ	جمع
مقدار تولید	-	۱۵۰۰۰	۴۳۰۰۰	۷۷۰۹۶۷	۹۳۰۰۰۰	-	۳۰۰۰۰	۳۳۵۰۰	-	۱۸۲۲۴۲۷

ماخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل

۱۳-۴- تنگناها، نارسایی ها و راهکارهای توسعه بخش معدن

تنگناها و نارسایی های بخش معدن در استان تا اندازه بسیار زیادی از مشکلات کلی کشور در این زمینه پیروی می کند.

به عنوان مثال راههای اکتشاف و بهره برداری از معادن در دنیا به کلی با روشهای مرسوم در ایران متفاوت است و کشورهای همردیف در این خصوص با کمک سرمایه های بزرگ خارجی به موفقیت های بزرگی نائل شده اند. اصولاً بهره برداری اقتصادی از معادن مستلزم سرمایه گذاری های کلان و استفاده از دستگاههای سنگین و پیشرفته است که برای سرمایه گذاران خرده پا توجیه اقتصادی قابل توجهی ندارد.

استان اردبیل علی رغم استعدادهای فراوانی که در زمینه معدن دارد و نتایج اکتشافات صورت گرفته موید آن است، متأسفانه جایگاه خود را در زمینه معدن پیدا نکرده است و حتی با استانهای مشابه کشور نیز فاصله زیادی دارد. با تدوین استراتژی توسعه و اهمیت دادن به اشتغالزایی بخش معدن و اعطای تسهیلات بانکی و فنی و تشویق سرمایه گذاران به فعالیت در این بخش افقهای روشنی برای توسعه بخش معدن استان پیش بینی می شود.

۱۴- بازرگانی

بازرگانی مجموعه فعالیت هایی است که وظیفه تبادل کالا و خدمات و مواد اولیه مورد نیاز مصرف کنندگان را از مبادی عرضه به مراکز تقاضا، مصرف و نگهداری کالا بر عهده دارد. تنظیم بازار کالاهای اساسی و توسعه و بهبود صادرات، حمایت از تولید کنندگان، رفع کمبودهای داخلی و کاهش فشارهای تورمی از راه تهیه و توزیع عادلانه کالاها قلمرو فعالیت بخش بازرگانی را تشکیل می دهد.

۱۴-۱- واردات و صادرات غیر نفتی استان

اطلاعات مربوط به مقدار و ارزش واردات و صادرات غیرنفتی استان در جداول شماره (۱-۱۴) الی (۱۴-۴) آمده است. همانگونه که مشاهده می گردد در سال ۱۳۸۸ مقدار کل واردات از گمرکات استان در حدود ۷۳۸۳۴۸۷۱ کیلو گرم بوده که نسبت به سال گذشته ۲۵/۷۹ درصد افزایش داشته است. ارزش دلاری واردات انواع کالا از گمرکات استان نیز در سال ۱۳۸۸ معادل ۷۳۱۰۰۲۲۰ دلار بوده که نسبت به سال قبل معادل ۵۹/۶۵ درصد افزایش داشته است.

مقدار کل صادرات غیرنفتی از گمرکات استان در سال ۱۳۸۸ در حدود ۹۳۴۶۸۳۶۹ کیلو گرم به ارزش دلاری ۵۱۷۱۶۰۵۷ دلار بوده است مقدار صادرات غیرنفتی از گمرکات استان نسبت به سال ۱۳۸۷ در حدود ۱۰/۴۱ درصد افزایش و ارزش دلاری آن ۲۰/۳۸ درصد کاهش یافته است مقایسه درصد تغییرات در مقدار و ارزش ریالی کالاهای غیرنفتی صادر شده از گمرکات استان نشان می دهد، درصد تغییرات در مقدار کالاهای صادر شده مثبت و درصد تغییرات در ارزش ریالی کالاهای صادر شده منفی بوده است.

جدول شماره (۱-۱۴) مقدار واردات انواع کالا از گمرکات استان اردبیل در طول سالهای ۸۸-۱۳۸۶

واحد: کیلوگرم

نام گمرک	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
جمع	۶۷۶۳۵۳۹۹	۵۸۶۹۲۸۱۳	۷۳۸۳۴۸۷۱
امانات پستی	۱۷۷۵	۱۴۸۵	۱۴۱۲
گمرک اردبیل	۱۸۱۷۷۷۷۴	۲۵۰۲۳۱۸۸	۱۸۵۲۲۵۳۷
گمرک بیله سوار	۴۹۴۵۵۸۵۰	۳۳۶۶۸۱۴۰	۵۵۳۱۰۹۲۲
گمرک فرودگاه اردبیل	-	-	-

مأخذ- گمرک استان اردبیل

جدول شماره (۱۴-۲) ارزش واردات انواع کالا از گمرکهای استان اردبیل در طول سالهای ۸۸-۱۳۸۶

(دلار)

نام گمرک	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
جمع	۷۷۸۶۶۵۹۰	۴۵۷۸۷۲۶۰	۷۳۱۰۰۲۲۰
امانات پستی	۱۵۶۶۷	۱۰۳۸۲	۹۱۸۵
گمرک اردبیل	۷۱۹۳۳۱۶۵	۴۰۲۳۲۹۲۲	۶۲۸۱۹۶۷۱
گمرک بیله سوار	۵۹۱۷۷۵۸	۵۵۴۳۹۵۶	۱۰۲۷۱۳۶۴
گمرک فرودگاه اردبیل	-	-	-

مأخذ- پیشین

جدول شماره (۱۴-۳) مقدار صادرات انواع کالا از گمرکات استان اردبیل در طول سالهای ۸۸-۱۳۸۶

واحد: کیلوگرم

نام گمرک	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
جمع	۶۸۶۱۵۴۶۱	۸۴۶۵۲۱۵۱	۹۳۴۶۸۳۶۹
امانات پستی	۷۲۹	۶۰۷	۶۸۷
گمرک اردبیل	۱۴۲۷۵۳۳۲	۱۳۵۷۰۶۲۴	۱۶۶۸۳۴۵۱
گمرک بیله سوار	۵۴۳۳۹۴۰۰	۷۱۰۸۰۹۲۰	۷۶۷۸۴۲۳۱
گمرک فرودگاه اردبیل	-	-	-

مأخذ- همان

جدول شماره (۱۴-۴) ارزش صادرات انواع کالا از گمرکات استان اردبیل در طول سالهای ۸۸-۱۳۸۶

(دلار)

نام گمرک	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
جمع	۷۹۸۴۸۹۴۳	۶۴۹۵۵۵۸۵	۵۱۷۱۶۰۵۷
امانات پستی	۹۴۵۴	۴۸۷۶	۹۴۵۵
گمرک اردبیل	۶۹۷۹۵۵۵	۱۷۰۱۱۰۱۰	۱۴۴۰۸۹۵۰
گمرک بیله سوار	۷۲۸۵۹۹۳۴	۴۷۹۳۹۲۹۹	۳۷۲۹۷۶۵۲
گمرک فرودگاه اردبیل	-	-	-

مأخذ- همان

۱۴-۲- وضعیت انبارها و سردخانه های موجود در استان

اطلاعات مربوط به سیلوهای گندم دایر در استان در جدول (۱۴-۵) آمده است طبق تعریف سیلو نوعی انبار برای نگهداری طولانی مواد دانه ای یا پودری به صورت فله مانند سیلوی گندم، سیلوی سیمان و ... است در سال ۱۳۸۸ تعداد ۴ سیلوی گندم به ظرفیت کل ۱۳۸ هزار تن در استان اردبیل دایر بوده است که از این تعداد معادل ۳ سیلو به ظرفیت ۳۸ هزار تن از نوع سیلوی سرپوشیده معمولی و یک سیلو به ظرفیت ۱۰۰ هزار تن از نوع سیلوی روباز دایر بوده است.

مشخصات سالنهای سردخانه دایر استان در جدول (۱۴-۶) آمده است. آخرین اطلاعات در این خصوص مربوط به شهریور سال ۱۳۸۲ می باشد در سال مذکور از ۳۵ سالن سردخانه استان تعداد ۳۰ سالن از نوع یک مداره بالای صفر درجه با مساحت کل ۸۳۴۹ متر مربع، حجم ۴۶۱۹۲ متر مکعب و ظرفیت اسمی ۱۰۰۰۰ تن و ۵ سالن از نوع دو مداره با مساحت ۹۳۷ متر مربع و حجم ۵۱۲۸ متر مکعب و ظرفیت اسمی ۱۰۰۰ تن بوده است. طبق تعریف در سالنهای یک مداره دمای هوادر یکی از دو حالت زیر صفر یا بالای صفر تقریباً ثابت است و قابل تبدیل از یک حالت به حالت دیگر نیست ولی در سالن دو مداره دمای هوا از یک حالت به حالت دیگر قابل تبدیل است و می توان بر حسب لزوم از مدار زیر صفر یا بالای صفر استفاده نمود.

جدول (۱۴-۵) مشخصات سیلوه‌ها و انبارهای گندم دایر در استان در سال ۱۳۸۸

انواع سیلوی گندم				کل سیلوی گندم استان	
سیلوی روباز		سیلوی سرپوشیده معمولی		ظرفیت (هزار تن)	تعداد
ظرفیت (هزار تن)	تعداد	ظرفیت (هزار تن)	تعداد		
۱۰۰	۱	۳۸	۳	۱۳۸	۴

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۷

*جدول (۱۴-۶) مشخصات سالنهای سردخانه دایر در استان شهریور ماه ۱۳۸۲

نوع سردخانه	تعداد	مساحت (m ^۲)	حجم (m ^۳)	ظرفیت اسمی (تن)
یک مداره بالای صفر	۳۰	۸۳۴۹	۴۶۱۹۲	۱۰۰۰۰
دو مداره	۵	۹۳۷	۵۱۲۸	۱۰۰۰

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

* آخرین آمار و اطلاعات موجود مربوط به شهریور سال ۱۳۸۲ بوده است.

۱۴-۳- تنگناها، نارسائی ها و راهکارهای توسعه بخش بازرگانی داخلی و خارجی

تنگناهای عمده در زمینه بازرگانی داخلی استان عبارتند از کمبود سردخانه ها و انبارهای مسقف و استاندارد و امکانات لازم برای نگهداری، بارگیری و تخلیه کالاها که سبب بروز مشکلات عمده ای برای تولید کنندگان و تجار می گردد. فرسوده بودن ناوگان حمل و نقل نیز از مشکلات دیگر بخش می باشد.

در بخش بازرگانی خارجی مشکلات استان تا اندازه زیادی با مشکلات کشور در این بخش منطبق می باشد در کل می توان گفت وجود مشکلات کشور در این راستا بر مشکلات ویژه استان در بخش بازرگانی می افزاید و آنها را مضاعف می نماید.

با این حال در زمینه مشکلات بازرگانی خارجی و صادرات استان می توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- تاثیر پذیری شدید روابط اقتصادی و صادرات از روابط سیاسی کشور با همسایگان مرزی و سایر کشورها

۲- عدم وجود اهرمهای تشویقی برای صادر کنندگان موفق استانی

۳- درگیری واحدهای تولید کننده با مشکلات صادرات به جای توجه به تولید و عدم واگذاری صادرات به

متخصصین

۵- تعدد و تکرار و تناقض قوانین صادراتی

۶- وجود کندی و سرعت عمل پایین در سازمانهای مجری و مرتبط با صادرات

- برای شکوفائی بخش بازرگانی و رونق واردات و صادرات در استان پیشنهاد می گردد:

۱- صنایع استان به رعایت کیفیت و بسته بندی هدایت و تشویق شوند.

۲- جهت افزایش سرعت عمل در امر صادرات، هماهنگی های بیشتری بین ارگانهای ذیربط در صادرات صورت پذیرد.

۳- مکانیابی بهینه سردخانه ها، سیلواها، و گمرکات در استان مطالعه شده و احداث اینگونه زیر ساختها منطبق بر یافته های آن باشد.

ب- امور زیربنایی

۱۵- حمل و نقل

۱۶- انرژی و سوخت

۱۷- عمران روستایی

۱۸- عمران شهری

۱۹- پست و مخابرات

موضوع فعالیت بخش حمل و نقل از جمله امور زیربنایی در نظام اقتصادی کشور است که فعالیت های آن به سه روش زمینی، آبی و هوایی انجام میگیرد. گستره فعالیت های بخش حمل و نقل در برگیرنده تمامی عرصه های تولیدی، خدماتی، توزیعی و مصرفی است و وظیفه اصلی آن استفاده از امکانات سخت افزاری و نرم افزاری بخش برای جابجایی کالا و مسافر است. این بخش به عنوان حلقه ارتباطی زیر بخشها و بخشهای اقتصادی چرخه ارزش افزوده، نظام اقتصادی را تکامل میبخشد و حتی یک فعالیت اقتصادی را هم نمی توان یافت که در جریان فعالیت خود از خدمات حمل و نقل بهره مند نشده باشد. به عبارت دیگر، وظیفه مهم بخش حمل و نقل، رسانیدن مجموعه نهاده های فیزیکی به مکان های تولید محصولات و نیز رساندن محصولات به نقاط توزیع و مصرف بوده و فرآیند تشکیل ارزش افزوده در تمام فعالیت های اقتصادی بصورت مستقیم یا غیر مستقیم از این بخش متأثر می شود. حوزه عملکرد بخش حمل و نقل به امور اقتصادی کشور محدود نیست و ساختار سخت افزاری (شبکه راهها و راه آهن، پایانه ها، فرودگاهها، بندرها و جز آن) و نرم افزاری (مدیریت، زمان دسترسی، آموزش و ارتقای سطح کیفی سرمایه های انسانی، سازگاری و تناسب ناوگان با زیر ساخت، فناوری اطلاعات و ارتباطات و جزء آن) این بخش با تکمیل حلقه های ارتباطی بین موضوعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی وظیفه مهمی را بر عهده دارد. هم چنین عملیاتی مانند جابجایی افراد برای تحصیل و آموزش، کاریابی نیروی جویای کار، مهاجرت جمعیت و توزیع آن در سازمان فضایی کشور، پشتیبانی نیروهای دفاعی و امداد رسانی و جزء آن، تنها به عنوان بخشی از ویژگیهای بارز بخش حمل و نقل است.

۱۵-۱- طول راههای اصلی و فرعی و روستایی در استان

طول راههای اصلی و فرعی حوزه استحفاظی اداره کل راه و ترابری استان اردبیل در سال ۱۳۸۷ معادل ۱۵۰۴ کیلومتر بوده که در سال ۱۳۸۸ به ۱۵۲۲ کیلو متر رسیده است و در حدود ۱۸ کیلومتر افزایش نشان میدهد. طول راههای اصلی و فرعی استان به تفکیک نوع آنها در جدول (۱-۱۵) نشان داده شده است. با توجه به کوهستانی و صعب العبور بودن اکثر مناطق استان (این استان از نظر تعداد روزهای یخبندان در

طول سال رتبه اول را در بین استانهای کشور دارد و نیز دومین استان کوهستانی و صعب العبور کشور به لحاظ توپوگرافی می باشد. و اهمیت برنامه راهداری و لزوم بهبود و نگهداری راههای اصلی و فرعی موجود، اداره کل راه و ترابری استان این برنامه را با جدیت و تلاش قابل ملاحظه ای انجام میدهد و در ارتقاء کیفیت راههای حوزه استحفاظی و بالا بردن ضریب ایمنی تردد در محورهای مواصلاتی استان می کوشد.

جدول شماره (۱۵-۱) طول راههای اصلی و فرعی استان به تفکیک نوع راه در سالهای ۸۸-۱۳۸۶

(کیلومتر)

نوع راه اصلی و فرعی	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
آزاد راه	-	۱۰۲	۱۰۲
بزرگراه (راه اصلی چهارخطه)	۸۹	۱۰۲	۱۰۲
اصلی عریض	۵۲	۵۲	۵۲
اصلی معمولی	۵۳۱	۵۶۳	۵۷۳
فرعی عریض آسفالت	۲۳۲	۲۰۵	۲۱۳
فرعی عریض شنی	۱۲	۱۳	۱۳
فرعی درجه (۱) آسفالت	۳۱۶	۳۲۴	۳۲۴
فرعی درجه (۱) شنی	۱۶۴	۱۶۴	۱۶۴
فرعی درجه (۲) آسفالت	۱۸	۱۶	۱۶
فرعی درجه (۲) شنی	۶۰	۶۰	۶۰
سایر راههای آسفالت	۱۳	۱۳	۱۳
جمع	۱۴۸۹	۱۵۰۴	۱۵۲۲

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

کوهستانی و صعب العبور بودن اکثر محورهای مواصلاتی استان و وضعیت بخصوص توپوگرافی آن باعث شده تا در همه محورهای اصلی و فرعی استان نقاط حادثه خیز زیادی به چشم بخورد. این نقاط حادثه خیز همه ساله باعث بروز تصادفات متعددی می شوند که تلفات جانی و ضررهای اقتصادی هنگفتی را بوجود می آورد.

البته در سایه تلاش و جدیت برنامه ریزان و دستگاہهای اجرایی استان همه ساله تعدادی از این نقاط حادثه خیز اصلاح می‌شوند. ولی از آنجا که اعتبارات فصل راه و ترابری استان‌ها بدون توجه به این نکات و عمدتاً با لحاظ کردن شاخص «طول کیلومتر راه همسنگ» پادار می‌شوند، بدیهی است که اعتبارات استانی (با توجه به وضعیت خاص استان از نظر توپوگرافی و صعوبت آب و هوا) کفاف نخواهد کرد و اصلاح این نقاط و رفع مشکلات آنها و رسانیدن وضعیت شبکه راههای استان به سطح استاندارد با اعتبارات رایج، سالهای زیادی به طول خواهد انجامید.

از طرف دیگر لازم به توضیح است که اعتبار مورد نیاز برای احداث یک تقاطع غیر همسطح یا اجرای عملیات ترانше برداری و اصلاح هندسی پیچ‌ها و قوسهای افقی و قائم و لایروبی پلها و تونلها و شانہ سازی جاده‌ها در محورهای کوهستانی با توجه به صعوبت منطقه و هزینه‌های بالای عملیات در فصل راه و ترابری و تورم فزاینده آنچنان بالاست که با هیچ کدام از سایر فصول عمرانی قابل ملاحظه نیست و اجرای اینگونه عملیات در سطح قابل قبول، توجه و عزم ملی می‌طلبد.

در این مقوله مشکل مهم دیگر مسائل فرهنگی و اجتماعی است که بصورت رفتارهای ناهنجار در رانندگی و یا استفاده ناصحیح از محورهای ارتباطی و وارد آوردن خسارت به جاده‌ها، حریم آنها و تخریب علائم راهنمایی و نظایر آن بروز می‌کند. به عنوان مثال در سال ۱۳۸۲ با جدیت و تلاش چشمگیر اداره کل راه و ترابری استان پروژه طولانی کمر بندی مشکین شهر و پل خیابو چای به بهره برداری رسید تا از ترافیک خودروهایی عبوری در داخل شهر و خطرات ناشی از آن کاسته شود ولی متأسفانه بر اثر ارتباط چند محور روستایی و فرعی توسط ساکنین محلی یا شهرداری بوسیله تقاطع‌های غیر استاندارد به آن، محور یاد شده یکی از حادثه سازترین محورهای ارتباطی استان در سال ۱۳۸۳ گزارش گردید. به موازات ادامه عملیات عمرانی نظیر راهسازی و راهداری، اهمیت فرهنگ سازی در بحث چگونگی بهره برداری و استفاده از راهها و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی و حفظ و نگهداری اینگونه زیربناها به عنوان ثروتهای ملی بسیار مهم و قابل توجه می‌باشد.

در جدول (۱۵-۲) توضیحاتی در خصوص تعداد نقاط حادثه خیز و تعداد راهدارخانه های موجود و فعال در محورها و نیز تعداد پاسگاههای پلیس راه آورده شده است. همانگونه که در جدول دیده می شود در سال ۱۳۸۸ بیشترین تعداد نقاط حادثه خیز محورهای استان در حوزه استحفاظی راههای شهرستانهای مشکین شهر، اردبیل و نمین واقع شده اند. هم چنین بیشترین تعداد مقطع حادثه خیز در شهرستانهای اردبیل، خلخال و مشکین شهر قرار دارد.

جدول شماره (۱۵-۲) برخی مشخصات شبکه راههای اصلی و فرعی استان در سالهای ۸۸-۱۳۸۷

تعداد پاسگاه پلیس راه (۱۳۸۸)	تعداد راهدارخانه (۱۳۸۸)	تعداد نقاط حادثه خیز				شهرستان
		۱۳۸۸		۱۳۸۷		
		مقطع	نقطه	مقطع	نقطه	
۳	۲	۲	۷	۴	۱۰	اردبیل
۰	۰	۰	۱	۱	۱	بيله سوار
۱	۱	۱	۶	۱	۷	پارس آباد
۱	۳	۳	۴	۳	۳	خلخال
۰	۰	۰	۰	۰	۰	کوثر
۲	۲	۲	۱۶	۱	۱۶	مشکین شهر
۱	۱	۱	۵	۲	۵	مغان
۱	۱	۱	۸	۱	۱۱	نمین
۰	۱	۱	۲	۰	۳	نیر
۹	۱۱	۱۱	۴۹	۱۳	۵۶	جمع

ماخذ: اداره کل راه و ترابری استان اردبیل-۱۳۸۹

طول راههای روستایی که زیر نظر معاونت راههای روستایی اداره کل راه و ترابری استان اداره میشوند در سال ۱۳۸۳ معادل ۳۲۰۲/۱ کیلومتر بوده است که با ۵۸ کیلومتر افزایش در سال ۱۳۸۴ به ۳۲۶۰/۱ کیلومتر و با ۹۶/۸ کیلومتر افزایش در سال ۱۳۸۵ به ۳۳۵۶/۹ کیلومتر و با ۴۰۱/۱ کیلومتر افزایش به ۳۷۵۸ کیلومتر در سال ۱۳۸۶ و با ۵۷ کیلومتر افزایش به ۳۸۱۵ کیلومتر در سال ۱۳۸۷ رسیده است. طول راههای روستایی استان به تفکیک نوع راه روستایی (آسفالته - شوسه) در جدول (۱۵-۳) آمده است.

جدول شماره (۱۵-۳) طول راههای روستایی استان به تفکیک نوع راه روستایی در سالهای ۸۸-۱۳۸۳

(کیلومتر)

نوع راه روستایی	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
آسفالته	۱۴۶۱/۷	۱۵۱۳/۷	۱۷۱۳/۷	۲۰۷۹	۲۱۲۸	۲۱۵۰
شوسه	۱۷۴۰/۴	۱۷۴۶/۴	۱۶۴۳/۲	۱۶۷۸	۱۶۹۶	۱۷۰۷
جمع	۳۲۰۲	۳۲۶۰	۳۳۵۷	۳۷۵۸	۳۸۱۵	۳۸۵۷

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۱۵-۲- سهم استان از مجموع راههای اصلی و فرعی و روستایی کشور

بر اساس داده های سالنامه آماری کشور در سال ۱۳۸۸ در حدود ۲/۰۲ درصد از راههای اصلی و فرعی کشور در استان اردبیل واقع شده اند (سهم وسعت استان از کشور در حدود ۱/۰۹ درصد میباشد) و سهم راههای روستایی استان نیز از کل راههای روستایی کشور به ۳/۵۱ درصد می رسد که در این میان سهم استان از راههای روستایی آسفالته ۳/۱۰ درصد و سهم راههای روستایی شوسه ۴/۴۳ درصد می باشد .

البته شاخص سنجش طول راههای موجود در استان به کل راههای کشور و یا شاخص طول راه نسبت به مساحت و جمعیت استان نمی تواند شاخص تعیین کننده ای برای وضعیت برخورداری یا طراحی و ترسیم خطوط مواصلاتی و شبکه ارتباطی یک منطقه باشد و در طراحی شبکه حمل و نقل مطلوب باید به مسائل مهمی از قبیل ژئوپلیتیک استان و منطقه و موقعیت ریاضی و نسبی استان و منطقه و اقتصاد آن و در کل وضعیت ارتباطی نقاط همجوار و نحوه ارتباط با شبکه سراسری کشور توجه نمود .

۱۵-۳- تراکم راه در استان

تراکم راههای اصلی و فرعی در استان از ۸/۳۳ کیلومتر بریکصد کیلومتر مربع در سال ۱۳۸۷ به ۸/۴۴ کیلومتر بریکصد کیلومتر مربع در سال ۱۳۸۸ رسیده است و در همین مدت تراکم راههای روستایی از ۲۱/۰۳ کیلومتر بریکصد کیلومتر مربع به ۲۱/۴۳ کیلومتر دریکصد کیلومتر مربع رسیده است. اگر چه مقایسه شاخص تراکم راه در استان با کشور نتایج امیدوارکننده ای دارد ولی باید اذعان نمود که این شاخص برای نشان وضعیت شبکه راههای استان کفایت نمی کند و عنایت به موقعیت سرزمینی و ژئوپلیتکی و وضعیت توپوگرافی استان و کیفیت راههای موجود و پائین بودن مشخصات اکثر خطوط

مواصلاتی استان نشان می‌دهد که در فصل راه و ترابری جا برای کار بسیار است و تا رسیدن به سطح قابل قبول فاصله زیادی موجود می‌باشد.

۱۵-۴- حمل و نقل جاده ای در استان

در سال ۱۳۸۸ استان اردبیل دارای ۷ پایانه فعال در زمینه حمل و نقل مسافر بوده است که بر اساس صورت وضعیت حمل مسافری صادر شده از این پایانه ها ۳۷۹۵۱۸ تعداد سفر با انواع وسایل نقلیه عمومی مسافری جاده ای (اتوبوس، مینی بوس، سواری کرایه) به مقاصد مختلف درون و برون استانی صورت گرفته که نسبت به سال قبل در حدود ۵/۳۴ درصد افزایش نشان می‌دهد. در مجموع این مسافرتها حدود ۲۹۰۶۹۳۶ نفر مسافر جابجا شده اند که نسبت به سال قبل در حدود ۱/۵۹ درصد کاهش نشان می‌دهد. از این تعداد مسافر جابجا شده در استان به مقاصد مختلف ۵۸/۴۸ درصد آنها با اتوبوس و ۸/۲۸ درصد با مینی بوس و ۳۳/۲۶ درصد با سواری کرایه های عمومی مسافرت نموده اند که سهم مینی بوس و سواری های کرایه ای در حمل و نقل جاده ای مسافر نسبت به سال قبل افزایش داشته و متعاقباً در این میان سهم اتوبوس در حمل و نقل مسافریین کاهش نشان می‌دهد. (این نسبت ها در سال قبل بترتیب معادل ۶۳/۳۳ و ۶/۲۳ و ۳۰/۴۲ درصد بوده است).

لازم به توضیح است که شهرستانهای بیله سوار، مغان و نمین فاقد پایانه های مسافربری مناسب و قابل قبول هستند و توجه جدی مسئولین ذیربط به احداث و راه اندازی پایانه مسافری در آنها ضروری می‌باشد.

با توجه به افزایش فعالیت های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی در سطح استان، افزایش تعداد مسافریین جابجا شده خصوصاً از طریق سواری های کرایه در استان در سالهای اخیر، جای بررسی و تامل بیشتری دارد و احتمالاً یکی از علت های آن عدم تمایل مسافریین برای مراجعه و تهیه بلیط از پایانه ها برای استفاده از مینی بوس و اتوبوس یا عدم رضایت شهروندان از خدمات پایانه ها یا اتوبوسها می باشد که در این زمینه باید آموزش و فرهنگ سازی بیشتری برای استفاده مسافریین از پایانه های مسافربری و استفاده از

اتوبوس برای مسافرت ، از طریق رسانه ها و مسئولین ذیربط انجام پذیرد . معمولاً مسافرین در دروازه های منتهی به مقصد ، منتظر وسایل نقلیه عبوری می مانند و کمتر به پایانه های مسافربری مراجعه می کنند که این مسئله نیز باید بصورت فرهنگی و آگاه سازی عمومی بتدریج مرتفع گردد.

همچنین در سال ۱۳۸۸ در مجموع حدود ۲۰۷۴۶۲۸ تن محصولات و کالاهای صادراتی استان توسط ناوگان باری استان به مقصد خارج از استان بارگیری و حمل شده اند که نسبت به سال گذشته ۹/۶ درصد افزایش داشته است در سال ۱۳۸۷ این رقم در حدود ۱۸۹۲۶۸۹ تن بار بوده است. لازم به توضیح است که در سال ۱۳۸۶ در حدود ۱۴۳۹۹۴۳ تن بار نیز توسط ناوگان باری استان در داخل استان جابجا شده است که این مقدار در سال ۱۳۸۷ به ۱۷۵۱۵۷۷ تن رسیده است و افزایشی معادل ۲۱/۶۴ درصد را نشان میدهد .

۱۵-۵- حمل و نقل هوایی در استان

تعداد پروازهای داخلی انجام گرفته در فرودگاه اردبیل از ۹۹۴ پرواز در سال ۱۳۸۷ به ۱۰۲۳ پرواز در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است در همین زمان تعداد مسافرین وارد شده از ۹۷۲۳۱ نفر به ۱۰۴۳۲۰ نفر و تعداد مسافرین خارج شده از ۹۹۲۴۱ نفر به ۱۰۴۴۲۰ نفر افزایش پیدا کرده است .

در ضمن مقدار بار ورودی پروازهای وارده به استان از ۷۹۵۲۱ کیلوگرم در سال ۱۳۸۷ به ۴۳۶۱۱ کیلوگرم در سال ۱۳۸۸ کاهش یافته و مقدار بار خروجی استان از ۱۶۲۱۱ کیلوگرم در سال ۱۳۸۷ به ۴۲۵۶۱ کیلوگرم در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است .

۱۵-۶- عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای فصل حمل و نقل استان از محل درآمد عمومی

عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای (عمرانی) استان از محل درآمد عمومی در فصل حمل و نقل با ۱۰/۶۶ درصد کاهش از ۲۴۶۴۲۸ میلیون ریال در سال ۱۳۸۷ به ۲۲۰۱۳۷ میلیون ریال در سال ۱۳۸۸ رسیده است که در حدود ۹/۵۰ درصد از کل اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استان در سال مورد بررسی را شامل می شود.

عدم ارتباط سریع و ایمن شبکه ارتباطی استان با شاهراههای ارتباطی کشور از مشکلات عمده بخش حمل و نقل استان محسوب می‌شود که با توسعه محور (اردبیل-سرچم) این مشکل تا حدود زیادی مرتفع خواهد شد.

فقدان شبکه راه آهن در استان و عدم دسترسی به حمل و نقل ریلی سراسری کشور نیز یکی دیگر از مشکلات فصل راه و ترابری می‌باشد که با توجه به پیگیریهای بعمل آمده امید است در آینده‌ای نزدیک عملیات اجرایی آن شروع شود.

کوهستانی بودن اکثر راههای اصلی و فرعی استان و لزوم رسیدگی به آنها در غالب ایام سال و طولانی بودن فصل سرما و یخبندان و حجم بالای عملیات راهداری در این استان، اعتبار کافی و تخصیص زود هنگام آن را ضروری می‌سازد.

با توجه به فقدان پایانه های حمل مسافر در شهرستانهای بيله سوار، مغان و نمین ضروری است در این خصوص تمهیداتی اندیشیده شود تا حمل و نقل مسافری با سهولت و امنیت بیشتری صورت پذیرد. تجهیز پاسگاههای پلیس راه موجود به دستگاههای توزین و سایر ابزارهای کنترلی نوین و احداث پاسگاههای جدید در نقاط مورد نیاز و اجرای برنامه های حمایتی برای کاهش سن متوسط ناوگان حمل و نقل مسافری و باری نیز از ضروریات این بخش می‌باشد.

ایجاد و توسعه و تجهیز مراکز امداد رسانی در جاده های استان با همکاری نهادهای ذیربط (استانداری- اداره کل راه و ترابری-سازمان حمل و نقل-دانشگاه علوم پزشکی استان-هلال احمر-نیروی انتظامی) امر بسیار مهمی است که متأسفانه در استان به دیده اهمیت به آن نگرسته نشده است و ضروری است برنامه مزبور با دقت طراحی شده و اجراء گردد.

سیاست های اجرایی اثر گذار بر بخش حمل و نقل استان عبارتند از :

- ۱- ارتقای سطح ایمنی زیر بخش های حمل و نقل .
- ۲- زمینه سازی برای ایجاد شرکتهای قوی حمل و نقل با هدف ارائه خدمات حمل و نقل منطقه ای، ترانزیتی و بین المللی برای استفاده بیشتر از موقعیت سرزمینی استان .
- ۳- ایجاد تسهیلات و منابع مالی و اعتباری برای مشارکت بخش غیر دولتی در تدارک و توسعه و نوسازی ناوگان حمل و نقل با فناوری جدید و احداث پایانه های مسافری و باری و مجتمع های خدمات رفاهی بین راهی با مشارکت بخش خصوصی.

۱۶- انرژی و سوخت

۱۶-۱- برق

۱۶-۱-۱- منابع تامین انرژی استان

تا سال ۱۳۸۶ نیروی برق استان عمدتاً از شبکه سراسری توزیع نیروی برق کشور تامین می شد در سال مذکور سه نیروگاه موجود استان شامل نیروگاه دیزلی اردبیل ، نیروگاه شوط آبی پارس آباد و نیروگاه مغان با تولید خالص ۶۹ میلیون کیلو وات ساعت درصد اندکی از انرژی برق استان را تولید می کرده اند. در سال ۱۳۸۸ و با راه اندازی نیروگاه گازی اردبیل با قدرت تولید ۶۱۴/۹ میلیون کیلو وات ساعت، کل تولید ناخالص برق استان جمعاً به ۶۷۸ میلیون کیلو وات ساعت و تولید خالص برق انواع مولد ها در استان به ۶۷۰ میلیون کیلو وات ساعت رسید (از تولید ناخالص برق استان در حدود ۷/۳ میلیون کیلو وات ساعت مصرف داخلی خود نیروگاهها می باشد) بنابراین سال ۱۳۸۷ درصد بالایی از میزان برق مصرفی استان در داخل استان تولید شده است.

در جدول شماره (۱-۱۶) ظرفیت مولد های نصب شده در استان و قدرت مصرفی همزمان آنها بر حسب مگاوات ساعت آمده است .

جدول شماره (۱-۱۶) ظرفیت مولدهای نصب شده استان و قدرت مصرفی همزمان بر حسب نیروگاه در سال ۱۳۸۸ (مگاوات)

نام نیروگاه	شهرستان محل استقرار	ظرفیت عملی (قدرت عملی)			قدرت مصرفی همزمان (حداکثر بار مصرفی همزمان)		
		جمع	شبکه سراسری	خارج از شبکه سراسری	جمع	شبکه سراسری	خارج از شبکه سراسری
جمع		۴۵۲	۴۲۰	۳۲	۴۵۲	۴۲۰	۳۲
اردبیل (دیزلی)	اردبیل	۴	-	۴	۴	-	۴
شوط آبی	پارس آباد	۱۳	-	۱۳	۱۳	-	۱۳
مغان (دیزلی)	پارس آباد	۱۵	-	۱۵	۱۵	-	۱۵
گازی اردبیل	اردبیل	۴۲۰	۴۲۰	-	۴۲۰	۴۲۰	-

ماخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل - ۱۳۸۹

۱۶-۱-۲- تعداد مشترکین استفاده کننده از برق سراسری در استان

تعداد مشترکین برق شرکت توزیع برق استان با ۵/۴۸ درصد رشد از ۳۵۳۱۴۹ مشترک در سال ۱۳۸۷ به ۳۷۲۴۵۱ مشترک در سال ۱۳۸۸ رسیده است که بیشترین نوع مشترک بترتیب مربوط به مشترکین خانگی و تجاری بوده و مشترکین عمومی، صنعتی، مصارف آزاد، کشاورزی و معابر در رده های بعدی قرار داشته اند. در جدول شماره (۲-۱۶) توضیحات بیشتری در این خصوص آمده است.

جدول شماره (۲-۱۶) تعداد مشترکین برق استان در سالهای ۸۸-۱۳۸۴

نوع مشترک	خانگی	عمومی	کشاورزی	صنعتی	تجاری	مصارف آزاد	معابر	جمع
۱۳۸۴	۲۵۹۷۰۰	۷۹۶۴	۷۸۴	۱۵۳۶	۳۳۷۴۳	۲۴۱	-	۳۰۳۹۶۸
۱۳۸۵	۲۷۰۵۲۰	۷۱۵۴	۹۱۱	۱۹۲۶	۳۵۸۹۷	۳۴۷	۱۰۳۰	۳۱۷۷۸۵
۱۳۸۶	۲۸۱۲۱۴	۷۳۹۹	۱۰۴۸	۲۲۱۶	۳۸۶۵۹	۵۴۱	۱۱۷۵	۳۳۲۲۵۲
۱۳۸۷	۲۹۸۰۷۴	۸۸۷۷	۱۱۷۰	۲۴۵۲	۴۰۶۵۲	۱۳۰۷	۶۱۷	۳۵۳۱۴۹
۱۳۸۸	۳۱۱۶۲۰	۹۳۵۱	۱۲۶۲	۲۶۷۱	۴۵۲۱۴	۱۶۱۱	۷۲۲	۳۷۲۴۵۱

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۹

۱۶-۱-۳- مقدار انرژی برق مصرف شده در استان

همچنانکه در جدول شماره (۱۶-۳) دیده می‌شود، مقدار فروش انرژی برق در استان با ۴/۲ درصد رشد از ۱۱۵۱۱۵۵ مگاوات ساعت در سال ۱۳۸۸ به ۱۲۰۰۰۳۷ مگاوات ساعت در سال ۱۳۸۸ رسیده است که بیشترین فروش مربوط به مشترکین خانگی و سپس صنعتی بوده است.

جدول شماره (۱۶-۳) مقدار مصرف مشترکین برق استان در سالهای ۸۸-۱۳۸۴

(مگاوات ساعت)

نوع مشترک	خانگی	عمومی	کشاورزی	صنعت و معدن	تجاری	معابر	مصارف آزاد	جمع
۱۳۸۴	۴۷۱۰۲۳	۱۰۷۶۹۷	۴۷۶۸۱	۲۵۰۱۷۷	۷۳۳۷۲	۴۰۸۵۱	۲۲۵۴	۹۹۳۰۵۵
۱۳۸۵	۵۰۷۵۵۲	۱۳۱۰۶۵	۶۷۹۴۵	۲۵۱۵۲۱	۸۰۷۴۶	۷۳۲۶۰	۲۵۳۳	۱۱۱۴۶۲۲
۱۳۸۶	۵۲۸۳۸۹	۱۵۲۴۱۵	۶۲۳۳۹	۲۷۲۰۱۸	۸۸۹۶۰	۵۷۹۸۴	۳۸۰۲	۱۱۶۵۹۰۷
۱۳۸۷	۵۳۳۸۸۶	۱۶۲۸۰۶	۸۲۹۴۴	۲۰۸۸۴۶	۸۸۹۵۷	۶۸۴۰۸	۵۳۰۸	۱۱۵۱۱۵۵
۱۳۸۸	۵۳۸۱۲۰	۱۷۴۴۱۱	۹۸۴۲۰	۲۱۵۴۲۱	۸۹۵۲۱	۷۶۵۲۳	۷۶۲۱	۱۲۰۰۰۳۷

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۱۶-۱-۴- خلاصه وضعیت موجود نواحی تابعه شرکت توزیع نیروی برق استان

خلاصه وضعیت موجود نواحی تابعه شرکت توزیع نیروی برق استان در جداول شماره (۱۶-۴) و (۱۶-۵) آمده است.

جدول (۱۶-ع) وضعیت موجود نواحی تابعه شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل در سال ۱۳۸۸

شرح	اردبیل	نیر	نمین	پارس آباد	مشگین شهر	خلخال	کوثر	گرمی	بيله سوار	جمع کل
طول شبکه فشار متوسط (کیلومتر)	هوایی	۱۶۸۳/۸	۲۵۸/۲	۲۶۰/۰	۸۴۱/۳	۱۰۶۰/۳	۴۵۲/۹	۷۸۹/۵	۵۴۹/۲	۶۴۶۰/۴
	زمینی	۹۷/۴	۰/۵	۲/۰	۱۷/۳	۱۹/۳	۰/۳	۱۲/۹	۳/۱	۱۶۶/۲
طول شبکه فشار ضعیف (کیلومتر)	هوایی	۱۲۴۶/۴	۱۷۶/۲	۹۰/۳	۸۶۵/۰	۷۶۳/۰	۱۴۷/۲	۴۵۶/۹	۴۸۰/۷	۴۷۹۰/۰
	زمینی	۲۷۰/۰	۹/۲	۱۴/۲	۴۴/۳	۳۹/۱	۵/۶	۳۱/۵	۳۱/۴	۴۹۵/۰
شبکه ترانس هوایی (KVA)	تعداد	۱۶۱۸	۱۳۹	۳۳۸	۴۵۴	۷۴۳	۱۸۶	۴۴۷	۲۹۳	۴۵۳
	ظرفیت	۲۰۸۷۵۶	۱۵۰۳۳	۴۰۸۸۰	۶۲۸۷۵	۶۵۸۶۷	۳۳۲۹۰	۳۴۸۵۵	۲۸۳۲۵	۵۰۳۷۲۶
شبکه ترانس زمینی (KVA)	تعداد	۱۹۴	۱	۶	۴۵	۲۵	۳	۱۳	۱۶	۳۲۱
	ظرفیت	۱۲۸۳۹۵	۶۳۰	۴۴۵۰	۳۴۵۹۰	۱۲۶۱۰	۱۰۵۸۰	۶۵۶۰	۱۲۷۷۵	۲۱۲۲۵۰
جراغ معابر (دستگاه)	لاک پستی	۳۷۷۳۰	۱۵۳۲	۲۲۴۸	۷۲۰۲	۹۰۳۷	۸۹۴۰	۵۳۷۵	۳۸۵۶	۷۷۵۴۶
	طرح زمینی	۹۴۰۳	۱۰۶۸	۳۱۷۶	۹۰۶۵	۹۷۶۹	۲۵۵۵	۱۷۳۲	۳۸۷۲	۴۸۳۴۰
تعداد کل مشتریان (مشترک)	سایر	۱۴۰۹۰۳	۲۱۰۲	۶۳۰۷	۲۴۱۳۳	۲۱۱۷۰	۲۷۹۲	۹۲۱۴	۶۸۹۷	۲۲۸۰۸۲
	روستا	۳۵۵۰۷	۴۳۹۲	۴۹۵۷	۱۵۷۱۷	۲۲۲۳۷	۱۵۲۶۶	۵۵۶۹	۸۲۱۳	۱۲۵۰۶۷
	جمع	۱۷۶۴۱۰	۶۴۹۴	۱۱۲۶۴	۳۹۸۵۰	۴۳۴۰۷	۲۹۸۳۰	۸۳۶۱	۱۵۲۱۰	۳۵۳۱۴۹
تعداد روستاهای برقدار (روستا)	۲۹۵	۵۳	۴۴	۱۴۶	۲۲۵	۱۱۸	۹۵	۲۸۳	۱۹۴	۱۴۵۳

ماخذ: شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل - ۱۳۸۸

جدول شماره (۱۶-۵) اهم فعاليتهاي اجرايي شرکت توزيع نيروی برق استان اردبيل در سال ۱۳۸۸

شرح	واحد	اردبيل	نير	نمين	پارس آباد	مشكين شهر	خلخال	گوثر	گرمی	بيله سوار	جمع كل
نصب پایه چوبی در خط ۴۰۰ ولت	اصله	۴	۳	۵	۰	۱۰	۲۸	۶	۸	۰	۶۳
نصب پایه بتونی در خط ۴۰۰ ولت	اصله	۷۸۱۱	۱۷۸	۲۴۹	۹۶۲	۶۹۲	۳۳۸	۱۹۶	۳۴۳	۴۸۶	۶۲۵۵
نصب پایه فلزی	اصله	۷۱	۰	۲۹	۰	۰	۳۳	۰	۲	۱۱	۱۳۶
نصب پایه چوبی در خط ۲۰ كيلو ولت	اصله	۱۳	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۱۶
نصب پایه بتونی در خط ۲۰ كيلو ولت	اصله	۱۰۸۹	۵۳	۱۵۲	۱۲۲	۲۶۷	۲۵۳	۱۲۰	۳۶	۱۷۰	۲۲۶۲
سیم کشی شبکه ۴۰۰ ولت	متر	۷۵۴۳۵	۵۳۶۰	۶۰۸۴	۲۷۱۰۵	۲۰۳۶۱	۱۷۱۰۱	۷۲۱۵	۱۳۶۰۷	۲۲۸۶۵	۱۹۵۱۳۳
کابل کشی شبکه ۴۰۰ ولت	متر	۱۸۴۱۷	۵۲۹	۱۴۵۰	۱۹۸۹	۱۱۳۷	۱۴۷۴	۱۴۸۶	۵۹۸	۱۵۹۹	۲۸۶۷۹
سیم کشی شبکه ۲۰ كيلو ولت	متر	۳۶۴۲۷	۳۱۲۰	۷۱۷۵	۶۵۱۰	۱۵۳۹۷	۱۳۰۱۰	۸۹۸۰	۳۰۸۶	۳۷۴۰	۹۷۴۴۵
کابل کشی شبکه ۲۰ كيلو ولت	متر	۵۴۹۹	۲۵۰	۱۴۰	۴۸	۱۵۳۱	۴۸۰	۰	۷۵۱۰	۴۰۰	۱۵۸۵۸
ترانسفورماتور منصوبه هوایی	دستگاه	۱۴۸	۹	۲۴	۳۱	۶۲	۱۰	۱۲	۱۲	۲۳	۳۳۱
ظرفیت ترانسفورماتور هوایی	KVA	۲۱۶۴۰	۶۹۰	۵۱۵۰	۶۴۸۰	۵۸۸۵	۸۲۵	۱۲۱۰	۱۷۱۰	۳۳۵۰	۴۶۹۴۰
ترانسفورماتور منصوبه زمینی	دستگاه	۱۳	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰
ظرفیت ترانسفورماتور زمینی	KVA	۸۸۹۰	۰	۲۳۴۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱۲۳۰
تابلو فشار متوسط	سری	۱۶	۰	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۱	۲۱
تابلو فشار ضعیف	دستگاه	۱۸۶	۰	۲	۲۵	۲۱	۲۰۴	۱۱	۱	۲۲	۴۷۲
پیلار منصوبه	دستگاه	۱۶۱	۹	۴۴	۹	۵۳	۲۰۳	۲	۱۱	۰	۴۹۳
چراغ لاک پشتی منصوبه	دستگاه	۸۹۰۹	۲۷۸	۹۸۹	۱۹۶۹	۲۱۷۹	۱۰۳۵	۶۱۶	۵۵۳	۸۱۵	۱۷۳۴۳
چراغ طرح زیمنس منصوبه	دستگاه	۰	۳۱	۰	۲۰	۲۳	۷	۰	۰	۲	۸۳
تعداد انشعابات فروخته شده	مشترک	۹۹۲۵	۲۵۶	۴۶۲	۲۲۵۳	۱۶۷۴	۱۱۳۶	۴۲۱	۷۵۰	۵۶۴	۱۷۴۳۷
تعداد روستای برقدار شده	روستا	۲	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۶

ماخذ: پیشین

۱۶-۱-۵- برقرسانی به روستاها

در سال ۱۳۸۱ تعداد ۱۲۲۳ روستا با ۹۷۳۹۸ خانوار روستایی دارای برق بوده اند و با برقرسانی به ۴۳ روستای دیگر در سال ۱۳۸۲ تعداد روستاهای دارای برق به ۱۲۵۲ روستا با ۹۸۱۶۱ خانوار رسیده است و این رقم در سال ۱۳۸۳ به ۱۳۱۴ روستا با ۱۱۱۵۶ خانوار، در سال ۱۳۸۴ به ۱۳۴۳ روستا با ۱۱۳۶۸۳ خانوار در سال ۱۳۸۵ به ۱۳۹۵ روستا با ۱۱۴۳۵۴ خانوار و در سال ۱۳۸۶ به ۱۴۴۷ روستا با ۱۱۷۳۲۰ خانوار افزایش پیدا کرده است. در سال ۱۳۸۷ تعداد روستاهای برقدار در سطح استان به ۱۴۵۳ روستا با ۱۱۷۳۸۷ خانوار افزایش یافته است و در خاتمه سال ۱۳۸۸ تعداد روستاهای برقرار در سطح استان به ۱۴۵۹ روستا با ۱۱۷۸۶۷ خانوار افزایش یافته است.

۱۶-۱-۶- آینده نگری بخش برق

با احداث نیروگاههای برق (آبی-گازی) در استان زیربنای لازم برای رشد و توسعه اقتصادی استان فراهم شده و ضمن صرفه جویی در اتلاف انرژی حین انتقال آن، در مصرف سوخت های فسیلی نیز صرفه جویی بعمل آمده و استان با بر خورداری از منابع انرژیهای پاک در مسیر پیشرفت و توسعه پایدار قدم برخواهد داشت.

۱۶-۲- فرآورده های نفتی و گاز طبیعی

۱۶-۲-۱- مقدار مصرف انواع فرآورده های نفتی

در جدول شماره (۱۶-۸) مصرف انواع فرآورده های نفتی در استان طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۸۸ نشان داده شده است. بطوریکه ملاحظه می شود در سال ۱۳۸۸ مصرف بنزین - نفت کوره و سوختهای هواپیما نسبت به سال قبل افزایش داشته است و در مقابل در این دوره مصرف نفت سفید، نفت گاز و گاز مایع افزایش یافته است. در سال ۱۳۸۸ مصرف جمع کل فرآورده های نفتی در حدود ۱۴/۷ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشته است.

جدول شماره (۱۶-۸) میزان مصرف انواع فرآورده های عمده نفتی استان در سالهای ۸۸-۱۳۸۴

(مترمکعب)

سال	نوع فرآورده	بنزین	نفت سفید	نفت گاز	نفت کوره	گاز مایع	سوختهای هواپیما	جمع
۱۳۸۴		۳۴۳۲۴۰	۱۸۸۶۹۲	۳۳۳۹۴۱	۵۸۷۶۶	۲۰۸۰۴	۲۹۶۴	۹۵۱۳۳۹
۱۳۸۵		۳۸۴۸۱۵	۱۸۴۸۹۴	۳۴۱۵۵۹	۵۹۹۴۳	۲۱۰۷۰	۲۹۱۶	۹۹۵۹۳۳
۱۳۸۶		۳۳۴۰۵۹	۱۹۰۲۴۵	۳۶۲۸۵۸	۴۴۸۵۱	۲۰۶۷۲	۳۳۶۲	۹۵۶۴۷۷
۱۳۸۷		۳۲۸۲۳۲	۲۱۸۲۰۸	۴۹۴۵۶۹	۲۷۸۱۹	۲۳۲۸۵	۳۱۰۹	۱۰۶۶۱۹۶
۱۳۸۸		۳۳۲۵۲۱	۲۳۵۲۱۱	۵۹۴۶۱۰	۳۵۶۱۰	۲۱۸۱۱	۳۱۶۷	۱۲۲۲۹۳۰

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۱۶-۲-۲- تعداد شهرها و روستاهای گازرسانی شده، انشعابات، مصرف کنندگان و مقدار مصرف گاز طبیعی

جدول شماره (۱۶-۹) تعداد شهرها و روستاهای برخوردار از گاز طبیعی و تعداد انشعابات و مصرف کنندگان و مقدار مصرف گاز طبیعی استان را در سالهای ۸۸-۱۳۸۴ نشان میدهد.

جدول شماره (۱۶-۹) وضعیت شبکه سراسری گاز طبیعی استان در سالهای ۸۸-۱۳۸۴

سال	تعداد شهرهای گازرسانی شده	تعداد روستاهای گاز رسانی شده	تعداد انشعاب			تعداد مصرف کننده		
			جمع	خانگی - تجاری	صنعتی	خانگی	عمومی	صنعتی
۱۳۸۴	۱۶	۵۷	۹۷۲۹۴	۹۷۱۸۹	۱۰۵	۱۴۸۲۴۳	۹۵۶۵	۲۵۰
۱۳۸۵	۱۸	۱۰۱	۱۰۸۲۵۰	۱۰۸۰۲۳	۲۲۷	۱۶۳۷۷۴	۱۱۰۶۸	۳۳۹
۱۳۸۶	۱۸	۱۳۷	۱۱۴۸۹۰	۱۱۴۵۶۵	۳۲۵	۱۷۸۵۷۵	۱۲۸۰۵	۴۳۷
۱۳۸۷	۱۹	۱۷۵	۱۳۳۳۳۸	۱۳۳۶۱۶	۵۰۲	۱۹۴۸۶۸	۱۳۵۷۹	۴۹۲
۱۳۸۸	۱۹	۱۸۵	۱۴۱۲۸۱	۱۴۰۷۲۰	۵۶۱	۲۰۵۸۶۱	۱۴۰۷۲	۵۹۴

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

بطوریکه از مقایسه ارقام جدول نتیجه گیری میشود در سال ۱۳۸۸ از ۲۲ مرکز شهری استان ۱۹ شهر دارای گاز لوله کشی بوده اند. همچنین تعداد روستاهای گاز رسانی شده از ۱۳۷ روستا در سال ۱۳۸۶ به ۱۷۵ روستا در سال ۱۳۸۸ افزایش یافته است. مصرف گاز طبیعی نیز با ۳/۳۰ درصد افزایش از ۹۴۵۰۰۰ هزار متر مکعب در سال ۱۳۸۶ به ۹۷۶۲۴۰ هزار متر مکعب در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است. امید است در سالهای آینده با افزایش طول شبکه گازرسانی و افزایش تعداد شهرها و روستاهای تحت پوشش گاز طبیعی و افزایش تعداد مشترکین در استان این فرآورده با ارزش و سالم بتدریج جانشین مصرف سایر فرآورده های نفتی به عنوان سوخت منازل و خودروها گردد. توسعه هر چه بیشتر شبکه گاز رسانی استان در راستای تامین بهینه انرژی مورد نیاز و افزایش رفاه اجتماعی و اجرای عملیات احداث جایگاه های مورد نیاز عرضه گاز طبیعی فشرده (CNG) با اولویت مرکز استان و مسیر راههای اصلی و ترانزیتی استان از جمله اقدامات اولویت دار بخش می باشد.

۱۶-۲-۳- خطوط انتقال گاز طبیعی

مشخصات خطوط لوله انتقال گاز طبیعی در جدول شماره (۱۶-۱۰) آورده شده است.

جدول شماره (۱۶-۱۰) مشخصات خطوط لوله انتقال گاز طبیعی استان در سال ۱۳۸۸

نام خط انتقال	طول (کیلومتر)	قطر (اینچ)	توضیح
آستارا- اردبیل	۲۷	۳۰	قسمتی از خط در استان اردبیل قرار دارد
اردبیل- سراب	۵۵/۵	۳۰	قسمتی از خط در استان اردبیل قرار دارد
اردبیل- مشگین شهر	۸۰	۸	-
اردبیل- خلخال	۹۵	۸	-
نمین	۱۸	۴	انشعاب از خط انتقال اردبیل- آستارا
اردبیل- پارس آباد	۱۶۰	۱۶	-
گرمی	۷	۶	انشعاب از خط انتقال اردبیل- پارس آباد
بيله سوار	۸	۸	-
اصلاندوز	۵۰	۱۰	-
انگوت	۱۳	۶	-
خط انتقال نیروگاه اردبیل	۲۷/۵	۳۰	انشعاب از خط انتقال اردبیل- آستارا
خط انتقال تقویتی مشگین شهر	۱۱	۱۶	انشعاب از خط انتقال نیروگاه اردبیل

ماخذ: شرکت ملی گاز استان- ۱۳۸۹

۱۶-۳- اولویت های بخش انرژی

- گسترش بازار برق و گاز و تسهیل مبادلات و ترانزیت برق و گاز در استان بلحاظ ارتباط آن با

جمهوری های قفقاز

- اولویت بخشیدن به گازرسانی شهرهای مرزی و جایگزینی فرآورده های نفتی مصرفی این استانها با

گاز طبیعی و گاز مایع و کنترل بیشتر عرضه فرآورده های نفتی در این مناطق برای جلوگیری از قاچاق

فرآورده ها

- ایجاد بسترهای قانونی جهت حمایت از سرمایه گذاری بخش خصوصی در زمینه تولید و فروش

انرژی (خصوصاً انرژیهای تجدید پذیر)

۱۷- عمران روستایی

این بخش مجموعه ای از سیاستها و خط مشی های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را شامل می شود که تمامی وجوه توسعه روستایی را در دراز مدت در بر میگیرد و برای دستیابی به آن باید توسعه پایدار و متوازن شهر و روستا، توأمان مورد اهتمام قرار گیرند. دامنه شمول فعالیت های بخش عمران روستایی شامل مدیریت توسعه روستاها، تهیه و اجرای طرحهای هادی روستایی، تامین آب آشامیدنی و برقرسانی به روستاها، احداث و بهسازی راههای روستایی و راه اندازی شبکه جمع آوری و دفع فاضلاب روستاها، ساماندهی فضاها و سکونت گاههای روستایی، صدور اسناد مالکیت اراضی و املاک واقع در بافت مسکونی روستاها و ایجاد نواحی صنعتی روستایی می باشد.

۱۷-۱- ساختار اکولوژیکی آبادیها

طبق سرشماری سراسری نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ تعداد ۲۲۱۸ آبادی در استان وجود داشته که شامل ۱۸۸۴ روستا و ۲۳۵ مزرعه و ۹۹ مکان مستقل می باشند. بر اساس داده های سرشماری مذکور از نظر وضعیت سکونتی تعداد ۱۶۶۸ آبادی مسکونی دائمی، ۲۱۱ آبادی مسکونی موسمی، ۲۳۱ آبادی خالی از سکنه دائم و ۱۰۸ آبادی خالی از سکنه موسمی می باشد.

روستاهای واقع شده در مناطق شمالی استان معیشت غالب کشاورزی و روستاهای جنوبی معیشت غالب دامداری دارند و روستاهای مرکز استان ترکیبی از این دو معیشت را نشان می دهند. بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵، از کل جمعیت ساکن در استان حدود ۵۸/۲ درصد شهری و ۴۱/۷ درصد ساکن روستاها هستند و اکثریت آنها در ۱۰۲۹ روستای بالای بیست خانوار استان سکونت دارند. بر اساس نتایج سرشماری مذکور، در سال ۱۳۸۵ استان اردبیل دارای ۱۷۲۵ آبادی دارای سکنه با ۱۱۰۲۴۸ خانوار و جمعیتی در حدود ۵۱۲۱۹۵ نفر بوده است.

وضعیت برخورداری روستاهای استان از راه و برق روستایی در قسمتهای قبلی بررسی شده است و در این قسمت برخورداری از آب آشامیدنی و طرحهای بهسازی روستایی را مورد بررسی قرار میدهم.

۱۷-۲- وضعیت برخورداری روستاهای استان از آب آشامیدنی

در جدول شماره (۱۷-۱) وضعیت آبرسانی روستاهای استان در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ بررسی شده است. در این بررسی روستاها به دو قسمت برخوردار و تحت پوشش تقسیم شده اند که منظور از روستاهای برخوردار آن دسته از روستاهایی هستند که به صورتهای متفاوتی از شبکه آبرسانی روستایی بهره مند هستند و این شبکه آبرسانی توسط مردم روستا یا خیرین و یا واحد مهندسی بهداشت سازمان جهاد سازندگی سابق و یا اداره بهداشت سابق احداث شده است و شرکت آب و فاضلاب روستایی استان به تکمیل یا رفع نقص شبکه آبرسانی آنها همت کرده است و منظور از روستاهای تحت پوشش آن دسته از روستاها هستند که شبکه آبرسانی آنها توسط شرکت آب و فاضلاب روستایی احداث و اداره می شود و آب آشامیدنی این روستاها سالم و گندزدایی شده می باشد و در ازاء آب مصرفی توسط روستائیان آب بها دریافت می شود.

بطوریکه در جدول نیز دیده می شود در سال ۱۳۸۶ تعداد برخورداریهای کل شامل ۹۰۱ روستا با ۳۵۱۹۸۳ نفر جمعیت و تعداد روستاهای تحت پوشش شرکت آب و فاضلاب روستایی نیز ۶۲۰ روستا با ۳۱۱۴۶۰ نفر جمعیت بوده است. در سال ۱۳۸۷ نیز تعداد برخورداریهای کل ۹۱۳ روستا با ۳۷۰۳۰۰ نفر جمعیت و تعداد روستاهای تحت پوشش به ۶۴۳ روستا با ۳۲۹۳۰۹ نفر جمعیت رسیده است و در سال ۱۳۸۸ تعداد روستاها به ۹۱۸ روستا و جمعیت به ۳۹۲۲۰۰ نفر و تعداد خانوار به ۸۱۴۲۱ افزایش یافته است.

جدول شماره (۱۷-۱) وضعیت برخورداری روستاهای استان از آب آشامیدنی در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۶

سال	برخورداریهای کل			تحت پوشش	
	تعداد روستا	تعداد خانوار	جمعیت	تعداد روستا	تعداد خانوار
۱۳۸۶	۹۰۱	۷۴۸۹۰	۳۵۱۹۸۳	۶۲۰	۷۰۱۴۷
۱۳۸۷	۹۱۳	۷۸۷۸۷	۳۷۰۳۰۰	۶۴۳	۷۴۰۴۴
۱۳۸۸	۹۱۸	۸۱۴۲۱	۳۹۲۲۰۰	۶۶۱	۷۸۲۱۴

ماخذ: شرکت آب و فاضلاب روستایی استان اردبیل - ۱۳۸۹

لازم به توضیح است که تعداد روستاهای برخورداریه‌های کل شامل روستاهای سطح (۱) به علاوه ۲۷ درصد روستاهای سطح (۲) می‌باشد روستاهای سطح (۱) آن دسته از روستاهایی هستند که نقص شبکه آبرسانی آنها زیر ۳۰ درصد می‌باشد و روستاهای سطح (۲) آن دسته از روستاهایی است که نقص شبکه آبرسانی آنها مابین ۳۰ درصد الی ۷۰ درصد می‌باشد.

۱۷-۳- تعداد روستاهای بهسازی شده و دارای طرح هادی

تا خاتمه سال ۱۳۸۷ برای ۲۶۷ روستا از ۳۰۲ روستای بالای صد خانوار استان طرح هادی روستایی تهیه شده است که ۱۵۰ روستا بر اساس طرح هادی تهیه شده مورد بهسازی روستایی قرار گرفته است. همچنین برای ۱۱۸ روستا از ۲۱۲ روستای بین ۵۰-۱۰۰ خانوار استان نیز طرح هادی روستایی تهیه شده است که ۳۰ روستا مورد بهسازی واقع شده است.

در سال ۱۳۸۸ نیز از ۳۰۲ روستای بالای صد خانوار استان ۲۷۶ روستا دارای طرح هادی بوده اند که ۱۷۴ روستا مورد بهسازی قرار گرفته اند در سال مذکور از ۲۱۲ روستای بین ۵۰-۱۰۰ خانوار نیز ۱۲۹ روستا دارای طرح هادی بوده اند که در ۱۵ روستا این طرح اجرا شده و در ۳۶۱ روستا اجرا نشده است. در خاتمه سال ۱۳۸۸ تعداد روستاهای دارای طرح هادی اجرا نشده ۴۸۹ روستا شامل ۱۲۸ روستای بالای صد خانوار و ۳۶۱ روستای بین ۵۰ تا ۱۰۰ خانوار بوده است. همچنین در سال مذکور ۴۷۵ روستا فاقد طرح هادی روستایی بوده اند.

با توجه به تعداد روستاهای مستعد برای تهیه و اجرای طرح هادی روستایی، متأسفانه بدلیل عدم کفاف اعتبار، روند اجرایی این طرحها به کندی صورت می‌گیرد و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان علی‌رغم درخواست و اعلام آمادگی روستائیان برای خودیاری در پذیرش درخواست آنها با مشکل کمبود اعتبار مواجه می‌باشد.

جدول شماره (۱۷-۲) وضعیت روستاهای استان از نظر برخورداری از طرحهای هادی و بهسازی روستایی

در خاتمه سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

نام شهرستان	سال	بالای ۱۰۰ خانوار	بالای ۵۰ تا ۱۰۰ خانوار	تعداد روستاهای دارای طرح		تعداد روستاهای فاقد طرح		تعداد روستاهای اجرا شده		تعداد روستاهای اجرا نشده	
				بالای ۱۰۰ خانوار	۵۰-۱۰۰ خانوار	بالای ۱۰۰ خانوار	۵۰-۱۰۰ خانوار	بالای ۱۰۰ خانوار	۵۰-۱۰۰ خانوار	بالای ۱۰۰ خانوار	۵۰-۱۰۰ خانوار
اردبیل	۱۳۸۶	۷۵	۳۶	۶۴	۹	۲۷	۳۱	۴	۴۴	۶۳	
	۱۳۸۷	۷۵	۳۶	۶۴	۱۲	۲۴	۳۹	۴	۳۶	۶۳	
	۱۳۸۸	۷۵	۳۸	۶۴	۱۴	۲۴	۳۹	۴	۳۱	۶۰	
بيله سوار	۱۳۸۶	۱۵	۸	۱۴	۴	۴	۹	۰	۶	۱۷	
	۱۳۸۷	۱۵	۸	۱۴	۴	۴	۱۰	۰	۵	۱۷	
	۱۳۸۸	۱۸	۹	۱۴	۴	۴	۱۲	۱	۴	۱۵	
پارس آباد	۱۳۸۶	۴۳	۳۲	۳۶	۲۶	۶	۲۳	۳	۲۰	۵۲	
	۱۳۸۷	۴۳	۳۲	۳۷	۲۶	۶	۲۴	۳	۱۹	۵۲	
	۱۳۸۸	۴۳	۳۲	۳۷	۲۶	۶	۲۴	۳	۱۹	۵۲	
خلخال	۱۳۸۶	۳۴	۳۰	۳۳	۲۰	۱۰	۲۰	۳	۱۴	۴۷	
	۱۳۸۷	۳۴	۳۰	۳۴	۲۲	۸	۲۴	۳	۱۰	۴۷	
	۱۳۸۸	۳۴	۳۰	۳۴	۲۲	۸	۲۴	۳	۱۰	۴۷	
کوثر	۱۳۸۶	۱۳	۱۳	۱۳	۱۰	۳	۶	۲	۷	۱۷	
	۱۳۸۷	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۰	۸	۳	۵	۱۳	
	۱۳۸۸	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۰	۸	۳	۵	۱۳	
مشگین شهر	۱۳۸۶	۵۹	۴۲	۴۸	۶	۳۶	۲۸	۳	۳۱	۶۷	
	۱۳۸۷	۵۹	۴۲	۵۳	۷	۳۵	۳۲	۱	۲۷	۶۶	
	۱۳۸۸	۵۹	۴۲	۵۳	۷	۳۵	۳۲	۱	۲۷	۶۶	
مغان	۱۳۸۶	۲۷	۹	۲۴	۹	۳۶	۱۸	۵	۹	۵۸	
	۱۳۸۷	۲۷	۹	۲۵	۱۱	۳۴	۱۸	۰	۹	۵۸	
	۱۳۸۸	۲۷	۹	۲۵	۱۱	۳۴	۱۸	۰	۹	۵۸	
نمین	۱۳۸۶	۲۹	۱۸	۲۸	۱۶	۲	۱۲	۲	۱۷	۲۸	
	۱۳۸۷	۲۹	۱۸	۲۹	۱۶	۲	۱۴	۰	۱۵	۲۸	
	۱۳۸۸	۲۹	۱۸	۲۹	۱۶	۲	۱۴	۰	۱۵	۲۸	
نیر	۱۳۸۶	۷	۲۴	۷	۱۸	۶	۳	۸	۴	۱۸	
	۱۳۸۷	۷	۲۴	۷	۱۸	۶	۵	۱	۲	۱۷	
	۱۳۸۸	۷	۲۴	۷	۱۸	۶	۵	۱	۲	۱۷	
جمع کل	۱۳۸۶	۳۰۲	۲۱۲	۲۶۷	۱۱۸	۳۵	۱۱۸	۳۰	۱۵۲	۳۶۷	
	۱۳۸۷	۳۰۲	۲۱۲	۲۷۶	۱۲۹	۹۶	۱۷۴	۱۵	۱۲۸	۳۶۱	
	۱۳۸۸	۳۰۵	۲۱۵	۲۷۶	۱۳۱	۹۶	۱۷۶	۱۶	۱۲۲	۳۵۶	

ماخذ: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان اردبیل - ۱۳۸۸

جدول شماره (۱۷-۳) اطلاعات مربوط به تهیه و اجرای طرح هادی و مسکن روستایی در طول سالهای ۱۳۸۸ - ۱۳۷۳

سال	عنوان شاخص	درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار دارای تهیه طرح	تعداد مسکن روستایی ساخته شده به تعداد خانوار روستایی استان	درصد روستاهای بالای ۵۰ خانوار دارای طرح هادی اجرا شده
۱۳۷۳		۰	۰/۸۲	۰/۰۰۷
۱۳۷۴		۰	۰/۴۵	۰/۰۱۶
۱۳۷۵		۰/۰۰۳	۰/۱۱۳	۰/۰۱۰
۱۳۷۶		۰/۰۰۷	۰/۱۱۶	۰/۰۳۰
۱۳۷۷		۰/۰۱۴	۰/۰۲۵	۰/۰۱۲
۱۳۷۸		۰/۰۳۴	۰/۳۵۵	۰/۰۰۳
۱۳۷۹		۰/۰۷۶	۰/۱۰۵	۰/۰۱۶
۱۳۸۰		۰/۰۹۴	۰/۱۲۱	۰/۰۲۳
۱۳۸۱		۰/۰۳۰	۰/۱۵۲	۰/۰۳۰
۱۳۸۲		۰/۰۹۲	۰/۱۲۷	۰/۰۱۴
۱۳۸۳		۰/۰۷۶	۰/۱۵۳	۰/۰۰۵
۱۳۸۴		۰/۱۵	۱/۷۶۷	۰/۰۴۱
۱۳۸۵		۰/۱۱	۱/۶۹۱	۰/۰۳۴
۱۳۸۶		۰/۰۵۶	۱/۹۹۱	۰/۰۴۱
۱۳۸۷		۰/۰۳۶	۰/۱۷۷	۰/۰۶
۱۳۸۸		۰/۰۳۲	۰/۱۸۲	۰/۰۶

ماخذ: پیشین

در طرحهای توسعه اقتصادی ، اجتماعی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی جهت گیری بخش عمران روستایی در جهت برخورداری روستاها از آب و برق و راه و بهسازی روستایی و ارتقای سطح زندگی روستائیان بوده است . البته افزایش میزان درآمد و رفاه مادی آنان نیز در قالب سیاستهای دیگر دنبال می شده است.

از آنجا که در کل کشور و در استان اردبیل سطح بندی سکونتگاههای روستایی بصورتی قانونمند انجام نشده است ، ارائه خدمات یاد شده و تجهیز فضاهای روستایی بر طبق استانداردها و ضوابط خدمات رسانی مصوبی نبوده است و عمدتاً به صورت سلیقه ای و یا طرحهای فوری به انجام رسیده اند . به طور کلی حرکت کند به سوی تحقق اهداف پیش بینی شده در بخش عمران روستایی ناشی از عدم مشارکت بخش خصوصی و مردم در به اجرا درآوردن طرحهای عمرانی در روستاها می باشد. از سوی دیگر با توجه به این که دولت سهم عمده ای در تخصیص اعتبار و اجرای پروژه های عمرانی در مناطق روستایی بر عهده دارد و روستائیان مشارکت چندانی در اجرای این پروژه ها ندارند ، پس از احداث تاسیسات مختلف در روستاها ، به دلیل عدم نگهداری و بهره برداری مناسب به سرعت تخریب شده و در عمل غیر قابل استفاده می شوند . به عبارت دیگر به دلیل فقدان یک نظام کارآمد مدیریتی در روستاها عمر مفید بسیاری از پروژه ها در روستاها بسیار پایین تر از عمر مفید آن در شهرها می باشد.

از طرف دیگر حضور دستگاههای اجرایی متعدد در روستاها و مشخص نبودن وظیفه هر دستگاه در ارتباط با اجرای طرحهای عمرانی روستایی ، باعث دوباره کاری و انجام فعالیت های موازی در سطح روستاها گردیده است . این ناهماهنگی پس از گذشت چند سال از فعالیت دستگاههای اجرایی در

محیط های روستایی ، در سال های اخیر بیش از گذشته نمایان شده است و تعیین نقش و قلمرو دستگاهها و سازمانهای مرتبط با توسعه و عمران روستاها به منظور حذف فعالیت های مشابه و موازی بیش از پیش ضروری می نماید. پس از تشکیل سازمان دهیاری ها و تصویب اساسنامه و تشکیلات این سازمان و راه اندازی دهیاری در روستاهای استان امید می رود نهادهای غیر دولتی در زمینه اجرای فعالیتهای عمرانی بیش از پیش فعال شوند.

بازنگری در سیاست جلب مشارکت روستاییان برای اجرای طرحهای عمرانی در روستاها و اصلاح آن و اتخاذ روشهای مناسب برای فراهم آوردن زمینه های مشارکت فعال روستاییان در عمران و آبادانی روستاها می تواند از کار ساز ترین پیشنهادات در زمینه شکوفایی بخش عمران روستایی استان باشد و پیگیری به منظور اصلاح ساختار مدیریتی در مناطق روستایی و واگذاری وظایف محلی به نهادهای غیر دولتی و تشکل های مردمی نیز از راهکارهای مهم رفع موانع موجود بخش می باشد.

آشنا نمودن روستاییان به قوانین حاکم بر استفاده از تسهیلات بانکی و هدایت اعتبارات مندرج در تبصره های مختلف قوانین بودجه سنواتی کشور به سمت افزایش میزان تولید و اشتغال در روستاها با در نظر گرفتن چگونگی جذب سرمایه و سرمایه گذار در این مناطق نیز از راهکارهای بالا بردن نرخ اشتغال در بخش روستایی می باشد که باید در استان اردبیل مورد تاکید ویژه قرار گیرد.

چنانچه ذکر شد ، مهمترین راهکار توسعه در بخش عمران روستایی، ایجاد تحول اساسی در افزایش تولید محصولات کشاورزی و افزایش درآمد روستائیان و اولویت دادن به تولید و اشتغال در مناطق روستایی می باشد . به عبارت دیگر در این مناطق باید محرومیت زدایی از بعد خدمات رسانی در مرتبه دوم اهمیت

قرار گیرد و توجه ویژه به قشر جوان روستایی و ایجاد اشتغال و بالابردن درآمد روستائیان از خدمات رسانی به روستاها مهمتر می باشد .

تجدید ساختار و سازمان تشکیلات عمران روستایی در جهت ارتقای سطح زندگی روستائیان و افزایش میزان درآمد جوامع مذکور و ایجاد هماهنگی های لازم بین بخشی از ضروریات دیگر این مقوله می باشد. در این راستا باید ضمن جامع نگری ، جلوگیری از فعالیت های موازی و مشابه ، شفاف کردن وظایف و نقش ها ، کاهش حیطه های تصدی دولت و افزایش مشارکت موثر روستائیان در اجرای طرح های عمرانی و دقت در فعالیتهای اجرایی ، بر سطح بندی و ارایه خدمات و تجهیز فضاهای روستایی کشور طبق استانداردها و ضوابط خدمات رسانی مصوب همت گمارد.

۱۸- عمران شهری و مسکن

بخش عمران شهری را می توان مجموعه فعالیت هایی شامل ایجاد تاسیسات ، تجهیزات و تسهیلات زیربنایی در شهرها و نیز ارایه خدمات شهری دانست که به این مجموعه به طور خاص در سالهای اخیر توجه بیشتر به بهبود مدیریت امور شهری و محلی نیز افزوده شده است.

در سال ۱۳۸۸ استان شامل ۹ شهرستان با ۲۵ بخش و ۲۲ شهر بوده است که بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ تعداد ۷۱۵۵۹۷ نفر جمعیت شهری (۵۸/۲۶ درصد کل جمعیت استان) را در خود جای داده است . بسیاری از شهرهای استان دارای شهرداریهای تازه تاسیس بوده و از نظر تاسیسات و تسهیلات شهری نیاز به رسیدگی بیشتری دارند. در جدول شماره (۱۸-۱) درآمدهای محلی شهرداریهای استان در سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ آورده شده است که ملاحظه می شود بدون کمکهای اعتباری دولت بسیاری از شهرداریهای استان قادر به ارائه خدمات شهری و ایجاد رفاه شهری نخواهند بود. از طرف دیگر این شهرها از نظر تسهیلات و تاسیسات شهری نیز وضع چندان مناسبی ندارند.

جدول (۱-۱۸) درآمدهای وصولی محلی شهرداریهای تابعه استان درسال های ۸۸-۱۳۸۴

ارقام: هزار ریال

ردیف	نام شهرداری	درآمد محلی ۸۴	درآمد محلی ۸۵	درآمد محلی ۱۳۸۶	درآمد محلی ۱۳۸۷	درآمد محلی ۱۳۸۸
۱	اردبیل	۱۳۶۷۳۲۰۰۰	۱۷۹۵۶۹۲۲۵	۳۲۹۰۲۴۸۷۵	۳۳۶۰۹۶۰۰۰	۳۳۹۱۱۲۰۱۲
۲	پارس آباد	۲۱۱۹۱۷۲۳	۲۴۵۳۶۹۸۲	۱۹۷۳۷۶۷۳	۲۲۶۲۸۰۰۰	۲۴۲۳۱۰۰۰
۳	مشگین شهر	۹۹۶۲۵۲۴	۱۳۵۸۲۱۲۵	۱۰۵۱۰۸۳۵	۱۶۰۰۴۰۰۰	۱۹۲۰۴۱۲۰
۴	خلخال	۷۶۶۸۶۶۸	۹۴۷۰۳۹۴	۱۳۲۷۵۲۶۴	۱۳۳۵۴۰۰۰	۱۳۴۵۱۲۰۱
۵	گرمی	۴۷۹۴۶۰۱	۴۳۵۰۷۵۹	۶۹۵۱۰۰۰	۵۱۱۷۰۰۰	۵۲۲۴۲۰۷
۶	بيله سوار	۴۶۶۱۰۹۶	۷۴۳۲۹۳۷	۶۱۷۸۰۹۲	۸۶۴۶۰۰۰	۹۱۱۵۲۰۶
۷	گیوی	۱۹۷۹۴۰۴	۱۷۲۶۶۶۶	۲۶۸۰۰۰۰	۵۸۷۳۰۰۰	۶۱۵۰۰۰۰
۸	نمین	۶۵۳۶۱۱۱	۵۲۰۶۷۵۵	۶۵۴۷۵۴۹	۶۱۳۹۰۰۰	۶۵۵۲۲۵۰
۹	سرعین	۲۰۰۴۱۱۶۵	۱۹۲۰۸۲۰۰	۴۲۸۳۵۰۰۰	۲۵۳۵۰۰۰۰	۲۹۴۰۰۰۰۰
۱۰	نیر	۱۲۷۶۵۴۷	۲۷۷۹۹۶۴	۱۴۹۰۶۷۴	۲۵۲۴۰۰۰	۲۹۴۲۴۰۰
۱۱	لاهرود	۲۰۹۲۵۷	۳۱۰۱۸۴	۱۶۵۸۶۵	۳۱۱۰۰۰	۳۲۴۵۲۰
۱۲	جعفرآباد	۱۶۲۰۹۱۱	۱۷۷۷۱۷۵	۱۸۶۹۰۰۰	۱۵۵۰۰۰۰	۱۶۴۵۰۰۰
۱۳	اصلاندوز	۱۲۷۳۳۷۳	۱۴۲۳۷۸۲	۱۵۷۷۵۶۲	۳۰۶۰۰۰۰	۳۱۹۰۰۰۰
۱۴	رضی	۴۳۷۶۵۸	۷۴۹۳۱۸	۲۷۰۷۷۵	۹۱۴۰۰۰	۹۲۰۰۰۰
۱۵	انگوت	۶۴۸۰۶۱	۳۸۹۲۳۸	۷۳۰۹۶۱	۴۳۶۰۰۰	۴۹۶۰۰۰
۱۶	هیر	۱۸۵۶۰۹	۳۴۳۳۹۳	۵۳۳۲۰۴	۶۵۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰
۱۷	آبی بیگلو	۱۶۶۳۲۳	۳۶۸۸۸۱	۵۷۱۴۰۷	۹۳۰۰۰۰	۹۵۰۰۰۰
۱۸	هشتجین	۷۵۳۹۷۱	۷۳۷۵۸۰	۳۸۲۲۲۷	۱۲۰۵۰۰۰	۱۲۴۶۱۲۰
۱۹	کلور	۳۶۸۸۲۳	۳۶۴۳۸۰	۴۰۱۶۵۲	۱۱۲۸۰۰۰	۱۲۱۹۰۰۰
۲۰	عنبران	۳۲۴۴۳۹	۴۳۶۷۷۵	۲۷۲۰۶۷	۲۷۳۰۰۰	۲۷۴۱۰۰
۲۱	کورائیم	۳۵۴۴۷	۱۸۶۴۰۷	۳۹۷۱۶۶	۲۱۲۰۰۰	۲۱۵۰۰۰
	جمع	۲۲۰۸۶۷۷۱۱	۲۷۴۹۵۱۱۲۰	۴۴۶۴۰۲۸۴۸	۴۵۲۴۰۰۰۰۰	۴۶۵۵۱۵۰۳۶

ماخذ: دفتر امور شهری استانداری اردبیل - ۱۳۸۹

۱۸-۱- وضعیت طرحهای جامع و هادی شهرهای استان

برنامه «برنامه ریزی توسعه شهری» شامل فعالیتهای تهیه طرحهای توسعه شهری (جامع و تفصیلی و هادی) و ناحیه‌ای، طرحهای بهسازی بافتهای فرسوده شهری، طرحهای مجموعه های شهری، آماده سازی زمین، احداث شهرها و شهرکهای جدید می‌باشد.

در جدول شماره (۱۸-۲) آخرین وضعیت و اطلاعات پیشرفت فیزیکی و ریالی در خصوص طرحهای توسعه شهری استان که زیر نظر سازمان مسکن و شهرسازی استان در حال اجراء هستند، نشان داده شده است.

جدول (۱۸-۲) آخرین وضعیت طرحهای توسعه شهری استان در سال ۱۳۸۸

ردیف	عنوان طرح	تاریخ انعقاد قرارداد	مبلغ قرارداد (میلیون ریال)	پرداختی (میلیون ریال)	پیشرفت فیزیکی (درصد)
۱	طرح جامع ناحیه اردبیل	۸۵/۴/۲۸	۵۷۴	۳۸۳	۶۰
۲	طرح جامع شهر اردبیل	۸۴/۴/۸	۱۱۵۰	۸۴۹	۸۰
۳	مبادی ورودی اردبیل	۸۲/۱۲/۲۸	۷۸۰	۵۶۹	۸۵
۴	طرح جامع شهر گرمی	۸۴/۱۲/۱۸	۳۲۰	۲۲۲	۱۰۰
۵	طرح جامع شهر بیله سوار	۸۴/۱۲/۱۸	۲۰۰	۲۰۶	۱۰۰
۶	طرح جامع شهر اصلاندوز	۸۵/۸/۲۳	۲۲۰	۱۲۲	۹۰
۷	طرح جامع گردشگری سرعین	۸۴/۶/۲۳	۱۷۰۰	۸۹۱	۸۰
۸	مبادی ورودی پارس آباد	۸۴/۴/۲۶	۴۶۰	۳۹۵	۱۰۰
۹	مبادی ورودی مشگین شهر	۸۶/۱۱/۹	۴۰۰	۸۰	۸۵
۱۰	پهنه بندی زمین لغزش گرمی	۸۵/۹/۲۳	۴۹۵	۱۱۰	۸۰

ماخذ: سازمان مسکن و شهرسازی استان اردبیل - ۱۳۸۹

۱۸-۲- تاسیسات آب آشامیدنی شهرها و تعداد مشترکین و مصرف آب

برنامه «ایجاد و توسعه تاسیسات آب آشامیدنی شهرها» شامل فعالیت های توسعه و ایجاد شبکه توزیع آب شهری، ایجاد مخازن ذخیره آب آشامیدنی، کاهش آب به حساب نیامده و ترمیم شبکه های فرسوده و غیر فنی می باشد.

در سال ۱۳۸۸ تعداد ۸ تصفیه خانه آب شرب شهری در شهرهای پارس آباد، بيله سوار، جعفر آباد، اردبیل، گرمی، خلخال، مشگین شهر و اصلاندوز در حال بهره برداری بوده است و سایر شهرهای استان علیرغم سختی و کمبود منابع آب موجود در استان و نیز استفاده شهروندان از چاههای جذبی برای دفع فاضلابهای خانگی که خطر آلودگی منابع آب زیر زمینی را بدنبال دارد، متأسفانه چنین امکاناتی ندارند.

در سال مورد بررسی در کل استان ۳۱۹۲۱۷۱۵ متر مکعب آب از منابع سطحی استان و ۲۹۵۳۶۸۴۰ متر مکعب از منابع زیر زمینی برای مصرف شرب توسط شرکت آب و فاضلاب استان استحصال شده و پس از تصفیه ابتدایی (گندزدایی و کلرزنی) وارد مخازنی به ظرفیت ۱۸۲۰۵۵ متر مکعب شده و با ظرفیت تامین ۱۲۰۵۳۰۵۹۲ متر مکعب در اختیار ۱۹۱۸۷۹ مشترک آب شهری قرار گرفته است.

تعداد مشترکین آب در استان در سال ۱۳۸۷ (۱۹۱۸۷۹) نسبت به سال گذشته ۴/۴ درصد افزایش نشان میدهد و با این افزایش تعداد مشترکین، میزان فروش آب توسط شرکت آب و فاضلاب استان با ۳/۶۲ درصد افزایش از ۴۳۱۸۷۵۱۳ متر مکعب در سال ۱۳۸۷ به ۴۴۷۵۲۹۶۱ متر مکعب در سال ۱۳۸۸ رسیده است.

۱۸-۳- تاسیسات جمع آوری و دفع فاضلاب شهری در استان

برنامه «ایجاد و توسعه تاسیسات و تجهیزات فاضلاب شهرها» شامل فعالیت های ایجاد و توسعه شبکه جمع آوری و دفع بهداشتی فاضلاب شهرها، ایجاد ایستگاههای پمپاژ و تصفیه خانه های فاضلاب شهری می باشد.

در سال ۱۳۸۷ در حدود ۶۵۹۹۰۰ متر شبکه فاضلاب شهری با قطر ۲۰۰ میلی متر (و بیشتر) برای جمع آوری فاضلاب در ۷ شهر استان (شهرهای اردبیل-بيله سوار-پارس آباد-خلخال-مشگین شهر - کوثر و مغان) موجود بوده است که این رقم در سال ۱۳۸۸ به ۷۵۳۶۷۰ متر رسیده است و تعداد انشعابات نیز در طی دوره مورد بررسی از ۳۱۶۶۷ فقره انشعاب به ۴۷۸۶۷ فقره افزایش یافته است .

با توجه به اثرات مفید اجرای اینگونه طرحها در ایجاد و ارتقاء بهداشت عمومی و اجتماعی و سلامتی محیط زیست و ضرورت بهره برداری از آنها برای رسیدن به توسعه پایدار شایسته است در این راستا برنامه ریزی دقیق و کاملی صورت گرفته و با اولویت بخشی در تخصیص منابع اعتباری لازم برای این پروژه ها بهره برداری از آنها سریعتر گردد.

۱۸-۴- خدمات شهری در شهرهای استان

در سال ۱۳۸۸ در کل استان ۱۵ باب کشتارگاه صنعتی و بهداشتی در ۱۵ شهر استان دارای مجوز فعالیت بوده اند و ۶ شهر استان (شهرهای آبی بیگلو ، تازه کند انگوت ، جعفر آباد ، هیر، عنبران و کورائیم) کشتارگاه بهداشتی نداشته اند که با توجه به اهمیت ذبح بهداشتی و کنترل شده دامها در تامین غذای سالم برای شهروندان و پیشگیری از شیوع بیماریهای مشترک بین انسان و دام ، رسیدگی به این موضوع اهمیت زیادی دارد . کشتارگاه صنعتی اردبیل و کشتارگاههای بهداشتی یاد شده در مجموع ظرفیت کشتار ۱۲۰۰ راس دام سبک و ۱۸۲ راس دام سنگین در روز را دارند .

در سال مذکور در کل استان ۲۲ ایستگاه آتش نشانی نیز در شهرهای استان مشغول فعالیت بوده اند که ۴ ایستگاه در شهر اردبیل و سایر ایستگاهها نیز در شهرهای دیگر استان بجز شهرهای آبی بیگلو ، و عنبران مستقر بوده اند . احداث و تجهیز واحدهای آتش نشانی در شهرهای مذکور ضرورت زیادی دارد . از مجموع شهرهای ۲۲ گانه استان ۳ شهرستان دارای میدان میوه و تره بار بوده اند که ۲ میدان میوه و تره بار در شهر اردبیل و ۳ میدان میوه و تره بار در شهر پارس آباد و یک میدان میوه و تره بار در شهرستان مشگین شهر مشغول فعالیت بوده اند .

در سال ۱۳۸۸ توسط ۱۳۵ دستگاه خودروی مخصوص حمل زباله در سطح استان حدود ۲۳۷۱۰۱ تن زباله شهری حمل و دفن شده است. بطور کلی استان در زمینه حمل و نقل و بازیافت و دفن بهداشتی زباله های شهری و بطور کلی مدیریت زباله های شهری معضلات اساسی دارد و تهیه و اجرای یک برنامه جامع برای مدیریت زباله در شهرهای استان ضروری بنظر میرسد. از سال ۱۳۸۳ با ایجاد موسسه بازیافت و مدیریت پسماندهای استان زیر نظر معاونت امور عمرانی استانداری گامهای خوبی در این زمینه برداشته شده است.

در همان سال در شهرهای استان ۱۱۳ پارک و بوستان عمومی با وسعت ۱۵۲۸۸۳۶ متر مربع برای استفاده شهروندان اختصاص یافته است که سرانه آن به حدود ۲/۱۳ متر مربع برای هر شهروند میرسد. علاوه بر آن وسعت فضای سبز شهری در سال مذکور در حدود ۴۶۳۲۱۸۰ متر مربع بوده است. با توجه به نقش حیاتی فضای سبز و اهمیت وجود اینگونه تأسیسات در زیبایی شهرها و رفاه حال و گذران اوقات فراغت شهروندان و حفاظت محیط زیست، گسترش و تجهیز و زیباسازی آنها خصوصاً در مرکز استان بعلت انبوه مسافران و گردشگران در فصول بهار و تابستان اهمیت و ضرورت زیادی دارد. شهر رضی فاقد بوستان عمومی بوده و در این زمینه نیاز به رسیدگی بیشتری دارد. در ضمن به علت انبوه گردشگران در فصل تابستان احداث یک واحد کمپینگ استاندارد در مرکز استان برای رفاه حال ایشان و جلوگیری از اتراق مسافران در کنار خیابانهای شهری یا در بوستانهای شهری ضروری می نماید.

در سال ۱۳۸۷ تعداد ۴۰۷۲ دستگاه وسیله نقلیه عمومی شهری شامل اتوبوس، مینی بوس و تاکسی در نقاط شهری استان مشغول ارائه خدمات بوده اند که در سال ۱۳۸۸ تعداد آنها به ۴۷۴۶ دستگاه شامل ۲۰۶ دستگاه اتوبوس و ۲۸۹ دستگاه مینی بوس و ۴۲۵۱ دستگاه تاکسی شهری رسیده است.

۱۸-۵- پروانه های ساختمانی صادر شده

تعداد پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا در نقاط شهری استان در سال ۱۳۸۲ بعد از چهارمین سال سیر نزولی، سیر صعودی پیدا نموده و از ۲۸۷۵ فقره در سال ۱۳۸۱ به ۳۴۲۹ فقره در سال ۱۳۸۲ رسیده است. ولی در سال ۱۳۸۳ مجدداً در اثر رکورد بازار مسکن و ساخت و ساز با کاهش رشد ۲۰ درصدی به ۲۷۴۲ فقره رسیده است. در سال ۱۳۸۴ تعداد پروانه های ساختمانی با رشد ۱۳ درصدی به ۳۱۰۱ فقره، در سال ۱۳۸۵ با رشد ۲۶/۹۲ درصدی به ۳۹۳۶ فقره و در سال ۱۳۸۶ با رشد ۴۶/۱۶ درصدی به ۵۷۵۳ فقره و در سال ۱۳۸۷ با کاهش رشد ۲۹/۵ درصدی به ۴۴۴۲ فقره رسیده است که بیشترین تعداد آن مربوط به شهرستان اردبیل (۲۵۰۵ فقره) و کمترین آن مربوط به شهرستان کوثر (۶۷ فقره) می باشد. (بیشترین تعداد پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا پس از شهرستان اردبیل بترتیب مربوط به شهرستانهای پارس آباد، مشکین شهر، نمین، بيله سوار، مغان، خلخال و نیر بوده است).

همچنین در سال ۱۳۸۸ تعداد ۱۰۶ قطعه زمین به مساحت ۲۳۴۱ متر مربع جهت احداث واحدهای مسکونی و احداث مجتمع های آپارتمانی و ۱۱ قطعه زمین به مساحت ۱۸۴۹۰۰ متر مربع جهت کاربریهای غیر مسکونی از سوی سازمان مسکن و شهرسازی استان واگذار شده است. ضمناً از مجموع ۶۷۵۲ فقره پروانه ساختمانی صادر شده در سال ۱۳۸۸ تعداد ۵۲۰۰ پروانه مسکونی و ۵۵۰ پروانه مسکونی و کارگاه توام ۱۵۷ پروانه تجاری و ۲۶ پروانه صنعتی، آموزشی و بهداشتی و بقیه مربوط به سایر موارد بوده است. در سال ۱۳۸۸ تعداد ساختمانهای سه طبقه نسبت به سال قبل ۳۵، تعداد ساختمانهای چهارطبقه ۲۵ درصد و تعداد ساختمانهای پنج طبقه و بیشتر ۱۰ درصد افزایش نشان می دهد.

۱۸-۶- تحلیل عملکرد اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای فصل مسکن، عمران شهری، روستایی و عشایری از محل درآمد عمومی

عملکرد اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استانی در فصل مسکن، عمران شهری، روستایی و عشایری در سال ۱۳۸۸ معادل ۷۱۴۳۶۸ میلیون ریال بوده که در حدود ۲۵/۱ درصد از اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استانی را شامل می شود. با توجه به جدیدالتاسیس بودن بسیاری از شهرداریهای استان و کمبود درآمدهای آنها به علت بنیه ضعیف اقتصادی شهروندان و صاحبان حرف و مشاغل در اینگونه شهرها افزایش اعتبار فصل عمران شهرها از محل منابع درآمد عمومی بسیار ضروری می نماید.

۱۸-۷- تنگناها، نارسائیه و راهکارهای توسعه بخش

همچنانکه در قسمتهای قبلی نیز ذکر شد، علیرغم رشد و توسعه اکثر نقاط شهری در کشور در سالهای اخیر متأسفانه شهرهای استان و حتی مرکز استان نیز از نظر سیمای شهری چشم انداز چندان مناسبی ندارند و این موضوع عمدتاً با عدم نوسازی بافت فرسوده شهرها و وضعیت نابسامان کمربندی ها و مشکلات حاشیه نشینی و احداث بی رویه شهرکهای جدید در مجاورت شهرهای بزرگ ارتباط تنگاتنگ دارد.

آنچه به شهر چهره ای متمایز از روستا می دهد و آنرا چشم نواز می کند، در دید اول وجود تاسیسات شهری مانند خیابانها و معابر و کوچه های عریض و پارکهای عمومی و ساختمانهای مرتفع و زیبا بصورت مراکز تجاری و مسکونی است و در نگاه بعدی تسهیلات و خدمات رسانی مناسب شهری از آمد و شد مناسب وسائل نقلیه، توسعه حمل و نقل عمومی و سیستم آب و فاضلاب و دفع زباله و سایر خدمات شهری می باشد که متأسفانه استان در تمامی این موارد حتی در مقایسه با استانهای مشابه وضعیت خوبی ندارد.

از طرف دیگر شهرداریهای استان به علت اقتصاد نه چندان قوی منطقه قادر به اخذ عوارض و کسب درآمد زیادی نیستند و بدون کمکهای دولتی حتی قادر به انجام وظایف ذاتی خود نمی باشند.

حاشیه نشینی در شهرهای بزرگ استان خصوصاً در شهرهای اردبیل و پارس آباد یکی از معضلات بزرگ استان در بخش عمران شهری می باشد که نیاز به مطالعه و اتخاذ راهکارهای دقیق علمی دارد تا با ساماندهی این فضاهای سکونتگاهی ، چهره ناخوشایند آنها بهبود یابد .

راهکارهای مهم در توسعه عمران شهری استان عبارتند از :

- ۱- سرعت بخشیدن به احداث سیل بند ، دیوار ساحلی و حفاظتی ، بدنه سازی مسیلهها و رودخانه ها و جمع آوری آبهای سطحی ، ایجاد تاسیسات لازم برای حفظ شهرها ، مانند ایستگاههای امداد رسانی، آتش نشانی ، آزاد سازی حریم مسیلهها و گسلها و جلوگیری از ریزش کوه و لغزش زمین خصوصاً در شهرهای شدیداً کوهستانی استان. (گرمی، گیوی ، هشتجین ، کلور و مشگین شهر)
- ۲- تسریع فعالیت های بهسازی تاسیسات و شبکه معابر شهری و توسعه و ایجاد شبکه حمل و نقل عمومی
- ۳- سرعت بخشیدن به فعالیتهای ایجاد تسهیلات شهری (از قبیل میداین میوه و تره بار ، گورستان و پارکینگ و کشتار گاههای بهداشتی دام) خصوصاً در شهرهایی که فاقد اینگونه تاسیسات می باشند .
- ۴- تقویت و توسعه فضاهای سبز عمومی و بوستانهای شهری، احداث کمپینگ های مخصوص گردشگران با امکانات رفاهی ، جداسازی کاربریهای ناسازگار شهری ، پاکسازی محیط شهری از زباله ها و آلودگی صوتی .
- ۵- تقویت بنیه مالی شهرداریهای جدیدالتاسیس و کم توان و تجهیز آنها به ماشین آلات و تجهیزات فنی و عمرانی .
- ۶- توجه به آموزش شهروندان و کارکنان شهرداریها و نهادهای مسئول خدمات شهری و تاکید به نقش سازمانهای غیر دولتی در اداره امور شهری .

۱۹- پست و مخابرات

اهم فعالیتها در بخش پست شامل شناخت و تامین نیازهای پستی جامعه، تهیه، اجراء و نظارت برنامه های جامع به منظور انجام خدمات پستی، تأسیس، تجهیز و توسعه واحدهای پستی، واگذاری صندوقهای پستی شخصی، قبول مرسولات حاوی کالا و اشتراک روزنامه ها و سایر فعالیتهای مشابه می باشد.

اهم فعالیت ها در بخش مخابرات شامل ایجاد زیرساختهای مخابراتی و ارائه خدمات تلفن ثابت، همراه و مدیریت فضای فرکانس و شبکه های بی سیم می باشد که این خدمات در سطوح ارتباطات شهری، بین شهری و بین الملل و اتصال به شبکه جهانی (اینترنت) عرضه می شود.

۱۹-۱- تعداد مرسولات پستی (داخلی و خارجی) استان

تعداد مرسوله های داخلی پستی (شامل نامه ها، مطبوعات، بسته های کوچک و امانات) وارد شده به استان با ۲۶/۴۵ درصد افزایش از ۸۲۹۸۳۶۵ عدد در سال ۱۳۸۷ به ۷۹۸۳۴۵۱ عدد در سال ۱۳۸۸ رسیده است. در همین حال تعداد مرسوله های داخلی پستی صادر شده از استان نیز با ۳/۷۹ درصد کاهش از ۸۲۹۸۳۶۵ عدد در سال ۱۳۸۷ به ۷۹۸۳۴۵۱ عدد در سال ۱۳۸۸ رسیده است.

تعداد مرسولات پستی وارد شده از مبادی خارج از کشور با ۱/۶۳ درصد کاهش از ۱۱۴۳۸ عدد در سال ۱۳۸۷ به ۱۱۲۵۲ عدد در سال ۱۳۸۸ رسیده است و در همین حال تعداد مرسولات صادر شده به خارج از کشور با ۲۲/۸۵ درصد کاهش از ۱۱۹۹ عدد در سال ۱۳۸۷ به ۹۲۵ عدد در سال ۱۳۸۸ رسیده است.

۱۹-۲- مراکز خدمات رسانی پستی

اداره کل پست استان اردبیل در سال ۱۳۸۸ با برخورداری از ۹ اداره کل و اداره، تعداد ۱۳ دفتر پست شهری و ۳ دفتر پست روستایی در سطح استان، تعداد ۳ واحد آژانس پست شهری، تعداد ۳۲ نمایندگی پستی، ۹ واحد دفتر مشترک پست و مخابرات روستایی (ICT)، تعداد ۱۵۲ صندوق پست شهری، تعداد ۱۷۷ صندوق پست روستایی و ۸۸ دفتر ارایه دهنده سایر خدمات ارتباطی در سراسر استان توانسته است بیش از ۶۰ نوع سرویس مختلف اعم از خدمات پستی متعارف و جدید را در سطح استان ارائه نماید.

از واحدهای ارائه دهنده انواع خدمات پستی در استان در سال ۱۳۸۸ می توان به ۱۱۳ واحد ارایه دهنده خدمات پست پیشتاز، ۱۱۳ واحد ارایه دهنده خدمات خودرویی، ۱۱۳ واحد ارایه دهنده خدمات پست مالی، ۱۱۳ واحد ارایه دهنده خدمات پست تصویری و ۹ واحد ارایه دهنده خدمات پست تلفنی اشاره نمود.

۱۹-۳- امکانات مخابراتی استان

در جدول شماره (۱-۱۹) امکانات مخابراتی استان طی سالهای ۸۸-۱۳۸۴ آورده شده است. بررسی این جدول نشان می دهد که با توجه به افزایش نقش ارتباطات در جامعه و استقبال روز افزون مردم از امکانات ارتباطی در سال ۱۳۸۸، شبکه مخابرات استان افزایش عملکرد چشمگیری نسبت به سالهای قبل داشته است.

جدول شماره (۱-۱۹) امکانات مخابراتی استان در سالهای ۸۸ - ۱۳۸۴

سال	نوع امکانات	مرکز تلفن شهری	تلفن منصوبه شهری	تلفن مشغول به کار شهری	تلفن همگانی شهری	تلفن همگانی بین شهری	کانالهای بین شهری
۱۳۸۴	۳۳	۲۹۱۳۱۶	۲۵۷۰۳۱	۱۷۵۹	۱۷۵۰	۷۵۲۰	
۱۳۸۵	۳۳	۲۹۷۱۷۸	۲۵۷۱۷۹	۱۸۱۰	۲۲۰۴	۸۶۶۴	
۱۳۸۶	۳۶	۳۳۹۲۵۴	۲۶۳۶۵۰	۱۹۳۹	۲۶۹۲	۶۳۸۷	
۱۳۸۷	۳۶	۳۴۹۸۸۲	۲۶۳۳۸۰	۱۸۹۲	۳۲۴۱	۵۱۶۶	
۱۳۸۸	۳۶	۳۵۲۷۲۱	۲۹۴۲۵۰	۱۸۹۵	۳۳۱۱	۵۱۶۶	

دنباله جدول شماره (۱۹-۱)

نوع امکانات	کانالهای بین المللی	روستاهای دارای ارتباط تلفنی	روستاهای دارای مرکز سوئیچ	تلفن منصوبه روستایی	تلفن مشغول بکار روستایی	تلفن همراه
۱۳۸۴	۶۰	۲۰۰۳	۳۸۱	۱۵۷۱۸۴	۱۲۶۴۵۹	۷۲۷۳۶
۱۳۸۵	۶۰	۱۵۰۱	۳۵۰	۱۹۸۵۱۶	۱۵۶۳۴۰	۱۸۶۶۵۴
۱۳۸۶	۶۰	۱۵۴۱	۳۸۹	۲۰۶۸۰۱	۱۵۰۳۶۹	۳۰۳۷۹۱
۱۳۸۷	۹۰	۱۵۸۱	۳۱۰	۲۱۰۰۸۴	۱۲۷۱۱۴	۳۷۳۷۹۰
۱۳۸۸	۹۰	۱۵۹۵	۳۱۰	۲۲۵۲۴۰	۱۲۹۵۲۰	۳۹۲۵۲۰

ماخذ: شرکت سهامی مخابرات استان اردبیل-۱۳۸۹

۱۹-۴- ضریب نفوذ تلفن ثابت و همراه

بر اساس اطلاعات ارائه شده در جدول شماره (۱۹-۲) ضریب نفوذ تلفن ثابت شهری در استان در سال ۱۳۸۸ معادل ۳۶/۷۱ درصد بوده است در همین سال ضریب نفوذ تلفن روستایی در استان ۲۵/۹۱ درصد و ضریب نفوذ تلفن ثابت در کل استان معادل ۳۲ درصد بوده است. در سال مذکور ضریب نفوذ تلفن ثابت در کشور ۳۵ درصد بوده است.

بر اساس اطلاعات دریافتی از شرکت سهامی مخابرات استان اردبیل، در سال ۱۳۸۸ ضریب نفوذ تلفن همراه در استان ۳۲ درصد و این رقم در کشور ۴۴ درصد بوده است.

بررسی روند ضریب نفوذ تلفن همراه در طول سالهای ۱۳۸۸-۱۳۸۵ نشان دهنده افزایش چشمگیر این شاخص بوده است به طوری که این شاخص در استان از ۱۴/۷۰ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۲۴/۷۱ درصد در سال ۱۳۸۶ و ۳۰/۴۴ درصد در سال ۱۳۸۷ و ۳۲ درصد در سال ۱۳۸۸ رسیده است.

در سطح کشور نیز این شاخص از ۲۲/۲۰ درصد در سال ۱۳۸۵ به ۳۴/۲۰ درصد در سال ۱۳۸۵ و ۴۲/۹۸ درصد در سال ۱۳۸۷ و در سال ۱۳۸۸ به ۴۴ درصد افزایش یافته است.

مقایسه ضریب نفوذ تلفن همراه در کشور در استان نشان دهنده پایین بودن این شاخص در استان نسبت به میانگین کشوری می باشد.

جدول شماره (۱۹-۲) ضریب نفوذ تلفن ثابت و همراه در استان اردبیل و کل کشور در طول سالهای ۱۳۸۵-۱۳۸۸

۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	عنوان	
۳۶/۷۱	۳۵/۹۶	۳۶/۳۸	۳۶/۸۷	شهری	ضریب نفوذ تلفن ثابت در استان
۲۵/۹۱	۲۵/۳۸	۲۹/۴۰	۲۹/۴۳	روستایی	
۳۵	۳۴	۳۳/۴۶	۳۲/۵۵	ضریب نفوذ تلفن ثابت در کل کشور	
۳۲	۳۰/۴۴	۲۴/۷۱	۱۴/۷۰	ضریب نفوذ تلفن همراه استان	
۴۴	۴۲/۹۸	۳۴/۲۰	۲۲/۲۰	ضریب نفوذ تلفن همراه کشور	

ماخذ : پیشین

۱۹-۵- عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استانی فصل ارتباطات و فناوری اطلاعات

در سال ۱۳۸۸ عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استانی فصل ارتباطات و فناوری اطلاعات ۶۹۲۰ میلیون ریال بوده است که در حدود ۰/۲۷ درصد از عملکرد اعتبارات استانی را شامل می شود.

ج- امور اجتماعی :

۲۰- آموزش عمومی

۲۱- آموزش عالی

۲۲- بهداشت و درمان

۲۳- بهزیستی و تامین اجتماعی

۲۴- فرهنگ و هنر، رسانه های جمعی و گردشگری

۲۵- تربیت بدنی

۲۰- آموزش عمومی

آموزش و پرورش از فصلهایی است که تاثیر غیر قابل انکاری بر امر توسعه دارد و از این رو مورد توجه محققان و برنامه ریزان می باشد. در تحقیقات مختلفی که انجام شده، اثرات متقابل توسعه آموزش و پرورش بر رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی به اثبات رسیده است. در صورت اجرای برنامه های توسعه آموزش و پرورش، در آینده نسبت فزاینده ای از جمعیت فعال را جوانان آموزش دیده و ماهر تشکیل خواهند داد و به تدریج ساختار ذهنی و حرفه ای جمعیت فعال تغییر خواهد کرد. کسب سطوح بالاتر مهارت و تخصص توسط جمعیت فعال، امکان پیشرفت دائم تکنیکهای تولید و رشد مداوم و توسعه اقتصادی حاصل از آن را فراهم خواهد آورد. هم چنین توسعه آموزش و پرورش با تاثیری که بر بهبود سطح بهداشت و امید به زندگی و کاهش جمعیت دارد به طور مستقیم به توسعه اقتصادی منتهی می شود. از این رو آموزش و پرورش یکی از عوامل کلیدی در فرایند توسعه به شمار می رود.

۲۰-۱- تعداد دانش آموزان به تفکیک مقاطع تحصیلی و جنس

دامنه فعالیت آموزش و پرورش شامل سه دوره آموزش ابتدایی در ۵ پایه تحصیلی، آموزش راهنمایی در سه پایه تحصیلی و آموزش متوسطه نظری و مهارتی و پیش دانشگاهی می باشد که فعالیت در این دوره در سال اول متوسطه بصورت عمومی بوده و از سال دوم متوسطه به شاخه های کاردانش، فنی و حرفه ای و نظری تقسیم می شود و فارغ التحصیلان رشته های مختلف نظری پس از پایان این دوره، جهت ورود به آموزش عالی یک سال تحصیلی در دوره های پیش دانشگاهی مشغول تحصیل می شوند.

۲۰-۱-۱- آموزش پیش از دبستان

آموزش پیش از دبستان یا دوره آمادگی، دوره آموزشی یکساله است که با تحت پوشش قرار دادن کودکان ۵ ساله زمینه آمادگی تحصیلی، آشنایی با محیط آموزشی و تعاملات اجتماعی و جذب مفاهیم آموزشی پایه را در آنان فراهم می آورد و از این نظر حائز اهمیت است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲۰-۱) در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶ تعداد دانش آموزان دوره آمادگی در استان ۱۲۷۸۶ نفر بوده که در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۸۷ به ۱۲۵۱۰ نفر و در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ به ۹۲۶۳ نفر کاهش یافته است .

۲۰-۱-۲-آموزش ابتدایی

دوره ابتدایی جزء آموزشهای اجباری در ایران می باشد و با توجه به اهمیت دوره ابتدایی تلاش برنامه ریزان و مسئولان نظام آموزشی همواره بر تحت پوشش آوردن هر چه بیشتر افراد لازم التعلیم این گروه سنی بوده است .

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۲۰-۱) تعداد دانش آموزان دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶ معادل ۹۷۵۰۶ نفر بوده که در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۸۷ به ۹۲۴۷۳ نفر و در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ به ۸۹۳۰۹ نفر کاهش پیدا کرده است همچنین بخش عمده کاهش کل جمعیت دانش آموزان استان در سال ۱۳۸۶-۸۷ ناشی از کاهش دانش آموزان دوره راهنمایی می باشد.

۲۰-۱-۳-آموزش راهنمایی

دوره راهنمایی تحصیلی به عنوان راهنمای دانش آموزان در انتخاب رشته و تعیین مسیر تحصیلی ، نزد برنامه ریزان آموزشی از اولویت خاصی برخوردار است. با انتقال موج کاهنده دانش آموزان ابتدایی به دوره های تحصیلی بالاتر، دوره راهنمایی تحصیلی نیز با کاهش دانش آموز روبرو بوده است. با توجه به اطلاعات جدول (۲۰-۱) تعداد دانش آموزان این دوره در سال تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶ معادل ۸۰۱۸۸ نفر بوده که در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۸۷ به ۷۱۵۲۵ نفر و در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ به ۶۲۲۴۹ نفر کاهش یافته است . همچنین تعداد ۲۶۵ نفر دانش آموز در مقطع راهنمایی بزرگسالان در سال مذکور مشغول تحصیل بوده اند که نسبت به سال تحصیلی گذشته (۱۳۸۶-۸۷) معادل ۲۴۵ نفر کاهش داشته است.

۲۰-۱-۴- آموزش متوسطه نظری و پیش دانشگاهی

طول دوره آموزش متوسطه نظری ۳ سال است. دوره آموزش پیش دانشگاهی که مدت آن یکسال است به عنوان مکمل دوره سه ساله متوسطه نظری و مجوزی برای ورود دانش آموزان متوسطه نظری به سطوح آموزش عالی می باشد. طبق اطلاعات جدول شماره (۲۰-۱) تعداد کل دانش آموزان متوسطه نظری و پیش دانشگاهی در سال تحصیلی ۸۵-۸۶ از ۸۰۸۸۹ نفر در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ به ۷۳۵۹۴ نفر و در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به ۷۱۷۵۶ نفر کاهش یافته است علاوه بر دانش آموزان دوره روزانه، در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ معادل ۵۱۸۳ نفر دانش آموز در مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی شبانه مشغول تحصیل بوده اند.

۲۰-۱-۵- آموزش فنی و حرفه ای و کار دانش

همانگونه که اشاره گردید فعالیت در سال اول دوره آموزش متوسطه نظری و پیش دانشگاهی عمومی بوده و از دوم متوسطه به شاخه های کار دانش، فنی و حرفه ای و نظری تقسیم می شود. با توجه به اطلاعات جدول شماره (۲۰-۲) تعداد دانش آموزان متوسطه در شاخه های فنی و حرفه ای و کار دانش در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ معادل ۱۷۴۴۷ نفر بوده که در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ به ۱۷۱۱۷ نفر کاهش و در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به ۲۰۶۷۸ نفر افزایش پیدا کرده است. در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ سهم دانش آموزان فنی و حرفه ای و کار دانش تحت پوشش مدارس دولتی از مجموع دانش آموزان فنی و حرفه ای و کار دانش معادل ۷۹/۶۵ درصد بوده که در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ به ۸۰/۹۴ درصد و در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به ۸۳/۳۸ درصد افزایش یافته است.

۲۰-۱-۶- دانش آموزان تیزهوش

علاوه بر کودکان عادی، آموزش کودکان استثنایی و تیزهوش نیز بر عهده آموزش و پرورش است و شامل آموزشهای خاص برای این گروه از دانش آموزان منطبق با دوره های تحصیلی آموزش رسمی می باشد.

در نظام آموزشی کشور دانش آموزانی که دارای تواناییهای ذهنی بالایی هستند از امکانات آموزشی و فضای فیزیکی خاصی برخوردارند و تامین این شرایط بر عهده متولیان آموزش و پرورش است طبق اطلاعات جدول شماره (۲۰-۳) تعداد کل دانش آموزان تیزهوش استان در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ معادل ۷۶۲ نفر بوده که در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ به ۷۶۸ نفر و در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به ۷۸۰ نفر تغییر گردیده است .

در سال مذکور تعداد دانش آموزان تیزهوش در مقطع راهنمایی ۲۹۹ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ معادل پنج نفر افزایش نموده است که می تواند ناشی از افزایش تعداد دانش آموزان مقطع راهنمایی در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ نسبت به سال قبل باشد.

۲۰-۱-۷- دانش آموزان استثنایی

دانش آموزان استثنایی نیز با توجه به ناتوانیهای جسمی و ذهنی به ۷ گروه نابینا، ناشنوا، ناتوان ذهنی، معلول جسمی و حرکتی، ناهنجار رفتاری، چند معلولیتی و ناتوان یادگیری تقسیم می شوند و با طبقه بندی در دوره های تحصیلی مختلف نیازمند بهره مندی از شرایط آموزشی متناسب با شرایط خاص خود هستند. تعداد این دانش آموزان در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ معادل ۱۱۴۳ نفر بوده که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به ۱۲۰۵ نفر کاهش یافته است .

۲۰-۱-۸- دانش آموزان مدارس غیر انتفاعی (غیر دولتی)

جلب مشارکتهای مردمی از طریق ایجاد و گسترش مدارس غیر دولتی یکی از سیاستهای مورد توجه آموزش و پرورش در سالهای گذشته بوده است افزایش تعداد دانش آموزان مدارس غیر انتفاعی در توسعه فعالیتهای آموزش و رقابتی کردن آنها نقش اساسی داشته و از این جهت یکی از شاخصهای نظام آموزشی کشور به حساب می آید .

طبق اطلاعات جدول شماره (۲۰-۴) تعداد کل دانش آموزان غیر انتفاعی در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ معادل ۱۹۶۱۹ نفر بوده که در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ با ۴/۸۳ درصد افزایش به ۲۰۵۶۸ نفر و در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ با ۱/۸۶ درصد کاهش به ۲۰۱۸۶ نفر رسیده است.

تعداد آموزشگاهها و مدارس غیر انتفاعی نیز با اندک افزایش از ۲۶۱ باب در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ به ۲۶۴ باب در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ و در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ با ۲/۳ درصد کاهش به ۲۵۸ باب رسیده است.

افزایش جمعیت دانش آموزان در مدارس غیر انتفاعی عمدتاً در مقطع ابتدائی و راهنمایی می باشد به طوری که تعداد دانش آموزان در مقطع ابتدائی از ۵۸۲۸ نفر در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ به ۶۰۳۶ نفر در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ افزایش یافته است. در مقطع راهنمایی نیز تعداد دانش آموزان در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ از ۳۳۲۶ نفر به ۳۳۵۵ نفر در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ افزایش یافته است. تعداد آموزشگاهها و مدارس غیر انتفاعی در مقطع ابتدائی از ۴۲ باب در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ به ۴۱ باب در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ کاهش یافته است بیشترین کاهش تعداد آموزشگاهها و مدارس غیر انتفاعی مربوط به مقطع پیش دانشگاهی به تعداد ۵ باب بوده و تنها مقطعی که تعداد آموزشگاهها افزایش یافته است مقطع متوسطه به تعداد کل ۱۳۵ باب و افزایش یک باب آموزشگاه بوده است.

۲۰-۱-۹- تعداد دانش آموزان دختر

تعلیم و تربیت دختران در هر جامعه ای از اهمیت ویژه ای برخوردار است به جرات می توان گفت که یکی از عواملی که در راه رسیدن به توسعه انسانی جوامع باید به آن توجه جدی نمود آموزش همه دختران در سطح آموزش عمومی و در مرحله بعد افزایش سطح سواد و تحصیلات آنان تا مراحل عالی می باشد.

شاخص تعداد دانش آموزان دختر در مقاطع مختلف تحصیلی ، همچنین شاخص پوشش تحصیلی ظاهری و نرخ گذر دانش آموزان دختر از شاخصهایی هستند که می توانند نمایانگر میزان آموزش عمومی دختران در هر جامعه ای باشند.

بر اساس اطلاعات جدول (۱-۲۰) در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ تعداد دانش آموزان دختر در مقطع ابتدایی ۴۴۱۱۴ نفر ، در مقطع راهنمایی (شامل راهنمایی روزانه ، بزرگسالان) معادل ۳۰۶۹۱ نفر و در مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی (شامل متوسطه نظری و پیش دانشگاهی روزانه و بزرگسالان) معادل ۳۷۶۶۵ نفر میباشد .

میزان پوشش تحصیلی دانش آموزان دختر در جدول (۵-۲۰) آمده است. همانگونه که ملاحظه می گردد میزان پوشش تحصیلی ظاهری دانش آموزان دختر در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ در مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی تفاوت چشمگیری با مقطع ابتدایی و راهنمایی دارد و این مساله در مورد دانش آموزان پسر نیز صادق است .

اطلاعات مربوط به نرخ گذر دانش آموزان که در جدول (۶-۲۰) آمده است نشان می دهد در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ نرخ گذر دانش آموزان دختر در مقطع ابتدایی به راهنمایی ۹۹/۹۵ درصد ، در مقطع راهنمایی به متوسطه ۹۷/۴۸ درصد بوده است . ملاحظه میگردد که در مقاطع بالاتر نرخ گذر دانش آموزان تفاوت چشمگیری با مقاطع پایین تر تحصیلی دارد. بر اساس همین جدول نرخ گذر دانش آموزان پسر در مقطع ابتدایی به راهنمایی ۹۹/۷۲ درصد و در مقطع راهنمایی به متوسطه ۱۰۳/۱۲ درصد بوده است.

جدول شماره (۲۰-۱) تعداد دانش آموزان به تفکیک مقطع تحصیلی و جنسیت در سال های تحصیلی

۸۶-۱۳۸۵ و ۸۷-۱۳۸۶ و ۸۸-۱۳۸۷ (بدون غیر انتفاعی)

(نفر)

سال ۱۳۸۷-۱۳۸۸		سال ۱۳۸۶-۱۳۸۷			سال ۱۳۸۵-۱۳۸۶			شرح
دختر	پسر	دختر	پسر	جمع	دختر	پسر	جمع	
۴۵۵۲	۴۷۱۱	۶۲۷۴	۶۲۳۶	۱۲۵۱۰	۶۳۷۰	۶۴۱۶	۱۲۷۸۶	تعداد دانش آموزان آمادگی
۴۴۱۱۴	۴۵۱۹۵	۴۵۵۵۰	۴۶۹۲۳	۹۲۴۷۳	۴۸۰۶۳	۴۹۴۴۳	۹۷۵۰۶	تعداد دانش آموزان ابتدایی
۳۰۵۳۱	۳۲۷۱۸	۳۴۱۱۳	۳۷۴۱۲	۷۱۵۲۵	۳۸۰۰۰	۴۲۱۸۸	۸۰۱۸۸	تعداد دانش آموزان راهنمایی
۳۵۰۲۵	۳۶۷۳۱	۳۶۳۸۵	۳۷۲۰۹	۷۳۵۹۴	۴۰۰۳۴	۴۰۸۵۵	۸۰۸۸۹	تعداد دانش آموزان متوسطه نظری و پیش دانشگاهی
۱۶۰	۱۰۵	۳۷۲	۱۳۸	۵۱۰	۳۹۸	۱۶۶	۵۶۴	تعداد دانش آموزان راهنمایی (بزرگسالان)
۲۶۴۰	۲۵۴۳	۴۱۸۱	۳۳۲۵	۷۵۰۶	۳۹۶۲	۳۵۵۸	۷۵۲۰	تعداد دانش آموزان متوسطه نظری و پیش دانشگاهی (بزرگسالان)
۱۱۸۱۶۷	۱۲۲۱۱۰	۱۲۶۸۷۵	۱۳۱۲۴۳	۲۵۸۱۱۸	۱۳۶۸۲۷	۱۴۲۶۲۶	۲۷۹۴۵۳	جمع

ماخذ : سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۰-۲) تعداد دانش آموزان متوسطه فنی و حرفه ای و کار و دانش به تفکیک دولتی و

غیر انتفاعی و جنسیت

(نفر)

دانش آموزان متوسطه کار و دانش			دانش آموزان متوسطه فنی و حرفه ای			سال و شرح	
غیر انتفاعی	دولتی	جمع	غیر انتفاعی	دولتی	جمع	دختر	پسر
۹۳۷	۲۳۷۲	۳۳۰۹	۲۲	۲۲۷۰	۲۲۹۲		
۲۰۸۵	۴۴۹۵	۶۵۸۰	۵۰۶	۴۷۶۰	۵۲۶۶		
۴۸۲	۲۶۲۵	۳۱۰۷	۱۵۵	۱۹۷۶	۲۱۳۱	۱۳۸۶-۸۷	۱۳۸۶-۸۷
۲۳۰۷	۴۴۷۱	۶۷۷۸	۳۱۴	۴۷۸۴	۵۱۰۱		
۵۷۲	۳۸۴۶	۴۴۱۸	۱۳۶	۲۲۰۷	۲۳۴۳	۱۳۸۷-۸۸	۱۳۸۷-۸۸
۲۱۹۶	۶۱۸۲	۸۳۷۸	۴۳۷	۵۱۰۲	۵۵۳۹		

ماخذ : سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل - ۱۳۸۹

جدول شماره (۲۰-۳) تعداد دانش آموزان تیز هوش به تفکیک مقطع تحصیلی و جنسیت

(نفر)

سال و شرح	جنسیت	راهنمایی	متوسطه نظری و پیش دانشگاهی
تعداد دانش آموزان تیزهوش	دختر	۱۴۷	۲۳۶
	پسر	۱۴۸	۲۳۱
	دختر	۱۴۴	۲۳۷
	پسر	۱۵۰	۲۳۷
	دختر	۱۵۰	۲۳۸
	پسر	۱۴۹	۲۴۳

مأخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل - ۱۳۸۹

جدول شماره (۲۰-۴) تعداد دانش آموزان، تعداد آموزشگاه و مدارس غیر انتفاعی بر حسب دوره تحصیلی در سالهای تحصیلی ۱۳۸۵-۸۶ و ۱۳۸۶-۸۷ و ۱۳۸۷-۸۸ در استان اردبیل

(نفر)

سال تحصیلی	تعداد دانش آموز (نفر)				تعداد آموزشگاه و مدارس غیر انتفاعی (باب)					
	جمع	ابتدایی	راهنمایی	متوسطه	پیش دانشگاهی	جمع	ابتدایی	راهنمایی	متوسطه	پیش دانشگاهی
۱۳۸۵-۸۶	۱۹۶۱۹	۵۳۶۹	۳۲۵۳	۹۴۵۶	۱۵۴۱	۲۶۱	۴۱	۲۸	۱۳۴	۵۸
۱۳۸۶-۸۷	۲۰۵۶۸	۵۸۲۸	۳۳۲۶	۹۸۴۵	۱۵۶۹	۲۶۴	۴۲	۲۸	۱۳۴	۶۰
۱۳۸۷-۸۸	۲۰۱۸۶	۶۰۳۶	۳۳۵۵	۹۳۵۷	۱۴۳۸	۲۵۸	۴۱	۲۷	۱۳۵	۵۵

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۷

۲۰-۲- میزان پوشش تحصیلی ظاهری و نرخ گذر دانش آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی

پوشش تحصیلی ظاهری نشان دهنده نسبت موجود بین تعداد دانش آموزان یک دوره تحصیلی با تعداد

جمعیت گروه مرتبط با آن دوره می باشد و برابر است با:

$$\text{پوشش تحصیلی ظاهری} = \frac{\text{تعداد دانش آموزانی که در آن دوره مشغول تحصیل هستند}}{\text{جمعیت گروه سنی دوره تحصیلی مربوطه}} \times 100$$

شاخص پوشش تحصیلی واقعی نمایانگر نرخ اشتغال به تحصیل در بین جمعیت گروه سنی مرتبط با

دوره های مختلف است به بیان دیگر این شاخص نشان می دهد که چه تعدادی از جمعیت گروه سنی

مربوط به یک دوره تحصیلی (مثلاً جمعیت ۱۰-۶ ساله ابتدایی) مشغول به تحصیل هستند.

پوشش تحصیلی واقعی در برنامه ریزی آموزشی از اهمیت بیشتری نسبت به پوشش ظاهری برخوردار می‌باشد ولی دستیابی به اطلاعات اولیه پوشش واقعی مشکلتر می‌باشد لذا برنامه ریزان بیشتر از پوشش ظاهری استفاده می‌کنند.

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۲۰-۵) در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ میزان پوشش تحصیلی ظاهری دانش آموزان در مقطع ابتدایی و مقطع راهنمایی بالاتر از مقطع متوسطه است. در واقع مقطع متوسطه پایین ترین میزان پوشش تحصیلی ظاهری را دارد تفاوت موجود در میزان پوشش تحصیلی مقاطع ابتدایی و راهنمایی چندان زیاد نیست اما در مقطع متوسطه نظری این اختلاف زیاد می‌باشد. همچنین میزان پوشش تحصیلی ظاهری در بین دانش آموزان پسر، در مقاطع راهنمایی و متوسطه، بالاتر از دانش آموزان دختر می‌باشد.

اطلاعات مربوط به نرخ گذر دانش آموزان در مقاطع مختلف در جدول شماره (۲۰-۶) آمده است. با توجه به اطلاعات این جدول در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷، نرخ گذر در مقطع ابتدایی به راهنمایی دختر بیشتر از پسر بوده و در مقطع راهنمایی به متوسطه دانش آموزان پسر، از دانش آموزان دختر بیشتر بوده است و در حالی که در مقطع راهنمایی به متوسطه در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ و ۸۷-۱۳۸۶ نرخ گذر دانش آموزان دختر بیشتر از پسر بوده است.

لازم به ذکر است میزان پوشش تحصیلی ظاهری و نرخ گذر در برخی از مقاطع به علت مهاجرت، مردودی دانش آموز و ... بالاتر از صد درصد می‌باشد.

جدول شماره (۲۰-۵) میزان پوشش تحصیلی ظاهری دانش آموزان (شهری و روستایی) در مقاطع مختلف و به تفکیک جنسیت در سال های تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ و ۸۷-۱۳۸۶ و ۸۸-۱۳۸۷ (بدون بزرگسالان و غیر انتفاعی)

(درصد)

۱۳۸۷-۸۸		۱۳۸۶-۸۷		۱۳۸۵-۸۶		شرح
پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	
۱۰۱/۱۰	۱۰۱/۰۹	۹۸/۹۷	۹۸/۶۶	۱۰۴/۶	۱۰۳/۲۲	میزان پوشش تحصیلی ظاهری در مقطع ابتدایی
۱۰۴/۱۱	۱۰۱/۴۰	۹۸/۸۰	۹۵/۴۰	۱۰۹/۴۳	۱۰۳/۴۷	میزان پوشش تحصیلی ظاهری در مقطع راهنمایی
۹۸/۱۹	۹۰/۸۸	۹۰/۲۶	۸۵/۳۴	۸۹/۱۷	۸۵/۱۴	میزان پوشش تحصیلی ظاهری در مقطع متوسطه

ماخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل - ۱۳۸۹

جدول شماره (۲۰-۶) نرخ گذر ظاهری دانش آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی در استان اردبیل در سال های تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ و ۸۷-۱۳۸۶ و ۸۸-۱۳۸۷ (بدون بزرگسالان و غیر انتفاعی)

(درصد)

شرح و سال	جنسیت	۱۳۸۵-۸۶	۱۳۸۶-۸۷	۱۳۸۷-۸۸
نرخ گذر مقطع ابتدایی به راهنمایی	دختر	۱۰۰/۶۵	۱۰۲/۲	۹۹/۹۵
	پسر	۹۹/۷۹	۱۰۰/۵	۹۹/۷۱
نرخ گذر مقطع راهنمایی به متوسطه	دختر	۱۰۵/۵۷	۹۵	۹۷/۴۸
	پسر	۷۸/۱۰	۹۱/۴	۱۰۳/۱۲
نرخ گذر مقطع متوسطه به پیش دانشگاهی	دختر	-	-	-
	پسر	-	-	-

ماخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل-۱۳۸۹

۲۰-۳- کارکنان آموزشی بخش آموزش و پرورش

نیروی انسانی در آموزش و پرورش به عنوان محوری ترین عامل ارتقای کیفیت آموزشی، همواره از اصلی ترین موضوعات قابل بحث در مسایل آموزش و پرورش بوده است بدین دلیل بررسی روند تغییرات و تحلیل کمی و کیفی آن از اهمیت خاصی برخوردار است.

اطلاعات مربوط به تعداد کارکنان آموزشی بخش آموزش و پرورش در جدول شماره (۲۰-۷) آمده است با توجه به اطلاعات جدول مذکور، در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ جمعاً ۱۱۵۹۰ نفر در زمینه آموزش فعالیت داشته اند که ۴۷۱۷ نفر آنان زن و ۶۸۷۳ نفر آنان مرد بوده است. که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به ۴۸۱۵ نفر زن و ۶۱۹۵ نفر مرد رسیده است. در سال مذکور (۸۷-۱۳۸۶) ۳۸/۳ درصد نیروی آموزشی دارای مدرک تحصیلی کمتر از دیپلم و ۳۵/۶ درصد نیروی آموزشی دارای مدرک تحصیلی فوق دیپلم در مقطع آمادگی و ابتدایی مشغول تدریس بوده اند که این درصد در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به ترتیب ۲۵/۱۶ درصد و ۴۴/۴ درصد رسیده است و در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ و ۸۸-۸۷ به ترتیب ۵۳/۰۴ و ۵۱/۱ درصد نیروی آموزشی دارای مدرک تحصیلی فوق دیپلم نیز در مقطع راهنمایی به امر تدریس اشتغال داشته اند. از کل کارکنان آموزشی دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ و ۸۸-۸۷ به ترتیب ۴۸/۸ و ۴۹/۳ درصد نیروی آموزشی مقطع متوسطه و پیش

دانشگاهی بوده اند به عبارت دیگر بیشترین تعداد نیروی آموزشی دارای مدرک تحصیلی دیپلم و زیر دیپلم در مقطع ابتدایی و بیشترین تعداد نیروی آموزشی دارای مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر در مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی مشغول تدریس بوده است.

جدول شماره (۲۰-۷) تعداد کارکنان آموزشی بخش آموزش و پرورش استان در مقاطع مختلف تحصیلی و به تفکیک جنسیت و مدرک تحصیلی در سالهای تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ و ۸۷-۱۳۸۶ و ۸۸-۱۳۸۷

متوسطه نظری و پیش دانشگاهی			راهنمایی			آمادگی و ابتدایی			سال و شرح	
لیسانس و بالاتر	فوق دیپلم	کمتر از دیپلم و دیپلم	لیسانس و بالاتر	فوق دیپلم	کمتر از دیپلم و دیپلم	لیسانس و بالاتر	فوق دیپلم	کمتر از دیپلم و دیپلم		
۱۰۴۷	۹۰	۶	۵۱۶	۸۲۱	۱۴	۴۲۴	۷۲۲	۱۰۹۰	زن	۱۳۸۵-۸۶
۱۷۸۵	۱۰۳	۶	۹۸۷	۹۱۰	۱۱	۱۰۰۸	۱۱۸۸	۱۲۱۵	مرد	
۱۰۳۵	۸۵	۴	۵۲۲	۸۴۲	۱۴	۴۳۹	۷۵۸	۱۰۱۸	زن	۱۳۸۶-۸۷
۱۷۲۵	۸۷	۵	۹۴۸	۸۴۲	۷	۹۸۹	۱۱۹۲	۱۰۷۸	مرد	
۱۱۶۶	۹۸	۳	۵۸۷	۸۷۸	۴	۴۸۶	۹۶۸	۶۲۵	زن	۱۳۸۷-۸۸
۱۷۳۹	۹۷	۲	۹۶۰	۷۴۵	۲	۹۵۴	۱۱۳۱	۵۶۵	مرد	

ماخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل - ۱۳۸۹

اطلاعات مربوط به شاخص نسبت دانش آموزان به معلم در جدول شماره (۲۰-۸) آمده است. بررسی این شاخص نشان دهنده کاهش نسبت دانش آموزان به معلم در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ در مقطع راهنمایی و متوسطه نظری و پیش دانشگاهی نسبت به سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ می باشد به طوری که در برخی مقاطع این کاهش بسیار چشمگیر می باشد به عنوان مثال در مقطع راهنمایی و متوسطه نظری و پیش دانشگاهی این شاخص به ترتیب ۲۱ و ۱۵ دانش آموز کاهش یافته داشته است و بیشترین درصد تغییرات برای مقطع راهنمایی و متوسطه نظری و پیش دانشگاهی به ترتیب ۶/۷ درصد و ۴۳ درصد بوده است.

اطلاعات مربوط به شاخص تراکم دانش آموز در کلاس نیز در جدول شماره (۲۰-۹) آمده است. این شاخص در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ نسبت به سال ۸۷-۱۳۸۶ بجز در مقطع ابتدایی و راهنمایی و متوسطه نظری و پیش دانشگاهی افزایشی و در مقاطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی بزرگسالان با کاهش روبرو بوده است.

جدول شماره (۲۰-۸) نسبت دانش آموزان به معلم در مقاطع مختلف تحصیلی در استان اردبیل در سال های تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ و ۸۸-۱۳۸۷ (بدون غیر انتفاعی)

نسبت دانش آموز به معلم					سال
مقطع ابتدایی	مقطع راهنمایی	مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی	مقطع راهنمایی (بزرگسالان)	مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی بزرگسالان	
۱۹	۲۲/۵۰	۲۶	۳۰	۵۹	۸۶-۸۷
۲۰	۲۱	۱۵	۱۳۲	۲۸۸	۱۳۸۷-۸۸
-۷/۱	۶/۷	۴۳	-۳۴۰	-۳۸۷	درصد تغییرات

ماخذ : محاسبه شده از اطلاعات سالنامه آماری استان اردبیل- سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

* بدون احتساب کارکنان آموزشی حق التدریس و سرباز معلم

جدول شماره (۲۰-۹) تراکم دانش آموز در کلاس در مقاطع مختلف تحصیلی در استان اردبیل طی سال های تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ و ۸۸-۱۳۸۷ (بدون غیر انتفاعی)

(نفر در کلاس)

سال	مقطع ابتدایی	مقطع راهنمایی	مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی	مقطع راهنمایی (بزرگسالان)	مقطع متوسطه نظری و پیش دانشگاهی (بزرگسالان)
۸۶-۸۷	۱۹	۲۲	۱۷	۲۴	۲۵
۸۷-۸۸	۲۰	۲۳	۲۴	۲۴	۱۸
درصد تغییرات	-۵	-۴/۵	-۴۱	-	۲۸

ماخذ : محاسبه شده از اطلاعات سالنامه آماری استان اردبیل- سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

۲۰-۴- قبول شدگان در مقاطع مختلف تحصیلی

مقایسه درصد قبول شدگان در مقاطع مختلف در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ در جدول شماره (۲۰-۱۰) نشان می دهد که درصد قبول شدگان در مقطع ابتدایی بیشتر از مقطع راهنمایی و در مقطع راهنمایی بیشتر از مقطع اول متوسطه می باشد.

مقایسه درصد قبول شدگان در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ نسبت به سال قبل نشان می دهد که هر چند در مقاطع مختلف و بین دانش آموزان دختر و پسر نوساناتی وجود داشته اما این تغییرات چندان زیاد نیست. در سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ بیشترین کاهش در شاخص درصد قبول شدگان مربوط به مقطع اول متوسطه پسران با ۳ درصد کاهش و بالاترین افزایش مربوط به مقطع راهنمایی با ۴/۲۱ درصد افزایش نسبت به سال تحصیلی ۸۶-۸۵ بوده است و در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ بیشترین افزایش مربوط به مقطع اول

متوسطه پسران با ۱۴/۴۸ درصد نسبت به سال تحصیلی ۸۷-۸۶ بوده است و همچنین درصد قبول شدگان دانش آموزان دختر در کلیه مقاطع به جزء ابتدایی در سالهای مورد بررسی بیشتر از دانش آموزان پسر بوده است. بالاترین درصد قبول شدگان مربوط به مقطع ابتدایی با ۹۹/۶۵ درصد و پایین ترین آن مربوط به مقطع اول متوسطه پسران با ۶۹/۴۷ درصد بوده است.

جدول شماره (۲۰-۱۰) قبول شدگان در مدارس (دولتی و غیر انتفاعی بدون بزرگسال) آموزش و پرورش در سالهای تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ و ۸۷-۱۳۸۶ و ۸۸-۱۳۸۷ (شامل مناطق شهری و روستایی)

(درصد)

اول متوسطه		راهنمایی		ابتدایی		سال
پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	
۵۷/۹۹	۷۰/۱۶	۸۶/۷	۹۴/۱۴	۹۸/۵۹	۹۸/۱۹	۱۳۸۵-۸۶
۵۴/۹۹	۶۹/۶۷	۹۰/۹۱	۹۴/۸۴	۹۸/۹۵	۹۸/۲۷	۱۳۸۶-۸۷
۶۹/۴۷	۸۰/۰۹	۹۴/۸۶	۹۸/۰۵	۹۹/۶۵	۹۹/۳۳	۱۳۸۷-۸۸

ماخذ : سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل - ۱۳۹۰

۲۰-۵- نرخ باسوادی جمعیت ۶ ساله و بالاتر و فعالیتهای سواد آموزی در استان

پوشش تحصیلی کامل کلیه افراد لازم التعلیم در دوره های تحصیلی مختلف و محو کامل بی سوادی از اصلی ترین اهداف نظام آموزشی کشور است اما به دلایل مختلف این هدف در طول زمان و در دوره های تحصیلی مختلف به ویژه در مناطق محروم به طور کامل محقق نشده است و در نتیجه گستره وسیعی از فعالیتهای سواد آموزی و هزینه های بالای آن را به بدنه آموزش و پرورش تحمیل نموده است. نرخ باسوادی جمعیت ۶ ساله و بالاتر در کشور بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ معادل ۸۴/۶ درصد بوده است. این نرخ در میان مردان و زنان به ترتیب معادل ۸۸/۷۳ درصد و ۸۰/۳۳ درصد بوده است.

نرخ باسوادی جمعیت ۶ ساله و بالاتر استان در سال مذکور معادل ۸۰/ درصد بوده است. این نرخ برای مردان و زنان استان به ترتیب ۸۶/۳۹ درصد و ۷۳/۲۶ درصد بوده است که کمتر از میانگین کشور می باشد.

فعالیت سواد آموزی از جمله فعالیتهای غیر رسمی در بخش آموزش و پرورش عمومی است که شامل چهار دوره آموزش مقدماتی، تکمیلی، پایانی و پنجم بزرگسال است.

تعداد بی سوادان و کم سوادان تحت پوشش نهضت سواد آموزی در استان در سال ۱۳۸۵ معادل ۴۴۹۳۴ نفر بوده که در سال ۱۳۸۶ به ۴۸۳۹۳ نفر افزایش پیدا کرده است. همچنین از تعداد ۴۸۳۷۵ نفر سواد آموز در سال ۱۳۸۶ تعداد سواد آموزان روستایی ۳۹۵۹۷ نفر (۸۱/۸۲ درصد) و تعداد سواد آموزان شهری ۸۸۱۴ نفر (۱۸/۲۱ درصد) بوده است.

۲۰-۶- فرصتها، قابلیتها و امکانات توسعه آموزش و پرورش استان

- گرایش معلمان استان به ارتقاء مدارک تحصیلی و آموزشهای ضمن خدمت
- کاهش جمعیت دانش آموزی به ویژه در دوره ابتدایی
- وجود فارغ التحصیلان دانشگاهی متقاضی جذب در آموزش و پرورش استان
- توسعه زیر ساختهای فناوری اطلاعات و استقبال خانواده ها و معلمان از گسترش آن
- قابلیت گسترش آموزشهای فنی و حرفه ای متناسب با نیازهای جامعه
- کاهش نسبت دانش آموز به معلم در مقطع راهنمایی و متوسطه نظری و پیش دانشگاهی (بزرگسالان)
- کاهش تراکم دانش آموز در کلاس دایر
- توسعه مدارس شبانه روزی، روستا مرکزی و خوابگاه های مرکزی به منظور تحت پوشش قرار دادن بیشتر روستا نشینان و فرزندان عشایر استان

۲۰-۷- چالشهای پیش روی آموزش و پرورش استان

علاوه بر تاثیر چالشهای ملی بر آموزش و پرورش استان اهم سایر چالشهای آموزش و پرورش استان در حال حاضر عبارتند از:

- کمبود نیروی انسانی متخصص در آموزشهای نظری مهارتی و آموزشهای ویژه و جابجایی و انتقال نیروی انسانی متخصص بر حسب شدت نیاز
- پایین بودن نسبت کادر آموزشی زن به مرد در کلیه مقاطع تحصیلی در استان

- غیر استاندارد و نامناسب بودن فضاهای آموزشی ، کارگاهی و ورزشی و کمبود تجهیزات مورد نیاز
- عدم تثبیت نیروی انسانی متخصص بومی و غیر بومی در مناطق شمالی استان و انتقال اجباری آنان
- عدم ارتباط مناسب بین مراکز آموزشی و صنعتی استان
- نامناسب بودن روشهای موجود برای جذب و آموزش بیسوادان که نیاز به بررسی و تجدید نظر برای تغییر روش می باشد .

- پایین بودن سطح تخصص و علم آموزشیاران معرفی شده از نهضت سواد آموزی
- کمبود منابع مالی و بودجه های عمرانی جهت توسعه ، احداث ، تعمیر و تجهیز مدارس
- کمبود منابع مالی و بودجه های عمرانی جهت بهسازی و ارتقای منابع انسانی در قالب اجرای برنامه های فناوری اطلاعات ، ارتباطات و ...
- پایین بودن نرخ باسوادی به ویژه در جمعیت زنان و بازگشت به بیسوادی به دلیل فقدان برنامه های کافی که نیاز به بررسی های آماری و علمی دارد.

۲۰-۸- راهکارهای مترتب بر بخش آموزش و پرورش استان

توجه به موارد زیر می تواند در بهبود کیفیت و کمیت نظام آموزشی استان موثر باشد:

- توجه به کمبود فضاها و تجهیزات آموزشی استاندارد و متناسب با ویژگیهای منطقه ای و محلی
- توجه به نظر معلمان در برنامه ریزی های درسی
- توجه به توزیع عادلانه معلمان در سطح استان
- استفاده از نیروهای مجرب در دوره پیش دبستانی و مقطع ابتدایی
- احداث مدارس شبانه روزی دوره متوسطه و پیش دانشگاهی در روستاهای مرکزی جهت کاهش مشکلات دانش آموزان
- مقاوم سازی ساختمانهای غیر مقاوم آموزشی
- تشویق معلمان مناطق محروم و ایجاد و گسترش امکانات رفاهی آنان از قبیل محل اقامت و وسیله ایاب و ذهاب و ... و همچنین امتیاز دهی بیشتر جهت جذب معلمان به این مناطق

۲۱- آموزش عالی

آموزش عالی که بخشی از امور اجتماعی را در برنامه ریزیهای ملی و منطقه ای تشکیل می دهد، در جهان رو به توسعه امروز، به مثابه جاری کردن خون در شریانهای جامعه است. از این رو این زیر بخش به عنوان منبع تامین نیروی انسانی متخصص در تمام عرصه های زندگی انسانی از اهمیت ویژه ای برخوردار است و عدم توجه لازم به آن می تواند در آینده ضربه مهلکی بر پیکر جامعه وارد نماید. از آن جا که این بخش با عرضه نیروی انسانی ماهر، تامین کننده تقاضای نیروی انسانی متخصص در سایر بخشها می باشد، باید هماهنگی های لازم در برنامه ریزی بین این بخش و دیگر بخشها صورت گیرد. نیروی تخصصی این بخش شامل گروه کشاورزی، گروه فنی و مهندسی، گروه علوم پایه، گروه پزشکی، گروه علوم انسانی و اجتماعی و گروه هنر می باشد.

۲۱-۱- دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان در سال ۱۳۸۸

دانشگاهها و مراکز آموزش عالی در استان شامل دانشگاههای آزاد اسلامی و دانشگاهها و مراکز آموزش عالی دولتی می باشد که گروه اول شامل دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشگین شهر و دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمی و دانشگاه آزاد اسلامی واحد پارس آباد و دانشگاه آزاد اسلامی واحد بيله سوار می باشد. گروه دوم نیز شامل دانشگاه محقق اردبیلی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی اردبیل، دانشکده پرستاری و مامایی خلخال، دانشگاه پیام نور اردبیل، دانشگاه پیام نور خلخال، دانشگاه پیام نور مشگین شهر، دانشگاه پیام نور گرمی، دانشگاه پیام نور واحد گیوی، دانشگاه پیام نور واحد نیر، دانشگاه پیام نور واحد بيله سوار، دانشگاه جامع علمی کاربردی با ۹ مرکز علمی- کاربردی در سطح استان، مرکز تربیت معلم بنت الهدی صدر اردبیل، مرکز تربیت معلم آزادگان نیر، مرکز تربیت معلم علامه طباطبایی، آموزشکده فنی و حرفه ای رازی و آموزشکده فنی و حرفه ای فاطمه (س) می باشد.

۲۱-۲- تعداد دانشجویان به تفکیک دانشگاه و مقاطع تحصیلی*

طبق اطلاعات جداول شماره (۱-۲۱) و (۲-۲۱) در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ جمعاً ۶۰۰۶۶ نفر دانشجو در دانشگاههای استان مشغول تحصیل بوده اند که از این تعداد ۱۹۶۴۱ نفر دانشجوی دانشگاههای آزاد اسلامی و ۴۰۴۲۵ نفر دانشجوی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی دولتی بوده اند که نسبت به سال تحصیلی ۸۷-۱۳۸۶ تعداد دانشجویان در دانشگاههای استان ۱۹/۶۲ افزایش یافته است .

از کل تعداد دانشجویان استان در سال مذکور تعداد ۱۰۹۶۸ نفر دانشجوی مقطع کاردانی (۱۸/۲۶ درصد)، ۴۷۰۹۰ نفر دانشجوی مقطع کارشناسی (۷۸/۴ درصد)، ۱۴۸۸ نفر دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد (۲/۴۸ درصد) و ۷۴۰ نفر دانشجوی مقطع دکتری حرفه ای (۰/۸۶ درصد) بوده اند.

بدین ترتیب ملاحظه می شود که بیشترین تعداد دانشجویان در مقطع کارشناسی و سپس مقطع کاردانی مشغول تحصیل هستند و کمترین تعداد دانشجویان مربوط به مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری حرفه ای می باشد که با توجه به نیاز استان به نیروی متخصص و ماهر لزوم ایجاد امکانات و شرایط لازم جهت پذیرش بیشتر دانشجو در مقاطع بالاتر ضروری به نظر می رسد.

---

* آمار مربوط به (تعداد دانشجویان، تعداد پذیرفته شدگان، تعداد فارغ التحصیلان) دانشگاهها و مراکز آموزش عالی و دانشگاه آزاد اسلامی از سالنامه آماری استان اخذ گردیده است.

جدول شماره (۱-۲۱) تعداد دانشجویان دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی دولتی استان در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به تفکیک مقطع تحصیلی

(نفر)

جمع	مقطع دکتری حرفه‌ای و تخصصی	مقطع کارشناسی ارشد	مقطع کارشناسی	مقطع کار دانی	نام موسسه آموزش عالی	
					سال	
۲۷۶۵۶	۲۹۹	۴۴۳	۲۱۱۷۹	۵۷۳۵	۸۶-۸۷	تعداد دانشجویان دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی دولتی استان
۴۰۴۲۵	۳۱۰	۶۶۵	۳۴۲۲۵	۵۲۲۵	۸۷-۸۸	

ماخذ : سالنامه آماری استان-۱۳۸۷

جدول شماره (۲-۲۱) تعداد دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی استان در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به تفکیک مقطع تحصیلی

(نفر)

جمع	مقطع دکتری حرفه‌ای و تخصصی	مقطع کارشناسی ارشد	مقطع کارشناسی	مقطع کار دانی	نام موسسه آموزش عالی	
					سال	
۲۲۵۵۷	۴۴۱	۶۳۳	۱۴۴۱۶	۷۰۶۷	۸۶-۸۷	تعداد دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی استان
۱۹۶۴۱	۲۱۰	۸۲۳	۱۲۸۶۵	۵۷۴۳	۸۷-۸۸	

ماخذ : سالنامه آماری استان-۱۳۸۷

۲۱-۳-تعداد پذیرفته شدگان و فارغ التحصیلان به تفکیک دانشگاه و مقطع تحصیلی

اطلاعات مربوط به تعداد پذیرفته شدگان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان در جداول شماره (۳-۲۱) و (۴-۲۱) آمده است. بررسی وضعیت تعداد پذیرفته شدگان در مقاطع مختلف در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ نشان می دهد تعداد کل پذیرفته شدگان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان ۱۹۳۶۳ نفر بوده که از این تعداد ۸۲۴۷ نفر (۴۲/۶ درصد) در دانشگاه آزاد اسلامی و ۱۱۱۱۶ نفر (۵۷/۴ درصد) در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی پذیرفته شده اند.

جدول شماره (۳-۲۱) تعداد پذیرفته شدگان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی دولتی استان در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ به تفکیک مقطع تحصیلی

(نفر)

نام موسسه آموزش عالی	مقطع کاردانی	مقطع کارشناسی	مقطع کارشناسی ارشد	مقطع دکتری حرفه‌ای و تخصصی	جمع
دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان	۲۸۱۷	۷۷۴۳	۵۰۴	۵۲	۱۱۱۱۶

ماخذ: سالنامه آماری استان- ۱۳۸۸

جدول شماره (۴-۲۱) تعداد پذیرفته شدگان دانشگاههای آزاد اسلامی استان در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ به تفکیک مقطع تحصیلی

(نفر)

نام موسسه آموزش عالی	مقطع کاردانی	مقطع کارشناسی	مقطع کارشناسی ارشد	مقطع دکتری حرفه‌ای	جمع
دانشگاه آزاد اسلامی استان	۲۳۴۴	۵۵۳۱	۲۹۱	۸۱	۸۲۴۷

ماخذ: سالنامه آماری استان- ۱۳۸۸

بر اساس اطلاعات جداول شماره (۵-۲۱) و (۶-۲۱) تعداد کل فارغ التحصیلان استان در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ معادل ۱۰۹۰۳ نفر بوده که از این تعداد ۴۱۵۸ نفر فارغ التحصیل دانشگاههای آزاد اسلامی و ۶۷۴۵ نفر فارغ التحصیل دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی دولتی بوده اند. در سال تحصیلی مذکور در استان معادل ۳۹۳۱ نفر در مقطع کاردانی، ۶۷۲۳ نفر در مقطع کارشناسی، ۱۷۲ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۷۷ نفر در مقطع دکتری حرفه ای فارغ التحصیل شده اند.

جدول (۵-۲۱) تعداد فارغ التحصیلان دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی دولتی استان در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ به تفکیک مقطع تحصیلی

(نفر)

نام موسسه آموزش عالی	مقطع کاردانی	مقطع کارشناسی	مقطع کارشناسی ارشد	مقطع دکتری (حرفه ای)	جمع
دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی	۱۷۴۹	۴۸۸۴	۸۰	۳۲	۶۷۴۵

ماخذ: سالنامه آماری - ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۱-۶) تعداد فارغ التحصیلان دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ به تفکیک مقطع تحصیلی

(نفر)

نام موسسه آموزش عالی	مقطع کاردانی	مقطع کارشناسی	مقطع کارشناسی ارشد	مقطع دکتری (حرفه ای)	جمع
دانشگاه آزاد اسلامی استان	۲۱۸۲	۱۸۳۹	۹۲	۴۵	۴۱۵۸

ماخذ: سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

۲۱-۴- تعداد دانشجویان، پذیرفته شدگان و فارغ التحصیلان زن دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان

در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ از مجموع کل دانشجویان استان معادل ۲۷۸۳۳ نفر را زنان تشکیل داده اند که این رقم برابر با ۵۶/۶۸ درصد کل دانشجویان استان می باشد از این تعداد دانشجوی زن معادل ۳۸۷۹ نفر دانشجوی مقطع کاردانی (۳۵/۳۷ درصد)، ۲۶۹۷۷ نفر دانشجوی مقطع کارشناسی (۵۷/۲۸ درصد)، ۶۶۸ نفر دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد (۴۴/۸۳ درصد) و ۱۸۸ نفر دانشجوی مقطع دکتری (۳۶/۱۵ درصد) بوده اند.

تعداد پذیرفته شدگان زن در کلیه دانشگاهها و مراکز آموزش عالی در استان در سال مذکور ۷۲۷۱ نفر بوده که معادل ۵۱/۱۹ درصد از کل پذیرفته شدگان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان می باشد.

همچنین در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ معادل ۳۸۴۸ نفر دانشجوی زن از دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان فارغ التحصیل شده اند که معادل ۵۵/۱۹ درصد کل فارغ التحصیلان استان می باشد.

جدول (۷-۲۱) تعداد دانشجویان ، پذیرفته شدگان و فارغ التحصیلان زن دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان در مقاطع مختلف در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷

(نفر)

عنوان شاخص	مقاطع					جمع
	استان	زن	استان	زن	استان	
تعداد دانشجویان	استان	۱۰۹۶۶	۴۷۰۹۰	۱۴۹۰	۵۲۰	۴۹۱۰۰
	زن	۳۸۷۹	۲۶۹۷۷	۶۶۸	۱۸۸	۲۷۸۳۳
تعداد پذیرفته شدگان	استان	۵۱۶۱	۱۳۲۷۴	۷۹۵	۱۳۳	۱۴۲۰۲
	زن	۱۵۵۸	۶۸۴۱	۳۳۱	۹۹	۷۲۷۱
تعداد فارغ التحصیلان	استان	۳۹۳۱	۶۷۲۳	۱۷۲	۷۷	۶۹۷۲
	زن	۲۰۳۱	۳۷۲۲	۶۵	۶۱	۳۸۴۸

ماخذ: سالنامه آماری استان- ۱۳۸۸

۲۱-۵- اعضای هیئت علمی دانشگاههای استان به تفکیک رتبه علمی

طبق اطلاعات جدول (۸-۲۱) در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ در استان اردبیل ، تعداد اعضای هیئت علمی شاغل در مراکز آموزش عالی دولتی استان ۸۵۲ نفر بوده است آمار ارایه شده نشان دهنده آن است که دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان از لحاظ دارا بودن هیئت علمی با درجه استاد و دانشیار در سطح پایینی می باشند به طوری که در کل دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان در سال تحصیلی مذکور تنها ۲ استاد و ۱۲ دانشیار مشغول تدریس بوده اند. همچنین به ازاء هر ۵۷/۶۳ نفر دانشجو یک نفر عضو هیئت علمی وجود داشته است.

جدول شماره (۸-۲۱) اعضای هیئت علمی تمام وقت و حق التدریس مراکز آموزش عالی دولتی استان برحسب

عنوان دانشگاهی در سال ۸۸-۱۳۸۷

(نفر)

سال	جمع	استاد	دانشیار	استادیار	مربی	مربی آموزشیار	نسبت دانشجویان به اعضای هیئت علمی
۱۳۸۷-۸۸	۸۵۲	۲	۱۲	۳۴۷	۴۳۸	۵۳	۴۰/۳۱

ماخذ : سالنامه آماری استان- ۱۳۸۸

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۹-۲۱) در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ کارکنان آموزشی دانشگاههای آزاد اسلامی استان جمعاً ۶۵۹ نفر بوده اند که از این تعداد ۶ نفر دارای رتبه استادی و ۶ نفر دارای رتبه دانشیاری بوده اند. و از کل اساتید دانشگاه آزاد اسلامی ۱۱۵ نفر زن (۱۷/۴۵ درصد) و ۵۴۴ نفر مرد (۸۲/۵۵ درصد) بوده اند.

در سال مذکور نسبت دانشجویان دانشگاههای آزاد اسلامی استان به هیئت علمی ۲۹/۸ بوده است به عبارت دیگر به ازاء هر ۳۱/۸۱ دانشجو یک نفر اعضای هیئت علمی وجود دارد.

جدول شماره (۹-۲۱) کارکنان آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی بر حسب عنوان دانشگاهی در سال ۸۸-۱۳۸۷

(نفر)

سال	جمع	استاد	دانشیار	استادیار	مربی	مربی آموزشیار	فاقد رتبه	نسبت دانشجویان به اعضاء هیئت علمی
۱۳۸۷-۸۸	۶۵۹	۶	۶	۷۱	۵۰۶	۱۵	۵۵	۳۱/۸۱
زن	۱۱۵	۰	۰	۷	۹۷	۷	۷	-
مرد	۵۴۴	۶	۶	۶۴	۴۰۹	۸	۴۸	-

ماخذ: سالنامه آماری استان- ۱۳۸۸

۲۲- بهداشت و درمان

بهداشت و درمان به عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان شناخته می شود و امروزه در بسیاری از جوامع خدمات مربوط به آن بخش مهمی از امور اجتماعی را تشکیل می دهد.

از دیدگاه توسعه اقتصادی- اجتماعی «بخش بهداشت و درمان باهدف حفظ و ارتقای سلامت جسمی، روانی و اجتماعی افراد جامعه در الگوهای توسعه و برنامه ریزیهای جامع، همانند دیگر بخشهای اجتماعی، جزء اصلی توسعه منابع انسانی محسوب می گردد»

بخش بهداشت و درمان طیف وسیعی از فعالیتها، خدمات و پژوهشهای علمی و کاربردی مرتبط به هم، مانند مراقبتهای اولیه بهداشتی، ایمن سازی و کنترل بیماریها، ارائه خدمات درمانی، تامین و تدارک

دارو و غیره را در بر می گیرد. نظر به اهمیت و جایگاه این بخش و مسایل و مشکلات آن به منظور دستیابی به یک برنامه جامع و اصولی به گونه ای که بخش بهداشت و درمان را به ایفای نقش خود در جریان توسعه رهنمون گردد ضروری می نماید.

۲۲-۱- شاخصهای سلامت در استان

شاخص هایی از قبیل نرخ مرگ و میر کودکان زیر یکسال و زیر پنج سال ، میزان مرگ و میر مادران به دلیل عوارض حاملگی ، میزان تغذیه انحصاری کودک با شیر مادر ، امید به زندگی و ... نشان دهنده میزان سلامت در جامعه هستند و شاخصهای سلامت نامیده می شوند .

نرخ مرگ و میر کودکان زیر یکسال از شاخص هایی است که در سطح بین المللی ، به عنوان یکی از مهمترین ملاکها و معیارهای شناخت وضعیت بهداشت و درمان جامعه در نظر گرفته می شود.

نوزادان آسیب پذیرترین گروه جامعه محسوب می شوند و بیش از سایر گروههای سنی در معرض ابتلا به بیماریهای مسری و عفونی قرار می گیرند. نرخ مرگ و میر نوزادان با سطح توسعه جوامع نسبت معکوس دارد و با بهبود شرایط اقتصادی- اجتماعی ، به ویژه در زمینه خدمات بهداشتی و درمانی می توان تا حدود زیادی از مرگ و میر نوزادان کاست.

فعالتهای بهداشت مادر و کودک در دو بخش جداگانه بهداشت مادران و بهداشت کودکان مورد نظر می باشد که در مورد مادران ، مراقبتهای مامایی و پزشکی ، به منظور کاهش مخاطرات ناشی از زایمان می باشد .

میزان مرگ و میر نوزادان در هر هزار تولد زنده در سال های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ در مناطق شهری استان پایین تر از مناطق روستایی بوده است و این موضوع برای کودکان زیر یکسال شهری و روستایی نیز در سالهای مذکور مصداق داشته است.

بر اساس اطلاعات دریافت شده از دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی استان اردبیل میزان باروری عمومی در هر هزار معادل ۵۹/۹۱ ، میزان تولد خام در هزار معادل ۱۶/۴ و در صد

مرده زایی ۰/۷ بوده است. درصد پوشش تنظیم خانواده در مناطق روستایی (۸۱) استان بوده همچنین صد درصد جمعیت شهری و روستایی استان به مراقبت های اولیه بهداشتی دسترسی داشته اند و میزان دسترسی جمعیت روستایی به آب آشامیدنی سالم و بهداشتی ۹۴/۱ درصد و میزان دسترسی جمعیت روستایی به توالی بهداشتی ۷۰/۴ درصد بوده و ۵۸۴۴۶۰ نفر از جمعیت روستایی استان تحت پوشش مراکز بهداشتی درمانی روستایی قرار داشته اند.

جدول (۲۲-۱) برخی از شاخصهای حیاتی استان در سالهای ۸۸-۱۳۸۶

سال ۱۳۸۸	سال ۱۳۸۷	سال ۱۳۸۶	شرح
۱/۸	۱/۷	۱/۷	میزان باروری کلی در گروه سنی (۱۵-۴۹) در هزار مولید زنده
۱۶/۵	۱۶/۴	۱۶/۴	میزان تولد خام (در هزار نفر)
۵۹/۹۲	۵۹/۹۱	۵۸/۹	میزان باروری عمومی (در هزار نفر)
۰/۶	۰/۷	۰/۸	درصد مرده زایی
۰	۰	۰	درصد پوشش تنظیم خانواده در مناطق شهری (کل روشها)
۸۵	۸۴	۸۱	درصد پوشش تنظیم خانواده در مناطق روستایی (کل روشها)
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	میزان دسترسی جمعیت شهری به مراقبت های اولیه بهداشتی (درصد)
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	میزان دسترسی جمعیت روستایی به مراقبت های اولیه بهداشتی (درصد)
۷۶/۶	۷۰/۴	۶۸/۸	میزان دسترسی جمعیت روستایی به توالی بهداشتی (درصد)
۹۵/۱	۹۴/۱	۹۳/۷	میزان دسترسی جمعیت روستایی از آب آشامیدنی سالم و بهداشتی (درصد)
۵۳۹۲۶۱	۵۳۸۲۶۱	۵۸۴۴۶۰	جمعیت تحت پوشش مراکز بهداشتی درمانی روستایی استان
۲۴۲۵۱۱	۲۴۰۲۷۷	۲۸۹۲۴۹	تعداد دانش آموزان تحت پوشش بهداشت مدارس

ماخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی - ۱۳۹۰

«درصد پوشش تنظیم خانواده شهری موجود نمی باشد»

بر اساس گزارش عملکرد دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی استان در سال ۱۳۸۶ ۵۷/۵۷ درصد علل مرگ و میر نوزادان کمتر از یکماه، نارسای نوزاد و ۲۰/۴۵ درصد، ناهنجاریهای مادرزادی عنوان شده است. ناهنجاریهای مادرزادی همچنین ۴۵/۲۸ درصد علت مرگ و میر کودکان زیر یکسال (یکماه تا کمتر از یکسال) در هر هزار تولد زنده بوده است به عبارت دیگر از تعداد کل

مرگ و میر کودکان زیر یکسال ۲۷/۵۶ درصد به علت ناهنجاریهای مادرزادی بوده است. ۷۲/۴۳ درصد علل مرگ و میر کودکان در این رده سنی نیز سایر عوامل عنوان شده است.

در بین گروه کودکان زیر پنجسال (یکسال تا کمتر از پنج سال) ۴۰ درصد علت مرگ و میر کودکان، حوادث و مسمومیت ها عنوان شده است.

ملاحظه میگردد که در هر گروه سنی الگوی مرگ و میر کودکان متفاوت می باشد به طوری که ابتدا نرسی نوزاد، سپس ناهنجاریهای مادرزادی و در نهایت حوادث و مسمومیت ها علت اصلی مرگ و میر کودکان بوده است. آموزش مادران و خانواده ها در دوران قبل از بارداری و بارداری که در راستای افزایش آگاهی آنان در خصوص عوامل و اقدامات موثر در سلامت جنین و مادر صورت می پذیرد می تواند تا حدود زیادی از مرگ و میر نوزادان جلوگیری نماید.

این آموزشها که می توانند از طریق ارگانهای مختلفی ارایه گردند حتی می توانند در عامل مرگ ناشی از ناهنجاریهای مادرزادی نیز بسیار موثر باشند.

افزایش آگاهی کلیه افراد جامعه به خصوص از طریق صدا و سیما در کاهش مرگ و میر (ناشی از حوادث و مسمومیت ها) کودکان زیر پنج سال بسیار موثر خواهد بود در این خصوص ایجاد شرایط و امکانات ایمنی در خانه ها، مهدهای کودک، پارکها و فضاهای بازی مخصوص کودکان و ... نیز از اصول اساسی و اولیه به شمار می روند.

بیشترین علت مرگ و میر در بزرگسالان بیماریهای قلبی و عروقی می باشد که ۵۹/۵۷ درصد مرگ و میر را از ده مورد اول علل مرگ به خود اختصاص داده است. در مرحله بعدی سرطان ها با ۱۶/۰۲ درصد و حوادث با ۱۲/۹۲ می باشد.

در سال ۱۳۸۷ نسبت زایمان ایمن توسط افراد دوره ندیده ۲/۶ درصد بوده است و این مبین آن است که هنوز تعدادی از زایمانها در شرایط بهداشتی و ایمن انجام نمی گردد.

در سال ۱۳۸۷ امید به زندگی در بدو تولد در زنان ۷۱ سال و در مردان ۶۸ سال می باشد. مهمترین علل افزایش امید به زندگی در سالهای اخیر افزایش دسترسی مردم به خدمات بهداشتی، افزایش سطح سواد و ایجاد تسهیلات در مناطق روستایی و کاهش مرگ و میر کودکان می باشد.

۲-۲۲- نیروی انسانی در بخش بهداشت و درمان (شاغل در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی استان)

در سال ۱۳۸۵ نسبت پزشک متخصص (شاغل در شبکه) به ازاء هر هزار نفر جمعیت ۰/۱۷ بوده است که این رقم در سال ۱۳۸۶ به ۰/۱۳ کاهش پیدا کرده است. نسبت پزشک عمومی به ازاء هر هزار نفر جمعیت از ۰/۰۷ در سال ۱۳۸۵ به ۰/۲۲ در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است و نسبت دندانپزشک به ازاء هر هزار نفر جمعیت از ۰/۰۳ در سال ۸۵ به ۰/۰۲ در سال ۸۶ کاهش یافته است و نسبت پرستار به ازاء هر هزار نفر جمعیت از ۰/۰۶ در سال ۸۵ به ۰/۶۴ در سال ۸۶ افزایش یافته است.

بررسی شاخص نسبت بهیار و کمک بهیار به ازاء هر هزار نفر جمعیت نشان دهنده افزایش این شاخص در خلال سالهای مورد بررسی می باشد. نسبت ماما به ازاء هر هزار نفر جمعیت از ۰/۲۳ در سال ۱۳۸۵ به ۰/۲۵ در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است. البته آمار فوق شامل پزشکان و پیراپزشکان شاغل در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی می باشد.

با توجه به افزایش قابل توجه تعداد پزشکان و پیراپزشکان در سالهای اخیر، در سال ۸۶ شاهد افزایش تعداد پزشکان و پیراپزشکان شاغل در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی هستیم.

*جدول شماره (۲-۲۲) نسبت پزشک متخصص، پزشک عمومی، دندانپزشک، پرستار، بهیار و کمک بهیار به ۱۰۰۰ نفر جمعیت در سال های ۸۸-۱۳۸۶ در استان اردبیل

سال و شرح	سال ۱۳۸۶	سال ۱۳۸۷	سال ۱۳۸۸
نسبت پزشک متخصص به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	۰/۱۳	۰/۱۵	۰/۱۶
نسبت پزشک عمومی به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	۰/۲۲	۰/۲۶	۰/۲۷
نسبت دندانپزشک به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	۰/۰۲	۰/۰۳	۰/۰۳
نسبت پرستار به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	۰/۶۴	۰/۶۹	۰/۷۰
نسبت ماما به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
نسبت بهیار و کمک بهیار به ۱۰۰۰ نفر جمعیت	۰/۳۵	۰/۳۴	۰/۳۴

ماخذ: محاسبه شده از روی اطلاعات سالنامه آماری استان-۱۳۸۸

* شامل پزشکان و پیراپزشکان شاغل در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

۲۲-۳- تعداد خانه های بهداشت استان

اولین واحد ارائه خدمات اولیه بهداشتی و درمانی در نظام شبکه جامع بهداشتی و درمانی کشور «خانه بهداشت» می باشد که محل استقرار این واحد، روستاهای کشور است. هر خانه بهداشت برحسب شرایط جغرافیایی، امکانات ارتباطی و پراکنندگی جمعیت، یک یا چند روستا را با جمعیتی در حدود ۱۵۰۰ نفر پوشش می دهد و کارکنانی به نام بهورز در آن انجام وظیفه می نمایند. در جدول شماره (۲۲-۳) اطلاعات مربوط به تعداد خانه های فعال بهداشت روستایی آمده است. تعداد روستاهای دارای اینگونه موسسات از ۱۰۴۸ روستا در سال ۱۳۸۶ به ۱۰۴۶ روستا در سال ۱۳۸۷ کاهش پیدا کرده است اما به علت کم شدن جمعیت روستاها در اثر مهاجرت به نقاط شهری، جمعیت روستایی برخوردار از ۴۸۲۳۴۱ نفر به ۴۷۷۲۳۵ نفر کاهش پیدا کرده است.

جدول شماره (۲۲-۳) تعداد خانه های بهداشت فعال روستایی استان و جمعیت تحت پوشش آنها در

سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

روستای تحت پوشش	کارکنان بهورز			خانه های بهداشت فعال	سال	
	تعداد	زن	مرد			
جمعیت			جمع			
۴۸۲۳۴۱	۱۰۴۸	۵۷۲	۳۰۸	۸۸۰	۵۱۸	۱۳۸۶
۴۷۷۲۳۵	۱۰۴۶	۵۶۵	۲۹۸	۸۶۳	۵۱۳	۱۳۸۷
۴۸۱۳۱۰	۱۰۴۸	۵۶۷	۳۰۲	۸۶۹	۵۱۵	۱۳۸۸

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۸

۲۲-۴- بهداشت محیط

اهم فعالیتهایی که در رابطه با بهداشت محیط در طی سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ صورت پذیرفته در جدول شماره (۲۲-۴) آمده است. طبق این اطلاعات در سال ۱۳۸۶ تعداد ۸۳۲۱۶ مورد بازرسی توسط مراکز بهداشتی استان از مکانهایی که مقید و ملزم به رعایت موازین بهداشت عمومی می باشند صورت گرفته است که برای سال ۱۳۸۶ واحد اخطار بهداشتی صادر شده و در ۱۲۶۲ مورد مختلف به مراکز قانونی ذیصلاح معرفی شده است و در ۱۲۶ مورد نیز منجر به تعطیلی آنها گردیده است.

و در سال ۱۳۸۷ موارد بازدید به ۸۳۰۲۷ مورد بازرسی و کارت معاینه بهداشتی صادر شده به ۱۸۳۰۴ مورد افزایش و حدود ۲۰۷۳ مورد معرفی متخلفین به دادگاه صورت گرفته است و در ۱۰۵ مورد نیز منجر به تعطیل آن شده است.

و در سال ۱۳۸۸ موارد بازدید به ۸۳۴۲۱ مورد بازرسی و کارت معاینه بهداشتی صادر شده به ۱۹۵۲۵ مورد افزایش و حدود ۱۹۸۰ مورد معرفی تخلفین به دادگاه صورت گرفته است و در ۹۵ مورد نیز منجر به تعطیل آن شده است.

جدول شماره (۲۲-۶) فعالیت‌های عمده بهداشت محیط در زمینه بازدید از مکانهای تهیه و توزیع و نگهداری مواد

غذایی استان در سال های ۸۶ و ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

سال	موارد بازدید	کارت معاینه بهداشتی صادر شده	اخطار بهداشتی صادر شده	معرفی متخلفین به دادگاه	اماکن تعطیل شده
۱۳۸۶	۸۳۲۱۶	۱۶۶۷۸	۱۳۸۸	۱۲۶۲	۱۲۶
۱۳۸۷	۸۳۰۲۷	۱۸۳۰۴	۲۱۸۱	۲۰۷۳	۱۰۵
۱۳۸۸	۸۳۴۲۱	۱۹۵۲۵	۲۲۴۰	۱۹۸۰	۹۵

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۲۲-۵- میزان پوشش واکسیناسیون

بر اساس اطلاعات جدول (۲۲-۵) در سال ۱۳۸۷ تعداد ۱۱۶۸۲۵ کودک واکسن فلج اطفال ، ۵۲۵۹۹ کودک واکسن سرخک و ۲۱۲۹۱ کودک واکسن سل را دریافت کرده اند. میزان پوشش واکسیناسیون در جدول (۲۲-۶) آمده است همانگونه که ملاحظه می گردد میزان پوشش واکسیناسیون سرخک کودکان زیر یکسال در سال ۱۳۸۷ معادل ۹۹ درصد ، میزان پوشش واکسیناسیون ب.ث.ژ کودکان زیر یکسال ۹۹ درصد و میزان پوشش واکسیناسیون ثلاث کودکان زیر یکسال ۱۰۰ درصد بوده است.

جدول شماره (۲۲-۵) واکسیناسیون های انجام شده در موسسات و مراکز وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات

بهداشتی و درمانی استان در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

سال	فلج اطفال (پولیو)	سرخک	سل (ب-ث-ژ)	دیفتی-گزاز-سیاه سرفه (ثلاثه)	دیفتی-گزاز (توام بزرگسالان)	مننژیت	هپاتیت B
۱۳۸۷	۱۲۱۲۹۰	۳۵۴۶۱	۱۹۸۰۴	۱۰۱۵۸۸	۷۱۷۳	۱۰۶۲۰	۵۹۴۷۲
۱۳۸۸	۱۱۶۸۲۵	۵۲۵۹۹	۲۱۲۹۱	۹۶۴۸۳	۷۸۰۳۸	۱۷۹۷۰	۶۶۸۱۷

ماخذ : سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۲-۶) میزان پوشش واکسیناسیون (سرخک ، ب-ث-ژ و ثلاث) کودکان زیر یکسال

در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

سال ۱۳۸۸	سال ۱۳۸۷	عنوان شاخص
۹۹	۹۷/۹	میزان پوشش واکسیناسیون سرخک کودکان زیر یکسال (درصد)
۹۹	۹۹/۴	میزان پوشش واکسیناسیون ب.ث.ژ کودکان زیر یکسال (درصد)
۱۰۰	۱۰۰	میزان پوشش واکسیناسیون ثلاث کودکان زیر یکسال (درصد)

ماخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی استان اردبیل - ۱۳۹۰

۲۲-۶- تعداد آزمایشگاه ، مراکز توانبخشی ، مراکز پرتونگاری و داروخانه در استان

مقایسه شاخصهای نسبت آزمایشگاه به ده هزار نفر جمعیت ، نسبت مراکز توانبخشی به ده هزار نفر جمعیت و در خلال سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ نشان دهنده کاهش این شاخصها در سال ۱۳۸۶ نسبت به سال قبل می باشد. اما نسبت مراکز پرتونگاری و داروخانه به ده هزار نفر جمعیت تقریباً در طول سالهای مورد بررسی ثابت مانده است.

همچنین بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۷ معادل ۸/۳۹ درصد از داروخانه ها و ۳۵/۲۹ درصد از مراکز آزمایشگاهی به صورت شبانه روزی مشغول فعالیت بوده اند. لازم به ذکر است ۴ درصد که کلیه مراکز توانبخشی استان در سال ۱۳۸۷ به صورت شبانه روزی فعالیت داشته اند اما در سال ۱۳۸۶ معادل مراکز توانبخشی استان بصورت روزانه مشغول فعالیت بوده اند.

جدول شماره (۲۲-۷) نسبت آزمایشگاه ، مراکز توانبخشی ، مراکز پرتونگاری ، و داروخانه در استان به ده هزار نفر

جمعیت در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۷ و ۱۳۸۶

نسبت به ده هزار نفر جمعیت			مرکز درمانی
۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	
۰/۲۸	۰/۲۷	/۲۷	آزمایشگاه
۰/۳۹	۰/۳۸	/۳۶	مراکز توانبخشی
۰/۲۴	۰/۲۴	/۲۴	پرتونگاری
۱/۰۷	۱/۰۶	۱/۰۱	داروخانه

ماخذ : محاسبه شده از روی اطلاعات سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

۲۲-۷- تعداد موسسات درمانی استان

در جدول (۲۲-۸) تعداد موسسات درمانی و تعداد تخت های آنها بر حسب وضعیت حقوقی که شامل بیمارستان ، زایشگاه ، بیمارستان زایشگاه و آسایشگاههای استان می باشند آمده است. منظور از قسمت سایر آن دسته از بیمارستانها و موسسات درمانی هستند که وابسته به سازمان تامین اجتماعی ، مجامع امور خیریه ، بانکها و ... هستند که در استان شامل بیمارستانهای سبلان (تامین اجتماعی)، ارس و جانبازان می باشند.

جدول شماره (۲۲-۸) تعداد موسسات درمانی فعال استان و تختهای موجود در آنها بر حسب وضعیت حقوقی

(شامل بیمارستان ، زایشگاه ، بیمارستان زایشگاه ، آسایشگاه) در سالهای ۸۸-۱۳۸۶

سال	جمع			وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان			خصوصی			سایر		
	موسسه	تخت ثابت	ضریب اشغال تخت ثابت	موسسه	تخت ثابت	ضریب اشغال تخت ثابت	موسسه	تخت ثابت	ضریب اشغال تخت ثابت	موسسه	تخت ثابت	ضریب اشغال تخت ثابت
۱۳۸۶	۱۴	۱۷۱۹	۵۵/۸	۱۰	۱۲۷۷	۵۳/۷	۱	۱۰۰	۲۴	۳	۳۴۲	۷۲/۲
۱۳۸۷	۱۴	۲۰۶۸	۶۳/۵	۱۰	۱۶۲۶	۶۱/۲	۱	۱۰۰	۲۵	۳	۳۴۲	۷۴/۲
۱۳۸۸	۱۴	۲۰۶۸	۶۸/۲	۱۰	۱۶۲۶	۶۶/۸	۱	۱۰۰	۲۷	۳	۳۴۲	۷۸/۶

ماخذ : دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی-۱۳۹۰

در سال ۱۳۸۸ تعداد موسسات درمانی فعال استان ۱۴ باب بوده که از این تعداد ۱۰ موسسه درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی و ۱ موسسه درمانی دارای مدیریت خصوصی بوده است. در سال مذکور موسسات درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی استان دارای ۱۶۲۶ تخت ثابت بوده و ضریب اشغال تخت ثابت ۶۶/۸ درصد بوده است و ضریب اشغال تخت ثابت خصوصی ۲۷ و سایر به ۷۸/۶ افزایش یافته است.

۲۲-۸- فعالیتهای موسسات درمانی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان

همانگونه که در جدول شماره (۲۲-۹) ملاحظه می گردد موارد مراجعه بیماران به بیمارستانها و مراکز درمانی دولتی استان از ۱۶۲۱۶۷۲ مورد در سال ۱۳۸۶ به ۱۹۲۲۴۳۱ مورد در سال ۱۳۸۸ رسیده است که در سال ۱۳۸۸ تعداد ۱۰۸۱۴۶ مورد آن منجر به بستری شدن بیمار در بیمارستان شده و نسبت به سال قبل حدود ۳/۸۴ درصد افزایش نشان می دهد.

جدول * (۲۲-۹) فعالیت های موسسات درمانی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان در سالهای ۸۸-۱۳۸۶

سال	موارد مراجعه	موارد بستری
۱۳۸۶	۱۶۲۱۶۷۲	۱۰۰۸۷۲
۱۳۸۷	۱۷۹۵۸۷۸	۱۰۴۰۳۷
۱۳۸۸	۱۹۲۲۴۳۱	۱۰۸۱۴۶

ماخذ : سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

* آمار فوق مربوط به مراجعین سرپایی ، پزشکان عمومی و متخصص و بستری شدگان در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی می باشد.

۲۲-۹- عملکرد اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استان فصل بهداشت و سلامت در سال ۱۳۸۸

عملکرد اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استانی فصل بهداشت و سلامت استان در سال ۱۳۸۸ معادل ۵۲۳۲۰ میلیون ریال بوده که ۲/۲۱ درصد کل اعتبارات تملک داراییهای سرمایه ای استان می باشد.

۲۳- بهزیستی و تامین اجتماعی

فعالیت‌های مربوط به بهزیستی و تامین اجتماعی در قالب خدمات حمایتی (غیربیمه ای) و بیمه ای توسط سازمانها و مراکز متعدد دولتی و غیردولتی انجام می‌گیرد اما به علت عدم دسترسی به اطلاعات بخش غیردولتی، مطالب مندرج در این قسمت فقط مربوط به خدماتی است که توسط سازمانهای عمده دولتی انجام می‌گیرد.

خدمات حمایتی (غیربیمه ای) مجموعه ای از تدابیر و فعالیتهای مددکاری، مشاوره و سایر خدمات اجتماعی و توانبخشی است که به منظور تامین نیازهای اساسی گروههای کم درآمد و ارتقاء سطح زندگی آن دسته از آسیب دیدگان جامعه، خانواده های شهدا، اسرا و مفقودین و جانبازان صورت می‌گیرد. از سازمانهای فعال در این زمینه در استان می‌توان به: سازمان بهزیستی، اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره)، بنیاد شهید و امور ایثارگران و سازمان بازنشستگی اشاره نمود که برخی فعالیتهای آنها در این قسمت ارائه شده است.

خدمات حمایتی بیمه ای، خدماتی است که بر اساس مشارکت بیمه شده، کارفرما و دولت شکل می‌گیرد که به صورتهای مختلف اجرا می‌شود. این خدمات شامل بیمه درمان، بازنشستگی، از کارافتادگی، بیکاری، حوادث ناشی از کار، فوت، ایام بارداری و کمک هزینه عائله مندی می‌باشد. سازمانهای فعال در این زمینه در استان عبارتند از: اداره کل بیمه خدمات درمانی و سازمان تامین اجتماعی استان.

۲۳-۱- بهزیستی

۲۳-۱-۱- سازمان بهزیستی

سازمان بهزیستی را می‌توان از بزرگترین سازمانهای دولتی از لحاظ نیروی انسانی، تنوع و حجم ارائه خدمات و جمعیت تحت پوشش دانست که با اتخاذ تدابیر و ارائه خدمات و حمایت های غیر بیمه ای با حفظ ارزش ها و کرامات والای انسانی، با تکیه بر مشارکت های مردم و همکاری نزدیک سازمانهای ذیربط در جهت گسترش خدمات حمایتی، توانبخشی، آسیب های اجتماعی و کمک به تامین حداقل نیازهای اساسی گروه کم درآمد اقدام می‌نماید.

خدمات آرایه شده توسط سازمان بهزیستی به طور عمده شامل خدمات اجتماعی شهری و روستایی ، خدمات توانبخشی ، خدمات پیشگیری و خدمات کارآموزی و باز پروری می باشد.

خدمات اجتماعی مجموعه ای از خدمات غیر بیمه ای است که به منظور کمک به تامین حداقل نیازهای اساسی گروههای کم درآمد و نیازمند جامعه آرایه می شود و شامل خدمات اجتماعی شهری و روستایی می باشد.

بر اساس اطلاعات جدول (۲۳-۱) در سال ۱۳۸۸ تعداد ۱۶ مجتمع خدمات اجتماعی شهری در سطح استان فعال بوده اند. مجتمع خدمات اجتماعی واحدی است اجرایی که دو یا چند فعالیت از فعالیتهای برنامه حمایت از افراد و خانواده های بی سرپرست و نیازمند را به مددجویان آرایه می دهد . در سال مذکور کودکان بی سرپرست با ۴۶ مددجو و همچنین ۱۴ واحد حمایت از خانواده های بی سرپرست و نیازمند با ۳۱۷۴ مددجو در استان مشغول فعالیت بوده اند.

جدول شماره (۲۳-۱) واحدهای ارائه دهنده خدمات اجتماعی شهری سازمان بهزیستی استان اردبیل و مددجویان استفاده کننده از این خدمات

عنوان شاخص	تعداد مجتمع	نگهداری از کودکان بی سرپرست		خدمات مهد کودک		حمایت از خانواده های بی سرپرست و نیازمند	
		تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو
۱۳۸۰	۹	۲	۵۷	۸	۴۸۲	۹	۱۴۵۷
۱۳۸۱	۹	۲	۳۰	۳	۱۵۶	۹	۱۰۶۷
۱۳۸۲	۹	۳	۴۰	۱	۵۰	۹	۱۱۵۵
۱۳۸۳	۹	۳	۹۳	۱	۲۶	۹	۱۱۶۶
۱۳۸۴	۹	۳	۱۰۰	-	-	۹	۹۶۸
۱۳۸۵	۱۶	۳	۹۳	-	-	۱۶	۱۹۲۰
۱۳۸۶	۱۶	-	۵۰	-	-	۱۶	۳۱۵۴
۱۳۸۷	۱۶	۳	۴۵	-	-	۱۴	۳۱۵۴
۱۳۸۸	۱۶	۳	۴۶	-	-	۱۴	۳۱۷۴

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل-۱۳۸۸

بر اساس اطلاعات جدول (۲۳-۲) در سال ۱۳۸۸ تعداد ۱۷ مجتمع خدمات اجتماعی روستایی در سطح استان فعال بوده اند. از خدمات اجتماعی روستایی ارائه شده توسط سازمان بهزیستی استان در سال مذکور می توان به ۱۲ واحد ارائه دهنده خدمات مهد کودک با ۲۲۷ مددجو، ۹ واحد حمایت از خانواده های بی سرپرست و نیازمند با ۱۹۷ مددجو، ۱۷ واحد آموزش فنی و حرفه ای با ۱۳۴۱ مددجو و ۱۷ واحد ارائه دهنده خدمات برنامه جوانان و نوجوانان با ۱۹۵۱ مددجو اشاره نمود.

جدول شماره (۲۳-۲) واحدهای ارائه دهنده خدمات اجتماعی روستایی سازمان بهزیستی استان اردبیل و مددجویان

استفاده کننده از این خدمات

سال	عنوان شاخص	تعداد مجتمع	خدمات مهد کودک		حمایت از خانواده های بی سرپرست و نیازمند		آموزش فنی و حرفه ای		خدمات برنامه جوانان و نوجوانان	
			تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو
۱۳۸۰		۱۹	۱۸	۴۶۲	۸	۲۴۸	۴	۳۹۹	۷	۱۰۶۹
۱۳۸۱		۱۹	۱۸	۳۰۰	۸	۱۹۰	۲	۳۶	۹	۲۹۸
۱۳۸۲		۱۹	۱۷	۳۳۷	۸	۲۰۹	۲	۷۷	۹	۳۰۰
۱۳۸۳		۱۶	۱۴	۳۷۴	۹	۲۳۳	۱۶	۱۲۶۳	۱۶	۱۴۳۷
۱۳۸۴		۱۷	۱۶	۳۸۰	۳	۱۱۵	۱۶	۱۷۵۰	۱۶	۱۵۲۰
۱۳۸۵		۱۷	۱۲	۳۲۰	۹	۱۴۷	۱۷	۱۲۵۳	۱۷	۱۷۹۳
۱۳۸۶		۱۷	۱۲	۲۳۷	۹	۱۶۰	۱۷	۱۲۹۲	۱۷	۱۸۲۲
۱۳۸۷		۱۷	۱۲	۲۲۰	۹	۱۹۳	۱۷	۱۳۲۰	۱۷	۱۹۰۵
۱۳۸۸		۱۷	۱۲	۲۲۷	۹	۱۹۷	۱۷	۱۳۴۱	۱۷	۱۹۵۱

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل-۱۳۸۸

خدمات توانبخشی سازمان بهزیستی مجموعه ای از خدمات پزشکی، پیرا پزشکی، آموزشی، حرفه ای و اجتماعی است که در جهت به حداکثر رساندن تواناییهای موجود در فرد معلول به کار گرفته می شود. براساس اطلاعات جدول (۲۳-۳) در سال ۱۳۸۸ تعداد ۹ واحد ارائه دهنده خدمات توانبخشی سازمان بهزیستی در استان در زمینه های نگهداری از معلولان، بیماران مستمری بگیر در خانواده، گفتار درمانی، آموزش ارتباط بین خانواده و کودک ناشنوا، سوادآموزی نابینایان و ناشنوایان، توانبخشی اجتماعی معلولان، فیزیوتراپی، کار درمانی، سنجش شنوایی، بینایی سنجی، دست و پا سازی و اعطای وسایل کمک توانبخشی فعالیت داشته اند.

جدول شماره (۲۳-۳) واحدهای ارایه دهنده خدمات توانبخشی سازمان بهزیستی استان اردبیل و مددجویان استفاده کننده از خدمات آنها در سالهای ۸۸-۱۳۸۶

عنوان شاخص	سال	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
تعداد واحد		۹	۹	۹
نگهداری معلولان		۲۴۰	۲۴۷	۲۵۱
نگهداری معلولان و بیماران مستمری بگير در خانواده		۴۸۲۳	۳۹۳۷	۰
گفتار درمانی		۲۱۵	۲۳۰	۲۴۲
آموزش ارتباط بین خانواده و کودک ناشنوا		۰	۰	۰
سواد آموزی نابینایان و ناشنوایان		۳۳	۳۳	۳۳
توانبخشی اجتماعی معلولان		۴۴۵۵	۴۶۹۹	۴۷۲۲
حرفه آموزی معلولان		۰	۰	۰
فیزیو تراپی		۱۲۷۱	۱۴۸۰	۱۶۵۱
کار درمانی		۶۲۵	۶۸۴	۶۹۶
سنجش شنوایی		۲۱۹۱	۲۲۱۳	۲۳۰۲
بینایی سنجی		۱۲۰	۱۲۵	۱۳۲
دست و پاسازی		۵۸۳	۶۱۳	۶۵۱
اعطای وسایل کمک توانبخشی		۶۵۱۲۶	۸۰۰۸۱	۹۸۷۱۰

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل-۱۳۸۸

در سال ۱۳۸۸ در زمینه خدمات پیشگیری یک واحد خدمات صدای مشاور و یک واحد مشاوره حضوری فعالیت داشته اند که واحدهای ارایه دهنده خدمات صدای مشاور ۷۶۲۲ مددجو و واحدهای ارایه دهنده خدمات مشاوره حضوری ۱۶۶۰ مددجو را تحت پوشش خود قرار داده اند . همچنین یک مرکز درمانی سرپایی معتادین خود معرف و ۲ مرکز مشاوره ژنتیک نیز به ترتیب با ۳۷۳ مددجو و ۹۲۱ مددجوی تحت پوشش ، در سطح استان فعالیت داشته اند . از دیگر خدمات ارایه شده توسط سازمان بهزیستی ، با ۳ واحد خدمات شبانه روزی به تعداد ۸۴۴ نفر مددجو و ۷ واحد خدمات روزانه با ۱۴۵۰ نفر مددجو، کودکان خیابانی ، کاهش طلاق و بازپروری زنان و دختران در معرض آسیب است که در سال ۱۳۸۸ تعداد ۷ واحد با تحت پوشش قرار دادن ۱۷۵۱ مددجو در این زمینه در استان فعالیت داشته اند.

جدول شماره (۲۳-ع) واحدهای ارایه دهنده خدمات پیشگیری و خدمات کار آموزی و بازپروری اجتماعی سازمان بهزیستی استان اردبیل و مددجویان استفاده کننده از خدمات آنها

سال	خدمات پیشگیری												خدمات کار آموزی و بازپروری	
	خدمات صدای مشاور		مشاوره حضوری		مرکز درمان سرپایی معتادین خود معرف		مشاوره ژنتیک		خدمات شبانه روزی		خدمات روزانه		سایر آسیبها	
	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو	تعداد واحد	تعداد مددجو
۱۳۸۶	۱	۷۳۹۳	۱	۱۴۴۱	۱	۳۲۲	۲	۷۸۰	۳	۴۰۰	۷	۱۰۰۰	۷	۱۵۱۰
۱۳۸۷	۱	۷۵۹۰	۱	۱۵۵۲	۱	۳۵۲	۲	۸۴۴	۳	۶۵۰	۷	۱۲۰۰	۷	۱۶۶۴
۱۳۸۸	۱	۷۶۲۲	۱	۱۶۶۰	۱	۳۷۳	۲	۹۲۱	۳	۸۴۴	۷	۱۴۵۰	۷	۱۷۵۱

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل-۱۳۸۸

۲۳-۱-۲- کمیته امداد امام خمینی (ره)

کمیته امداد یکی از نهادهای حمایتی و از مهمترین دستگاههای خدمتگزار به محرومان جامعه است که در سطح کشور به صورت گسترده فعالیت می نماید. این نهاد فعالیتهای خود را در قالب طرح شهید رجایی*، طرح مددجویی**، اعطای وام خود کفایی، اعطای وام قرض الحسنه، خدمات درمانی و امور بیمه، خدمات آموزشی و فرهنگی، خدمات عمرانی، کمک هزینه ازدواج و کمکهای نقدی مربوط به سایر موارد انجام می دهد. در سال ۱۳۸۸ این نهاد در قالب طرح شهید رجایی ۲۸۵۷۰ نفر و در قالب طرح مددجویی ۱۵۶۶۸ نفر را به صورت موردی و ۶۰۴۲۹ نفر را به صورت دائمی تحت پوشش خود قرار داده است. مبلغ کمک پرداختی (کمک مستمری و سایر پرداختها) کمیته امداد امام خمینی (ره) در قالب طرح شهید رجایی در سال مذکور معادل ۶۵۷۷۹ میلیون ریال و در قالب طرح مددجویی جمعاً مبلغ ۳۱۰۷۳۳ میلیون ریال بوده است. لازم به توضیح است که مبلغ کمک مستمری به افراد زیر پوشش کمکهای موردی پرداخت نمی شود.

* طرح شهید رجایی، طرحی است که بر اساس آن به سالمندان نیازمند ۶۰ ساله و بیشتر جامعه روستایی کشور و افراد تحت تکفل آنها کمک می شود. مددجویان تحت پوشش این طرح، ماهانه مبالغی مستمری به صورت نقدی یا بصورت کالا دریافت می دارند.

** طرح مددجویی طرحی است که بر اساس آن افراد بنا به عللی از قبیل فقدان سرپرست، از کار افتادگی سرپرست، معلولیت سرپرست و ... بر حسب نوع نیازمندی، تحت پوشش کمکهای دائمی یا موردی کمیته امداد امام خمینی قرار می گیرند.

در سال ۱۳۸۸ تعداد مراکز درمانی ارایه دهنده خدمات درمانی و امور بیمه کمیته امداد امام خمینی (ره) ۲۴۳ مرکز بوده که ۳۲۵۵۸ نفر را به صورت دائمی و ۳۹۷ نفر را به صورت موقتی تحت پوشش خود قرار داده است. همچنین در سال مذکور ۱۴۸۴۰ دانش آموز و ۱۷۴۳ دانشجو از خدمات آموزشی و فرهنگی این نهاد بهره مند شده اند. همچنین تعداد ۹۸۴ وام خود کفایی (شامل وام امداد و تبصره ها) به مبلغ ۴۱۶۵۰ میلیون ریال به ۱۳۲۲۹ طرح فعال خود کفایی اعطا شده است. تعداد ۸۰۱۷ مورد وام قرض الحسنه به مبلغ ۳۲۹۲۶ میلیون ریال به افراد نیازمند پرداخت شده است و ۳۶۱ خانواده زندانی به تعداد ۱۰۵۱ نفر جمعاً مبلغ ۱۶۰۴ میلیون ریال کمک دریافت نموده اند.

در سال ۱۳۸۸ کل فعالیتهای عمرانی کمیته امداد امام خمینی (ره) در استان اردبیل ۱۹۳۰ مورد بوده است که شامل ۱۳۲ مورد احداث یا خرید خانه، ۱۳۹ مورد احداث فضای خود کفایی، ۶۵۳ مورد تعمیر و بازسازی، ۶۵ مورد سایر احداثها جمعاً به مبلغ ۱۴۲۳۳ میلیون ریال بوده است. همچنین تعداد ۳۷۲۶ کمک هزینه ازدواج به مبلغ کل ۸۶۵۶ میلیون ریال پرداخت شده و در قالب حوادث جمعاً مبلغ ۵۳۵ میلیون ریال به ۱۰۷۱ خانوار پرداخت شده است.

تعداد ایتم تحت پوشش کمیته امداد در سال ۱۳۸۸ برابر با ۶۷۶۳ نفر بوده که مبلغ پرداختی به ایتم ۱۲۳۲۶ میلیون ریال بوده است.

در سال مذکور تعداد ۷۵ وام در قالب وام محکومین و آزادی زندانیان به مبلغ ۳۲۳۲ میلیون ریال پرداخت شده که منجر به آزادی ۷۵ زندانی شده است.

جدول شماره (۲۳-۵) واحدهای کمیته امداد امام خمینی (ره) و مددجویان زیر پوشش آنها و مبلغ کمک مستمری و سایر پرداختیها به آنها در سال ۱۳۸۸

شهرستان	تعداد واحد امداد	طرح شهید رجایی		طرح مدد جویی	
		تعداد نفرات	مبلغ (میلیون ریال)	تعداد نفرات دائمی	تعداد نفرات موردی
جمع	۳۲	۲۸۵۷۰	۶۵۷۷۹	۶۰۴۲۹	۱۵۶۶۸
اردبیل	۱۰	۲۵۶۳	۶۰۶۳	۲۴۶۷۴	۶۲۶۵
بيله سوار	۴	۱۹۰	۲۵۶۶	۲۳۰۴	۲۱۷
پارس آباد	۲	۹۹۴	۲۲۵۱	۵۷۴۹	۱۸۲۱
خلخال	۴	۸۱۰۷	۱۸۴۰۲	۵۰۳۸	۲۰۰۰
کوثر	۱	۱۳۹۹	۳۲۲۰	۱۲۵۶	۱۱۵۴
مشگین شهر	۳	۶۱۴۳	۱۴۸۵۶	۹۸۰۵	۲۴۲۶
مغان	۳	۵۴۹۳	۱۱۶۳۹	۷۲۷۹	۷۰۴
نمین	۳	۲۰۶۸	۴۹۷۱	۲۹۵۸	۶۳۵
نیر	۲	۷۱۳	۱۸۱۱	۱۳۶۶	۴۴۴۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۳-۶) تعداد افراد تحت پوشش خدمات درمانی و امور بیمه و خدمات آموزشی و فرهنگی
ارایه شده توسط کمیته امداد امام خمینی (ره) در سال ۱۳۸۸

شهرستان	خدمات درمانی و امور بیمه			خدمات آموزشی و فرهنگی				
	تعداد نفرات دائمی	تعداد نفرات موردی	تعداد مراکز درمانی	هزینه (میلیون ریال)	دانش آموزان	دانشجویان	فعالیت‌های اردوئی، خوابگاه و کانونها	هزینه (میلیون ریال)
جمع	۳۲۵۵۸	۳۹۷	۲۴۳	۲۲۷۶۸	۱۴۸۴۰	۱۷۴۳	۲۹۲۹۶	۱۳۳۹۹
اردبیل	۲۰۷۶۴	۱۱۵	۱۶۲	۲۰۹۱۰	۴۷۲۸	۸۴۸	۹۱۴۳	۵۷۶۵
بيله سوار	۰	۰	۰	۶۰	۶۲۷	۴۰	۲۲۹۴	۷۵۸
پارس آباد	۳۹۸۷	۱۱۳	۲۹	۵۲۸	۱۲۶۴	۷۰	۱۳۵۰	۹۰۸
خلخال	۱۴۹۸	۹۲	۱۳	۳۴۴	۱۶۳۷	۲۶۵	۵۲۵۸	۱۳۷۹
کوثر	۰	۰	۰	۵۷	۲۹۷	۱۹	۸۶۱	۲۵۴
مشگین شهر	۳۹۱۱	۰	۲۱	۳۷۳	۲۸۴۸	۱۷۲	۲۷۲۴	۱۷۵۵
مغان	۲۳۹۸	۷۷	۱۸	۳۴۶	۲۵۰۹	۲۶۹	۳۰۶۸	۱۷۹۴
نمین	۰	۰	۰	۷۷	۵۷۸	۴۰	۱۳۱۱	۴۴۹
نیر	۰	۰	۰	۷۳	۳۵۲	۲۰	۳۲۸۷	۳۳۷

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۳-۷) استفاده کنندگان از وامهای خود کفایی و قرض الحسنه کمیته امداد امام خمینی (ره) و خدمات

ارایه شده به خانواده های زندانیان در سال ۱۳۸۸

شهرستان	اعطای وام خود کفائی			اعطای وام قرض الحسنه		خانواده های زندانیان		
	تعداد وامهای جدید	مبلغ (میلیون ریال)	طرحهای فعال در پایان دوره	تعداد	مبلغ (میلیون ریال)	خانوار	نفرات	مبلغ (میلیون ریال)
جمع	۹۸۴	۴۱۶۵۰	۱۳۲۲۹	۸۰۱۷	۳۲۹۲۶	۳۶۱	۱۰۵۱	۱۶۰۴
اردبیل	۴۳۷	۱۴۰۸۴	۴۲۷۹	۳۱۳۹	۱۶۷۳	۱۸۰	۵۲۲	۶۸۲
بيله سوار	۳۵	۲۰۸۶	۹۸۱	۳۹۸	۱۶۴۸	۱۲	۳۷	۷۴
پارس آباد	۱۵۴	۹۴۱۹	۱۵۰۹	۵۰۶	۱۷۳۷	۳۰	۸۱	۱۸۶
خلخال	۱۲۰	۴۲۱۸	۱۴۳۶	۱۲۴۷	۴۶۱۳	۳۲	۸۴	۱۲۱
کوثر	۸	۴۷۷	۳۹۲	۲۹۵	۱۰۹۸	۱	۲	۸
مشگین شهر	۱۲۱	۵۵۵۲	۱۶۰۹	۷۹۱	۲۱۴۰	۵۰	۱۴۶	۱۷۸
مغان	۸۵	۴۷۴۹	۱۷۱۳	۶۸۸	۲۱۲۹	۴۰	۱۲۹	۲۳۷
نمین	۱۶	۶۶۰	۸۲۶	۶۴۸	۱۹۹۶	۱۲	۳۹	۹۴
نیر	۸	۴۰۵	۴۸۴	۳۰۵	۸۳۰	۴	۱۱	۲۴

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۳-۸) خدمات عمرانی و کمک هزینه ازدواج و حوادث ارایه شده به مددجویان توسط کمیته امداد

امام خمینی (ره) و مبلغ پرداخت شده در سال ۱۳۸۸

شهرستان	خدمات عمرانی										حوادث
	کل فعالیتهای عمرانی	احداث یا خرید خانه	احداث فضای خودکفائی	تعمیر و بازسازی	سایر احداثها	سایر فعالیتهای	مبلغ (میلیون ریال)	تعداد	مبلغ (میلیون ریال)	خانوار	
جمع	۱۹۳۰	۱۳۲	۱۳۹	۶۵۳	۶۵	۹۴۱	۱۴۲۳۳	۳۷۲۶	۸۶۵۶	۱۰۷۱	۵۳۵
اردبیل	۵۹۸	۷۴	۶۶	۲۳۰	۲۵	۲۰۳	۴۳۳۲	۱۱۹۵	۲۸۹۹	۱۷	۳۲
بيله سوار	۱۶۰	۵	۰	۳۵	۱۰	۱۱۰	۷۹۰	۹۹	۲۲۷	۰	۰
پارس آباد	۱۴۹	۱۰	۳۳	۶۶	۵	۳۵	۱۴۹۲	۱۶۱	۶۰۳	۲	۶
خلخال	۲۶۶	۱۴	۰	۱۱۴	۲	۱۳۶	۱۲۳۱	۴۵۰	۱۲۸۲	۴۱۵	۳۰۸
کوثر	۱۰۹	۰	۰	۱۹	۴	۸۶	۷۸۹	۸۵	۳۲۲	۲	۴۳
مشگین شهر	۱۱۹	۸	۱۴	۳۹	۱	۵۷	۱۸۴۳	۸۱۵	۱۷۱۹	۳۸۴	۷۹
مغان	۳۴۲	۱۴	۲۶	۶۴	۹	۲۲۹	۲۴۳۲	۶۹۸	۹۴۱	۹	۴۱
نمین	۱۱۵	۳	۰	۳۲	۹	۷۱	۱۰۸۱	۱۴۴	۳۹۶	۲۴۱	۲۳
نیر	۷۲	۴	۰	۵۴	۰	۱۴	۲۴۴	۷۹	۲۶۷	۱	۳

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۳-۹) خدمات ارائه شده به ایتام تحت پوشش و پرداخت وام محکومین و آزادی زندانیان توسط

کمیته امداد امام خمینی (ره) در سال ۱۳۸۸

شهرستان	خدمات ارائه شده به ایتام تحت پوشش							وام محکومین و آزادی زندانیان		طرح بهسازی و نوسازی مسکن		
	تعداد ایتام تحت پوشش			خدمات انجام شده به ایتام (میلیون ریال)				تعداد وام	مبلغ (میلیون ریال)	تعداد زندانی آزاد شده	تعداد	مبلغ (میلیون ریال)
	دختر	پسر	جمع	تعداد حامی	تعداد ایتام دارای حامی	مبلغ پرداختی به ایتام طی دوره						
جمع	۳۰۵۰	۳۷۱۳	۶۷۶۳	۸۶۴۰	۵۵۸۹	۱۲۳۲۶	۷۵	۳۲۳۲	۷۵	۵۸۲	۴۷۰۷	
اردبیل	۱۰۴۰	۱۰۱۸	۲۰۵۸	۳۵۰۰	۲۰۵۸	۵۳۴۷	۷۵	۳۲۳۲	۷۵	۷۱	۶۰۸	
بيله سوار	۱۰۶	۱۰۸	۲۱۴	۳۶۹	۱۹۸	۳۴۷	۰	۰	۰	۲۸	۴۱۵	
پارس آباد	۲۴۵	۲۷۰	۵۱۵	۴۹۷	۵۰۸	۷۵۶	۰	۰	۰	۲۲	۱۰۰	
خلخال	۳۸۶	۲۸۱	۶۶۷	۱۰۰۳	۵۰۲	۱۶۵۹	۰	۰	۰	۹۸	۵۶۲	
کوثر	۱۰۰	۸۲	۱۸۲	۲۷۳	۱۸۲	۴۹۱	۰	۰	۰	۷۸	۵۱۳	
مشگین شهر	۵۹۶	۱۴۰۶	۲۰۰۲	۱۰۴۰۴	۱۰۷۳	۱۱۷۱	۰	۰	۰	۵۶	۶۷۶	
مغان	۳۷۰	۳۲۲	۶۹۳	۸۸۴	۶۵۱	۱۲۲۷	۰	۰	۰	۲۲۱	۱۲۰۹	
نمین	۱۴۷	۱۷۳	۳۲۰	۳۴۹	۳۰۷	۳۸۷	۰	۰	۰	۴۶	۵۴۶	
نیر	۶۰	۵۲	۱۱۲	۳۶۱	۱۱۰	۴۰۱	۰	۰	۰	۱۲	۶۰	

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۸

۲۳-۱-۳- امور ایثارگران

سازمان امور جانبازان، بنیاد مستضعفان و جانبازان و ستاد رسیدگی به امور آزادگان به منظور تمرکز بخشیدن به اداره امور خانواده های شهدا، جانبازان و آزادگان تشکیل شده است.

جدول شماره (۲۳-۱۰) خانوارهای مستمری بگیر تحت پوشش بنیاد شهید و امور ایثارگران (خانواده شهید) و مبلغ

پرداختی به آنان در سال ۸۸-۱۳۸۶

(مبالغ به میلیون ریال)

سال	شرح	جمع		والدین		همسر و فرزندان	
		تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۱۳۸۶		۳۳۱۹	۱۰۰۴۳۸	۲۵۶۴	۶۶۰۲۰	۷۵۵	۳۴۴۱۸
۱۳۸۷		۳۲۷۳	۱۱۹۵۰۴	۲۶۴۲	۹۳۳۵۱	۸۳۲	۳۹۳۷۲
۱۳۸۸		۳۲۷۳	۱۱۹۵۰۴	۲۶۴۲	۹۳۳۵۱	۸۳۲	۳۹۳۷۲

ماخذ: سالنامه آماری استان- سال ۱۳۸۸

بر اساس اطلاعات جدول (۲۳-۱۰) در سال ۱۳۸۷ به ۳۲۷۳ خانواده شهدا مبلغ ۱۱۹۵۰۴ میلیون ریال مستمری پرداخت شده است که از این تعداد ۲۶۴۲ خانواده والدین شهدا و ۸۳۲ خانواده همسر و فرزندان شهدا بوده اند .

برابر سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۸ تعداد ۸۶۳۷ جانباز تحت پوشش بنیاد شهید و امور ایثارگران استان بوده اند و تعداد جانبازان مستمری بگير تحت پوشش بنیاد شهید و امور ایثارگران ۱۸۱۰ نفر بوده است که ۸۴۰۴۵ میلیون ریال به صورت مستمری و ۱۹۴۳۵ میلیون ریال به صورت سایر پرداختیها به آنها پرداخت شده است. از جانبازان فوق حدود ۶۳٪ با درصد جانبازان صفر تا ۲۵٪ و حدود ۳۷٪ با درصد جانبازان ۲۵٪ و بالاتر می باشند.

از دیگر خدمات ارایه شده توسط بنیاد شهید و امور ایثارگران استان در سال ۱۳۸۸ می توان به ارایه ۶۱۲۵۶ مورد خدمات درمانی با هزینه ای به مبلغ ۱۰۱۱۶ میلیون ریال ، ارایه خدمات آموزشی به ۲۵۳۲ نفر با هزینه ای به مبلغ ۱۱۳۲۳ میلیون ریال ، ارایه ۲۲۹۴۵ مورد خدمات فرهنگی با هزینه ای به مبلغ ۲۱۷۵۴ میلیون ریال و ارایه ۲۹۲ مورد خدمات حرفه آموزی و اشتغال با هزینه ای به مبلغ ۱۳۱۲ میلیون ریال اشاره نمود.

همچنین در سال مذکور تعداد ۱۶۸ مورد کمک هزینه ازدواج به مبلغ ۱۴۹۰ میلیون ریال و تعداد ۱۲۳۰ مورد کمکهای نقدی مربوط به سایر موارد به افراد تحت پوشش بنیاد شهید و امور ایثارگران استان پرداخت شده است.

۲۳-۱-۴- سازمان بازنشستگی

مدیریت بازنشستگی استان در سال ۱۳۸۶ تعداد ۹۲۷۹ نفر را تحت پوشش داشته که با رشد ۱۳/۰۶ درصد به ۹۲۷۹ نفر در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است . میزان مستمری پرداخت شده در سال ۱۳۸۵ معادل ۲۰۷۴۸۷۸۵۷۴۳۳ ریال بوده که با ۴۳/۵۸ درصد رشد به ۲۹۷۹۱۵۱۶۲۷۸۹ ریال در سال ۱۳۸۶ افزایش و در سال ۱۳۸۸ با ۱۶۰٪ رشد به رقم ۷۷۵۱۲۹ میلیون ریال افزایش یافته است.

جدول شماره (۲۳-۱۱) افراد تحت پوشش سازمان بازنشستگی استان و مبالغ پرداختی به آنها در طول سالهای ۱۳۸۲-۱۳۸۸

شرح / سال	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
تعداد افراد تحت پوشش مدیریت بازنشستگی استان (نفر)	۴۵۱۸	۶۶۲۱	۷۳۵۱	۸۲۰۷	۹۲۷۹	۱۲۸۹۴	۱۲۸۹۴
مبلغ کل مستمری پرداختی (میلیون ریال)	۶۹۱۲۴/۶۸۷۵۷۹	۱۰۰۹۵۱/۲۱۶۳۳۶	۱۳۲۰۰/۳۸۸۲۰۷	۲۰۷۴۸۷/۸۵۷۴۳۳	۲۹۷۹۱۵/۱۶۲۷۸۹	۷۷۵۱۲۹	۷۷۵۱۲۰

ماخذ : مدیریت بازنشستگی استان اردبیل - ۱۳۹۰

۲۳-۲-تامین اجتماعی

بخش تامین اجتماعی مجموعه ای متشکل از تدابیر، روش ها و اقدامات حمایتی و خدمات بیمه ای است که هدف آن حمایت از نیروی انسانی شاغل در دوران اشتغال، بازنشستگی، از کار افتادگی و حمایت از بازماندگان شاغلان و بازنشستگان فوت شده می باشد. مهم ترین خدمات ارائه شده به بیمه شدگان در این نظام ارائه بیمه خدمات درمانی و بیمه های اجتماعی در قالب پرداخت انواع مستمری بازنشستگی، از کار افتادگی، بازماندگی، بیکاری، غرامت نقص عضو، کمک بارداری و غیره می باشد. عمده ترین دستگاههای مسئول امور بیمه ای در استان عبارتند از سازمان تامین اجتماعی و اداره کل بیمه خدمات درمانی.

۲۳-۲-۱-سازمان تامین اجتماعی

سازمان تامین اجتماعی به عنوان یک سازمان بیمه ای و حمایتی در ایجاد و برقراری عدالت اجتماعی، توزیع مجدد درآمد ها، ارتقاء سلامت عمومی و همچنین جبران در آمد از دست رفته افراد شاغل به علل مختلف از قبیل سالمندی، از کارافتادگی، بیماری، حوادث و غیره نقش بسیار حساسی را ایفا می نماید این سازمان کارگران و کارمندان تحت پوشش قانون کار را از طریق طرحهای مشارکت اجباری و افراد خویش فرما را از طریق ترکیبات قراردادی تحت پوشش خود قرار می دهد.

افراد تحت پوشش نظام تامین اجتماعی به طور عمده در دو گروه بیمه شدگان اصلی و مستمری بگيران قرار می گیرند. افراد بیمه شده شامل بیمه، حرف و مشاغل آزاد، اختیاری، رانندگان، کارکنان، طرحهای بیمه ای خاص، بیمه بیکاری و کل مستمری بگيران شامل بازنشستگان، از کارافتادگان و بازماندگان مستمری بگير می باشد.

جدول شماره (۱۲-۲۳) تعداد بیمه شدگان اصلی و تبعی سازمان تامین اجتماعی استان اردبیل

در طی سالهای ۸۸-۱۳۸۱

سال	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	شرح
تعداد بیمه شدگان اصلی	۷۱۰۹۵	۸۰۴۴۵	۸۵۰۲۳	۸۴۱۶۱	۹۷۷۷۴	۱۰۲۳۷۸	۱۱۲۴۹۱	۱۱۲۴۹۱	
تعداد بیمه شدگان تبعی	۲۷۲۲۹۴	۳۰۸۱۰۴	۳۲۵۶۸	۳۲۲۳۳۶	-	-	-	-	
جمع کل بیمه شدگان	۳۴۳۳۸۹	۳۸۸۵۴۹	۴۱۰۶۶۱	۴۰۶۴۹۸	۹۷۷۷۴	۱۰۲۳۷۸	۱۱۲۴۹۱	۱۱۲۴۹۱	

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۸

جدول شماره (۲۳-۱۳) تعداد بیمه شدگان اصلی سازمان تامین اجتماعی استان اردبیل و نوع بیمه

در سال ۱۳۸۸

نوع بیمه	اختیاری	حرف و مشاغل آزاد	کامیونداران	فالی بافان	بیکاری	خاص	جمع
تعداد	۱۸۸۵	۳۲۰۵	۴۶۲۵	۲۱۵۹	۱۶۸۸	-	۱۳۵۶۲

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۸

وجوهی که برای استفاده از مزایای بیمه ای و به حکم قانون به سازمان تامین اجتماعی پرداخت می شود حق بیمه نام دارد. حق بیمه معمولاً ۲۷ درصد حقوق و مزایای بیمه شده می باشد که ۷ درصد آن توسط بیمه شده و ۲۰ درصد توسط کارفرما به سازمان مزبور پرداخت می شود. در مورد برخی از صنوف غیر دولتی حق بیمه معادل ۱۸ درصد حقوق و مزایای بیمه شده می باشد که ۵ درصد آن توسط بیمه شده و ۱۳ درصد توسط کارفرما پرداخت می شود.

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۸۸ تعداد ۳۱۹۸۳ کارگاه زیر پوشش سازمان تامین اجتماعی بوده اند که از این تعداد جمعاً ۲۰۹۵ کارگاه دارای بیمه دولتی و ۳۰۳۹۸ کارگاه دارای بیمه غیر دولتی بوده اند.

از دیگر خدمات ارایه شده توسط سازمان تامین اجتماعی حمایت های مربوط به غرامت دستمزد ، کمک هزینه ازدواج و از کارافتادگی می باشد که در جهت فقرزدایی و حمایت از آسیبهای اجتماعی بسیار مهم

می باشد. در سال ۱۳۸۷ در استان اردبیل جمعاً مبلغ ۶۴۲۷۵ میلیون ریال کمکهای نقدی و غرامت مقررری به بیمه شدگان پرداخت شده که بیشترین آن مربوط به مقررری ایام بیکاری با ۳۵۸۱۵ میلیون ریال (۵۶ درصد) و کمترین آن مربوط به غرامت نقص عضو با ۸۲ میلیون ریال با (۱۲ درصد) بوده است.

در سال ۱۳۸۷ تعداد مستمری بگیران سازمان تامین اجتماعی استان ۱۴۴۲۸ مورد بوده و مبلغ ۵۱۸۸۳۱ میلیون ریال به مستمری بگیران تحت پوشش پرداخت شده است.

جدول شماره (۲۳-۱۴) مقایسه تعداد مستمری بگیران سازمان تامین اجتماعی استان اردبیل در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ برحسب انواع مستمری

عنوان	بازنشستگان	از کارافتادگان	بازماندگان مستمری بگیر	جمع
سال ۱۳۸۷	۷۰۷۳	۱۲۴۵	۵۰۲۳	۱۳۳۴۱
سال ۱۳۸۸	۷۸۲۱	۱۳۱۰	۵۲۹۷	۱۴۴۲۸

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۷

جدول شماره (۲۳-۱۵) مقایسه هزینه مستمری های پرداخت شده توسط سازمان تامین اجتماعی در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

(مبالغ: میلیون ریال)

عنوان	بازنشستگان	از کارافتادگان	بازماندگان مستمری بگیر	سایر پرداختها	جمع
سال ۱۳۸۷	۲۵۴۱۱۸	۲۷۹۱۰	۱۱۶۶۹۸	۱۸۵۲۳	۴۱۷۲۴۹
سال ۱۳۸۸	۳۱۳۹۹۰	۳۳۲۹۳	۱۵۰۴۳۹	۲۲۱۰۹	۵۱۸۸۳۱

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۸۸

۲۳-۲-۲- اداره کل خدمات درمانی استان

اداره کل خدمات درمانی تحت پوشش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار دارد و بیمه شدگان نظام بیمه خدمات درمانی را در قالب پنج گروه: دولتی (کارکنان دولت)، حرف و مشاغل آزاد (خویش فرمایان)، روستایی، بستری شهری و سایر اقشار بیمه می نماید.

در سال ۱۳۸۷ بیشترین تعداد بیمه شدگان در استان مربوط به بیمه روستایی با ۶۲/۶ درصد با تعداد (۵۶۳۲۲۰ نفر) و کمترین تعداد بیمه شدگان مربوط به بیمه حرف و مشاغل آزاد با ۱/۲۳ درصد با تعداد (۱۱۰۵۳) بوده است.

همچنین شهرستان اردبیل با ۳۲۳۰۴۹ مورد بیشترین تعداد بیمه شدگان و شهرستان نیر با ۲۶۳۲۸ مورد کمترین تعداد بیمه شدگان را دارا می باشد.

جدول شماره (۲۳-۱۶) بیمه شدگان (اصلی و تبعی) خدمات درمانی تحت پوشش اداره کل خدمات درمانی استان در سال ۱۳۸۸

شهرستان*	نوع بیمه	جمع	دولتی (کارکنان دولت)	حرف و مشاغل آزاد (خویش فرمایان)	روستایی	سایر اقشار	بستری شهری
اردبیل		۳۲۳۰۴۹	۵۵۵۹۹	۷۹۰۱	۱۲۸۲۲۹	۲۷۰۸۶	۱۰۴۲۳۴
بيله سوار		۵۷۰۷۷	۴۳۸۴	۴۰	۵۰۵۴۲	۱۶۷	۴۳۴
پارس آباد		۱۱۳۱۸۳	۱۰۵۱۰	۱۲۵۶	۷۶۲۵۰	۴۱۱۳	۲۱۰۵۴
خلخال		۷۷۱۴۱۴	۱۱۱۱۶	۴۵۳	۵۲۸۹۷	۴۱۱۸	۸۸۳۰
کوثر		۲۷۴۳۰	۳۰۰۷	۱۸	۲۳۴۷۸	۸۷۱	۵۶
مشگین شهر		۱۳۶۴۷۸	۱۷۵۷۲	۸۰۲	۹۷۴۱۲	۵۷۶۷	۱۲۹۲۵
مغان		۸۲۳۰۴	۸۳۸۷	۵۴۴	۶۱۵۱۴	۴۰۷۳	۷۷۹۴
نمین		۵۵۹۳۷	۵۲۸۰	۲۶	۴۹۳۳۲	۱۰۰۵	۲۹۴
نیر		۲۶۳۲۸	۲۱۵۷	۲۳	۲۳۵۶۴	۵۴۶	۳۸
کل استان		۸۹۹۲۰۰	۱۱۸۰۱۲	۱۱۰۵۳	۵۶۳۲۲۰	۴۹۲۵۶	۱۵۷۶۵۹

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل- ۱۳۸۸

* در شهرستان نیر شعبه بیمه خدمات درمانی وجود ندارد و آمار بیمه شدگان شهرستان نیر در شهرستان اردبیل آمده است.

۲۳-۳- عملکرد اعتبارات تملک دارائیهی سرمایه ای فصل رفاه و تامین اجتماعی استان از محل درآمدهای عمومی در سال ۱۳۸۷

در سال ۱۳۸۸ فصل رفاه و تامین اجتماعی با ۳۶۴۲۶ میلیون ریال از اعتبارات تملک دارائیهی سرمایه ای استان معادل ۱/۱۴ درصد از اعتبارات مذکور را به خود اختصاص داده است. با توجه به اوضاع اقتصادی کشور (طرح تحول اقتصادی دولت) از یک سو و حمایت از محرومان و مستضعفان جامعه و افزایش سطح رفاه و زندگی آنان از سوی دیگر، این بخش نیاز به توجه و حمایت خاص خود را دارد.

فرهنگ را به طور خلاصه می توان مجموعه دستاوردهای معرفتی انسان در عرصه های عقلی - علمی و هنری تعریف کرد که قدرت نقادی ، پرورش ذوق و خلاقیت انسانی را ارتقاء می بخشد . منظور از بخش فرهنگ این معنای وسیع نیست . بخش فرهنگ به مجموعه فعالیتهایی اطلاق می شود که دستگاههای اجرایی خاص در دولت ، هدایت ، اداره و حمایت از آنها را بر عهده دارد . مجموعه فعالیتهایی که بخش فرهنگ را شکل می دهد ، در تمام کشورها مشابه و شامل اموری همچون کتاب و کتابخوانی ، اداره کتابخانه های عمومی و مراکز فرهنگی و هنری و میراث فرهنگی ، سینما ، موسیقی ، تئاتر ، رسانه های جمعی به ویژه مطبوعات ، فعالیتهای دینی و جز آن است .

۲۴-۱-۱- مطبوعات محلی استان

مطبوعات بر طبق قانون عبارتند از نشریاتی که به طور منظم ، با نام ثابت و تاریخ انتشار در فواصل معین در زمینه های گوناگون خبری ، انتقادی ، اجتماعی ، سیاسی ، اقتصادی ، کشاورزی ، فرهنگی ، دینی ، علمی و ... منتشر می شوند .

نخستین نشریه به شکل امروزی که سالنامه ای پیش نبود در سال ۱۴۸۶ میلادی در فرانسه منتشر گردیده و اولین نشریه در ایران در سال ۱۲۵۳ (ه . ش) به شکل روزنامه و به شیوه چاپ سنگی انتشار یافته است . چاپ روزنامه ها در شهرستانها نیز از سال ۱۲۸۹ (ه . ش) و در زمان ناصرالدین شاه قاجار معمول گردیده و قدیمی ترین نشریه در اردبیل که در کتابهای مربوط به مطبوعات از آن نام برده شده در سال ۱۳۲۶ (ه . ش) و ۷۳ سال بعد از نشر نخستین روزنامه ایرانی بوده است .

در حال حاضر (سال ۱۳۸۸) مطبوعات محلی استان بصورت روزنامه ۳۰ عنوان با شمارگان ۱۵۰۰ الی ۲۵۰۰ می باشد و تعداد ۵ عنوان به صورت مجله با شماره گان ۱۰۰۰ الی ۲۵۰۰ انتشار می یابد .

مقایسه انتشار کتاب در خلال سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ در استان حاکی از افزایش عناوین کتاب منتشر شده می باشد تعداد عناوین کتب منتشر شده در استان از ۹۹ عنوان و ۲۳۶۹۰۰ تیراژ در سال ۱۳۸۷ به ۵۸ عنوان ۱۵۵۴۰۰ تیراژ در سال ۱۳۸۸ رسیده است .

۲۴-۱-۲- کتابخانه های عمومی استان

در سال ۱۳۸۸ تعداد کتابخانه های عمومی استان ۵۴ سالن و تعداد مراجعان به کتابخانه های عمومی ۸۳۷۹۵۸ نفر بوده است. مقایسه تعداد مراجعان به کتابخانه های عمومی در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ نشان دهنده افزایش ۳۶/۷٪ درصدی تعداد مراجعان می باشد.

در سال مذکور تعداد کتابهای موجود در کتابخانه های عمومی استان ۴۰۸۴۷۷ جلد بوده است که نسبت به سال ۱۳۸۶ معادل ۲/۷۲ درصد افزایش داشته است. سرانه کتابهای کتابخانه های عمومی از ۰/۳۲ در سال ۱۳۸۶ به ۰/۳۳ در سال ۱۳۸۷ افزایش یافته است با توجه به افزایش کم تعداد کتابهای کتابخانه های عمومی و افزایش جمعیت در سال ۱۳۸۷ و همچنین افزایش تعداد مراجعان به کتابخانه های عمومی برای رفع نیازهای کتاب جامعه باید برنامه مناسب اجراء کرد.

با توجه به رشد جمعیت جوان و نوجوان کشور و مسایل اقتصادی، نیاز به فضاهای عمومی مطالعه و منابع موجود در این اماکن باید مورد توجه زیادی قرار گیرد از طرف دیگر این مساله نیز نباید فراموش گردد که منابع تامین شده، مورد نیاز و مورد استقبال و منطبق با سلیقه های مراجعه کنندگان باشد و همچنین برای گسترش فرهنگ کتابخوانی در جامعه، نظرات اهالی صاحب نظر عرصه فرهنگ و هنر در این زمینه بهره جست.

جدول شماره (۲۴-۱) برخی از شاخصهای مربوط به کتابخانه های عمومی استان در سال های ۸۸-۱۳۸۶

شرح	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
تعداد کتابخانه های عمومی (سالن)	۵۳	۵۴	۵۴
سرانه کتابهای کتابخانه های عمومی (جلد)	/۳۲	۰/۳۳	۰/۳۳
تعداد مراجعان به کتابخانه های عمومی (نفر)	۶۱۳۰۰۴	۸۳۷۹۵۸	۸۵۶۸۴۲
تعداد اعضای کتابخانه های عمومی (نفر)	۲۲۴۲۵	۳۱۹۲۰	۳۴۲۵۰

ماخذ: سالنامه آماری استان-۱۳۸۸

۲۴-۱-۳- سالنهای سینما در استان

در سال ۱۳۸۸ استان اردبیل تعداد ۶ باب سالن سینما وجود دارد که قدیمی ترین آنها سینما انقلاب که در سال ۱۳۴۷ تاسیس شده در حد درجه ۲ کیفی مطلوب فعالیت می نماید با مساحت ۱۴۵۰ متر مربع زیربنا و گنجایش ۵۴۰ نفر و سینما قدس که دو سال بعد و در سال ۱۳۴۹ احداث گردیده است با ۱۶۰۰ متر مربع زیربنا و گنجایش ۵۹۱ نفر در حال حاضر در عرصه فرهنگ و هنر فعال می باشد. در سال ۱۳۸۶ از تعداد ۶ باب سالن سینما ۴ باب آن فعال، ۲ باب غیر فعال است. بررسی توزیع شهرستانی سینماهای استان حاکی از آن است که اکثر شهرستانهای استان فاقد سالن سینما می باشند. به طوریکه در جدول (۲-۲۴) مشاهده می گردد بعد از شهرستان اردبیل، شهرستان پارس آباد دارای یک باب سالن سینمای غیر فعال هستند و یک باب سالن سینما در شهرستان مشگین فعال می باشد که در سایر شهرستانهای استان از نعمت سالنهای سینما محروم می باشند.

۲۴-۱-۴- مجتمع های فرهنگی و هنری استان

اطلاعات مربوط به مجتمع های فرهنگی و هنری استان اردبیل در جدول (۳-۲۴) آمده است بر اساس اطلاعات جدول مذکور در سال ۱۳۸۸ تعداد ۱۲ مجتمع فرهنگی و هنری در استان اردبیل وجود داشته است که از این تعداد ۲ مجتمع فرهنگی و هنری در شهرستان اردبیل، ۲ مجتمع فرهنگی و هنری در شهرستان بیله سوار، ۲ مجتمع فرهنگی و هنری در شهرستان پارس آباد، ۱ مجتمع فرهنگی و هنری در شهرستان مغان (گرمی) و ۱ مجتمع فرهنگی و هنری در شهرستان مشگین شهر ۱ مجتمع فرهنگی و هنری در شهرستان کوثر و ۱ مجتمع فرهنگی و هنری در شهرستان خلخال و نیر و نمین هر کدام دارای یک مجتمع فرهنگی و هنری هستند.

جدول شماره (۲۴-۲) اطلاعات مربوط به سالنهای سینما در استان در سال ۱۳۸۸

ردیف	نام سینما	محل احداث	سال احداث	وضعیت فعالیت	زیربنا	گنجایش سالن	درجه کیفی
۱	سینما حافظ	اردبیل	۱۳۸۲	فعال	۲۲۰۰	۳۵۰	۱
۲	سینما انقلاب	اردبیل	۱۳۴۷	فعال	۱۴۵۰	۵۴۰	۲(مطلوب)
۳	سینما لاله	اردبیل	۱۳۷۹	غیر فعال	۱۸۰۰	۴۹۰	۱
۴	سینما قدس	اردبیل	۱۳۴۹	فعال	۱۶۰۰	۵۹۱	۱(مطلوب)
۵	سینما انقلاب	پارس آباد	۱۳۷۲	غیر فعال	۱۱۰۰	-	۲
۶	سینما آزادگان	مشگین شهر	۱۳۷۳	فعال	۹۰۰	۴۹۵	۲ عادی

ماخذ: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل - ۱۳۹۰

جدول شماره (۲۴-۳) اطلاعات مربوط به مجتمع های فرهنگی و هنری استان در سال ۱۳۸۸

ردیف	نام مجتمع فرهنگی و هنری	محل احداث	سال بهره برداری	مساحت زمین	زیربنا	گنجایش سالن (نفر)
۱	مجتمع فرهنگی و هنری فدک	اردبیل	۱۳۸۰	داخل پارک فدک	۴۱۵۰	۵۰۰
۲	مجتمع فرهنگی و هنری نیار	اردبیل	۱۳۸۰	داخل محوطه امام زاده	۵۱۰	۱۲۰
۳	مجتمع فرهنگی و هنری الغدیر	نیر	۱۳۸۲	۱۰۰۰	۶۰۰	۱۳۰
۴	مجتمع فرهنگی و هنری امام علی (ع)	بيله سوار	۱۳۸۳	۲۵۰۰	۲۲۰۰	۴۰۰
۵	مجتمع فرهنگی و هنری جعفر آباد	جعفر آباد	۱۳۸۳	۹۹۶	۳۲۰	۱۲۰
۶	مجتمع فرهنگی و هنری اصلاندوز	اصلاندوز	۱۳۸۳	۱۰۰۰	۳۲۰	۱۲۰
۷	مجتمع فرهنگی و هنری آراز	پارس آباد	۱۳۸۱	۳۱۵۰	۱۵۰۰	۲۷۰
۸	مجتمع فرهنگی و هنری خلخال	خلخال	۱۳۷۹	۳۶۳۳	۱۵۰۰	۳۴۰
۹	مجتمع فرهنگی و هنری اندیشه	مشگین شهر	۱۳۷۸	۲۶۲۱	۲۰۰۰	۴۰۰
۱۰	مجتمع فرهنگی و هنری کوثر	کوثر	۱۳۷۹	۱۱۵۰	۳۲۰	۱۰۰
۱۱	مجتمع فرهنگی و هنری تالار حافظ	گرمی	۱۳۸۲	۱۶۰۰	۸۰۰	۲۵۰
۱۲	مجتمع فرهنگی و هنری امام حسن (ع)	آبی بیگلر (نمین)	۱۳۸۷	۱۵۰۰	۸۰۰	۱۶۰

ماخذ: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل - ۱۳۹۰

۲۴-۱-۵- اماکن مذهبی استان

در سال ۱۳۸۸ معادل ۱۸۹ مکان متبرکه اسلامی در استان موجود بوده و ۱۷۱۳ مسجد نیز در سال مذکور مشغول فعالیت بوده اند و در سال ۱۳۸۸ دو مکان مذهبی برای اقلیت های مذهبی در استان موجود بوده است.

۲۴-۱-۶- موقوفات

وقف از با سابقه ترین میراث های ارزشمند اسلامی است که از صدر اسلام تاکنون در همه جوامع اسلامی مورد توجه بوده است و تاثیرات مثبتی در مسایل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع اسلامی از خود به جا گذاشته است دولت با بهره گیری مناسب و هدایت و قفیات در زمینه های مختلف (ترویج قرآن، تعمیر مساجد و حقوق خدام، نشر معارف اسلامی، کمک به مستضعفین و ...) می تواند به نحو مناسبی از این سنت حسنه اسلامی استفاده نماید.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲۴-۴) در سال ۱۳۸۸ جمع کل درآمد موقوفات متصرفی و غیر متصرفی استان معادل ۷۲۳۶۵۷۰ هزار ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۸۷ معادل ۱۰/۶۶ درصد افزایش داشته است.

درآمد بقاع متبرکه استان با ۳۳ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۸۷ به ۱۸۸۶۶۸۲ هزار ریال در سال ۱۳۸۸ رسیده است. جمع درآمد استان نیز در سال ۱۳۸۸ معادل ۹۱۲۳۲۵۲ هزار ریال بوده که نسبت به سال ۱۳۸۷ معادل ۱۴/۶۵ درصد رشد داشته است.

در سال مذکور درآمد حاصل از موقوفات متصرفی و غیر متصرفی ۷۹/۳۲ درصد کل درآمد و درآمد حاصل از بقاع متبرکه که ۲۰/۶۸ درصد کل درآمد وقفی را تشکیل داده است.

انواع فعالیتها و هزینه های انجام شده موقوفات و بقاع متبرکه استان در طول سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ از محل اعتبارات موقوفات متصرفی اداره کل اوقاف و امور خیریه استان در جدول (۲۴-۵) آمده است. بر اساس این اطلاعات در سال ۱۳۸۸ کمک به احداث و تعمیر مساجد و حقوق ائمه جمعه و خادمین

۲۳/۴۹ درصد بیشترین و کمک به عتبات عالیات با کمترین سهم از هزینه های انجام شده را به خود اختصاص داده اند. درآمدهای حاصله وقفی در زمینه های ذیل هزینه می شود: ۱- حق التولیه و حق النظاره و حق التصدی ۲- هزینه ثبتی محاکمات ۳- ترویج قرآنی ۴- کمک به عتبات عالیات ۵- مدارس علوم دینی و کمک به طلاب ۶- تدارک وسایل رفاه زائر و هزینه آب و برق و ... و خرید اثاثیه بقاع متبرکه.

در مجموع کل هزینه های انجام شده در سال ۱۳۸۸ افزایشی معادل ۶۲ درصد نسبت به سال ۱۳۸۷ داشته است.

جدول شماره (۲۴-ع) میزان درآمدهای موقوفات و بقاع متبرکه استان اردبیل در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

(مبالغ به هزار ریال)

شرح انواع درآمد	۱۳۸۷	۱۳۸۸	درصد تغییر سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۸	سهم انواع درآمد در سال ۱۳۸۸
درآمد موقوفات متصرفی و غیر متصرفی	۷۲۳۶۵۷۰	۴۲۰۰۷۱۸	+۱۰/۶۶	۷۹/۳۲
درآمد بقاع متبرکه استان	۱۸۸۶۶۸۲	۲۳۹۵۸۶۲	+۳۳	۲۰/۶۸
جمع درآمد استان	۹۱۲۳۲۵۲	۶۵۹۶۵۸۰	+۱۴/۶۵	۱۰۰

ماخذ: اداره کل اوقاف و امور خیریه استان اردبیل - ۱۳۸۹

جدول شماره (۲۴-۵) فعالیتها و انواع هزینه های انجام شده موقوفات و بقاع متبرکه در طول سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸

از محل اعتبار موقوفات متصرفی اداره کل اوقاف و امور خیریه استان

(مبالغ به هزار ریال)

شرح	سال	۱۳۸۷	۱۳۸۸	درصد تغییر	سهم انواع درآمد از کل درآمد استان در سال ۸۸
حق التولیه و حق النظاره و حق التصدی		۸۸۵۸۰۳	۴۵۴۷۶۵	+۶۳۰	۱۷/۸۲
هزینه های ثبتی محاکماتی		۴۸۷۳۴	۷۴۸۶۴	۱۹۷	/۹۸
ترویج قرآن		۳۵۹۵۷۴	۱۶۲۷۸۴	+۴۶۹	%۷/۲۳
توسعه علم (کمک به دانش آموزان)		۹۶۴۰	۱۳۵۰۰	-۸۰	/۱۹
کمک به درمانگاهها و بیمارستانها		-	-	-	-
کمک به احداث و تعمیر مساجد و حقوق ائمه جمعه و خادمین		۱۱۶۷۲۴۱	۴۱۷۰۶	+۲۰	۲۳/۴۹
نشر معارف		۳۱۴۸۱۹	۲۳۹۹۰۰	۱۹۰۴	۶/۳۳
کمک به مستضعفین		۲۱۷۲۶	۵۳۱۶۰	۱۳	/۴۳
مراسم مذهبی (روضه خوانی و اطعام)		۱۳۳۰۱۶	۸۰۵۴۹	-۲۲/۳۱	۲/۶۷
کمک به ایتمام		۵۸۹۵۰	۱۴۲۶۰	۲۴۶	۱/۱۸
کمک به عتبات عالیات		۳۵۰۰	۴۵۰۰	-	/۰۷
مدارس علوم دینی و کمک به طلاب		۴۰۰۰	۹۶۳۳۳	-۶۰	/۰۸
سایر کمکها (سایر هزینه ها)		۱۱۴۲۷۸۷	۱۰۹۸۷۸۱	۵۸	۲۲/۹۹
تعمیرات و بازسازی بقاع متبرکه		۴۰۶۵۸۳	۱۱۰۲۵۶۲	۲۳۱	۸/۱۸
حقوق کارکنان و خادمین بقاع متبرکه		۲۳۳۴۲۱	۴۰۳۰۰۰	۷۶/۱۷	۴/۶۹
تدارک وسایل رفاه زائر و هزینه آب و برق و ... و خرید اثاثیه بقاع متبرکه		۱۲۹۲۱۳	۱۵۰۴۶	۲۰۲	۲/۶
جمع کل		۴۹۶۹۰۱۸	۳۸۵۵۷۱۰	۶۲	۱۰۰

ماخذ : اداره کل اوقاف و امور خیریه استان اردبیل - ۱۳۸۹

۲۴-۲- رسانه های جمعی

صدا و سیما در عصر ارتباطات و اطلاعات نقش بسزایی در امر توسعه فرهنگی ، اقتصادی و اجتماعی ایفا می کند بطوریکه امروزه هزاران شبکه صدا و سیما در سطح جهان فراخور اهداف خود فعالیت می کنند و سعی در جذب مخاطب از کشور های مختلف جهان برای اشاعه اهداف خود دارند بنابراین در این برهه از زمان نقش پوششی صدا و سیمای ملی و استانی در امر جلوگیری و کاهش اشاعه فرهنگ بیگانه و توسعه فرهنگ ملی، در کشور و استان از جایگاه ویژه ای برخوردار می باشد.

۲۴-۲-۱- تعداد مراکز فرستنده رادیویی و تلویزیونی

در جدول شماره (۲۴-۶) تعداد ایستگاهها و فرستنده های اصلی رادیویی ، تلویزیونی و اف ام آمده است با توجه به این اطلاعات در سال ۱۳۸۸ تعداد ایستگاههای رادیویی نسبت به سال ۱۳۸۶ ثابت بوده است ولی شاهد افزایش تعداد ایستگاههای تلویزیونی بوده ایم.

جدول (۲۴-۶) تعداد ایستگاهها و فرستنده های اصلی رادیویی و تلویزیونی

فرستنده اصلی اف ام*	تلویزیون		رادیو		سال
	فرستنده اصلی	ایستگاه	فرستنده اصلی	ایستگاه	
۹۵	۶۰۷	۱۶۶	۴	۳	۱۳۸۶
۹۵	۶۰۷	۱۶۶	۴	۳	۱۳۸۷
۹۵	۶۰۷	۱۶۶	۴	۳	۱۳۸۸

ماخذ : صدا و سیمای مرکز اردبیل - ۱۳۸۹

*در حال حاضر کلیه فرستنده های شبکه های اف ام در ایستگاههای فرستنده تلویزیونی نصب شده و ایستگاه مستقلی برای فرستنده های اف ام وجود ندارد .

۲۴-۲-۲- ساعات تولید و پخش برنامه در داخل استان

تولید برنامه های رادیویی و تلویزیونی فرایندی است که متن، طرح ، سناریو یا پیام ها و اندیشه ها را از طریق بکارگیری منابع انسانی هنری و فنی ، تجهیزات ، مواد مصرفی و منابع مالی به ساختار برنامه ای صوتی و تصویری تبدیل کرده و آن را به واسطه رسانه ای (فیلم ، نوار ویدئو، نوار صدا ، دیسک، امواج و ...) ضبط و ثبت و سوار می کند و برای توزیع ، پخش یا نمایش از طریق تجهیزات فرستنده ، گیرنده یا تجهیزات نمایشی دیگر، آماده می سازد.

بر اساس اطلاعات جدول (۲۴-۷) در سال ۱۳۸۷ مدت تولید برنامه های محلی صدای جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل ، معادل ۳۳۴۵ ساعت و ۱۴ دقیقه و مدت پخش آن ۷۰۰ ساعت و ۳۷ دقیقه و ۳۲ ثانیه بوده است.

مدت تولید برنامه های محلی سیمای جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل نیز در سال مذکور معادل ۱۳۱۴ ساعت ۳۶ دقیقه و ۵۹ ثانیه و مدت پخش آن ۷۰۰ ساعت و ۳۷ دقیقه و ۳۲ ثانیه بوده است.

جدول شماره (۲۴-۷) ساعات تولید و پخش برنامه در داخل استان در طول سالهای ۱۳۸۸ - ۱۳۸۷

(ثانیه : دقیقه : ساعت)

برنامه های محلی صدای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل		برنامه های محلی صدای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل		شرح و سال
مدت تولید	مدت پخش	مدت تولید	مدت پخش	
۳۴۶۱:۱۲:۵۵	۱۳۷۰:۵۱:۴۲	۵۸۵۶:۲۷:۵۱	۳۱۴۲:۵۱:۰۰	۱۳۸۷
۷۰۰:۳۷:۳۲	۱۳۱۴:۳۶:۵۹	۷۰۰:۳۷:۳۲	۳۳۴۵:۱۴:۰۰	۱۳۸۸

ماخذ : سالنامه آماری استان اردبیل-۱۳۸۷

۲۴-۲-۳- میزان پوشش جمعیتی شبکه های تلویزیونی و رادیویی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل

با توجه به اطلاعات جدول (۲۴-۸) در سال ۱۳۸۸ میزان پوشش جمعیتی شبکه یک سیما ، شبکه دو سیما ، شبکه سه سیما و شبکه استانی سیما ، بالای ۹۰ درصد بوده است. میزان پوشش شبکه خبر سیما که در سال ۱۳۸۶ برابر با ۵۴ درصد بوده در سال ۱۳۸۸ به ۵۹ درصد افزایش یافته است . میزان پوشش جمعیتی رادیو استان نیز در سال ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ به ۱۰۰ درصد رسیده است و میزان پوشش شبکه سراسری صدا که در سال ۱۳۸۶، ۹۶ درصد بود در سال ۱۳۸۸ نیز در ۹۷ درصد ثابت مانده است.

جدول شماره (۲۴-۸) میزان پوشش جمعیتی شبکه های تلویزیونی و رادیویی صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل

(درصد)

عنوان شاخص	واحد	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
میزان پوشش شبکه یک سیما	درصد پوشش جمعیتی	۹۹/۸	۹۹/۸	۹۹/۹
میزان پوشش شبکه دو سیما	درصد پوشش جمعیتی	۹۴	۹۴	۹۴
میزان پوشش شبکه سه سیما	درصد پوشش جمعیتی	۹۶	۹۶	۹۶
میزان پوشش شبکه استانی سیما	درصد پوشش جمعیتی	۹۳	۹۳	۹۴
میزان پوشش شبکه خبر سیما	درصد پوشش جمعیتی	۵۴	۵۷	۵۹
میزان پوشش رادیو استان	درصد پوشش جمعیتی	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
میزان پوشش شبکه سراسری صدا	درصد پوشش جمعیتی	۹۶	۹۶	۹۷

ماخذ ، صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل - ۱۳۸۹

۲۴-۲-۴- تولید برنامه های صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل

در سال ۱۳۸۸ در صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل جمعاً ۳۳۴۵ ساعت و ۱۴ دقیقه برنامه تولید شده که مخاطبان آن شامل عامه مردم، فرهیختگان، خانواده و زن، جوانان و کودک و نوجوان و خردسال بوده اند به طور کلی در سال مذکور صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل متعهد بوده که ۳۱۱۶ ساعت برنامه تولید نماید که میزان تحقق آن ۱۰۷ درصد بوده است.

در سال ۱۳۸۸ تولید سیمای جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل جمعاً ۱۳۱۴ ساعت و ۳۶ دقیقه و ۵۹ ثانیه بوده که برای مخاطبان ۵ گانه تولید گردیده است. میزان تعهد تولید سیمای مرکز اردبیل ۱۲۰۰ ساعت و میزان تحقق آن ۱۰۹/۵ درصد بوده است.

میزان تولید صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل در سال ۱۳۸۸ بر اساس موضوعات چهارگانه و ده گانه مصوب در جدول (۲۴-۱۰) آمده است.

موضوعات چهارگانه شامل موضوعات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی می باشند که موضوعات فرهنگی شامل برنامه هایی با موضوع فرهنگی، معارف اسلامی و علم و فن، موضوعات اجتماعی شامل برنامه هایی با موضوع اجتماعی، اطلاعات عمومی و ورزش و تفریحات سالم، موضوعات سیاسی شامل برنامه هایی با موضوع سیاسی، ارزشهای دفاع مقدس و تاریخی و موضوعات اقتصادی شامل برنامه هایی با موضوع اقتصادی می باشد.

با توجه به ویژگیهای محتوی و فرم برنامه ها که برای ساخت آنها ترکیبات و درجات متفاوتی از نیروی انسانی کارآمد، خلاق، منابع و تجهیزات و ... مورد بهره برداری قرار می گیرد. برنامه ها را در چهار طبقه الف، ب، ج و د تقسیم بندی می کنند. به عنوان مثال یک برنامه انیمیشن که ساخت آن نیازمند بهره جویی وسیع از نیروی انسانی کارآمد و خلاق، تجهیزات، امکانات، وسایل گسترده و متنوع و مکانهای متعدد بوده و عرضه هنرمندانه آن مستلزم بهره گیری از شیوه های پیشرفته در ساخت برنامه می باشد جزء برنامه تلویزیونی طبقه «الف» می باشد. از طرف دیگر برنامه های رادیویی و تلویزیونی

طبقه «د» از جهت فرم و تکنیک نیازمند حداقل تجهیزات و امکانات می باشد. سخنرانی، گزارش واحد سیار، مصاحبه و ... در این طبقه قرار می گیرند.

با توجه به تعاریف ذکر شده واضح است که علاوه بر ساعات تولید، نوع برنامه تولید شده از نظر قرار گرفتن در طبقات الف، ب، ج و د نیز مهم می باشد.

بر اساس اطلاعات جدول (۲۴-۱۱) در سال ۱۳۸۷ صدای جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل ۳۱ ساعت و ۱۶ دقیقه (صدای آذری) در طبقه الف، ۵۹۷ ساعت و ۳۱ دقیقه در طبقه ب، ۹۶۵ ساعت و دقیقه در طبقه ج و ۴۶۲ ساعت و ۱۵ دقیقه در طبقه د برنامه رادیویی تولید نموده است.

سیمای استان نیز ۲۰ ساعت و ۴۴ دقیقه و ۳۵ ثانیه در طبقه ب، ۳۱۱ ساعت و ۳۵ دقیقه در طبقه ج و ۳۳۴ ساعت و ۴۹ دقیقه در طبقه د برنامه تلویزیونی تولید نموده است.

جدول شماره(۲۴-۹) گزارش عملکرد واحدهای تولید صدا و سیمای مرکز اردبیل بر حسب مخاطب محور طی دوازده ماهه سال ۱۳۸۸

جمع کل	خردسال	کودک	نوجوان	جوانان	خانواده و زن	فرهیختگان	عامه مردم	مخاطب	
								زبان	رسانه
۲۰۵۶:۵۱:۰۰	۰:۰:۰:۰۰	۰:۰:۰:۰۰	۱۳:۰۱:۱۲	۳۱۸:۵۴:۵۷	۳۷۱:۱۸:۲۴	۱۲:۵:۰۰۰	۱۳۸۰:۴۱:۲۵	آذری	تولید صدا تعهدی
۱۲۸۸:۲۳:۰۰	۴۲:۵۰:۰۰	۶۹:۴۵:۰۰	۸۰:۲۹:۰۰	۳۱۵:۲۷:۰۳	۹۶:۴۴:۴۸	۲۱۶:۱۴:۴۵	۴۶۶:۵۲:۲۴	فارسی	
۳۳۴۵:۱۴:۰۰	۴۲:۵۰:۰۰	۶۹:۴۵:۰۰	۹۳:۳۰:۱۲	۶۳۴:۲۲:۰۰	۴۶۸:۰۳:۱۲	۲۲۹:۰۴:۴۵	۱۸۰۷:۳۸:۵۱	جمع	
۳۴۰:۰:۰:۰:۰:۰	۲۷۲:۰:۰:۰:۰:۰	۲۷۲:۰:۰:۰:۰:۰	۲۷۲:۰:۰:۰:۰:۰	۸۵:۰:۰:۰:۰:۰	۵۴۴:۰:۰:۰:۰:۰	۱۷۰:۰:۰:۰:۰:۰	۱۰۲۰:۰:۰:۰:۰:۰	تعهد	
۵۴:۴۶:۰۰	۲۲۹:۱۰:۰۰	۲۰۲:۱۵:۰۰	۱۷۸:۲۹:۴۸	۲۶۰:۳۸:۴۱	۹۴:۴۱:۲۱	۶۱:۰۸:۵۱	۷۸۷:۳۸:۵۱	نتیجه	
%۹۸	%۱۶	%۲۶	%۳۴	%۷۵	%۸۶	%۱۳۵	%۱۷۷	درصد تحقق	
۱۰۹:۵۵:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۲۳:۱۳:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۲۰:۷:۳۰	۸۴:۳۴:۳۰	آذری	تولید صدا مشارکتی
۲۲:۳۵:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۲۲:۳۰	۰:۰:۰:۰:۰	۱:۱۸:۰۰	۲۰:۵۴:۳۰	فارسی	
۱۳۲:۳۰:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۲۳:۳۵:۳۰	۰:۰:۰:۰:۰	۳:۲۵:۳۰	۱۰۵:۲۹:۰۰	جمع	
۶۶۷:۰۸:۳۵	۲:۱۸:۰۰	۱:۱۴:۰۰	۲۰:۴۴:۰۰	۱۳۲:۰۷:۰۰	۱۴۳:۲۹:۰۰	۴۰:۵۵:۰۰	۳۲۶:۲۱:۳۵	آذری	تولید سیمای تعهدی
۶۴۷:۲۸:۲۴	۶۷:۴۹:۰۰	۱۰۰:۵۸:۴۵	۱۰۷:۴۴:۱۸	۱۳۳:۳۷:۰۰	۶۲:۰۸:۰۰	۲۵:۱۱:۰۰	۱۶۰:۰:۰:۲۶	فارسی	
۱۳۱۴:۳۶:۵۹	۷۰:۰۷:۰۰	۱۰۲:۱۲:۴۵	۱۲۸:۲۸:۱۸	۲۶۵:۴۴:۰۰	۲۰۵:۳۷:۰۰	۶۶:۰۶:۰۰	۴۷۶:۲۱:۵۶	جمع	
۱۲۰:۰:۰:۰:۰	۹۶:۰:۰:۰:۰	۹۶:۰:۰:۰:۰	۹۶:۰:۰:۰:۰	۳۰:۰:۰:۰:۰	۱۹۲:۰:۰:۰:۰	۶۰:۰:۰:۰:۰	۳۶:۰:۰:۰:۰	تعهد	
۱۱۴:۳۶:۵۹	۲۵:۵۳:۰۰	۶:۱۲:۴۵	۳۲:۲۸:۱۸	۳۴:۱۶:۰۰	۱۳:۳۷:۰۰	۶:۰۶:۰۰	۱۱۶:۲۱:۵۶	نتیجه	
%۱۱۰	%۷۳	%۱۰۶	%۱۳۳	%۸۹	%۱۰۷	%۱۱۰	%۱۳۲	درصد تحقق	
۴۹:۴۶:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۵:۴۱:۰۰	۹:۳۹:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۳۴:۲۶:۰۰	آذری	تولید سیمای مشارکتی
۴۹:۴۶:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰:۰	۵:۴۱:۰۰	۹:۳۹:۰۰	۰:۰:۰:۰:۰	۳۴:۲۶:۰۰	جمع	

ماخذ: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل ۱۳۸۹

جدول شماره (۲۴-۱) گزارش عملکرد واحدهای تولید صدا و سیما مرکز اردبیل بر حسب موضوع محور طی دوازده ماهه سال ۱۳۸۸

جمع کل	اقتصادی	سیاسی			اجتماعی			فرهنگی			مخاطب	
		تاریخی	ارزشهای دفاع مقدس	سیاسی	ورزش و تفریحات سالم	اطلاعات عمومی	اجتماعی	علم و فن	معارف اسلامی	فرهنگی	زبان	رسانه
۲۰۵۶:۵۱:۰۰	۲۵۳:۴۶:۰۶	۷۱:۱۴:۰۰	۶۰:۱۵:۳۶	۸۹:۴۳:۳۰	۱۳۲:۵۷:۲۴	۸۲:۱۷:۲۴	۷۶۳:۳۱:۰۰	۴۳:۲۵:۲۴	۴۱۲:۰۸:۱۸	۱۴۷:۳۲:۰۰	آذری	تولید صدا تعهدی
۱۳۸۸:۲۳:۰۰	۶۱:۰۴:۰۰	۱۹:۵۸:۰۶	۱۱:۵۵:۳۳	۱۰:۴۵:۳۰	۱۹۰:۰۵:۳۰	۲۱۵:۲۱:۲۴	۲۹۲:۲۰:۳۶	۹۱:۵۹:۴۵	۱۲۲:۴۲:۳۶	۲۷۲:۱۰:۰۰	فارسی	
۳۳۴۵:۱۴:۰۰	۳۱۴:۵۰:۰۶	۹۱:۱۲:۰۶	۷۲:۱۱:۰۹	۱۰۰:۲۹:۰۰	۳۲۳:۰۲:۵۴	۲۹۷:۳۹:۰۶	۱۰۵۵:۵۱:۳۶	۱۳۵:۲۵:۰۹	۵۳۴:۵۰:۵۴	۴۱۹:۴۲:۰۰	جمع	
۳۴۰۰:۰۰:۰۰	۴۷۶:۰۰:۰۰	۶۸:۰۰:۰۰	۱۰۲:۰۰:۰۰	۱۳۶:۰۰:۰۰	۲۳۸:۰۰:۰۰	۲۰۴:۰۰:۰۰	۱۱۲۲:۰۰:۰۰	۱۷۰:۰۰:۰۰	۵۷۸:۰۰:۰۰	۳۰۶:۰۰:۰۰	تعهد	
۵۴:۴۶:۰۰	۱۶۱:۰۹:۵۴	۲۳:۱۲:۰۶	۲۹:۴۸:۵۱	۳۵:۳۱:۰۰	۸۵:۰۲:۵۴	۹۳:۳۹:۰۶	۶۶:۰۸:۲۴	۳۴:۳۴:۵۱	۴۳:۰۹:۰۶	۱۱۳:۴۲:۰۰	نتیجه	
%۹۸	%۶۶	%۱۳۴	%۷۱	%۷۴	%۱۳۶	%۱۴۶	%۹۴	%۸۰	%۹۳	%۱۳۷	درصد تحقق	
۱۰۹:۴۵:۰۰	۵۷:۲۲:۰۰	۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰	۰:۳۸:۰۰	۰:۰:۰:۰	۱:۵۸:۰۰	۴۱:۱۰:۰۰	۴:۵۵:۰۰	۰:۰:۰:۰	۳:۴۲:۰۰	آذری	تولید صدا مشارکتی
۲۲:۴۵:۰۰	۸:۲۵:۰۰	۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰	۰:۰۳:۰۰	۰:۰:۰:۰	۸:۰۷:۰۰	۳:۵۵:۰۰	۰:۵۲:۳۰	۰:۰:۰:۰	۱:۲۲:۳۰	فارسی	
۱۳۲:۳۰:۰۰	۶۵:۴۷:۰۰	۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰	۰:۴۱:۰۰	۰:۰:۰:۰	۱۰:۰۵:۰۰	۴۵:۰۵:۰۰	۵:۴۷:۳۰	۰:۰:۰:۰	۵:۰۴:۳۰	جمع	
۶۶۷:۰۸:۳۵	۱۲۲:۰۷:۰۰	۱۳:۱۶:۰۰	۲۴:۱۰:۰۰	۳۹:۵۴:۰۰	۳۲:۳۳:۰۰	۱۲:۵۹:۰۰	۲۳۹:۰۸:۵۵	۵:۲۰:۰۰	۱۲۶:۰۱:۰۰	۵۰:۳۹:۴۰	آذری	تولید سیما تعهدی
۶۴۷:۲۸:۲۴	۲۸:۵۶:۰۰	۱۵:۲۱:۰۳	۱۵:۵۶:۰۰	۱۰:۵۴:۰۰	۶۷:۵۶:۰۰	۵۵:۰۵:۰۰	۱۷۷:۵۳:۰۰	۵۸:۵۴:۰۰	۱۴۳:۴۲:۳۶	۷۲:۵۰:۴۵	فارسی	
۱۳۱۴:۳۶:۵۹	۱۵۱:۰۳:۰۰	۲۸:۳۷:۰۳	۴۰:۰۶:۰۰	۵۰:۴۸:۰۰	۱۰۰:۲۹:۰۰	۶۹:۰۴:۰۰	۴۱۷:۰۱:۵۵	۶۴:۱۴:۰۰	۲۶۹:۴۳:۳۶	۱۲۳:۳۰:۲۵	جمع	
۱۲۰:۰۰:۰۰	۱۶۸:۰۰:۰۰	۲۴:۰۰:۰۰	۳۶:۰۰:۰۰	۴۸:۰۰:۰۰	۸۴:۰۰:۰۰	۷۲:۰۰:۰۰	۳۹۶:۰۰:۰۰	۶۰:۰۰:۰۰	۲۰۴:۰۰:۰۰	۱۰۸:۰۰:۰۰	تعهد	
۱۱۴:۳۶:۵۹	۱۶:۵۷:۰۰	۴:۳۷:۰۳	۴:۰۶:۰۰	۲:۴۸:۰۰	۱۶:۲۹:۰۰	۲:۵۶:۰۰	۲۱:۰۱:۵۵	۴:۱۴:۰۰	۶۵:۴۳:۳۶	۱۵:۳۰:۲۵	نتیجه	
%۱۱۰	%۹۰	%۱۱۹	%۱۱۱	%۱۰۶	%۱۲۰	%۹۶	%۱۰۵	%۱۰۷	%۱۳۲	%۱۱۴	درصد تحقق	
۴۹:۴۶:۰۰	۱۳:۵۴:۰۰	۰:۰:۰:۰	۲:۴۶:۰۰	۰:۱۷:۰۰	۰:۰:۰:۰	۰:۴۳:۰۰	۲۹:۳۴:۰۰	۱:۰۵:۰۰	۰:۲۷:۰۰	۱:۰۰:۰۰	آذری	تولید سیما مشارکتی
۴۹:۴۶:۰۰	۱۳:۵۴:۰۰	۰:۰:۰:۰	۲:۴۶:۰۰	۰:۱۷:۰۰	۰:۰:۰:۰	۰:۴۳:۰۰	۲۹:۳۴:۰۰	۱:۰۵:۰۰	۰:۲۷:۰۰	۱:۰۰:۰۰	جمع	

ماخذ: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل ۱۳۸۹

جدول شماره (۲۴-۱۱) گزارش عملکرد واحدهای تولید صدا و سیمای مرکز اردبیل بر حسب طبقات تولید دوازده ماهه ۱۳۸۸

درصد	جمع کل	تولید در طبقات (ساعت)				مخاطب	
		د	ج	ب	الف	زبان	رسانه
۶۱	۲۰۵۶:۵۱:۰۰	۴۶۲:۱۵:۰۰	۹۶۵:۴۹:۰۰	۵۹۷:۳۱:۰۰	۳۱:۱۶:۰۰	آذری	تولید صدا تعهدی
۳۹	۱۲۸۸:۲۳:۰۰	۳۶۰:۴۶:۰۰	۶۸۶:۲۲:۰۰	۳۳۸:۳۲:۰۰	۲:۴۳:۰۰	فارسی	
۱۰۰	۳۳۴۵:۱۴:۰۰	۸۲۳:۰۱:۰۰	۱۶۵۲:۱۱:۰۰	۸۳۶:۰۳:۰۰	۳۳:۵۹:۰۰	جمع	
	۳۴۰:۰۰:۰۰	۸۱۶:۰۰:۰۰	۱۷۰:۰۰:۰۰	۸۵:۰۰:۰۰	۳۴:۰۰:۰۰	تعهد	
	۵۴:۴۶:۰۰	۷:۰۱:۰۰	۴۷:۴۹:۰۰	۱۳:۵۷:۰۰	۰۰:۰۱:۰۰	نتیجه	
	%۹۸	%۱۰۱	%۹۷	%۹۸	%۱۰۰	درصد تحقق	
	۱۰۹:۴۵:۰۰	۰:۰:۰:۰	۸۸:۱۵:۰۰	۲۱:۳۰:۰۰	۰:۰:۰:۰	آذری	تولید صدا مشارکتی
	۲۲:۴۵:۰۰	۰:۰:۰:۰	۲۲:۱۵:۰۰	۰:۳۰:۰۰	۰:۰:۰:۰	فارسی	
	۱۳۲:۳۰:۰۰	۰:۰:۰:۰	۱۱۰:۳۰:۰۰	۲۲:۰۰:۰۰	۰:۰:۰:۰	جمع	
۵۱	۶۶۷:۰۸:۳۵	۳۳۴:۴۹:۰۰	۳۱۱:۳۵:۰۰	۲۰:۴۴:۳۵	۰:۰:۰:۰	آذری	تولید سیما تعهدی
۴۹	۶۴۷:۲۸:۲۴	۱۷۵:۳۵:۰۰	۴۵۴:۲۹:۰۰	۱۴:۵۵:۲۱	۲:۲۹:۰۳	فارسی	
۱۰۰	۱۳۱۴:۳۶:۵۹	۵۱۰:۲۴:۰۰	۷۶۶:۰۴:۰۰	۳۵:۳۹:۵۶	۲:۲۹:۰۳	جمع	
	۱۲۰:۰:۰:۰	۴۵۰:۰:۰:۰	۷۰۸:۳۰:۰۰	۴۰:۰:۰:۰	۱:۳۰:۰۰	تعهد	
	۱۱۴:۳۶:۵۹	۶۰:۲۴:۰۰	۵۷:۳۴:۰۰	۴:۲۰:۰۴	۰:۵۹:۰۳	نتیجه	
	%۱۱۰	%۱۱۳	%۱۰۸	%۸۹	%۱۶۶	درصد تحقق	
	۴۹:۴۶:۰۰	۲۱:۱۷:۰۰	۲۸:۲۹:۰۰	۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰	آذری	تولید سیما مشارکتی
	۴۹:۴۶:۰۰	۲۱:۱۷:۰۰	۲۸:۲۹:۰۰	۰:۰:۰:۰	۰:۰:۰:۰	جمع	

ماخذ: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل ۱۳۸۹

۲۴-۳- گردشگری

صنعت گردشگری با درآمد سالانه یکهزار میلیارد دلار در جهان از جمله صنایعی است که به خوبی با صنایعی نظیر نفت، خودروسازی و ... رقابت می کند کشورهای دارای جاذبه های گردشگری به لحاظ جلوه های طبیعی، فرهنگ و تمدن کهن و آثار باستانی و مذهبی، استعداد و توانمندی بسزایی در جذب جهانگردان دارند که با سرمایه گذاری مناسب در بخشهای نرم افزاری و سخت افزاری این صنعت می توانند سالانه میلیاردها دلار کسب در آمد کنند.

ایران از نظر دارا بودن تعداد و پیشینه آثار تاریخی و طبیعی و فرهنگی جزء ۱۰ کشور مهم جهان به لحاظ جاذبه های گردشگری می باشد با این وجود از نظر کسب درآمد ارزی ناشی از صنعت گردشگری و جذب تعداد گردشگر به ترتیب در رده های شصت و شش، هفتاد و پنجم جهان قرار گرفته است.

با توجه به اینکه یکی از مهمترین مشکلات فراروی اقتصاد ایران معضل بیکاری است که از طریق سرمایه گذاری مولد در بخشهای مختلف اقتصادی قابل حل می باشد و یکی از بخشهایی که اشتغال وسیعی را به طور مستقیم و غیر مستقیم ایجاد می نماید صنعت گردشگری است. لذا حفظ میراث فرهنگی و توسعه صنعت گردشگری باید به عنوان یکی از محورهای مهم و اساسی در برنامه ریزی های توسعه ای کشور مد نظر قرار گیرد.

۲۴-۳-۱- وضعیت گردشگری استان

استان اردبیل و به ویژه شهرستان اردبیل از کانونهای مهم گردشگری ایران محسوب می شود جاذبه های گردشگری در این استان در سه بخش عمده ۱-جاذبه های طبیعی ۲- میراث فرهنگی و جاذبه های تاریخی ۳- جاذبه های تاریخ مذهبی، قابل بررسی می باشد.

۱- جاذبه های طبیعی: آب معدنی های متعدد گرم و سرد در شهرهای سرعین، نیر، گیوی و مشگین شهر، دریاچه های زیبای شورابیل و نئور در اردبیل و هیر، امتداد جنگلهای شمال در شهرستانهای نمین و خلخال، منطقه توریستی فندقلوی نمین و دریاچه زیبای قله سبلان، پیست اسکی

آلوارس در ارتفاعات و دامنه زیبای کوه سبلان و آب و هوای بسیار مطبوع در فصل بهار و تابستان و ۲ نوع آب و هوای شمال و جنوب استان از جمله جاذبه های طبیعی استان می باشند.

۲- میراث فرهنگی و جاذبه های تاریخی : بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی ، بقعه شیخ امین الدین جبرائیل ، مجموعه بازار تاریخی اردبیل ، خانه ها و حمامهای قدیمی اردبیل ، بقعه کورائیم ، زندان قهقهه، پلهای تاریخی اردبیل و پل پردیس فیروز آباد ، تپه های باستانی اردبیل ، بیله سوار و ... از جمله جاذبه های فرهنگی و تاریخی استان محسوب می شوند.

۳- جاذبه های تاریخی مذهبی استان : مرقد مطهر دهها امامزاده شناسایی شده استان ، مسجد جمعه اردبیل، مسجد و مدرسه میرزا علی اکبر اردبیلی ، کلیسای مریم مقدس اردبیل و ... از جمله آثار تاریخی مذهبی استان می باشد.

وجود جاذبه های طبیعی ، تاریخی و فرهنگی بسیار متنوع باعث شده است که این استان پتانسیل های خوبی در ارتباط با گردشگری در مقیاس کشوری و بین المللی دارا باشد و در سالهای اخیر شاهد یک روند صعودی در رابطه با جذب گردشگران داخلی و خارجی باشیم از طرف دیگر وجود چنین جاذبه های گردشگری باعث شده است استان قابلیت های زیادی را در زمینه های سرمایه گذاری در جهت توسعه صنایع دستی ، ایجاد فرصت های شغلی جدید ، فعالیتهای کوهنوردی ، توسعه ورزشهای زمستانی و ایجاد منابع جدید درآمدی برای اقتصاد منطقه ای و ملی دارا باشد. ولی نارسائیهای ناشی از نامشخص بودن سیاست ها و سلیقه های متفاوت اجرائی ارگانهایی که حوزه مشترکی را اداره می کنند ، کمبود امور تبلیغاتی در زمینه های مختلف ، فقدان زیرساخت های رفاهی مناسب مخصوصاً خدمات رفاهی بین راهی و هتل های مناسب و نامتناسب بودن تاسیسات اقامتی و پذیرایی و عدم امکان پاسخگویی به نیازهای گردشگران خصوصاً در فصل های بهار و تابستان و فصلی بودن جاذبه های گردشگری استان و پائین بودن مدت ماندگاری و بیتوته کردن گردشگران از جمله آفت ها و تنگناهای موجود صنعت توریسم و گردشگری در استان می باشد.

چنین به نظر می رسد که جهت گسترش صنعت گردشگری، وجود جاذبه های گردشگری کافی نیست بلکه توسعه نواحی گردشگری به صورت زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، توسعه راههای زمینی و هوایی، تدوین سیاستهای فرهنگی متناسب با روحیه های گردشگران، توسعه تسهیلات گمرکی و...، ایجاد زمینه های مناسب جهت جذب سرمایه های بخش خصوصی و خارجی و...، از اقداماتی است که در راستای توسعه بخش گردشگری استان ضروری می باشند.

از امکانات گردشگری استان در سال ۱۳۸۸ می توان به تعداد ۷۵ واحد تاسیسات اقامتی با ۴۴۹۹ تخت و ۱۱۱ مسافر خانه با ۵۲۷۱ تخت اشاره نمود. از دیگر امکانات گردشگری استان ۲۴۴ اقامتگاه عمومی و ۲۲۴۸ کارگاه صرف غذا و نوشیدنی موجود در نقاط مختلف استان می باشد که به فعالیت خدماتی مشغول می باشند.

جدول شماره (۲۴-۱۲) برخی از شاخصهای مربوط به امکانات گردشگری استان در سالهای ۱۳۸۷ و ۱۳۸۶

سال	تأسیسات اقامتی*		مسافر خانه	
	تعداد	تخت	تعداد	تخت
۱۳۸۶	۷۵	۴۴۹۹	۱۱۱	۵۲۷۱
۱۳۸۷	۷۵	۴۴۹۹	۱۱۱	۵۲۷۱
۱۳۸۸	۷۵	۴۴۹۹	۱۱۱	۵۲۷۱

ماخذ: سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

* شامل مهمانخانه، هتل، هتل، هتل آپارتمان و مهمانسرا می باشد.

۲۴-۴- عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای فصل فرهنگ و هنر، رسانه های جمعی و گردشگری

در سال ۱۳۸۷ فصل فرهنگ و هنر، رسانه های جمعی و گردشگری در استان مبلغ ۱۸۶۲۱۸ میلیون ریال از اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استان را به خود اختصاص داده است. این رقم معادل ۸/۰۲ درصد کل اعتبارات مذکور می باشد که نسبت به سال ۱۳۸۶ حدوداً ۷۸/۹ درصد اعتبارات این فصل افزایش یافته است.

۲۵- تربیت بدنی و ورزش

در عصر حاضر تربیت بدنی و ورزش تنها از نظر حفظ تندرستی و شادابی اقشار مختلف جامعه و پر کردن اوقات فراغت آنها مطرح نبوده، بلکه به صورت چند وجهی در اکثر شئون زندگی اجتماعی از جمله اقتصاد، سیاست، فرهنگ و بهداشت و سالم سازی جامعه نقش ایفا می نماید. در کشور ما جایگاه ورزش به دلیل نگرش فرهنگی خاص نظام جمهوری اسلامی به آن جایگاه ویژه ای پیدا نموده و به عنوان بخشی از نظام تعلیم و تربیت عمومی جامعه به آن توجه می شود.

۲۵-۱- مکانهای ورزشی استان

براساس اطلاعات جدول شماره (۲۵-۱) اماکن ورزشی استان شامل زمین خاکی، میدان چمن، سالن، استخر، پیست و زورخانه می باشد که در سال ۱۳۸۷ تعداد پیست اسکی و زمین خاکی و استخر نسبت به سال ۱۳۸۶ افزایش نداشته است اما میدان چمن ۵۰ درصد، و تعداد سالن ورزشی ۱۷/۲ درصد و زورخانه ۱۰۰ درصد نسبت به سال ۱۳۸۶ رشد داشته اند.

ظرفیت مکانهای ورزشی نیز از ۴۰۲۵۰ نفر در سال ۱۳۸۶ به ۴۶۳۵۰ نفر در سال ۱۳۸۷ افزایش پیدا نموده است. با توجه به اهمیت و تاثیر تعداد و همچنین توزیع عادلانه مکانهای ورزشی از این نظر که امکان دسترسی راحت و آسان را برای اقشار مختلف جامعه فراهم می آورد و با توجه به تاثیر ورزش بر سلامت جسمی و روحی افراد جامعه و همچنین تاثیر نیروی انسانی سالم و کار آمد در توسعه کشور و استان، بخش تربیت بدنی و ورزش توجه خاصی را می طلبد.

جدول شماره (۲۵-۱) تاسیسات و مکانهای ورزشی استان در سالهای ۱۳۸۸ و ۱۳۸۶

ظرفیت مکانهای ورزشی	تعداد مکانهای ورزشی						سال
	زورخانه	پیست	استخر	سالن	میدان چمن	زمین خاکی	
۴۰۲۵۰	۱	۱	۸	۸۷	۸	۲۱۴	۱۳۸۶
۴۶۳۵۰	۲	۱	۸	۱۰۲	۱۲	۲۱۴	۱۳۸۷
۴	۲	۱	۸	۱۰۳	۱۴	۲۱۴	۱۳۸۸

ماخذ سالنامه آماری استان- ۱۳۸۸

۲۵-۲- ورزشکاران سازمان یافته در استان

طبق تعریف ، ورزشکاران سازمان یافته شامل ورزشکاران بیمه شده می باشد. براساس اطلاعات جدول شماره (۲-۲۵) تعداد ورزشکاران سازمان یافته استان در سال ۱۳۸۸ معادل ۵۱۰۸۲ نفر بوده که ۷۶/۶ درصد (۳۹۱۵۳ نفر) آنان مرد و ۲۳/۴ درصد (۱۹۲۹ نفر) آنان زن بوده اند .

جدول شماره (۲-۲۵) تعداد ورزشکاران سازمان یافته برحسب رشته های ورزشی و جنس در سال ۱۳۸۸

(نفر)

ورزشکاران			رشته ورزشی	ورزشکاران			رشته ورزشی	
زن	مرد	مرد و زن		زن	مرد	مرد و زن		
۳	۱۱۲	۱۱۵	اسکی	۳۲۷	۱۲۷۱۰	۱۴۰۳۷	فوتبال	
۱۷۱	۱۰۸	۲۷۹	اسکیت	۰	۲۷۲۲	۲۷۲۲	کشتی	
۱۳	۶۷	۸۰	سوار کاری	۴۹۱	۱۳۱۹	۱۸۱۰	کاراته	
۰	۱۰۵	۱۰۵	باستانی	۳۹	۱۰۲۸	۱۰۶۷	ورزشهای رزمی	
۸۷	۱۲۰	۲۰۷	تیر اندازی	۳۶۵۰	۲۴۲	۳۸۹۲	آمادگی جسمانی	
۰	۲۴	۲۴	معلولین و جانبازان	۱۰۶۳	۱۰۸۴	۲۱۴۷	والیبال	
۰	۶۲۶	۶۲۶	بولینگ و بلیارد	۹۴۴	۱۶۵۰	۲۵۹۴	تکواندو	
۰	۱	۱	اتومبیلرانی	۰	۱۶۲	۱۶۲	وزنه برداری	
۹	۱۹	۲۸	نجات غریق	۲۰۸	۳۵۸	۵۶۶	کوهنوردی	
۱۰	۳۴	۴۴	تنیس خاکی	۲۲۴	۳۹۴	۶۱۸	بسکتبال	
۲۱	۷۴	۹۵	شمشیر بازی	۴۷۶	۱۳۳۴	۱۸۱۰	ژیمناستیک	
۱۱	۲۸	۳۹	نابینایان	۹۴۵	۶۰۹	۱۵۵۴	شنا	
۴	۱۳۱	۱۳۵	ناشنوایان	۱۶	۲۸۹	۳۰۵	جودو	
۰	۳	۳	ورزشهای هوایی	۱۷۱۴	۲۵۶۸	۴۲۸۲	همگانی	
۱۲۵	۶۸۲	۸۰۷	وشو	۲۷۷	۲۵	۳۰۲	تنیس روی میز	
۲۲	۸۵۵	۸۷۷	کونگ فو	۰	۳۵۱	۳۵۱	بوکس	
۰	۱۹۵۰	۱۹۵۰	پرورش اندام	۱۸۴	۴۳۲	۶۱۶	دو و میدانی	
۲۷	۳۵	۶۲	تیر و کمان	۱۶۹	۱۳۷	۳۰۶	بدمینتون	
۰	۳۸	۳۸	هاکی	۶	۸۲	۸۸	دو چرخه سواری	
۲۱	۲۶	۴۷	بیماران خاص	۷۲	۳۶۰	۴۳۲	هندبال	
۸	۳۰	۳۸	کبدی	۲۸	۱۱۳	۱۴۱	شطرنج	
۵۶۷	۴۹۹۱	۵۵۵۸	روستایی و عشایری	۱۰	۵۰	۶۰	قایقرانی	
۱۱۹۲۹	۳۹۱۵۳	۵۱۰۸۲	جمع کل					

ماخذ : سالنامه آماری استان - ۱۳۸۸

۲۵-۳- مریبان و داوران ورزشی

بررسی تعداد مریبان و داوران ورزشی در سال ۱۳۸۷ نشان دهنده افزایش آنها نسبت به سال ۱۳۸۶ می باشد. از طرف دیگر تعداد شرکت کنندگان در مسابقات ورزشی نیز افزایش یافته است در سال ۱۳۸۶ به ازاء هر ۳۰/۲۸ نفر ورزشکار یک داور ورزشی و به ازاء هر ۲۳/۳۷ نفر ورزشکار یک مربی ورزشی وجود داشته که این ارقام در سال ۱۳۸۷ به ترتیب به ۲۹/۱۴ و ۱۹/۳۸ رسیده است.

جدول شماره (۲۵-۳) تعداد مریبان ، داوران و شرکت کنندگان سازماندهی شده در مسابقات ورزشی استان در

سالهای ۸۷-۱۳۸۶

سال	مریبان ورزشی			داوران			نسبت ورزشکاران سازمان یافته به مریبان ورزشی	نسبت ورزشکاران سازمان یافته به داوران	تعداد ورزشکاران سازمان یافته
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن			
۱۳۸۶	۱۹۸۵	۱۳۶۵	۶۲۰	۱۵۳۶	۱۲۲۳	۳۰۳	۲۳/۳۷	۳۰/۲۱	۴۶۴۰۶
۱۳۸۷	۲۶۳۵	۱۷۱۶	۹۱۹	۱۷۵۳	۱۳۷۳	۲۸۰	۱۹/۳۸	۲۹/۱۴	۵۱۰۸۲
۱۳۸۸	۲۸۲۰	۱۸۸۵	۹۳۵	۱۷۵۳	۱۳۷۳	۲۸۰	۱۹/۳۸	۲۹/۱۴	۵۱۰۸۲

ماخذ : سالنامه آماری استان- ۱۳۸۸

۲۵-۴- تعداد قهرمانان کشوری ، جهانی ، آسیایی و بین المللی و مسابقات ورزشی برگزار شده در استان

براساس اطلاعات جدول شماره (۲۵-۴) تعداد زنان ورزشکار استان که در سال ۱۳۸۶ موفق به کسب مقام قهرمانی در کشور شده اند ۴۴ نفر و تعداد مردان ۴۴۷ نفر و در سال ۱۳۸۷ به ترتیب ۱۰ نفر و ۵۲۲ نفر بوده است. هم چنین در سال ۱۳۸۷ ، یک نفر از ورزشکاران زن استان و ۲۸ نفر از ورزشکاران مرد استان در مسابقات قهرمانی جهانی ، آسیایی ، بین المللی و المپیک به مقام قهرمانی رسیده اند.

از مسابقات و جامهای ورزشی مهم برگزار شده در استان در سال ۱۳۸۷ می توان به موارد زیر اشاره نمود :

- برگزاری ۳۹۷ مسابقات ورزشی استانی و قهرمانی کشوری (در قسمت آقایان ۲۹۷ مسابقه و در قسمت بانوان ۱۰۰ مسابقه)

- میزبانی مسابقات قهرمانی کشوری ۸۷ مورد (در رشته های مختلف ورزشی آقایان ۸۵ مورد و بانوان ۲ مورد)

- اعزام ۴۸۵ ورزشکار شامل ۲۷۷ ورزشکار مرد و ۵۶ ورزشکار زن به مسابقات قهرمانی کشور

- کسب ۶۹ مورد مقام تیمی در رشته های مختلف ورزشی و ۱ کاپ اخلاق

- کسب مقامهای کشوری ، آسیایی ، بین المللی و جهانی (۶۵۵ مقام)

- برگزاری ۵۶ کلاس آموزشی ، داوری ، مربیگری در قالب ۲۵۴۱ نفر

- اجرای ۱۸۰ برنامه فرهنگی در زمینه های مختلف ورزشی

جدول شماره (۲۵-۴) تعداد قهرمانان کشوری ، جهانی ، آسیایی ، بین المللی و المپیک استان به تفکیک جنسیت و تعداد مسابقات و جامهای برگزار شده در استان در سطوح مختلف کشوری ، جهانی و آسیایی و بین المللی

سال و شرح			۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸
تعداد قهرمانان کشوری	زنان	۴۴	۱۰۴	۱۰۴	
	مردان	۴۴۷	۵۲۲	۵۲۲	
تعداد قهرمانان جهانی ، آسیایی ، بین المللی و المپیک	زنان	۲	۱	۱	
	مردان	۵۳	۲۸	۲۸	
تعداد مسابقات و جامهای ورزشی برگزار شده کشوری	زنان	۲	۷	۷	
	مردان	۸۴	۶۷	۶۷	
تعداد مسابقات و جامهای ورزشی برگزار شده جهانی ، آسیایی و بین المللی	زنان	-	۰	۰	
	مردان	۳	۳	۳	

ماخذ : اداره کل تربیت بدنی استان اردبیل-۱۳۸۹

۲۵-۵- نقاط ضعف و قوت ، سیاستها و راهبردهای اجرایی بخش تربیت بدنی و ورزش

الف (نقاط ضعف :

- عدم شناسایی کامل امکانات ورزشی و نیروی انسانی

- استفاده نکردن بهینه از امکانات ورزشی موجود

- نبود هماهنگی لازم به منظور استفاده از نیروی انسانی مجرب در امر تحقیقات و پژوهش های علمی در

موسسات آموزشی

- کیفیت پائین تمرینات و مسابقات موسسات آموزشی و عدم رعایت کامل استانداردها در اجرای مسابقات

- کمبود نیروی متخصص اعم از معلم و مربی ورزش در سطح ابتدائی در مدارس
- کمبود امکانات و فضاهای ورزشی اعم از سرپوشیده و روباز و اختلاف فاحش آن با استاندارد های جهانی
- ناهماهنگی در استفاده ی بهینه از امکانات ، تاسیسات و نیروی انسانی مراکز آموزش عالی و آموزش و پرورش و نهادهای ذیربط

- کمبود اعتبارات کافی در بخش ورزش قهرمانی و همگانی
- سرمایه گذاری ناکافی و نامناسب بخش خصوصی در ورزش قهرمانی
- عدم تکافوی برنامه های آموزشی موجود در دوره های مربیگری
- مهاجرت قهرمانان برتر استان به تیم های صاحب نام سایر استانها

ب) نقاط قوت

- وجود استعداد های فراوان علی الخصوص در ورزشهای انفرادی
- موقعیت مناسب جغرافیائی و تنوع آب و هوایی برای انجام فعالیت های مرتبط
- وجود جمع کثیری از نوجوانان و جوانان در مقاطع سنی مختلف در بخش های آموزشی
- وجود موسسات متعدد تعلیم و تربیت در استان از جمله دانشگاه محقق اردبیلی ، دانشگاه پیام نور و دانشگاه آزاد اسلامی

- استعداد های بالقوه و علاقه مندی مردم منطقه به ورزش

ج) سیاست ها و راهبردهای اجرائی

- تقویت بخش علمی و آموزشی استان
- بهبود نظام جامع نظارت ، ارزیابی و کنترل در ورزش
- توسعه ICT در ورزش استان که باعث ایجاد نظام متمرکز یکپارچه و فراگیر اطلاعاتی (ایجاد شبکه) در ورزش استان خواهد بود.

- توسعه فرهنگ ورزش و توسعه ورزش همگانی از طریق جلب مشارکت شهرداریها

- حمایت از قهرمانان ، پیشکسوتان و مربیان
- اجرای طرح استعدادیابی در زمینه ورزش قهرمانی
- توجه ویژه به امر توسعه ورزش بانوان
- بهره گیری هدفمند و بهینه از امکانات موجود
- حمایت از باشگاههای خصوصی استان و تشویق آنها به راه اندازی رشته های ورزشی اولویت دار
- توسعه و اجرای طرح ورزش محله ای
- توجه به ورزشهای پایه و نهادینه نمودن آن

۲۵-۶- عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استانی فصل تربیت بدنی

در سال ۱۳۸۸ میزان مصوب و عملکرد اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استانی فصل تربیت بدنی ۵۳۲۴۱ و ۵۱۲۱۳ میلیون ریال بوده که حدود ۱/۹۵ درصد از اعتبارات تملک دارائیهای سرمایه ای استان را به خود اختصاص داده است . با توجه به اهمیت این فصل در ارتقاء و تقویت سلامت روحی و جسمی افراد جامعه ، افزایش اعتبارات در این زمینه به خصوص بسترسازی برای تقویت فعالیتهای ورزشی برای جوانان و اقشار مختلف جامعه خصوصاً بانوان و نیز ترویج ورزشهای همگانی ضروری به نظر می رسد .

اعتبار این فصل در سال ۱۳۸۷ در مقایسه با سال ۱۳۸۷ از لحاظ اعتبارات مصوب حدود (۷۲۸۳۷ میلیون ریال) (۰/۹۲۳) افزایش و از بعد عملکردی حدود (۵۳۹۵۵ میلیون ریال) (۱۳/۲۸٪+) از رشد مثبت برخوردار بوده است.

گزارش اقتصادی - اجتماعی

استان اردبیل سال ۱۳۸۸

معاونت برنامه ریزی
دفتر برنامه ریزی و بودجه

II

استاندارداری اردبیل

گزارش اقتصادی - اجتماعی استان اردبیل سال ۱۳۸۸ / تهیه کننده گروه آمایش و برنامه ریزی .

اردبیل : استانداردی اردبیل ، ۱۳۸۸

ص ، استانداردی اردبیل ؛ ۵۹۶

۱- اردبیل (استان) اوضاع اقتصادی ۲- اردبیل (استان) اوضاع اجتماعی

۳- اردبیل (استان) اوضاع زیربنایی الف : عنوان

عنوان : گزارش اقتصادی - اجتماعی استان اردبیل سال ۱۳۸۸

ناشر : استانداردی اردبیل

تهیه کنندگان : عسگر سنگی - سهیلا قلیزاده - ممدرضا داودزاده

نظارت و هماهنگی : داود شایقی - داور سنایی

تایپ : سهیلا عبدالله زاده

تاریخ تهیه و انتشار : زمستان ۱۳۹۰

تیراژ : ممدود

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان :</u>
۱.....	پیشگفتار.....
۲-۱۱۲	بخش اول : حوزه های فرابخشی .....
۳.....	۱- موقعیت جغرافیایی ، مدود و وضعیت طبیعی و محیط زیست .....
۲۱.....	۲- جمعیت .....
۵۱.....	۳- نیروی انسانی و بازار کار .....
۶۵.....	۴- مساب های اقتصادی استان .....
۷۶	۵- بودجه و در آمد های عمومی استان .....
۸۵	۶- پول، بانکداری .....
۹۰.....	۷ - بیمه .....
۹۱	۸- شفافص قیمت .....
۹۵.....	۹- بودجه فائوارهای استان.....
۱۱۰	۱۰ - امور پیمانکاران .....
۱۱۳-۱۸۷	بخش دوم : حوزه های بخشی .....
۱۱۴-۱۴۸	الف) امور تولیدی .....
۱۱۴	۱۱- کشتاورزی و منابع طبیعی.....
۱۳۲.....	۱۲- صنعت .....
۱۴۲.....	۱۳- معدن .....
۱۴۵	۱۴- بازارگانی .....
۱۴۹-۱۸۷	ب) امور زیربنایی .....
۱۵۰.....	۱۵- حمل و نقل.....
۱۵۹.....	۱۶- انرژی و سوخت .....
۱۶۸	۱۷- عمران روستایی.....
۱۷۵.....	۱۸- عمران شهری و مسکن .....
۱۸۴.....	۱۹- پست و مخابرات .....
۱۸۸-۲۵۶	ج) امور اجتماعی .....
۱۸۹	۲۰- آموزش عمومی .....
۲۰۴	۲۱- آموزش عالی .....
۲۱۰.....	۲۲- بهداشت و درمان .....
۲۲۰	۲۳- بهزیستی و تامین اجتماعی .....
۲۳۴	۲۴- فرهنگ و هنر ، رسانه های جمعی و گردشگری .....
۲۵۱.....	۲۵- تربیت بدنی و ورزش .....